

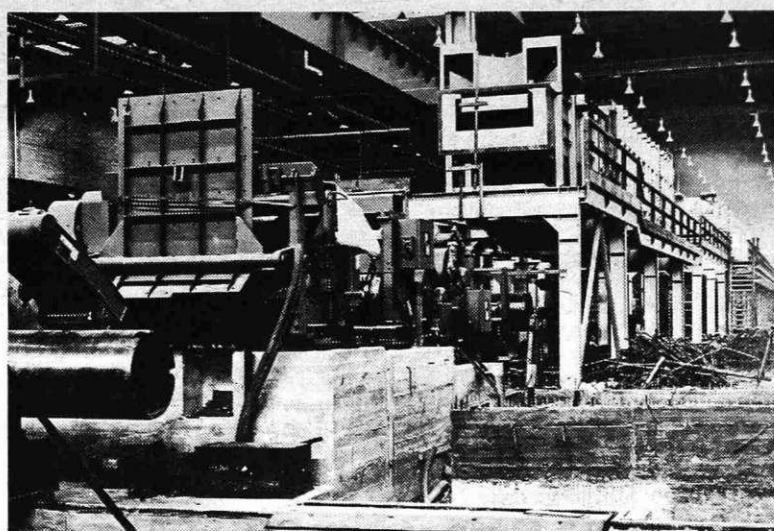
ŽELEZAR

TEDNIK - GLASILO DELOVNEGA KOLEKTIVA SŽ ŽELEZARNE JESENICE

JESENICE, DNE 27. MAJA 1976

ŠTEVILKA: 21. LETO: XXV

Železar izhaja od 1. decembra 1951 kot mesečna revija, od 15. aprila 1959 kot štirinajstrednik in od 1. januarja 1962 kot tednik. Glavni in odgovorni urednik Joža Varl - Naslov: Uredništvo Železarja, SŽ - Železarna Jesenice. Številki internih telefonov: urednik 483, administracija 484. Tisk: GP Gorenjski tisk, Kranj. Oproščen prometnega davka po pristojnem mnenju štev.: 421/1-72

Linija za silicijeva jekla v novi hladni valjarji

PROIZVODNJA SLOVENSKE ŽELEZARN V APRILU

Vse kaže, da letošnje leto ne bo šlo mimo nas brez določenih gospodarskih pretresov, ki bodo zahtevali večjo delovno in tehnološko disciplino in hitro prilagajanje tržnim razmeram. Ob pogojih, ki dajejo proizvodno možnost boljšega izkoriščanja zmogljivosti naprav, ostajajo proizvodi v skladiščih in so obrati primorani zadrževati proizvodnjo. Novi zakon o zavarovanju plačil je neposredno povzročil zastoj naročil in težave pri prodaji izdelkov na domačem tržišču. Na svetovnem trgu se sicer že pojavlja rahlo izboljšanje v potrošnji jeklarskih proizvodov, pa tudi cene se postopno zopet dvigajo. Pritisk, doslej v zahodnih državah slabo zaposlenih proizvajalcev jekla, pa komaj dopušča prostor za prodajo načrtovanih količin na zunanjem tržišču.

Sedanje stanje je predvsem za vse tri železarne v nekem nepričakovanem in nenormalnem naspotju z resničnostjo in s potrebami. Ob tem,

da v našo državo letno uvozimo nad milijon ton železarskih izdelkov, naenkrat nimamo možnosti prodaje domače proizvodnje. Če bi uspeli

prodati naše proizvode po primerni ceni na zunanjem tržišču, jih bomo izvozili, da bi izpraznili skladišča in (Nadaljevanje na 3. strani)

O AKTUALNIH NALOGAH ZVEZE KOMUNISTOV

Jutri v petek, 28. maja bo na povabilo občinske konference Zveze komunistov Slovenije - Jesenice, našo občino obiskal VLADO JANŽIČ, namestnik sekretarja izvršnega komiteja predsedstva centralnega komiteja. Zveza komunistov Slovenije.

V dopoldanskih urah si bo gost ogledal Železarno, popoldan pa bo imel razgovor s sekretarji osnovnih organizacij zveze komunistov delovnih organizacij in člani kadrovske komisije pri občinski in tovarniški konferenci Zveze komunistov. Razgovor se bo predvsem nanašal na vprašanja uresničevanja aktualnih nalog v Zvezi komunistov, s posebnim poudarkom na kadrovske politiko.

LAMBERT PANTZOVA NAGRADA LETOS NE - NAGRADA NOVATOR LETA DA

V polni zasedbi je bila v četrtek, 20. maja sedma seja odbora za raziskave, izume in racionalizacije, na kateri sta aktivno sodelovala tudi predsednik osnovnih organizacij sindikata Železarne Štefan Šterbič in predsednik upravnega odbora društva iznajditeljev in avtorjev tehničnih izboljšav Janez Faletič. Predsednik odbora Anton Kos je predlagal v obravnavo naslednja vprašanja: pregled sklepov zadnje seje; rezultate razpisa za Pantzovo nagrado za leto 1976 in nagrado Novator leta.

V zvezi s pregledom uresničevanja sklepov so ugotovili: Na razpis objavljene v tovarniškem glasilu Železar števil. 10, dne 11. marca, ki se je nanašal na rešitev naloge: »odstranjanje okujine in ostankov blokov iz kanala pod valjarno bluminga«, sta bili prijavljeni dve rešitvi in sicer rešitev pod številko 2249 Vinka Jakopiča, delovodja VEN valjarna Bela in številko 2252 Antona Mikliča, referenta priprave dela valjarne Bela. Oba avtorja nakazujejo nepopolno teoretično rešitev tega problema, vsekakor pa je mnogo boljše nakazana rešitev predlagatelja Jakopiča, ki jo mora avtor skupaj z obratovodstvom valjarne Bela nadalje razvijati do dokončne, ustrezne in popolne rešitve. Avtorju (Nadaljevanje na 2. strani)

DOBRO DELO ZVEZE INŽENIRJEV IN TEHNIKOV OBČINE

Pred štirinajstimi dnevi, 12. maja je bila letna skupščina društva inženirjev in tehnikov občine Jesenice, že konstituirana v smislu novega zakona o društvih. Ob tej priliki so sprejeli nova pravila in se preimenovali v Zvezo inženirjev in tehnikov občine Jesenice. Poročila o skoraj triletni dejavnosti sta imela predsednik Martin Sketa in tajnik Vitomir Gričar, iz katerih bomo v nadaljevanju povzeli nekaj najpomembnejših misli.

Predsednik Sketa je v uvodu svojega poročila utemeljil zakaj se je mandat sedanjega upravnega odbora raztegnil skoraj na tri leta. V tem času je namreč začel veljati nov zakon o društvih in potrebno je bilo izvesti vse organizacijske priprave in pripraviti nova pravila za delovanje organizacije v smislu novih ustavnih določil, to je v smislu delegatskega sistema. Iz tega izhaja tudi preimenovalje društva v Zvezo inženirjev in tehnikov, ker zakon določa, da se več društev združuje v zveze društev. Vsa društva inženirjev in tehnikov v občini so se namreč pred tem že konstituirala v smislu novega zakona ter izdala potrebna soglasja, da postanejo kolektivni člani Zveze inženirjev in tehnikov občine Jesenice.

Zatem je poročevalec govoril o izredno velikih družbeno ekonomskih presnovah, ki so bile dosežene v našem samoupravnem socialističnem razvoju od zadnje skupščine dalje. V tem času je bila namreč sprejeta nova republiška in zvezna ustava, zvrstila pa se je vrsta zgodovinsko pomembnih kongresov, od desetega kongresa Zveze komunistov Slovenije in sedmega kongresa Zveze komunistov Slovenije, do kongresov sindikalnih organizacij, mladine itd. V tem času, je naglasil govornik, smo tudi zaključili obdobje uresničevanja srednjeročnega plana 1971-1975 in pričeli z novim srednjeročnim obdobjem 1976 do 1980, za katerega so razvojni programi v fazi sprejemanja.

Pri uresničevanju srednjeročnega programa, je nadaljeval predsednik, so člani društva inženirjev in tehnikov prispevali svoj delež ter odigrali predvsem pomembno vlogo na področju uvajanja novih tehnoloških izsledkov v proizvodnjo, na področju organizacije in dviga storilnosti. »Ne smemo pozabiti na investicijsko dejavnost, kot izraz znanstveno tehnološkega napredka, ki pomeni danes eno najzanesljivejših in učinkovitih sredstev za doseg

ših in učinkovitih sredstev za doseg splošnega družbeno ekonomskega napredka naše samoupravne socialistične družbe. Uporaba najnovejših tehnoloških izsledkov na področju (Nadaljevanje na 2. strani)

VEČ POZORNOSTI HITREJŠEMU VRAČANJU DELAVCEV NA DELO OB USPEŠNI MEDICINSKI IN DELOVNI REHABILITACIJI

Zdravstvenemu varstvu delovnih ljudi in še posebej zdravju ter delovni sposobnosti aktivnih zavarovancev moramo posvetiti več pozornosti. Tovrstne ugotovitve in sklepe zasledimo v dokumentih desetega kongresa Zveze komunistov Slovenije, sedmega kongresa Zveze komunistov Slovenije in v sklepih osmega kongresa Zveze sindikatov Slovenije. Posebno pozornost o pristopu k reševanju problemov pri uveljavljanju zdravstvenega varstva delavcev in ukrepih za odpravo teh, je posvetilo predsedstvo republiškega sveta zveze sindikatov Slovenije dne 16. marca letos.

Kadar govorimo o problemih zdravstvenega varstva, nam mora biti v ospredju vedno človek - občan - zavarovanec - delavec, njegovo zdravje in delovna sposobnost. V skladu z določili zakona o zdravstvenem varstvu, določili samoupravnega sporazuma o najmanjšem obsegu zdravstvenega varstva v SR Sloveniji in samoupravnega sporazuma o vrstah in obsegu pravic in neposrednega zdravstvenega varstva in o pravicah iz zdravstvenega zavarovanja, ter po določilih statuta občinske zdravstvene skupnosti Jesenice, imamo praktično vsi občani možnost skleniti oziroma pridobiti si status zavarovanca.

Delavci v delovnem razmerju s statusom aktivnega zavarovanca imamo po vseh navedenih predpisih vsekakor najširše pravice. V čem je torej ta širša pravica, gotovo v tem, da imamo poleg pravic do vseh oblik zdravljenja še pravico do prejemanja nadomestil osebnega dohodka za čas bolezenske odsotnosti, kot tudi do raznih drugih nadomestil v zvezi

s pokrivanjem stroškov, ki jih imamo v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenega varstva.

Kot rezultat vseh naporov naših družbenih organov se Slovenci lahko pohvalimo z zelo razvito mrežo zdravstvenih služb, zlasti specialističnih, morda pa res še nezadostno razvito splošno zdravstveno službo.

Na področju urejanja splošne zdravstvene službe ima izreden po-

men skrb za izpopolnjeno zdravstveno službo ob udeležbi delovnih organizacij. Prav na tem področju go-tovo prednjačimo jeseniški železarji. Naša obratna ambulanta ima dolgoletne izkušnje, prešla je vsa obdobja samoupravnih in upravnih prepisov. K splošni zdravstveni dejavnosti smo dodali še oddelek za medicino dela. V želji, da se zdravstveno varstvo naših delavcev izpopolni smo ustanovili in opremlili še dodatne dejavnosti v okviru oddelka za socialno zdravstveno varstvo v Železarni - fizioterapijo, inhalatorij fiziologijo.

Za vse oblike zdravstvenega varstva je kolektiv Železarne prispeva naslednja sredstva:

Leto	Prispevek za zdrav. zavarov. in za nesreče pri delu	Nadomestila do 30 dni	Skupaj
1973	20,784.139,95	3,000.519,92	23,784.659,87
1974	28,666.139,88	4,323.985,72	32,990.125,60
1975	36,453.286,60	8,293.482,50	44,746.769,10

Te vsote predstavljajo samo pokritje obveznih oblik zdravstvenega zavarovanja, niso pa še prikazani vsi ostali izdatki v zvezi s stroški za pokritje drugih oblik varstva, ki so na voljo delavcem Železarne. Teh stroškov v tem zapisu ne bi navajali, ker smo verjetno enotnega mnenja, da

niso bistveni stroški, da je in more biti naše prvenstveno vodilo v naporih za usposobitev - ureditev takšne zdravstvene nege delavcev, da bo resnično omogočeno hitro in kvalitetno zdravstveno varstvo delavcev,

(Nadaljevanje na 2. strani)

TUDI MALA OBRATNA IZBOLJŠAVA USTVARJA VELIKE PRIHRANKE

Operater v oddelku splošne administracije sekretariata Železarne Franc Olah se je z izboljševalnim predlogom št. 2256 »Regeneracija in povečanje zmogljivosti cleaning izključno uvožene tkanine za foto Xerox 660 kopirni stroj«, uvrstil med številne prizadevne in uspešne novatorje. Cleaning uvožena tkanina se po njegovi uspešni zamisli z izpihovanjem obnovi v tolikšni meri, da tkanina preneša namesto dotedanjih 1500 od 4500 do 5000 najboljših kopij, pri čemer je seveda tudi znatno manjša poraba cleaning tkanin.

Pri maksimalni letni uporabi cleaning tkanin na Xerox foto kopirnem stroju, z regeneracijo prihranimo 110 kosov cleaning uvoženih tkanin. Pristojni in odgovorni strokovnjaki so ugotovili, da je operater Franc Olah s to izboljšavo prihranil na leto 103.496 dinarjev. Na osnovi ocen in priporočil je bila avtorju tehnične izboljšave priznana odškodnina v višini 7.121,00 din.

Ocena o izvajanju resolucije o družbenoekonomski politiki in razvoju SR Slovenije ter neposrednih nalogah v letu 1976, ki so jo na zadnjih ločenih sejah obravnavali vsi trije zbori občinske skupščine Jesenice za občino Jesenice, se bistveno ne razlikuje od podobne ocene, ki jo je za SR Slovenijo opravil izvršni svet skupščine SR Slovenije za SR Slovenijo. Značilnost te ocene je, da se v prvih treh mesecih letošnjega leta kaže enake tendence razvoja, kot so bile prisotne v drugi polovici preteklega leta. Poleg tega pa so letos v razvoju močno prisotni tudi vplivi sprejetih ukrepov na nekaterih področjih. To se zlasti kaže na področju zunanje-trgovinske menjave in na področju cen, kjer se v prvem primeru izboljšuje zunanje trgovinska bilanca, v drugem primeru pa se kaže še nadaljnje umirjanje cen. Površinska ocena tega gibanja, na podlagi statističnih podatkov kaže, da se na teh dveh bistvenih točkah uspešno izvaja omenjena resolucija in neposredne naloge. Vendar pa globlja analiza pokaže, kakor so ugotavljali na izvršnem svetu skupščine SR Slovenije, da so takšna gibanja predvsem posledica administrativnih ukrepov, kot sta omejevanje uvoza in zadrževanja cen, ne pa posledica resničnih sprememb v strukturi gospodarstva. Iz tega razloga ocenjevalci poudarjajo, da taki, na prvi pogled pozitivni rezultati, prinašajo s seboj tudi probleme, ki lahko vplivajo tudi na bodoče gospodarske tokove.

Naslednji ukrep, ki je v letošnjem letu prišel močno do izraza je na področju finančnega poslovanja z družbenimi sredstvi in obračunavanja dohodka. Že v zadnjih mesecih prejšnjega leta je povečanje denarne mase izboljšalo likvidnost gospodarstva, kar se v globalu povečuje tudi v prvih treh mesecih letos. To pa se povezuje s 1. aprilom uveljavljenim zakonom o zavarovanju plačil med uporabniki družbenih sredstev. Uveljavljanje tega zakona pa se seveda kaže tudi v določenih začasnih zastojih v blagovno denarnih odnosih. To občutimo tudi v naši železarni, ko se nam zaloge gotove proizvodnje pa tudi polizdelkov stalno večajo. Seveda pa za to ni edini vzrok v zakonu o zavarovanju plačil, proti kateremu se pojavljajo že določeni odpori, predvsem tam, kjer je nov obračunski sistem začel odkrivati žarišča nelikvidnosti in slabega gospodarjenja.

OBRNITI SE K SVOJIM LASTNIM RAZMERAM, JIH ANALIZIRATI, OBJEKTIVNO OCENITI IN SPREJETI USTREZNE NOTRANJE UKREPE

Vzrok za povečevanje zalog, tudi v našem primeru v Železarni, je tudi v nadaljnjem umirjanju rasti cen, zlasti pri proizvajalcih industrijskih proizvodov, predvsem kot posledica politike omejevanja cen. Seveda, po oceni izvršnega sveta skupščine SR Slovenije »tako ostro zadrževanje cen ob naraščajočih proizvodnih stroških že vpliva na zmanjšanje proizvodnje in opuščanje nekaterih proizvodnih programov ter na poslabšanje reproduktivne sposobnosti slovenskega gospodarstva.«

Po oceni tako republike kot občine je v sedanjih gospodarskih gibanjih osnovni problem upadanje rasti proizvodnje. Če bi se te tendence nadaljevale do konca leta, potem bi letos dosegli le polovico predvidene rasti industrijske proizvodnje. Na to pa v veliki meri vpliva zmanjševanje povpraševanja na domačem trgu, kar pa ni mogoče pokriti s povečanim izvozom. Seveda se na ta način povečujejo zaloge gotovih izdelkov, zlasti za široko potrošnjo, v zadnjih mesecih pa tudi sredstev za delo. To pa je posledica že omenjenega upadanja povpraševanja pa tudi večjega varčevanja, ki se kaže v znatno nižjih izdatkih za blago, kot pa je rast prejemkov prebivalcev.

Seveda se slovensko gospodarstvo na različne načine prilagaja temu poslabšanemu konjunktornemu položaju, najsi bo z zmanjševanjem proizvodnje, omejevanjem zaposlovanja novih delavcev, odhodom delavcev na predčasni dopust in podobno. Tudi v Železarni smo v zvezi s tako situacijo sprejeli vrsto ukrepov, ki so bili v preteklem obdobju tudi predmet razprav na sestankih samoupravnih delovnih skupin v temeljnih organizacijah združenega dela in delovni skupnosti Skupne službe. O problematiki v zvezi z angažiranjem naše gotove proizvodnje oziroma njeno prodajo v drugem tromesečju smo delavce obvestili tudi v našem glasilu. Vendar pa se nam zdi, da je v tem pogledu še vedno nezadostna obveščenost delavcev, tako o tekočih problemih poslovanja, kakor tudi o začasnih in dolgoročnih rešitvah.

Čeprav smo že med prve ukrepe v preteklem mesecu med drugim zapisali, da bomo s premeščanjem delavcev iz obrata v obrat oziroma iz ene temeljne organizacije združenega dela v drugo, poskušali doseči kar največjo dinamiko prilagajanja naše proizvodnje tržnim zahtevam, se v nekaterih primerih še vedno obnašamo po starem. Nekje proizvajamo za zalogo, drugje nam manjka polizdelek za lastno proizvodnjo, ki jo lahko plasiramo na tržišče. Človek ima občutek, da se še nismo dovolj otesili »tonskega« merjenja naših rezultatov, ki so bili včasih res pomembni za naše osebne dohodek. Danes pa so seveda odvisni od prodaje oziroma plačane realizacije, pa bi se morali začeti obnašati povsem drugače. V tem je tudi poudarjena ugotovitev, da smo premalo obveščeni o gospodarskem položaju o tekočih poslovnih rezultatih in podobno.

V zadnjem obdobju smo v Železarni preko vseh informacijskih oblik nemalokrat poudarjali osnovne naloge ekonomske politike — to je povečevanje produktivnosti dela, boljše izkoriščanje razpoložljivih zmogljivosti, večjo ekonomičnost in rentabilnost itd. V teh osnovah pa so tudi tisti kvalitetni dejavniki, ki nam bodo pomagali oživet gospodarsko rast.

Naj za sklep citiramo enega od predlaganih stališč izvršnega sveta skupščine SRS: »Osnovna pozornost mora biti namenjena doslednemu uresničevanju samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v združenem delu ter iskanju in dograjevanju kvalitetnih in dolgoročnih rešitev. Zato se morajo delavci v TOZD, SIS, v asociacijah združenega dela ter upravljavci v poslovnih bankah obrniti k lastnim razmeram, jih analizirati, objektivno oceniti ter sprejeti ustrezne notranje ukrepe in preventivne sanacijske programe.«

VEČ POZORNOSTI HITREJŠEMU VRAČANJU DELAVCEV ...

(Nadaljevanje s 1. strani)

ki so le-tega potrebni. Ponesrečenim in obolelim je treba pomagati k čimprejšnjemu okrevanju, k čimprejšnji vrnitvi delovnih sposobnosti.

Vsi, ki sodelujemo pri organizaciji zdravstvenega varstva, vemo, da pri bolniški odsotnosti niso vedno prisotne samo čisto medicinske težave, pojavljajo se namreč tudi drugi spremljajoči momenti: odsotnost zaradi ureditve specialističnih pregledov, neurejeni pogoji za ambulantno zdravljenje, neurejeni delovni pogoji in drugi.

Da bi s pomočjo pri reševanju teh spremnih pojavov omogočili uspešnejši potek okrevanja naših delavcev, smo se v kadrovskem sektorju Železarne odločili za uvedbo novega delovnega mesta »analitik bolnikov«. Ker smo pri svojih zamislih naleteli na polno razumevanje samoupravnih organov in družbenopolitičnih organizacij, je delavski svet delovne skupnosti Skupne službe na svoji zadnji seji tudi potrdil naš predlog.

Analitik bolnikov ima nalogo obiskovati bolnike na mestu zdravljenja, ugotavljati potek zdravljenja in pogoje za uspešnost tega zdravljenja, analizirati bolniško odsotnost posameznikov in skupaj s sodelavci pripraviti predloge za izdelavo programa preventivnega zdravstvenega varstva delavcev.

- Končni namen tega je:
- s strokovnimi nasveti, s strokovno pomočjo izboljšati in skrajšati postopek zdravljenja;
 - zmanjšati število namišljenih bolnikov;
 - omejiti nepotrebno bolniško odsotnost;
 - poskrbeti za čimprejšnjo vrnitev obolelih na delo;
 - sprostiti zdravnika nepotrebnih del, omogočiti potreben čas za poglobljeno delo pri zdravljenju članov kolektiva Železarne;
 - odpraviti neutemeljena sumničja v upravičenost bolniške odsotnosti posameznikov v njihovi delovni sredini;
 - z izpopolnjeno organizacijo zdravstvenega varstva delavcev ustvariti polnejše — srečnejše življenje članov kolektiva — in s tem prispevati k večji produktivnosti dela.

To odgovorno delo smo zaupali višji medicinski sestri Alenki Klinar in ji dali od strani vodstva kadrovskega sektorja in obratne ambulate železarne Jesenice ustrezna pooblastila.

V upanju, da bodo sodelavci to strokovno pomoč naše sodelavke sprejeli dobrohotno, se do nje obnašali spoštljivo, ji želimo ob nastopu te odgovorne naloge vso srečo in uspehe.

Oddelek za socialno zavarovanje

DOBRO DELO ZVEZE INŽENIRJEV

(Nadaljevanje s 1. strani)

proizvodnje materialnih dobrin, ki jo spremlja sodobna organizacija in sodobno upravljanje, je odprlo novo etapo v dinamiki razvoja proizvodnih sil in proizvodnih odnosov tako v svetu, kakor pri nas,« je v nadaljevanju poudaril Martin Šketa.

Ko je govoril o inventivni dejavnosti je dejal, da v Železarni tej dejavnosti posvečamo dokaj veliko skrb, v prihodnje pa se bo potrebno prizadevati, da se ta dejavnost okrepi in razširi tudi na delovnih področjih izven Železarne.

Predsednik je v nadaljevanju govoril o uresničevanju ustavnih določil in novega zakona o združenem delu ter o dosedanjem prispevku njihovega članstva pri uresničevanju novih družbeno ekonomskih odnosov ter o potrebah nadaljnjega prizadevanja vsega članstva na tem področju. Posebno vlogo, je poudaril, morajo člani odigrati pri razlaganju osnutka zakona o združenem delu, kakor tudi njegovega uresničevanja v praksi. Ko je govoril o pomenu in namenu samoupravnega načrtovanja je menil, da so člani društva, kot kader z visokim strokovnim dolžni delovati v vseh sredinah pri oblikovanju razvojnih načrtov. V svojem uvodnem poročilu je predsednik govoril o smotni porabi prostora in varstvu okolja, o pomenu uresničevanja družbene samozastite in podružbljanja vseljudske obrambe ter o razvijanju varnostne kulture članov društev oziroma zveze.

V nadaljevanju je govoril o delovanju dosedanjega društva oziroma zveze, ki vključuje: društvo rudarskih, geoloških in metalurških inženirjev in tehnikov, društvo strojnih inženirjev in tehnikov, elektroteh-

niško društvo ter v okviru njih delujoči livarska in varilska sekcija. Njihovo dejavnost je ocenil kot zelo uspešno, ugodno pa se je izrazil tudi o medsebojnem sodelovanju oziroma koordiniranju dela. Kljub prizadevanjem, da bi v pretekli mandati dobi oživilo delo gradbene in kemijske sekcije, upravnemu odboru to ni uspelo, zato naj bi bila to ena izmed nalog bodočega vodstva zveze. Tudi prizadevanja, da bi navezali tesnejše stike z društvi na Ravnah in v Storah, jim to ni uspelo, zaradi slabega delovanja društev v teh dveh krajih. Premalo, je dejal predsednik, je bilo tudi razvito sodelovanje društva izumiteljev in avtorjev tehničnih izboljšav z ostalimi društvi v občini, kar daje osnovo za razmišljanje, da bi tudi DIATI povežali v novi občinski zvezi inženirjev in tehnikov, kar bo nedvomno povezovalanje in sodelovanje pospešilo.

Predsednik se je v sklepu svojega poročila zahvalil Železarni za redno finančno pomoč, kakor tudi vsem tistim, ki njihovo dejavnost podpirajo v obliki oglasov.

V TREH LETIH 26 PREDAVANJ

Iz poročila, ki ga je v nadaljevanju imel tajnik društva inženirjev in tehnikov Vitomir Gričar je razvidno, da je bil velik poudarek pri aktivnosti društev na organiziranju različnih predvsem strokovnih pa tudi poljudnih oziroma potopisnih predavanj. V obdobju zadnjih treh let so društva organizirala 26 predavanj, katerih se je udeležilo 950 članov, ali povprečno okrog 37 članov na enem predavanju. Poleg tega pa so organizirali večer strokovnih ekskurzij. Pa tudi sevet je bila aktivnost društva dovolj razgibana v vseh pogledih.

Oba obravnavana poročila je dopolnil še Dušan Bak z blagajniškim poročilom.

Siedila je živahna razprava v kateri so sodelovali tudi sekretarka občinske konference ZKS Marija Vičar-Zupančičeva, predsednik izvršnega sveta občinske skupščine Ivo Ščavničar in glavni direktor Železarne Peter Kunc.

PRIZNANJA ČLANOM

Predsednik društva Martin Šketa je podelil priznanja zaslužnim in častnim članom zveze inženirjev in tehnikov, ki so jih predlagala posamezna društva.

PRIZNANJE ZA ČASTNEGA ČLANA ZVEZE INŽENIRJEV IN TEHNIKOV so prejeli: Edi Cenček, Franc Mlakar, Miroslav Nikolič, Marija Vičar-Zupančičeva in železarna Jesenice.

PRIZNANJA ZA ZASLUŽNE ČLANE ZVEZE INŽENIRJEV IN TEHNIKOV so prejeli: Avgust Karba, Jože Arh, Božo Bartelj, Riko Zupan, Dušan Sikošek, Slavko Tuma, Ivan Delavec, Zdravko Kragelj, Franc Peternej, Peter Kunc, Franc Gasser, Zvone Sitar in Miroslav Noč.

NOV IZVRŠNI ODBOR ZVEZE

Na seji skupščine so izvolili tudi nov izvršni odbor zveze inženirjev in tehnikov občine Jesenice, ki ga bo vodil predsednik Anton Koselj, člani pa so: Janez Koželj, Sašo Čeh, Franc Bratun, Dušan Bak, Miloš Piščanec in Vitomir Gričar.

Nadzorni odbor bo vodil kot predsednik Miroslav Nikolič, člana pa sta še Božo Bartelj in Martin Šketa.

ČESTITAMO

Na metalurški fakulteti v Ljubljani je 23. aprila diplomiral študent Železarne MIRKO ROZMAN in dosegel naziv diplomirani inženir metalurgije.

Na visoki šoli za organizacijo dela je 4. maja diplomiral na prvi stopnji sodelavec FRANC AMBROŽIČ iz martinarne in s tem pridobil višjo strokovno izobrazbo.

Na fakulteti za strojništvo je 14. maja diplomiral sodelavec MIRKO DIMC, pripravnik v strojnem vzdrževanju in si pridobil naziv diplomirani inženir strojništva.

Vsem diplomantom naše iskrene čestitke za najboljše željami za uspešno delo na delovnem mestu, ob kar najlepšem osebnem zadovoljstvu.

LAMBERT PANTZOVA NAGRADA

(Nadaljevanje s 1. strani)

nakazane rešitve tega problema in naloge Vinku Jakopiču so priznali drugo razpisano nagrado v višini 1.000 din, avtorju Antonu Mikliču pa so priznali tretjo razpisano nagrado v višini 500 din. Oba avtorja bosta dobila tudi pismeno zahvalo za njuno prizadevnost pri reševanju tega perečega problema v valjarni Bela.

V zvezi z rešitvijo naloge: »žigosanje slabov in blumov v valjarni bluming v valjarni Bela«, so zadolžili vodstvo valjarne Bela, da v roku dveh mesecev reši to nalogo in sestavi izčrpno poročilo o vzrokih zastojov pri reševanju tega problema. Delavski svet Železarne je sprejel predlog odbora za raziskave, izume in racionalizacije, da se za leto 1976 poviša Lambert Pantzova nagrada od dosedanjih 15.000 na 20.000 din.

Vse patentne pravice od patenta P1331/66 »Priprava za valjanje koničnih navojev«, se prenesejo na avtorja Borisa Puha in Ivana Bucka.

Vsi ostali sklepi zadnje seje odbora so bili izvršeni.

Razpis za letošnjo Lambert Pantzovo nagrado je bil objavljen v tovarniškem obličju Železar, 26. februarja s prijavnim rokom do 30. aprila. Ker niti oddelek za zaščito industrijske lastnine, niti odbor za raziskave, izume in racionalizacije v predpisanim roku nista dobila nobene prijave, je odbor sprejel sklep, da se letos v drugem letu tehničnih novacij in zaščite industrijske lastnine, nagrada ne podeli!

Samoupravni sporazum za podelitev nagrade Novator leta, katerega so podpisali 12. 6. 1975 delegati štirih TOZD ni bil v skladu z vsemi internimi predpisi železarne Jesenice, zato so nastale težave. Sestavili bodo nov pravilnik, ki bo predpisoval način za podeljevanje

nagrade Novator leta, katerega bodo uveljavile v praksi vse družbenopolitične in druge organizacije v Železarni s sindikalno organizacijo na čelu, ki mora biti po sindikalni listi za leto 1976, nosilec materialnega in moralnega nagrajevanja inventivnega dela med vsemi zaposlenimi. Po mnenju predsednika osnovnih organizacij sindikata Železarne Stefana Ščerbica, se mora pravilnik o podeljevanju nagrade Novator leta čim prej uskladiti z veljavnimi internimi predpisi in se mora letos, v drugem letu TIIL, nagrada Novator leta tudi podeliti najboljšemu avtorju, ki je v preteklem letu ustvaril v Železarni največje prihranke in koristi.

Člani odbora so na tej seji pregledali in ocenili tudi dve teoretični tehnični izboljšavi in sicer št. 2170, avtorja Aleksandra Rjazanceva »Odstranjevanje fenola iz odpadnih vod, odplak« in št. 2213, predlagatelja Jožeta Rozmana, upokojenca Železarne »Premostitev struge Save in ureditev prostora za odlaganje materialov«. Po številnih strokovnih ocenah sta oba predloga le teoretična in v sedanji situaciji neizvedljiva. Avtorja ne moreta biti za svoja predloga nagrajena, pač pa se jima izreka priznanje in zahvala za njuno prizadevanje pri reševanju in odstranjevanju kompleksnih nalog in problemov Železarne.

Na seji so bili mnenja, da naj bi Železarna sodelovala z najboljšimi dosežki na razstavi inovacijskih dosežkov INOVA Yu 76 v Zagrebu, na Reki in v Novem Sadu, morda celo v Nürnbergu.

Člani odbora so si ogledali tudi plaketo in diplomu Novator leta, ki jih je izdelal akademski slikar Roman Savinšek in so oba izdelka brez sprememb priporočili v dokončno izvedbo.

Obzidava lužilnih banj v novi hladni valjarni

PROIZVODNJA SLOVENSKE ŽELEZARN V APRILU

(Nadaljevanje s 1. strani)

da ne bi bilo treba zadrževati proizvodnje. Čim pa bo rešeno vprašanje zagotovitve plačil za naše kupce, bo pa izvozna količina jekla še dodatno manjkala domačemu tržišču. Proizvodni uspehi so bili v aprilu še kar dobri. Proizvodnja surovega jekla je bila izvršena 99 %. V plavžu št. I v železarni Jesenice so imeli mrzli hod, vsled tega so tudi mesečni načrt dosegli le s 95 %.

Mesečni načrt proizvodnje jekla je bil izvršen s 103 % in je dosežena količina 68.963 ton. Če bi do konca leta nadaljevali s poprečnimi dosežki prvih štirih mesecev, bi znašala letna proizvodnja jekla 825.126 ton.

Blagovna proizvodnja je bila izvršena v železarnah 97 %, odpremljeno pa je bilo 94 % blagovne proizvodnje. V železarni Jesenice so izvršili mesečni načrt z 92 %, odpremlili so 90 % izdelkov. V železarni Ravne so odpremlili praktično enako količino kot so jo aprila tudi proizvedli. V železarni Store je bila mesečna blagovna proizvodnja za 11 % nad načrtovano, odpremlili pa so 98 %.

Pri predelovalcih nobena delovna organizacija ni dosegla poprečne mesečne načrtovane količine proizvodnje. Najbližje izvršitvi je še Plamen Kropa s 97 %, v Verigi Lesce znaša izvršitev 91 %, v Žični Celje 71 % in v Tovilu Ljubljana 70 %. Medtem ko sta Plamen in Žična odpremlila več kot je znašala mesečna proizvodnja,

so v Tovilu odpremlili 91 % in Verigi 93 % v aprilu proizvedenih izdelkov.

Pri izvozu se tako po količini kot po vrednosti realizacija popravlja. Pri železarnah po zaslugi železarne Jesenice, ki je izdatno presegla poprečno mesečno količino izvoza in tudi vrednost. Po količini so tudi zbirno za vse štiri mesece nad načrtovano količino, po vrednosti so pa bliže načrtu. Železarni Ravne in Store nista izvršili mesečnega načrta in tudi zbirno precej zaostajata. Po vrednosti so vse tri železarne izvršile 94 % mesečnega načrta izvoza, zbirno pa 80 %.

Predelovalci izvršujejo zbirni načrt 105 %, mesečnega so pa izvršili s 143 %. Pri tem imata največ zaslug Plamen in Žična, ki sta visoko presegla mesečno načrtovano vrednost izvoza. Ta doprinos je bil tolikšen, da so Slovenske železarne v tem mesecu v celoti presegle načrtovano vrednost izvoza za šest odstotkov. Zbirna izvršitev za prve štiri mesece pa znaša 87 %.

Blagovni proizvodnji in odpremi ustrežni so bili tudi rezultati eksterne realizacije. Edina delovna organizacija, ki je presegla načrtovano mesečno eksterno realizacijo je Plamen in tam je tudi zbirni rezultat pozitiven. Pri vseh ostalih delovnih organizacijah Slovenskih železarn je v aprilu mesečno dosežena vrednost prodaje daleč pod poprečno načrtovano. Skupno je

znašala realizacija 76 % načrtovane in zbirno v prvih štirih mesecih 88 %. Ti podatki so neposredni povod, da sem v uvodu napisal, da bo v letošnjem letu potrebna velika disciplina, da bomo premostili te težave.

Kakšno bo stanje v tekočem mesecu in naprej je težko ocenjevati. Osebo menim, da se mora stanje kmalu izboljšati in da bodo v kratkem zopet normalno ali vsaj pojačano prihajala naročila za naše proizvode, predvsem proizvode osnovne železarske dejavnosti. Trenutna splošna ocena poslovne uspešnosti je preuranjena, čeprav z gotovostjo lahko rečemo, da bo za prvo polletje pod pričakovanji. To, kar smo že izgubili in kar še izgubljamo, tudi do konca leta ne bo možno več v celoti nadoknaditi, čeprav verjamem, da se bo stanje lahko še bistveno popravilo. Milan Marolt

**Pokažite GLAS
tudi
vašemu sosеду!**

OBVESTILA KOLEKTIVU – OBVESTILA KOLEKTIVU

DEŽURNI ZA VZDRŽEVANJE V ŽELEZARNI

DATUM:	DNEVNI:	NOČNI:
PONEDELJEK – 31. 5.	RAVNIHAR PETER	AŽMAN ZVONE
TOREK – 1. 6.	GASSER FRANČ	LEBAN IVO
SREDA – 2. 6.	TUMA SLAVKO	TRONTELJ MARJAN
ČETRTEK – 3. 6.	STARE BRANKO	PEZDIRNIK JOŽE
PETEK – 4. 6.	SLIVNIK ALOJZ	ZUPAN MIRKO
SOBOTA – 5. 6.	ULČAR MARJAN	PRAPROTIK NIKO
NEDELJA – 6. 6.	REKAR VINKO	BURJA ANTON, ml.

Telefon dežurnega za vzdrževanje v Železarni je: 354
vezni telefon je: 411

Na redne delovne dni dela dnevni dežurni od 14.00 do 18.00 ur
nočni pa od 18.00 do 6.00 ur

Na proste sobote, nedelje in praznike dela: dnevni dežurni od 6.00 do 18.00 ur
nočni pa od 18.00 do 6.00 ur

Predaja poslov se izvede v sobi tajništva vzdrževanja št. 5 v upravni zgradbi TOZD-VET.

SLUŽBA OBRATNE AMBULANTE

V času od 31. maja do 5. junija bodo delale naslednje obratne ambulante
dopoldan: IV. obratna ambulanta
popoldan: I. in II. obratna ambulanta
V soboto, 5. junija samo dopoldan I. obratna ambulanta.

V zobni ambulanti:

dopoldan: I. zobna ambulanta
popoldan: II. zobna ambulanta
V soboto, 5. junija samo dopoldan I. zobna ambulanta

Ordinacijski čas dopoldan od 6.30 do 13., popoldan od 13. do 19.30
V soboto samo dopoldan od 6.30 do 13.

RAZPISNA KOMISIJA PRI DELAVSKEM SVETU SOZD SŽ-ŽELEZARNA JESENICE razpisuje v reelektorskem postopku mesto GLAVNEGA DIREKTORJA ŽELEZARNE JESENICE

Poleg splošnih, morajo kandidati izpolnjevati še naslednje pogoje:
– visoka izobrazba tehnične, pravne ali ekonomske smeri z najmanj pet let uspešnega dela v gospodarstvu. Zaradi izredne odgovornosti, zahtevnosti in pomembnosti razpisnega mesta, morajo kandidati imeti poslovno organizacijske sposobnosti in moralno politične vrline ter aktiven odnos do razvijanja samoupravnih odnosov.

Kandidati morajo poleg prijave z dokazili o strokovnosti in dosedanjem delu priložiti tudi program dela ter ostalo dokumentacijo poslati v 15 (petnajst) dneh od dneva objave razpisa na naslov:

SŽ – ŽELEZARNA JESENICE, JESENICE, Cesta Železarjev 8 RAZPISNA KOMISIJA

Kandidati bodo o izboru obveščeni v osmih dneh po odločitvi delavskega sveta Železarne Jesenice.

JUBILANTI 50-LETNIKI

V mesecu juniju bodo praznovali petdeset let svojega življenja naslednji sodelavci: Anton TEPIŃA, sektor novogradenj – 1. junija, Mirko POGAČAR, lahka proga – 4. junija, Alojz REJC, žičarna – 6. junija, Hadžija GRVALA, valjarna 2400 – 12. junija, Terezija HOČEVAR, splošni sektor – 14. junija, Milorad VUKOVIČ, žičarna – 15. junija, Anton PINTAR, vodstvo TOZD VET – 16. junija, Pavel GRZETIČ, transport – 17. junija, Anton KOZJEK, strojno vzdrževanje – 20. junija, Stanko FERJAN, valjarna 2400 – 21. junija in Zvone HUTAR, livarna – 23. junija.

VSEM SODELAVCEM ISKRENO ČESTITAMO!

DELAVCI TOZD VET 63.000 DIN ZA POSOČJE

Na razširjeni seji izvršnega odbora konference sindikata TOZI VET, so člani razpravljali o konkretnih nalogah, ki so sedaj pred sindikalnimi organizacijami. Med njimi je ena najpomembnejših organizacija razprave o osnutku zakona o združenem delu. Pri analizi o izvršnih predpripravih je bilo razvidno, da so vse sindikalne organizacije vzele te naloge zelo odgovorno, prav posebno aktivni pa so koordinacijski odbori pri analizi dosedanjega dela v samoupravljanju.

Poleg te naloge se je sindikat v tem času še posebno angažiral v solidarnostni akciji za pomoč Posočju, ki je v potresu doživela precejšnjo razdejzanost. Tudi to nalogo so sindikalni odbori v TOZD VET zelo dobro opravili. Vsi se dobro razumeli v kakšni situaciji so ljudje, ki so ostali brez streh. Pobuda, da se da del sredstev, ki jih imajo sindikalni odbori namenjeni za izlete, kot solidarnostna pomoč Posočju, je tudi v TOZD VET naletela na polno razumevanje. Skupaj so v vseh desetih sindikalnih odborih dodelili 63.000 din, kar pomeni skoraj 300 din na člana.

Posamezni sindikalni odbori pa so prispevali: strojne delavnice 15.000 din, strojno vzdrževanje 8.000, elektro vzdrževanje 10.000, transport 20.000, gradbeno vzdrževanje 4.000, elektro toplotna energija 4.000, RTA 2.500, skupne službe VET 2.500, strugarna valjev 2.000 in plinska in vodna energija 5.000.

Na seji so tudi obravnavali ustanovitve kluba samoupravljalcev na Jesenicah. Mnenja so bili, da je najprej potrebno izpeljati razpravo o osnutku zakona o združenem delu, šele potem bodo o tem razpravljali, v kolikor bo to potrebno.

Govorili so tudi o podelitvi državnih odlikovanj pred prvim majem. V

razpravi je bilo ugotovljeno, da sindikalni odbori strojne vzdrževanja, elektro vzdrževanja, gradbenega vzdrževanja, strugarne valjev in skupne službe VET, niso predložili nobenega predloga za podelitev odlikovanj, čeprav imajo dosti dobrih delavcev, ki bi to zaslužili. Seveda bomo sedaj napačno iskati vzroke zakaj ni bilo iz teh odborov nobenih predlogov, še manj pa očitati tistim odborom, ki so svojo nalogo za izdajo predlogov za odlikovanje dobro opravili ali da so šli preširoko. Priznati moramo, da je krivda na strani sindikalnih odborov, ki predlogov niso napravili in posamezni član upravičeno negodujejo, ker niso bili uvrščeni med kandidate, čeprav bi to zaslužili. Da bi to popravili, so na seji sprejeli sklep, da posamezni odbori pripravijo predloge za državna priznanja, pri tem pa ne smejo pozabiti tudi na tiste, ki se dolgo vrsto let prizadevajo na delovnem mestu, čeprav se v ostalih področjih niso preveč udejstvovali. Tudi taki brez dvoma prispevajo svoj ogromni delež k izgradnji domovine.

S. Torkar

ŽELEZAR

O NAJMANJŠEM OBVEZNEM OBSEGU ZDRAVSTVENEGA VARSTVA V SR SLOVENIJI

V začetku leta 1976 je prišel veljati samoupravni sporazum o najmanjšem obveznem obsegu zdravstvenega varstva v SR Sloveniji, katerega so do 30. decembra 1975 sklenile občinske in regionalne zdravstvene skupnosti v SR Sloveniji, v okviru zdravstvene skupnosti Slovenije.

V vsakdanji praksi se pojavljajo nekatera vprašanja zaradi različnih razlag določb sprejetega samoupravnega sporazuma, tako s strani izvajalcev kot uporabnikov zdravstvenega varstva. Delegati skupščine zdravstvene skupnosti Slovenije so zaradi tega na skupni seji obeh zborov, 12. maja, sprejeli verodostojno razlago k nekaterim določbam samoupravnega sporazuma, ki jo posredujemo tudi bralcem Železarja.

NAJMANJŠI OBVEZNI OBSEG NEPOSREDNEGA ZDRAVSTVENEGA VARSTVA

V drugem členu poglavja je natančno naveden najmanjši in obvezni obseg neposrednega zdravstvenega varstva, ki ga delovni ljudje združeni v zdravstveni skupnosti v SR Sloveniji, zagotavljajo sebi in svojim družinskim članom ter drugim občanom. V členih štiri, pet, sedem in deset pa se določa obseg pravice do zdravniških pregledov, zdravljenja po dispizerski metodi, varstvo žena itd., h katerim je bila sprejeta naslednja razlaga:

1. Zdravljenje alkoholizma je razumeti tako, da zajema najmanjši obvezni obseg neposrednega zdravstvenega varstva zdravljenja kroničnega alkoholizma, ne pa akutnega opoja, vsled česar bolnik v primeru zdravljenja akutnega opoja ni oproščen plačila participacije, pač pa v novem sistemu zdravstvenega varstva (IV. poglavje sporazuma čl. 47) za tako obliko zdravstvenega varstva ni več predpisana posebej določena participacija, kot je bila svoječasno!

Glede zdravljenja duševnih bolnikov je določilo razumeti tako, da zdravljenje zajema najmanjši obvezni obseg neposrednega zdravstvenega varstva tudi epilepsije, kot abnormalnega duševnega stanja, v katerem je bolnik lahko nevaren zase ali za okolico, zato je tak bolnik tudi oproščen plačila participacije.

2. Popolno zdravstveno varstvo žena med nosečnostjo, porodom ter materinstvom do dokončanja šestega meseca otrokove starosti, in v zvezi z načrtovanjem družine in kontracepcije, je to določilo razumeti tako, da je v najmanjšem obveznem obsegu neposrednega zdravstvenega varstva zajeta celotna kontracepcija, kot predpogoj načrtovanja družine in tedaj tudi vsa kontracepcijska sredstva, za katera ni potrebno plačevati participacije.

3. Skladno z drugim členom – točka pet in členom sedem sporazuma, je besedilo glede popolnega zdravstvenega varstva šolske mladine razumeti tako, da zajema popolno zdravstveno varstvo šolske mladine do dopolnjenega 19. leta starosti, tudi varstvo učencev v poklicnem izobraževanju in učencev poklicnih šol, ki imajo poleg šolskega pouka tudi praktični

pouk pri delovni organizaciji, v šoli ali zasebnem delodajalcu, do navedenega leta starosti.

4. Zdravstveno varstvo mladine do dopolnjenega 18. leta starosti, ki je prijavljena pri skupnosti za zaposlovanje, pa ji zmožnosti za delo začasno ni mogoče zagotoviti zaposlitve, obsega tudi varstvo in zdravljenje zob. To določilo v sporazumu je razumeti tako, da zajema varstvo in zdravljenje zob začasno nezaposlena mladina do dopolnjenega 18. leta starosti, vso varstvo in zdravljenje zob, tudi protetike.

NAJMANJŠI OBSEG DENARNIH NADOMESTIL IN POVRČIL

1. V členu 14-točka b, je določilo sporazuma, da gre v primeru nesreče pri delu in obolenju za poklicno boleznijo nadomestilo kmetom, kadar opravljajo pri organizacijah združenega dela oz. zasebnih delodajalcih občasna dela izven združenega dela, ali delovnega razmerja in morajo biti pri tem delu zavarovani. To določilo sporazuma je razumeti tako, da so občasna dela, vsa dela kmetov (npr. tudi židarska, plesarska idr.), ki so občasna značaja in za katere morajo biti isti zavarovani.

2. Pravico do povračila potnih stroškov v zvezi z uveljavljanjem zdravstvenega varstva je razumeti tako, da imajo zavarovane osebe pravico le tedaj, če izpolnjujejo ostale pogoje iz drugega in tretjega odstavka 20. člena, ne samo v zvezi z uveljavljanjem najmanjšega obveznega obsega neposrednega zdravstvenega varstva, pri katerem je povračilo stroškov posebej urejeno v 11. členu sporazuma za potrebne prevoze s posebnimi reševalnimi vozili in po potrebi tudi prevoze s posebnimi prevoznimi sredstvi, če je tak prevoz medicinsko ali sicer nujen oziroma upravičen.

3. Pravico glede višine povračila za stroške prehrane in nastanitve v drugem kraju, je razumeti tako, da znaša le-ta najmanj polovico oziroma dve tretjini največjega zneska dnevnice, ki jo za tekoče leto določa sindikalna lista za službena potovanja v državi za čas odsotnosti 8–12 ur oziroma nad 12 ur, za otroke od 1. do 7. leta starosti pa najmanj polovico tega zneska.

OPREDELITEV OSNOVE ZA NADOMESTILA IN USKLAJEVANJE VIŠINE NADOMESTILA

Določilo v 25. členu sporazuma je glede opredelitve osnove za nadomestilo razumeti tako, da predstavlja osnovo za nadomestilo le mesečno povprečje osebnih dohodkov, ki jih je zavarovavec dobil za svoje tekoče in minulo delo po zaključnem računu oz. po popravku le tega za poln delovni čas v poslovnem

letu pred letom, v katerem je nastala začasna zadržanost, zaradi katere ima pravico do nadomestila; v tako povprečje pa ni mogoče všteti osebnega dohodka, ki sicer izvira iz polnosovnega leta pred letom, v katerem je nastala zavarovanečeva začasna zadržanost, pa za to poslovno leto isti ni bil razporejen v sredstvih za osebne dohodke z zaključnim računom, oz. popravkom le tega.

PRISPEVEK UPORABNIKOV K STROŠKOM ZDRAVSTVENEGA VARSTVA

1. Na podlagi določila v 47. členu sporazuma uporabniki zdravstvenega varstva plačujejo prispevek k stroškom za razne storitve in pripomočke. Plačilo participacije, kadar je cena zdravstvene storitve ali pripomočka nižja od določenega zneska participacije, je razumeti tako, da plača uporabnik v takih primerih le ceno dejanske storitve ali pripomočka in ne v členu 47 določenih zneskov participacije za posamezne storitve oz. pripomočke.

2. Participacija 20 dinarjev za vsak prvi pregled pri vsakem zdravniku – specialistu, razen za pregled v dispizerskih, je razumeti tako, da pomeni vsak prvi pregled pri zdravniku specialistu vsak prvi obisk v koledarskem letu zaradi novega obolenja oz. recidive, potem ko je bilo zdravljenje oz. kontrola zaključena, pri tem je tudi razumeti, da so zajeti med pregledi v dispizerskih pregledi pri specialistu splošne medicine in specialistu medicine dela, za katere so upravičenci zdravstvenega varstva tudi oproščeni plačila participacije.

3. Uporabniki zdravstvenega varstva plačajo tudi prispevek 60 dinarjev za pripomočke za oči. To plačilo prispevka k stroškom za pripomočke za oči je razumeti tako, da plača uporabnik s tem določeno participacijo za vsak pripomoček za oči, tedaj tudi za zamenjavo stekel, skladno z določbami splošnega akta zdravstvene skupnosti.

4. Prispevek k stroškom za nepodložene usnjene rokavice, estetske rokavice za protezo, navleko za ktno po amputaciji, gumijasto žimnico itd. je razumeti tako, da plača uporabnik znesek 100 din kot določeno participacijo za celotni komplet ortopedskega pripomočka, do katerega je upravičen v koledarskem letu.

5. Določilo sporazuma v 49. členu pete točke prvega in drugega odstavka je razumeti tako:

a) da so oproščeni plačila participacije za zdravila tudi slovenski vojni dobrovoljci iz vojn 1912–1918, ki predstavljajo skupno z borci za severno mejo v letih 1918–1919, po posebnem predpisu (Ur. list SRS 51/71, spr. 19/73) enotno kategorijo predvojnih revolucionarjev.

b) da so vojaški invalidi, imetniki »Partizanske spomenice 1941«, borci španske revolucionarne vojne 1936–1939, narodni heroji in odlikovanci z redom Karadajorjeve zvezde z meči, z redom belega orla z meči in zlato medaljo Obilica po posebnih predpisih (Ur. list SFRJ 67/72) oproščeni plačila participacije tudi za zdravstvene storitve in pripomočke iz člena 47 sporazuma, tako da so isti zavezanci obvezni plačevati participacijo samo za neobvezna cepljenja.

Jože Frece

RAZSVETLJAVNA NA DELOVNIH MESTIH

Smotno in pravilno razsvetljena delovna mesta so eden najvažnejših pogojev za dobro počutje in dvig produktivnosti.

Svetloba je elektromagnetno delovanje, ki ga zaznava človeško oko. Področje vidnih žarkov je v primerjavi s celotnim elektromagnetnim spektrom sila majhno in obsega valovne dolžine od 4000–76000 angstromov. (Angström je 100 milijonti del centimetra, uporabljamo ga pri izražanju dolžine svetlobnih valov.) Infrardeči žarki, ki imajo valovno dolžino več kot 76000 angstromov in ultravijolični žarki, ki imajo valovno dolžino manj kot 4000 angstromov, povzročajo lahko posebne okvare človeškega organizma.

Oko zaznava le predmete, ki sami oddajajo svetlobo ali pa svetlobo odbijajo. Če izžareva prav majhna površina svetila veliko množico svetlobe, tedaj taka svetloba slepi. Ker imajo skoraj vsa svetila tolikšno svetlost, da povzročajo bleščanje, jih moramo namestiti v svetilke, ki zaradi svoje oblike zmanjšajo bleščanje svetila s tem, da preprečijo neposreden pogled v svetilo.

V očesni mrežnici imamo čepke, ki so občutljivi za barvo, s katerimi gledamo predvsem podnevi, na svetlem – fotopični vid. Najobčutljivejši so za barvo valovne dolžine 5500 angstromov. S palčkami, ki niso občutljive za barvo, gledamo ponoči – skotopični vid. Palčke so najobčutljivejši za svetlobo, ki ima valovno dolžino 5070 angstromov. Da se privadimo gledanju v temi (gledanje s palčkami), potече povprečno 30 minut – proces prilagoditve. Isto velja, če gremo z dobro razsvetljenega delovnega mesta v temne hodnike. Preti nevarnost nesreč, ker ne vidimo.

Vidljivost (vidnost) – to je jakost fizikalno-psihičnega dražljaja, ki zbudi vizualno zaznavo – je odvisna od fizikalnih lastnosti gledanega predmeta in od vizualnih procesov gledalca. Pri vsakdanjem gledanju nam vidljivost predstavlja vizualno seštevanje različnih fizikalnih lastnosti predmetov, ki jih gledamo.

Fizikalni pogoji za dobro vidljivost predmeta so:

- svetlost predmeta,
- kontrasti,
- opazovalni čas,
- velikost predmeta (zorni kot).

Vsi štirje faktorji se med seboj dopolnjujejo, so komplementarni. Če želimo pospešiti delovni proces (skrajšati opazovalni čas) ali zmanjšati velikost predmeta, potem moramo izboljšati kontrast oz. pojačati svetlost predmeta.

Pri razsvetljavi je zelo pomembna barva svetlobe, ki ima močan fiziološki in psihološki vpliv. Zato težimo za tem, da bi se umetna razsvetljava čim bolj približala dnevni. Neprijetno je, če se tepe dvoje svetlob različnih barv.

Naravna razsvetljava je tridimenzionalna, pri umetni razsvetljavi pa pada svetloba pretežno od zgoraj navzdol. Zato je točkasta razsvetljava slaba, boljši so že svetleči stropi.

Razsvetljava naj bo taka, da se človek v prostoru čuti čim bolj prijetno. Ob neustreznih razsvetljavi pride do utrujenosti in tudi do okvar zdravstvenega stanja.

Infrardeči žarki lahko povzročijo trajne okvare na očesni leči (siva mrena, livažev in topilcev stekla).

Ultravijolični žarki lahko povzročajočasne ali trajne okvare na očeh. Delavci, ki so dalj časa izpostavljeni ultravijoličnim žarkom, dobijo lahko trajne okvare na koži.

LASTNOSTI RAZSVETLJAVE

Kvantitativna lastnost razsvetljave je osvetljenost. Kvalitativne lastnosti razsvetljave so:

- usmerjenost,
- krajevna in prostorska enakomernost, časovna enakomernost,
- bleščanje,
- barva svetlobe.

Važna je smer, iz katere prihaja svetloba na delovno ploskev in na predmete. Spričo senco, ki nastanejo zaradi pravilno usmerjene svetlobe, zaznamo pravo obliko predmetov. Pravimo, da jih vidimo plastične. Ostre sence niso navadno zaželene. Omilimo jih z načinom razsvetljave,

včasih pa medle sence poudarimo z dodatno razsvetljavo.

Krajevno enakomernost razsvetljave nam daje razmerje med točkama v prostoru, ki sta najmanj in najbolj osvetljeni;

Zadostne enakomernosti pa ne zahtevamo samo na delovni ravni, ampak v vsem prostoru. To pa ne samo zato, da prostor zbujajo ugodnejši vtisi, temveč predvsem zato, da varujemo oko pred hitrimi spremembami.

Če je določena točka v prostoru trajno enakomerno osvetljena, govorimo o časovni enakomernosti. Vzrok neenakomernosti razsvetljave je večkrat prešibka električna napeljava, zato ker med večjo obremenitvijo napetost preveč pade. Pogosto pa povzroča časovno neenakomernost nizka frekvenca izmenične napetosti.

Bleščanje je lahko trajno ali prehodno in ga ne povzročata samo velika svetlinost in svetlost svetlobnega vira, temveč tudi preveliki kontrasti v zornem kotu očesa. Bleščanje občutno zmanjšuje vidnost očesa in s tem tudi storilnost delavca. Pri delu smo negotovi, zato lahko pride do nesreče.

Barva svetlobe ima močan psihološki vpliv, zato težimo za tem, da se umetna razsvetljava čim bolj približa dnevni.

Lastnosti razsvetljave morajo zadovoljiti naslednje zahteve:

- dobro vidno delovanje,
- čim manjše utrujanje oči,
- čim večjo varnost pri delu,
- čim večjo miselno koncentracijo in vidno nalogo,
- čim večji občutek udobnosti in razpoloženja.

Minimalne lastnosti razsvetljave predpisujejo JUS U. C 9.100-1962.

OSVETLJENOST

Osvetljenost je količina svetlobnega fluksa, (svetlobni tok) ki pade na element površine in površine tega elementa.

Osvetljenost merimo v luksih (lx). Merilna priprava je luksimeter.

NAČIN RAZSVETLJAVE

Neposredna razsvetljava

Pri neposredni razsvetljavi je usmerjen skoraj ves svetlobni tok v določeno smer – navzdol.

Pretežno neposredna razsvetljava

Večji del svetlobnega toka je usmerjen navzdol, manjši del pa navzgor.

Prosto sijoča razsvetljava

Svetlobni tok se razpršuje v vse strani enakomerno.

Pretežno posredna razsvetljava

Večji del svetlobnega toka je usmerjen navzgor, manjši del pa navzdol.

Posredna razsvetljava

Ves svetlobni tok je usmerjen v strop in stene, od koder se odbija v prostor.

Neposredno razsvetljavo izberemo za visoke dvorane in obratne prostore s temnimi stropom in temnimi stenami, v katerih se opravlja delo, pri katerem so zaželeni močne sence.

Pretežno neposredna, prosto sijoča in pretežno posredna razsvetljava sta primerni v stanovanjih, pisarnah, risalnicah, laboratorijih in delavnicah, ki imajo svetle stropne in stene in kjer želimo doseči dobro razsvetljavo vsega prostora.

Posredna razsvetljava na splošno ni primerna za delovne prostore in jo uporabljamo predvsem v večjih dvoranah, avlah in podobno. Pogoj za uporabo posredne razsvetljave pa so svetle stene in svetel visok strop.

VRSTE RAZSVETLJAVE

Razsvetljava je lahko samo splošna ali pa splošna in krajevna.

Splošna razsvetljava je boljša, ker je prostor enakomerno razsvetljen in se oko ne utruja, ker se mu ni treba pri vsaki spremembi smeri pogleda prilagajati na novo.

RAZSVETLJAVNA IN PRODUKTIVNOST

Raziskave in izkušnje v industriji kažejo, da lahko z izboljšanjem lastnosti razsvetljave dvignemo produktivnost dela od 5 do 50 %. Stroški rekonstrukcije se hitro vračajo. Harrison je npr. v toradni Timken Roller Bearing Co., Columbus, ZDA, samo s povečanjem osvetljenosti ugotovil naslednje naraščanje proizvodnje:

Osvetljenost v luksih	Porast proizvodnje v %
50	0
60	4
130	8
200	12,5

RAZSVETLJAVNA IN NEZGODE PRI DELU

Raziskave so pokazale, da ima razsvetljava velik vpliv na nezgode pri delu.

V Veliki Britaniji so ugotovili na podlagi proučevanja prijavnic o nezgodah pri delu, da se je v poletnih mesecih – ob naravni razsvetljavi in ustreznih visokih vrednostih osvetljenosti – v eni uri zgodilo povprečno 7,16 % nezgod, pozimi pri umetni razsvetljavi i ustreznih nižjih stopnjah osvetljenosti pa 12,32 % nezgod, tj. za 71 % več.

ZDRAVSTVENO VARSTVO

Sodelovanje pri oblikovanju delovnega mesta v zvezi z ustrežno razsvetljavo je imperativ bodočnosti.

Če bodo delavci izpostavljeni infrardečim žarkom ali ultravijoličnim žarkom, oz. če bodo delali ob neustreznih razsvetljavi, so potrebni vestni zdravniški pregledi pred nastopom službe in obdobji zdravniški pregledi.

Včasih je potrebno skrajšati delovni čas ali menjati delovno mesto.

Vekoslav Vrhovnik

PRIHOD VLAKA BRATSTVA IN ENOTNOSTI 5. JUNIJA

Dobro teden nas še loči, ko bomo, 5. junija popoldan na jeseniškem kolodvoru ob 15.15 sprejeli in pozdravili drage goste iz pobratene občine Valjevo. Letošnje srečanje ima še posebno obeležje, saj mineva 35 let od fašističnega napada in okupacije Jugoslavije, 35 let od vstaje jugoslovanskih narodov in pričetka socialistične revolucije in 35 let od pričetka izseljevanja Slovencev z namenom popolnega uničenja. Takrat se je zgodilo tisto, kar okupator ni pričakoval, srbski narod je sprejel naše izseljence kot svoje brate in z njimi delil krov in kruh. Povezani v skupnem boju proti okupatorju in domačim izdajalcem, so pričeli kovati bratstvo in enotnost, ki sta se preko narodnoosvobodilne borbe in socialistične revolucije ter povojne obnove in izgradnje domovine in samoupravnega socializma, razvila v nepremagljivo orožje naše neodvisnosti, naše svobode.

Zato bodo gostje iz pobratinske občine Valjevo v dneh od 5. do 8. junija naši skupni gostje in gostje vsakega izmed nas. Med nami se morajo počutiti resnično kot bratje, kot naši najdražji gostje.

Program bivanja gostov iz valjevske občine v jeseniški občini predvideva, da bodo soboto in nedeljo, 5. in 6. junija preživeli pri svojih gostiteljih, pri družinah, ki so bile v letu 1941 izseljene v Valjevo in okolico. V ponedeljek, 7. junija bo zbor gostov in gostiteljev iz vseh gorenjskih občin v Vratih pod Triglavom, kjer bo ob 11. uri proslava ob 35-letnici izgnanstva in praznika izgnanstva, ki ga praznujemo 7. junija. Po proslavi bo tovariško srečanje. V kulturnem programu bodo sodelovali vokalni oktet Jelovica iz Škofje Loke, pihalni orkester Jeseniških železarjev in recitatorji, pridružila pa se jim bo še folklorna skupina Krušik iz Valjeva. V ponedeljek, 8. junija si bodo gostje ogledali tehnični muzej in nove valjarne Bela Železarne, ob 13.30 pa se bomo na kolodvoru poslovili od gostov iz pobratinske občine Valjevo.

S tem se bomo občanom Valjeva in okolice lahko le skromno oddolžili za njihovo veliko humanost, solidarnost in bratstvo, ki so jih pokazali do pregnanih družin z jesniške občine v najtežjih letih naše zgodovine.

Glede na specifične razmere v posameznih VVO se bo stroškovna cena na oskrbovanca povečala takole (v primerjavi z lanskim letom):

Stroškovna cena na oskrbovanca:

	dosedanja stroškovna cena din	nova stroškovna cena din
– za predšolske otroke v		
VVO Jesenice	740	980
VVE Kr. gora	615	785
VVE Mojstrana	560	775
VVE Kr. Bela	570	780
VVE Žirovnica	635	770
– za dojenčke v		
VVO Jesenice	1.295	1.465

Pri izračunu stroškov, ki so ločeni na predšolske skupine in dojenčke, so upoštevani naslednji elementi:

- vzgojno delo (vzgojno delo in nega otroka),
- režijski stroški (upravljanje in tehnično delo, materialni izdatki za vzgojno delo, režijski stroški, skladi)
- stroški prehrane (malice, kosila).

Stroški na oskrbovanca so izračunani tako, da so letni stroški VVO deljeni za predšolske otroke z 10,5 meseca, za dojenčke pa z 10 meseci zaradi večje obolevnosti. Osebnih dohodkov delavcev, zaposlenih v VVO, so planirani v mejah sedaj veljav-

nega samoupravnega sporazuma o delitvi dohodka in osebnih dohodkov, materialni stroški pa so planirani po današnjih cenah. Amortizacija v stroškovni ceni ni upoštevana, ker VVO prejmejo ta sredstva namensko.

Izvršni odbor skupnosti otroškega varstva in izobraževalne skupnosti sta pripravila nov predlog lestvice za diferencirano plačevanje oskrbnin. Predlog lestvice je usklajen s cenazom za pridobitev otroškega dodatka in je za starše ugodnejši glede na povečanje stroškovne cene. Najvišja meja (75 % plačevanje oskrbnin) je predvidena pri povprečnem dohodku nad 2.201.– din na člana družine. Tabela ob sklepu sestavka kaže primerjavo med dosedanjim lestvico in predlogom nove lestvice za diferencirano plačevanje oskrbnin.

O gradivu za šesto sejo skupščine skupnosti otroškega varstva bodo razpravljali tudi delegati, ki so jih delegirale delegacije TOZD in delegacija delovne skupnosti Skupne službe železarne Jesenice na to sejo. Sestali se bodo na skupnem sestanku v petek, 28. maja, ob 12.30 v Kazini. Na ta sestanek smo povabili tudi Vero DULMIN, predsednico skupščine skupnosti otroškega varstva. Pozivamo vse, ki jih zanima omenjena problematika, da se udeleže tega sestanka.

N. DEJAK

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje

PRIDRUG LESTVICE ZA DIFERENCIRANO PLAČEVANJE OSKRBNIN V VZGOJNO VARSTVENI ORGANIZACIJAH

Dosedanja lestvica			Predlog nove lestvice		
povprečni dohodek na člana družine	prispevek staršev	prispevek družbe	povprečni dohodek na člana družine	prispevek staršev	prispevek družbe
do 700	–	100 %	do 800	–	100 %
701 do 800	10 %	90 %	801 do 900	–	100 %
801 do 900	15 %	85 %	901 do 1.000	10 %	90 %
901 do 1.000	20 %	80 %	1.001 do 1.100	–	100 %
1.001 do 1.100	25 %	75 %	1.101 do 1.200	20 %	80 %
1.101 do 1.200	30 %	70 %	1.201 do 1.300	–	100 %
1.201 do 1.300	35 %	65 %	1.301 do 1.400	30 %	70 %
1.301 do 1.400	40 %	60 %	1.401 do 1.500	40 %	60 %
1.401 do 1.500	45 %	55 %	1.501 do 1.600	50 %	50 %
1.501 do 1.600	50 %	50 %	1.601 do 1.700	55 %	45 %
1.601 do 1.700	55 %	45 %	1.701 do 1.800	60 %	40 %
1.701 do 1.800	60 %	40 %	nad 1.800	70 %	30 %

DOPISUJTE V ŽELEZARJA

PREGLED SESTANKOV SDS

V minulem tednu je bilo razmeroma malo sestankov samoupravnih delovnih skupin. Sestanke so imele naslednje skupine: obratovodstvo plavža, adjustaža bluming 1, 2 in 4, podbojarna 1 in 2, strojno vzdrževanje HVŽ in delavnica elektroenergije. Te samoupravne delovne skupine so obravnavale:

Obratovodstvo plavža je obravnavalo srednjeročni program razvoja, rezultate dela leta 1975 in okoliščine glavnega direktorja. Ista vprašanja je obravnavala tudi samoupravna delovna skupina delavnica elektroenergije, ki je k analizi re-

zultatov dela menila, da je takšno prikazovanje rezultatov dela dovolj razumljivo in da bi v takšni obliki lahko prikazovale tudi v bodoče tudi ostale analize.

Samoupravne delovne skupine adjustaža bluming 1, 2 in 4, so obravnavale delovne rezultate za april, analizo izpleten v aprilu, ukrepe za delo brusilnih strojev, delovne naloge za maj, proizvodne naloge v sedanjem stanju obrata in srednjeročni razvojni program slovenskih železarj. Vse tri samoupravne delovne skupine so ta vprašanja obravnavale brez posebnih pripomb, vse tri skupine pa so ugotovile, da proizvodnja iz meseca v mesec pada na brusilnih strojih, da se na teh strojih povečujejo zlasti mehanski zastoji, zaradi česa bodo morali vzdrževalci posvetiti mnogo več skrbi vzdrževanju teh naprav, da bi lahko dvignili proizvodnjo in zmanjšali zastoj.

Samoupravni delovni skupini podbojarna 1 in 2 sta obravnavali rezultate dela v letu 1975, srednjeročni razvojni

program Železarne, zakon o zavarovanju plačil, pregledali so sklepe delavskega sveta Železarne, sprejeli informacijo o poteku javne razprave zakona o združenem delu in sklepi o solidarnosti za Tolminsko in Goriško. Sklenili so, da bodo iz sredstev osnovne organizacije sindikata namenili za potresno območje 2.000.– dinarjev.

Samoupravna delovna skupina strojnega vzdrževanja HVŽ je prisostvovala javni razpravi zakona o združenem delu. K razlagi zakona niso imeli pripomb. Pogovorili so se tudi o poslovanju in nadaljnjih nalogah delavcev hladne valjarne ter o tesnejšem sodelovanju proizvodnih obratov in oddelka za strojno vzdrževanje.

Analizo pripravil Milan Polak.

Center za proučevanje samoupravljanja in informiranje

LETOŠNJI PRAZNIK MLADOSTI NA PRISTAVI OBVEZA ZA MLADINCE-PROSTOVOLJCE V ENOTAH TERITORIALNE OBRAMBE

Mladina vseh narodov in narodnosti Jugoslavije je skupaj z delovnimi ljudmi in drugimi občani v začetku tega tedna najtopleje čestitala tovarišu Titu ob 84. rojstnem dnevu. Manifestacije prireditve in proslave, ki so se vrstile ves mesec, so v torek, 25. maja dosegle vrhunec. Mladostna svežina na obrazih, pesem na ustih in prešerna razigranost; tako so praznovali vsi mladi, po letih in po srcu. Vse seveda ni ostalo le pri praznovanju, kajti v mesecu mladosti so že zapeli krampi in lopate na deloviščih letošnjih mladinskih akcij, kjer veselo odmeva brigadirski »ho-ruk«.

V jeseniški občini je bila ob letošnjem prazniku mladosti osrednja slovesnost v soboto, 22. maja na Pristavi. V jutranjih urah so mladi najprej odšli na tradicionalne partizanske pohode po skritih stezah in poteh, mimo številnih spominskih obeležij narodnoosvobodilne borbe, kjer so spomini na dogodke iz naše revolucionarne preteklosti še zmeraj živi. Nekdanji borci in člani zveze rezervnih vojaških starešin, ki so spremljali mlade na pohodu, so ob obeležjih obudili dogodke na težke

čase, hkrati pa se zavzeli, da mladi rod nadaljuje tradicijo starejših tovarišev, ki so svojo najlepšo mladost žrtvovali za svetle ideale bodočnosti, za to svobodno domovino, kjer se sedaj mladi generaciji nalaga na rame kopica najodgovornejših nalog in sicer da brani našo neodvisnost ter izpopolnjuje in dograjuje našo družbo, naš samoupravni socialistični sistem.

Ob spominskih obeležjih so učenci osnovnih šol pripravili tudi krajše programe, ki so obsegali recitacije in pesmi. Za številne udeležence pohoda, od najmlajših cicibanov do

pionirjev in mladincev, je bil pohod novo doživetje, kajti doslej so o takšnih pohodih le slišali oziroma brali. Letos so bili mladi udeleženci razdeljeni v osem bataljonov in odredov, ki so se formirali na zbranih mestih. Skupno je v bataljoni Ivana Cankarja, Viktorja Kejžarja, Ivanke Krničar, Jožeta Gregorčiča, VOS-a ter v Ježkovem odredu, jeseniško-bohinjskem odredu in kokrškem odredu odšlo na pot 2.150 mladih.

Ob dvanajsti uri so bataljoni in odredi vkorakali na prireditveni prostor na Pristavi, kjer so nekaj trenutkov kasneje komandanti bataljonov in odredov predali raport predsednici občinske konference ZSMS Angelci Murko-Pleš.

Report komandantov brigad po uspelem pohodu

ŠPORTNA SREČANJA V MESECU MAJU

V mesecu mladosti se je tudi v naši občini zvrstilo več športnih tekmovanj na terenih so se pomerili člani osnovnih organizacij ZSMS iz delovnih kolektivov, šol in krajevnih skupnosti. Organizator tekmovanj je bila občinska zveza za telesno kulturo Jesenice, pokrovitelj pa občinska konferenca ZSMS Jesenice. Skupno se je zvrstilo šest tekmovanj in sicer v krosu, namiznem tenisu, šahu, odbojki, malem nogometu in streljanju.

Devetega maja je bil v Završnici kros za mladinke in mladince na katerem je sodelovalo 69 tekmovalcev. Med mladinkami je bila najboljša Bojana Kobentar, med mladinci pa Dušan Džuričič. Ekipno je med mladinkami zmagala OO ZSMS osnovne šole Koroška Bela, med mladinci pa OO ZSMS Mojstrana.

V namiznem tenisu so se mladi pomerili v mini hali na Murovi. Skupno je sodelovalo enajst ekip, najboljša je bila ekipa OO ZSMS Javornik. Koroška Bela pred ekipo OO ZSMS Plavž in ekipa VP 1081 Radovljica.

V šahovskem domu na Jesenicah so se, 17. maja srečali mladi šahisti. Med sedmimi ekipami je zmagala ekipa koordinacijskega sveta ZSMS Železarne, druga pa je bila ekipa OO ZSMS Carinarnica, tretja pa ekipa TVD Partizan Hrušica.

V malem nogometu, ki je na športnem igrišču v Podmežaklju potekal od 17. do 19. maja, je sodelovalo 15 ekip. Prehodni pokal je osvojila ekipa VP 1081 Radovljica, druga je bila ekipa TVD Partizan Hrušica, tretja pa ekipa OO ZSMS žičarna – železarne Jesenice.

Zadnja športna panoga je bila na sporedu v soboto, 22. maja na Pristavi, ko so se mladi pomerili še v streljanju z zračno puško. Med ekipami mladih je zmagala OO ZSMS Dovje Mojstrana, druga je bila ekipa kokrškega odreda, tretja pa ekipa jeseniško-bohinjskega odreda. Med mladinci se je najbolje odrezala ekipa Ježkovskega odreda, druga je bila ekipa OO ZSMS Dovje-Mojstrana, tretja pa ekipa kokrškega odreda. Na strelskem tekmovanju je sodelovalo skupno 18. ekip.

SEMINAR MLADIH DELAVCEV »GORENJSKA OBLAČILA« OBRAT JESENICE

V soboto, 15. maja je bil v Kazini na Jesenicah seminar mladih delavcev iz osnovne organizacije ZSMS Gorenjska oblačila. S tem seminarjem je predsedstvo OO ZSMS želelo sebi in mladim razširiti znanje in spoznanja iz naslednjih področij:

- Vloga in pomen družbenopolitičnih organizacij, predvsem ZSMS;
- Usmeritev in organiziranost ZSMS in njene naloge v združenem delu;
- Zakon o združenem delu.

S tem izobraževalnim programom so prvenstveno mlade želeli seznaniti s samim pomenom njihove organizacije in spodbudili smelejše vključevanje mladih v politične in družbene organizacije in sploh v družbenopolitično življenje. Predsedstvo je namreč mnenja, da ni vzrok pasivnosti delavcev Gorenjska oblačila samo v strukturnem sestavu podjetja, v katerem je nad 90 % zaposlenih žensk, temveč tudi v neznanju in nepoučenosti zaposlenih.

Žal moramo priznati, da je bilo naše delo do sedaj skromno in zato s takimi in podobnimi seminarji želimo prikazati mladim pomen in vsebino njihovega udejstvovanja v združenem delu, bodisi kot proizvajalca, samoupravljalca ali delegata na kateremkoli področju družbenega življenja in dela.

Na seminarju je bilo poudarjeno, da je potrebno mlade bolj spodbujati in širiti njihov interes ter jih seznanjati z vsemi zakonitostmi socialističnega demokratičnega razvoja ter jim s tem pomagati, da se bodo kot bodoči nosilci našega socialističnega sistema, hitreje vključevali v tokove socialističnega razvoja.

Tatjana Mertelj

Program osrednje slovesnosti ob prazniku mladosti je letos obeleževal vključevanje mladincev-prostovoljcev v enote teritorialne obrambe. Sobotni govornik na Pristavi je bil Aco Puhar, predsednik pokrajinskega štaba teritorialne obrambe Gorenjske. Med drugim je razložil pomembnost organizacije teritorialne obrambe ter naloge mladih prostovoljcev v teh enotah. Zatem je 120 jeseniških mladincev, predvsem dijakov in dijakinj jeseniških srednjih šol, svečano zaprislego svojo pripadnost enoti teritorialne obrambe. V kulturnem programu se je tokrat predstavil pevski zbor osnovne šole Prežihov Voranc Jesenice.

Zatem je sledila podelitev priznanj mentorjem in mladim družbenopolitičnim delavcem. Letos je bilo podeljenih pet priznanj in sicer sta jih med mentorji prejela Stojan Valodi in Janez Kejžar, med mladimi družbenopolitičnimi delavci pa Vida Mulej in Dušan Kokošar, komanda obmejnih enot za Gorenjsko pa je priznanje prejela za dolgoletno tesno in uspešno sodelovanje z vsemi organi ZSMS v občini. Štirje mladi informatorji: Marjeta Dolenc, Jošt Novak, Jože Zerdin in Jani Uršič pa so prejeli diplome za sodelovanje v akciji »mladi pišejo«, ki jo je v okviru praznovanja meseca mladosti razpisala komisija za informiranje pri OK ZSMS Jesenice.

Sledila je razglasitev športnih rezultatov in podelitev pokalov. Občinska zveza prijateljev mladine Jesenice je ob tej priložnosti podelila priznanja pionirskim odredom in osnovnim organizacijam ZSMS za uspešno sodelovanje v solidarnostni akciji za otroke Vietnamca, poleg tega pa je podelila tudi knjižne nagrade učencem za najboljše spise ob letošnji Kurirkovi pošti.

V soboto se je na Pristavi, sicer ob hladnem vremenu, zbralo tudi precej drugih občanov, ki so preživeli popoldne ob zvokih zabavnega ansambla z Javornika. J. Rabič

Pripravljenost je vedno boljša kakor golo pričakovanje ...

Tito

RADIOLOŠKO RAZKUŽEVANJE OBLEKE IN OPREME

Pri razkuževanju ljudi je važno, da se okužena obleka najprej sleče in odstrani. Preden se lotimo razkuževanja, moramo presoditi, če se splača izvesti kompletno ali samo delno razkuževanje.

Samorazkuževanje obleke in opreme opravimo s suhimi postopki, z iztepavanjem, s krtačenjem in s sesalniki.

Mokre postopke radiološkega razkuževanja opravimo na za to določenih postajah ali na zbirališčih za razkuževanje.

Postaja je opremljena z naslednjimi oddelki oziroma prostori:

- sprejem, razvrstitev in ugotavljanje okužene obleke
- prostor za suho in mokro razkuževanje
- kontrola uspešnosti razkuževanja
- skladišče razkužene obleke do izročitve lastnikom.

Vrsti razkuževanja je odvisna od vrste radioaktivnih produktov, ki so okužili obleko. Kategorizacija se izvaja po vrsti okužbe, in sicer:

- zelo okužena obleka in oprema
- srednje okužena obleka
- malo okužena obleka

Vrsto okužbe (zelo, srednja in mala okužba) določi za to pristojni organ. Trajanje razkuževanja je odvisno od kategorije, h kateri spada obleka in oprema. Suhi postopek, kot smo že omenili zgoraj, zajemajo iztepavanje, krtačenje in sesanje obleke, ki je bila posuta z radioaktivnim prahom. Mokri postopki zajemajo vrsto opravi. Najprej sledi spiranje v topli vodi, pranje v vroči 3 %-ni raztopini citronske kisline, spiranje v vroči vodi, pranje v topli (40 stopinj Celzija) milnici, ponovno spiranje v 2 %-ni citronske kislini, trikratno zapovrstno spiranje v topli vodi in trikratno zapovrstno spiranje v mrzli vodi. Šele sedaj lahko govorimo o uspešnem radiološkem razkuževanju.

RADIOLOŠKO RAZKUŽEVANJE TEHNIČNIH NAPRAV

Ta se izvede na zbirališčih in postajah za razkuževanje. Vozila se razkužijo že na terenu, popolnoma pa na postajah. Za vozila uredimo zbirališče za razkuževanje. Ta ima dva prostora, nečistega in čistega. Vsak od teh je velikosti 300 kvadratnih metrov. Na nečistem delu šofer razkuži vse prijemalne (kontaktne) dele. To so kluke pri vratih vozila, sedeži in krmilo (volan). Za delno razkuževanje mora imeti šofer celotni komplet za razkuževanje vozila. Ta komplet vsebuje razkužilo, tampone, vato in gobe. Če pa tega kompleta nimamo, uporabimo priročno sredstvo: navadne cunje, PVC ali šope trave, sena ali slame, ki jih namakamo v bencin oziroma nafto ter drgnemo z njimi po okuženi površini. Na zbirališčih oziroma razkuževalnih postajah se vozila popolnoma razkužijo s pranjem z detergenti.

Razkuževanje masnih površin opravimo s suhim brisanjem, nato pa še spiramo z detergenti.

RADIOLOŠKO RAZKUŽEVANJE STAVB

Okužene zidove stavb peremo z vodnim curkom od zgoraj navzdol. Najbolj prizadeta mesta so strehe, balkoni, zunanje stopnice, okna in vrata. Notranji deli stavb se razkužujejo s sesalniki za prah, s krtačami in krpmi, s katerimi brišemo pohištvo in stene. Ne smemo pa pozabiti, da 90 % stavb prepustimo naravnemu razkuževanju.

RADIOLOŠKO RAZKUŽEVANJE PROMETNIH POTOI

Razkuževanje ulic in mostov opravimo na tistih delih, ki so najbolj potrebni za prehod oziroma takojšnjo uporabo. Asfaltirane dele cestnišča razkužujemo s komunalnimi napravami: posebna vozila s sesalniki za prah, vozila za pranje ulic s hidranti, motornimi brizgalnicami in podobnim.

Spiranje cestnišča z vodo je uspešno takrat, kadar imamo delovni pritisk 5–10 atmosfer. Odpadno radioaktivno vodo odvajamo v kanale.

RADIOLOŠKO RAZKUŽEVANJE ŽIVIL

Postopek je odvisen od embalaže, v kateri je shranjeno živilo. Če so živila v hermetično zaprti embalaži kot so: kovinske škatle, sodi, impregnirani zaboji, PVC vrečke in podobno, odstranimo usedline iz embalaže in razkuževanje je uspešno. Postopek za razkuževanje živil brez hermetične embalaže pa je odvisen od stanja živil,

- ali so v tekočem stanju (olje, alkoholne pijače ipd.)
- v trdnem stanju (mast, sir, meso in mesni izdelki)
- v razsutem stanju (žito, sadje)
- v prahu (moka, sladkor, zdrob)

Če je žito v vrečah, je verjetnost, da bo vreča zadržala večji del radioaktivnega prahu in bo le manjši del prodrl v žito. Razkuževanje živil v razsutem stanju opravijo sanitarno-veterinarski organi.

RADIOLOŠKO RAZKUŽEVANJE VODE

Čiščenje (razkuževanje) pitne vode bo v vojni velik problem. Stopnja okuženosti pitne vode je odvisna od vrste izvora in načina oskrbovanja. Zelo malo je verjetno, da bi prišlo razen po diverzantskih akcijah do okužbe vode v arzijskih vodnjakih in pri črpalkah ter pri pokritih vodnjakih. Pri nepokritih vodnjakih pa prihaja redno do okužbe. Razkuževanje (čiščenje) vode opravljajo zdravstveni organi na črpalno-vodovodnih napravah. Najpogostejši danes znani načini za radiološko razkuževanje vode so:

- usedanje ali koagulacija
- precejanje ali filtriranje
- prekapanje ali destilacija

Pred uporabo oziroma pitjem je potrebno vodo kontrolirati.

TEHNIČNI FELJTON – TEHNIČNI FELJTON – TEHNIČNI FELJTON – TEHNIČNI FELJTON – TEHNIČNI

RAZISKOVANJE VENERE

1

Venera, znana tudi kot zvezda Večernica ali Jutranjica, je poleg Marsa naš neposredni sosed v sončnem sistemu. Najmanjša razdalja med Venero in Zemljo je 41,6 milijona km. Gledano z Zemlje je Venera po Soncu in Mesecu tretje najsvetlejšo nebesno telo in v tem oziru prekaša vse ostale planete in zvezde stalnice. Je tako svetla, da je pri ugodnih pogojih vidna tudi podnevi. Njeni oblaki zelo učinkovito odbijajo svetlobo. Zato je popolnoma upravičeno, da so že iz časov antike uporabljali ogledalo kot znak za Venero.

Leta 1609 je odkril italijanski fizik in astronom Galileo Galilei s svojim primitivnim teleskopom venerine »faze«. To so mesecu podobne spreminjajoče se srpaste oblike, ki so dokazovale, da je Sonce središče celotnega sončnega sistema (Heliocentrični sistem).

Srednja razdalja med Soncem in Venero je 109 milijon kilometrov. Njena masa je sicer samo 81,5 odstotka zemeljske mase, vendar je gostota v primerjavi z zemeljsko nekoliko manjša (5,09 g/kub. cm oziroma 5,52 g/kub. cm). Zato je tudi premer obeh planetov skorajda enak (Venera 12.100 km, Zemlja

12.756 km). Iz tega razloga je Venera tudi večkrat imenovana kot sestrski planet Zemlje. Za svojo pot okoli Sonca potrebuje 224,7 dni. Torej je leto na Veneri krajše kot na zemlji.

Ker je Venera neprestano prekrita s plastjo oblakov, še nekaj let nazaj ni bilo nič znanega o njeni površini. Tudi rotacijski cikel okoli lastne ose (venerin dan) so lahko ugotovili šele z radarskim merjenjem. Traja 243 dni in je torej dan na Veneri daljši kot leto. Presenetljivo je to, da je smer vrtenja obratna kot na Zemlji. Zato vzhaja za opazovalce na Veneri sonce na zahodu in vzhaja na vzhodu. Ta planet je skoraj popolna krogla in je sploščenost na tečajih približno stokrat manjša kot zemeljska.

S pomočjo astronomskega radarskih merjenj, ki so jih izvedli z radijskim teleskopom v Arecibo (Portoriko) s premerom 300 m, so tudi že znane nekatere posebnosti venerine površine. Ta je precej ravna in največje višinske razlike ne presegajo 6000 m. To je precej nižja številka kot tiste, ki so jih ugotovili na Mesecu, Marsu in Merkurju. Poleg tega je Venera kot vsi trdni planeti in trdnosti posejana s kraterji. Največji znani krater ima premer 220 km, njegov rob je širok 40 km. Izgleda tudi, da so na Veneri tektonske plošče z zelo ostrimi robovi.

Na podlagi teleskopskih študij ni bilo mogoče ugotoviti sestavo oblakov in atmosfere na Veneri. Spektroskopsko pa so lahko dokazali, da sestavlja atmosfero skoraj izključno ogljikov

dioksid z majhnimi količinami dušika, amonijaka, metana, žveplovodika, helija, vodika, ogljikovega monoksida in atmosferskega kisika. Pritisk na površini znaša 90–95 atmosfer. Spektroskopsko so tudi ugotovili, da se sestoji zgornji sloj oblakov iz kapljic žveplove kisline z majhnimi dodatki solne in fluorove kisline.

PRVE VENERINE SONDE

14. decembra 1962 je plula ameriška sonda Mariner II 35.000 km mimo Venera. Raziskala je njeno atmosfero in je s tem uvedla novo obdobje v raziskovanju tega planeta. Dve nadaljnji ameriški sonde sta kasneje posredovali celo vrsto podatkov o Veneri. To sta bili Mariner V in letu 1967 in Mariner X v februarju 1974. Zadnja sonda je bila opremljena s kamero, ki je odkrila v ultravijolični svetlobi klasičen primer strujanja v venerini atmosferi. Posebno značilni so bili primeri oblakov, iz katerih oblike je bilo razvidno premikanje med ekvatorjem ogrete atmosfere proti severnemu in južnemu tečaju. Pri tem je bil razviden tudi vpliv lastnega vrtenja planeta.

NOVICE IZ SINDIKALNIH ORGANIZACIJ

SKUPNE SLUŽBE TOZD VET

Izvršni odbor osnovne organizacije sindikata je na seji 7. maja razpravljalo o osnutku zakona o združenem delu ter o analizi samoupravnih razmer v skupnih službah TOZD VET. Gradivo za to analizo bo pripravila posebna delovna skupina v sestavi: Albin Babič, Berti Krapež, Franc Brelih, Bogdan Pohar in Miha Šlibar.

GRADBENO VZDRŽEVANJE

V petek, 7. maja je bila 11. redna seja izvršnega odbora sindikata. V prvi točki dnevnega reda so imenovali petčlanski odbor za pripravo in vodenje javne razprave ter za izdelavo analize samoupravnih razmer. Odbor sestavljajo: Franc Pirc, Alojz Beguš, Peter Kejžar, Vanda Eniko in Zupančičeva.

Sprejet je bil sklep, da bodo člani sindikata, ki so dopolnili petdeset let življenjske dobe, obdarili z denarnim zneskom v višini 300 dinarjev. Poslušali so še informacijo o izletu v Poreč.

HLADNA VALJARNA

Dvanajsta seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je bila v petek, 7. maja. O osnutku zakona o združenem delu je govoril predsednik Janez Oven in povedal, da bo javna razprava izvedena v mesecu maju. Zakon o združenem delu, ki je v razpravi, prinaša veliko novosti, spreminja tudi vlogo sindikata. V osnutku zakona je predvideno združevanje sredstev, ustvarjanje in delitev bruto dohodka, osebnih dohodkov, itd. Za pripravo ocene delovanja družbenopolitičnih organizacij so imenovali petčlanski odbor v sestavi: Janez Stare, Janez Oven, Aleksander Kavčič, Ivan Sušnik, Pavel Gasar, poleg njih pa še: Stanka Pulca ter Boža Šimenca.

LIVARNA

V ponedeljek, 10. maja, se je v livarni sestal politični aktiv. Na sestanku so ugotovili, da je samoupravna organiziranost dobra, vendar bo potrebno urediti komuniciranje na relaciji samoupravne delovne skupine - oddelek za informiranje pri delavskem svetu TOZD Talilnice. Zavzemati se bo treba, da bodo na osnovi obširnega gradiva, ki ga dobiva delegacija SIS, sprejeta ustrezna stališča. Delegatski sistem na relaciji DS TOZD - krajevne skupnosti ne deluje in bo treba dejavnost popestriti. Javno razpravo o osnutku zakona o združenem delu bo vodil odbor v sestavi: Frančekšin, Kerin, Aubar, Kunšič, Oswald in Podobnik.

ADJUSTAŽA BLUMING

V ponedeljek, 10. maja je bila dvanajsta seja izvršnega odbora sindikata. Izvršni odbor je ugotovil, da so bili sklepi sprejeti na enajsti seji izpolnjeni. Obiskali so vse sodelavce, ki bolujejo in uredili probleme glede letovanja na morju.

Izvršni odbor je razpravljalo o pripravi na javno razpravo o osnutku zakona o združenem delu. Za izdelavo analize samoupravnih razmer ter pripravo na javno razpravo so imenovali koordinacijski odbor, ki ga sestavljajo: Miha Hostnik, Anton Andreuzi, Ana Filipaj, Tomaž Kavčič in Jovo Bagudič.

TOZD VALJARNE

Seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata TOZD Valjarne je bila v torek, 11. maja. Sindikalni prapor je že dotrajan, zato so predsedniku naročili, da uredi vse potrebno za izdelavo novega prapora. Predsednik Miha Hostnik je povedal, da je o nabavi novega prapora razpravljala tudi komisija za kulturo in prosveto pri izvršnem odboru sindikata Železarne in dala ustrezno soglasje.

Največ pozornosti so na seji posvetili pripravi javne razprave o osnutku zakona o združenem delu. Strinjali so se s predlogom, da je treba zainteresirati za to razpravo vse družbenopolitične organizacije, strokovnjake v obratu, ter samoupravne delovne skupine. Osnovne organizacije sindikata iz valjarne Bela bodo predvidoma organizirale javno razpravo v veliki dvorani delavskega doma na Javorniku. To velja za vse tiste sindikalne organizacije, ki imajo prek 80 ljudi, medtem ko naj bi ostale sindikalne organizacije javno razpravo izvedle v sejni sobi upravne stavbe valjarn ali pa v pevski sobi v delavskem domu na Javorniku. Naloga koordinacijskega odbora bo, da pripravi analizo stanja in samoupravnih razmer.

Izvršni odbor osnovne organizacije sindikata je naročil vsem osnov-

nim organizacijam sindikata, da se v okviru danih možnosti vključijo v akcijo za pomoč prizadetim ob potresu v Posočju.

Beseda je tekla tudi o podeljevanju značk in o razdeljevanju malice med prvomajskimi prazniki, ki ni bilo enotno. Predlagajo, naj bi v prihodnje ob takih prilikah razdeljevanje malice v Železarni organizirali enotno.

Tov. Zupan je izvršnemu odboru osnovne organizacije sindikata posredoval informacijo o programu TVD Partizan Javornik-Koroška Be'a. Prav tako naj bi se vključili v praznovanje 30-letnice mladinskih delovnih brigad s sodelovanjem pri raznih tekmovanjih. Sindikalna organizacija TOZD Valjarne bo prevzela pokroviteljstvo, osnovne organizacije sindikata pa bodo organizirale ekipe za tekmovanje v odbojki.

Iz informacije, ki je bila izvršnemu odboru posredovana ob sklepu se je razvidno, da se delavci pritožujejo, ker avtobus na Blejsko Dobravo prehitro odpelje. Sprejet je bil sklep, da bodo na problematiko prevozov opozorili direktorja kadrovskega sektorja.

ŠAMOTARNA

V sredo, 12. maja je bila tretja seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Iz sredstev osnovne organizacije sindikata so odobrili 4.000 dinarjev za prizadete ob potresu v Posočju.

Predvidenega izleta, ki naj bi ga organizirali 22. in 23. maja, zaradi premajhnega števila prijavljenih ne bo. V jeseni naj bi organizirali piknik, ob prenehanju obratovanja šamotarne pa še zaključno srečanje v Kazini.

RAZISKOVALNI ODDELEK

V četrtek, 13. maja je bila seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Imenovali so tričlanski koordinacijski odbor z nalogo, da prouči osnutek zakona o združenem delu in primerja določila v osnutku zakona s prakso v TOZD.

Za pomoč prebivalcem na potresnem območju bodo prispevali 2.000 dinarjev.

VALJARNA PROFILOV

Deveta seja izvršnega odbora sindikata je bila v petek, 14. maja. V odsotnosti predsednika je sejo vodil podpredsednik osnovne organizacije sindikata. Najprej so razpravljali o zbranem denarju za izvedbo izleta. Sredstva so zbrali s prostovoljnim delom in odrekanjem plačila pri odstranjanju in nakladanju skarij, pri zbiranju medenine in litine in z odstopljeno premijo za okujino. Ker je pogodba s Kompasom že sklenjena, so se po daljši razpravi odločili, da izlet organizirajo kot je prvotno predvideno.

Prizadetim ob potresu v Posočju bodo nakazali 5.000 dinarjev pomoči, organizirali pa bodo tudi akcijo za osebni prispevek. Kritično so obravnavali osebni delež, ko so eno dnino za Kozjansko prispevali le sodelavci, ki delajo po sistemu 5 + 2, medtem ko so za delavce, ki delajo po sistemu 4 + 1 črpali denar iz skupnih sredstev. Sprejeli so sklep, da naj bi v sedanjem primeru vsi zaposleni prispevali zaslužek enega dne. Kjer je za Železarno koristno, naj bi ta sredstva nadomestili z delom. V valjarni profilov imajo precejšnje količine vložka (odrezki iz valjarne žice). Zainteresirali naj bi delavce vseh treh izmen na lahki progi in v adjustaži, da bi ob dveh sobotah valjali, tako da bi se izognili nočni izmeni in bi delavci opravili eno izmeno za prizadete ob potresu. Valjali bi okroglo železo 8-12 mm. Poverjenikom so naročili, naj zainteresirajo delavce, da se bodo udeležili javne razprave o osnutku zakona o združenem delu.

Izvršni odbor osnovne organizacije je bil informiran o akcijah v mesecu mladosti. Na Javorniku bodo izvedli tekmovanje v odbojki.

LIVARNA

Osmo seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata je bila v petek, 14. maja. Izvršni odbor je prizadetim ob potresu v Posočju odobril 5.000 dinarjev iz sredstev, ki so bila namenjena za organizacijo izleta. O predlogu so razpravljali tudi na zboru delavcev, ki je bil 17. maja. Predlog je bil tudi sprejet.

FINANČNO RAČUNSKI SEKTOR

V petek, 14. maja, je bila tretja seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Razpravljali so o gradivu za javno razpravo, o osnutku zakona o združenem delu. Za vodenje javne razprave, ki bo predvidoma 26. maja, so imenovali tričlanski odbor. Predvidoma boo

osnutku zakona o združenem delu govoril Ivo Ščavničar, predsednik izvršnega sveta občinske skupščine.

V nadaljevanju se je sprejeli sklep, o nakazilu 3.000 dinarjev za pomoč prizadetim ob potresu v Posočju.

Metka Urbanec je poročala o sindikalnem izletu, ki je predviden za 5. in 6. junij v Crikvenico. Zaradi premajhnega števila prijavljenih so sprejeli sklep, da se izleta lahko udeležijo tudi svojci, ki pa bodo prispevali po 200 dinarjev.

ZBOR DELAVCEV V ŠAMOTARNI

V ponedeljek, 17. maja se je v šamotarni sestal zbor delavcev, ki se ga je udeležilo 62 članov kolektiva ter Janko Burnik, nosilec javne razprave o osnutku zakona o združenem delu, ki ga je tudi obrazložil.

Razpravljali so o predlogu izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata in sprejeli sklep o nakazilu 4.000 dinarjev za pomoč prizadetim ob potresu v Posočju.

ELEKTROJEKLARNA

Zbora delavcev v elektrojeklarni 17. maja se je udeležilo 70 članov kolektiva. O osnutku zakona o združenem delu je govoril Jože Resman. Med razpravo je bilo postavljenih več vprašanj. Delavce zanima kakaj imamo toliko posrednikov med proizvajalci in potrošniki in zakaj imajo posredniki večji dohodek kot proizvajalci. Obravnavali so tudi osnove med posameznimi TOZD. V elektrojeklarni izdelajo kvalitetno jeklo, v valjarni Bela pa imajo zaradi neustreznega ogrevanja ali valjanja izmeček. Katera TOZD bo obremenjena s stroški.

Zbor delavcev se je strinjal s predlogom sindikalne organizacije, da 10.000 dinarjev, namenjenih za izlet, nakažejo za pomoč prizadetim ob potresu v Posočju.

KADROVSKI SEKTOR

V ponedeljek, 17. maja, je bila 14. seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Predsednik Franci Pirc je seznanil odbor s pripravami za delovno konferenco, ki bo predvidoma 20. maja. Razpravo o osnutku zakona o združenem delu bo vodil tov. Poljšak. Imenovali so koordinacijski odbor v sestavi: Tone Varl, Franci Pirc in Zoran Krejič, ki bo pripravil poročilo o delu, aktivnosti ter o morebitnih težavah na področju samoupravljanja. Za pomoč prizadetim ob potresu so namenili 10.000 dinarjev.

Izvršni odbor je razpravljalo tudi o kadrovskih spremembah. Namesto sedanjega predsednika Francija Pirca, so zaradi bolezni izvolili Majo Junež. Tajniške posle bo opravljal Marjan Mahnič, referent za kulturo in prosveto pa bo dosedanj predsednik izvršnega odbora Franci Pirc.

JEKLOVLEK

V ponedeljek, 17. maja je bila tretja seja izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata. Dvodnevni izlet v Simonov zaliv nameravajo organizirati 19. in 20. junija. Člani kolektiva bodo prispevali po 150 dinarjev, svojci pa po 350 dinarjev. Iz sredstev sindikalne organizacije bodo nakazali 5.000 dinarjev za pomoč prizadetim ob potresu v Posočju.

ADJUSTAŽA BLUMING SEJA KOORDINACIJSKEGA ODBORA

V ponedeljek, 17. maja je bila seja koordinacijskega odbora za izvedbo javne razprave o osnutku zakona o združenem delu. Predsednik koordinacijskega odbora Miha Hostnik je poročal o dosedanjih pripravah. Med pripravami za javno razpravo o osnutku zakona o združenem delu so na ustrezen način obvestili delavce. Na sam dan javne razprave bo imel uvodno besedo Štefan Rodi.

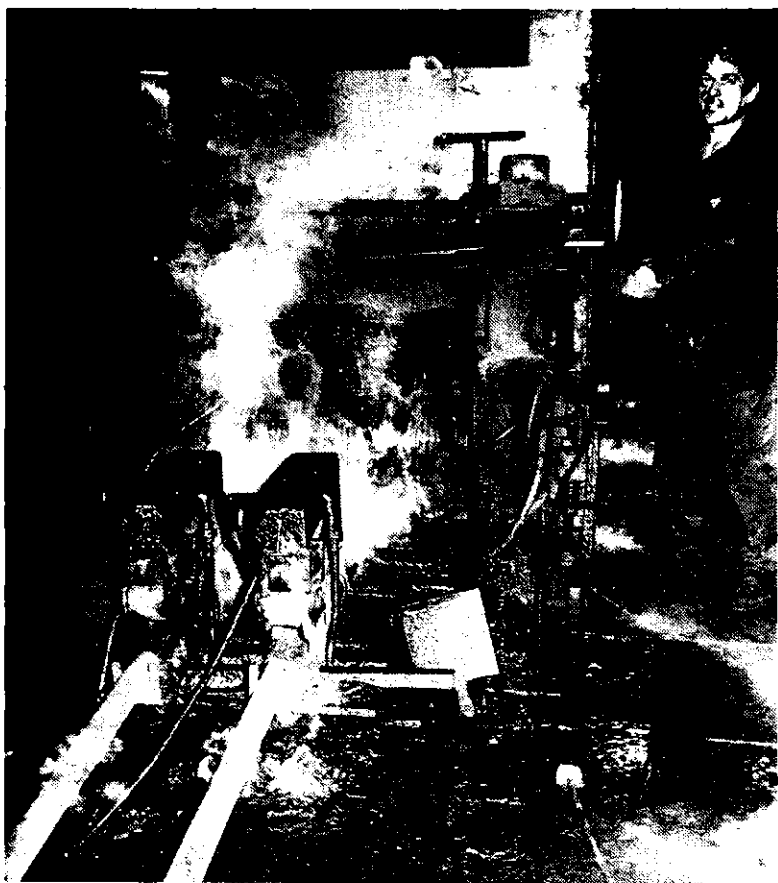
Strinjali so se s predlogom, da prizadetim ob potresu v Posočju nakažejo 12.000 dinarjev pomoči, ki so jo sicer namenili za izvedbo izletov. Razen tega naj bi vsak zaposlen delavec prispeval še enodnevni zaslužek.

VRATNI PODBOJI

Izredni sestanek zbora delavcev v obratu vratni podboji je bil, 18. maja. Delavcem je bila posredovana informacija o materialni škodi, ki so jo utrpeli ob potresu prebivalci v Posočju. Strinjali so se s predlogom, da bodo prizadetim nakazali 2.000 dinarjev. Vsi delavci so seznanjeni tudi s predlogom, naj bi v letošnjem letu prispevali zaslužek dveh izmen v solidarnostne namene.

GRADBENO VZDRŽEVANJE

Na izredni seji izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata, ki je bila 18. maja, so sprejeli sklep, da bodo prizadetim ob potresu v Po-

Sodelavec v valjarni žice

sočju nakazali 4.000 dinarjev. Denarno pomoč bodo prispevali tudi za sodelavca-člana samopomoči iz Rateč, po predhodnem ogledu škode. Za sodelavca, člana samopomoči iz Primorske predlagajo izvedbo delovne akcije.

ADJUSTAŽA BLUMING BELA

V sredo, 19. maja, se je v delavskem domu na Javorniku sestal zbor delavcev adjustaže bluming. Analizo samoupravnih razmer je zboru delavcev posredoval predsednik osnovne organizacije sindikata Anton Andreuzi, Jože Resman pa je obrazložil osnutek zakona o združenem delu. V razpravi je sodeloval tov. Kavčič, ki je govoril o dohodkovnem odnosu ter o poglavju osnutka zakona, ki se nanaša na proizvodnjo. Sodelavec Bagudič je razpravljalo o delovnih razmerjih. Obravnaval je politiko kaznovanja in poudaril, da bo treba pri premeščanju delavcev paziti, da jih s premestitivijo, glede odgovornosti, ne bi nagradili. Tov. Podlipnik je razpravljalo o samoupravljanju ter o odnosih in odgovornosti samoupravnih organov do volivcev, medtem ko je Miha Hostnik opozoril na povezovanje med TOZD in samoupravno delavsko kontrolo.

Zbor delavcev, ki se ga je udeležilo 110 članov kolektiva, se je strinjal s predlogom sindikalne organizacije o nakazilu 12.000 dinarjev za pomoč prizadetim ob potresu v Posočju. Poleg tega naj bi namenili prizadetim ob potresu še enodnevni zaslužek.

OTK

Razširjena seja političnega aktiva na OTK je bila v sredo, 19. maja. Predsednik osnovne organizacije sindikata je obrazložil vlogo in mesto sindikata v osnutku zakona o združenem delu. Sprejet je bil predlog predsednika Antona Koširja o imenovanju koordinacijskega odbora v naslednji sestavi: Anton Košir, Emil Stražišar, Jakob Medja, Stane Gradišnik in Vojko Stare.

Na javno razpravo o osnutku zakona o združenem delu, ki bo v ponedeljek, 31. maja bodo vabljeni vsi člani sindikata. Vodjo OTK in vodjem SDS so naročili, naj poskrbijo, da bo na javni razpravi v veliki dvorani Kazine čimveč sodelavcev iz OTK, kar velja tudi za sodelavce iz popoldanske in nočne izmene.

ZBOR DELAVCEV V HLADNI VALJARNI

V sredo, 19. maja se je 158 sodelavcev iz hladne valjarne udeležilo zbora delavcev. Osnutek zakona o

združenem delu je obrazložila Zdravka Ramuš.

Analizo delovanja družbenopolitičnih organizacij je posredoval tov. Podlipnik. Na postavljeno vprašanje o odvečni delovni sili je odgovoril obratovodja. Počakali naj bi do 1. septembra, ko bo začela poskusno obratovati nova hladna valjarne, da bi ugotovili odvečno delovno silo.

Razlagi Zdravke Ramuševe je predsednik osnovne organizacije sindikata Janez Oven dodal še nekaj misli k vlogi, ki jo ima sindikalna organizacija v novem zakonu o združenem delu. Govoril je tudi o povezavi z ostalimi družbenopolitičnimi organizacijami.

Zbor delavcev je potrdil tudi predlog izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata, da iz sredstev sindikalne organizacije prispevajo 7.000 dinarjev. Dodali so še, da omenjena sredstva prispevajo kot pomoč in ne kot posojilo.

ZEBLJARNA

Zboru delavcev, ki je bil 20. maja, je bil posredovan predlog o pomoči prizadetim ob potresu v Posočju. V višini 5.000 dinarjev bodo pomoč nakazali iz sredstev sindikalne organizacije. Na potresno območje naj bi poslali še 500 kg žičnikov.

RTA

Skupni sestanek izvršnega odbora osnovne organizacije sindikata in delovne skupine za pripravo gradiva za javno razpravo o osnutku zakona o združenem delu je bil v četrtek, 20. maja. Na skupno sejo je bila vabljena tudi Angelca Murko-Pleš, vodja razprave osnutka zakona o združenem delu. Dogovorili so se, da bo javna razprava 25. maja v spodnjih prostorih Kazine, do takrat pa bodo pripravili samo poročilo o dosedanjem samoupravnem odločanju v zvezi z dohodkovnimi in poslovnimi odnosi.

PRODAJNI SEKTOR

Sestanek osnovne organizacije sindikata na prodajnem sektorju je bil 21. maja. Najprej so predvidevali izlet v severno Italijo, ki pa so ga zaradi potresa odpovedali. Zato so se odločili za izlet v smeri Radence-Ljutomer - Ptuj - Krapina - Kumrovec in sicer 29. maja. Za izlet je prijavljenih 26 članov kolektiva in pet svojcev. Člani sindikata naj bi prispevali po 100 dinarjev in svojci po 200 dinarjev. Udeleženci izleta bodo prejeli tudi celoten program izleta.

Strojna montaža vzdolžnih škarij za nerjavna jekla

BUTALSKE MODROSTI

Butalci so že od davnih časov uživali veliko spoštovanje zaradi svoje brihtnosti. K temu spoštovanju je pripomogel tudi možakar, ki se je odpravil iz Butal na semenj v bližnje mesto, kjer bo prodal nekaj hlebcev sira. Komaj je došel na vrh sedla, kjer se je odprla dolina proti mestu, nasloni vrečo na skalo. A glej ga šmenta, hlebec sira pade iz vreče in preden ga je možakar utegnil pobrati, se je zakotalikal po bregu proti mestu. V nekaj minutah je izginil izpred oči.

»Dobro, dobro, hlebec moj,« se je namuznil možakar iz Butal. »Sam od sebe je našel pot na semenj. Če je tako, pošljem za njim še druge hlebce sira. In tako je drugega za drugim zakotalikal deli po bregu.

»Ne pozabite me počakati na semnju,« jim še zakliče, ko so veselo skakljali doli po bregu. Vesel, da mu jih ni treba nositi, jim je tudi sam sledil navzdol po bregu.

Toda ko je prispel v mesto na semenj, hlebci sira še niso bili prispeli. Prispeli niso niti do večera, ko so semenj zaprli. Možakar se tedaj zateče k svojim prijateljem in jih vpraša, če so morda videli njegove hlebce sira na semnju.

»In kako naj bi bili prišli hlebci na semenj?« ga vprašajo.

»Sami od sebe, za vraga,« jim odgovori možakar iz Butal. »Za pot so vedeli bolje od mene.«

Potem se potrka s prstom po čelu:

»Sem pa res bedak. Zdaj razumem, kaj se je s hlebci zgodilo. Tekli so tako hitro, da se niso utegnili ustaviti na semnju, pač pa so tekli kar naprej. Gotovo jih bom našel v bližnjem mestu.«

Zato je možakar iz Butal zajezdil konja in odjezdil proti bližnjemu mestu, kjer bo našel hlebce sira. In ker se še ni vrnil, jih verjetno še vedno išče.

Po angleški pravljici
priredil Črt Sinkovec

LISICA IN ŠTORKLJA

Nekoga dne lisica reče štorklji:

»Dober dan, štorklja.«

»Dober dan, lisica. Kaj bo novega?«

»Brala sem nekatere zelo globokoumne knjige in odkrila, da sva si midve pravzaprav sestrični,« de lisica. »Lepo bi bilo torej, da se druga drugo obiščeva ter postaneva prijateljici.«

»Imenitno,« odgovori štorklja. »Začni ti s povabilom na kosilo.«

Lisica povabi štorkljo na kosilo. Skuhala je zdrob in ga vlila na en sam krožnik:

»Posluži se,« pravi gostiteljica. »Vzemi kolikor te je volja.«

Štorklja s svojim dolgim kljunom brklja po krožniku, toda ne posreči se ji pojesti niti za en grizljaj zdroba, medtem pa lisica použije vsega sama.

Naslednjega dne povabi štorklja lisico na kosilo. Pripravila je okusno juho z zakuho, vlije jo v vrč za vodo z ozkim in dolgim vratom, ter reče lisici:

»Posluži se, vzemi kolikor te je volja.«

Lisica se vrti okrog vrča, poskuša vtakniti gobec v odprtino, pa se ji ne posreči pojesti niti za požirek juhe, medtem pa je štorklja s svojim dolgim kljunom posrebala domala vso juho.

Tako je tudi bilo konec prijateljstva med lisico in štorkljo.

Po ruski pravljici
priredil Črt Sinkovec

KDO IZ MENE POJE:

LIUDJE, LIUDJE, LIUDJE...

Upor...

Prve akcije...

LISTI izhajajo kot priloga tednika ŽELEZAR – glasila delovnega kolektiva SOZD SŽ ŽELEZARNA JESENICE. Ureja kulturno umetniški klub pri DPD Svoboda Tone Čufar Jesenice, glavni in odgovorni urednik Joža Varl.

LISTI

Uredil kulturno-umetniški klub TONE ČUFAR

Jesenice, 27. maja 1976

Številka 26/VI

Ivan Jan

ZGODOVINSKA POMLAD 1941

V zgodovini naroda leto dni ne pomeni veliko, kaj šele meseci ali celo dnevi. V našem primeru temu ni tako, kajti v začetku 1941. leta so se dogodki pri nas vrstili z bliskovito naglico. Ne bomo pri tem naštevati vsega, kaj vse se je zgodilo, temveč bomo v začetku poudarili predvsem dvojce:

1. da se je 6. aprila zaradi roparskega napada na Jugoslavijo naše ljudstvo znašlo v brezupnem položaju, kajti pred nemškimi in ostalimi fašističnimi zavojevalci ga armada ni branila. Nasprotno: zaradi nezasiščenega petokolonstva v političnih vrhovih, zaradi nesposobnosti v poveljstvih, zaradi protiljudskega in izdajalskega značaja »priznanih voditeljev«, ki so se celo javno poklonili okupatorju, namesto da bi povedli ljudstvo v boj proti njemu, je armada v nekaj dneh razpadla. V Ljubljani in drugod so zavihrale hitlerjevske in italijanske zastave. »Priznani voditelji« so jadno pobegnili v inozemstvo ali pa so se razkrili kot očitni petokolonci. Prenekateri slovenski izobraženec ali politik, ki si je vse dotlej domišljjal in se predstavljal kot »sol svojega naroda«, je prav nad tem narodom obupal, jokavo odrekel Slovincem življenjsko silo in obrambno sposobnost, se vdal v razmere in razmišljal zgolj o tem, kako bo v novih okoliščinah poskrbel le za svojo osebo in družino, kot je rekel Boris Kidrič. Vsi ti in taki so ljudstvo, ki je bilo dotlej predmet njihovega izkoriščanja na milost in nemilost prepustili okupatorju in njegovi demagogiji, ki je prav zaradi njih in njihovega dotdanjega obnašanja, trenutno, a posebno na podeželju, precej uspevala.

2. da so prav takrat, ko je slovensko zemljo zakril moreč mrak sužnosti, ki mu je botrovalo izdajstvo in nesramno hlapčevstvo protiljudske slovenske gospode, pristne ljudske sile začele najveličastnejši boj, kar jih pozna slovenska zgodovina od kmečkih puntov naprej. Te sile so, naslonjene na široke ljudske množice, ustanovile Osvobodilno fronto slovenskega naroda, ki je v najbrezupnejših in najmračnejših razmerah pronicljivo, odločno in jasno pokazala pot oboroženega boja, ki bo pripeljala do rešitve in svobode.

V boju proti okupatorju ni šlo za nič manj, kot za fizični obstoj ali konec našega naroda, in ne le za svobodo in mir, to nam je znano iz okupatorjevih dokumentov, ki govore o uničevalni germanizaciji naše dežele. Spoznanje in odločitev, da je pot iz uničenja in suženjstva edino pot oboroženega boja, je bila tako globoko pomembna, da je ta pomlad postala resnično zgodovinska. In bolj ko se odmikamo od tega datuma, bolj spoznavamo to resnico. Hkrati je poglobljen in pošten pogled na te dogodke tudi v današnjem trenutku lahko in tudi je poučen. Saj nas k temu vendar priganja spoznanje, da se ne smemo predati samozadovoljni stihiji, ki nas bo kar sama pripeljala v lepšo, pravičnejšo in bogatejšo, ter bolj humano družbo, kakršna nas z različnimi pljuski zaliva danes. Mar

nas ne preplavljajo vsakodnevnimi drobnimi, sebičnimi in osebnimi interesi posameznikov, ki tako, kot v aprilu 1941 ne vidijo nič drugega kakor sebe in tako z dejanji in z besedo razkrajajo temelje, ki smo jih začeli postavljati pred dobrimi tridesetimi leti.

Ne gre za ponavljanje zgodovine, gre za opomin, kaj in kako je treba delati v takih primerih in razmerah. V tem tudi tiči bistvo tistega, ko večkrat govorimo, da je Osvobodilna fronta in polpretekli boj našega in naših narodov, neizčrpen rezervoar ne le zgodovinarjem in pisateljem, temveč in predvsem tistim številnim ljudem, ki v vsakodnevnom delu lahko veliko storijo v dobro ali v škodo skupnosti in prihodnosti. Zato je tudi danes zanimivo, kako in kaj se je zgodilo pred petintridesetimi leti, čepravno je potek okoli ustanovitve Osvobodilne fronte več ali manj znan. In ker je tako, se bomo ustavili le ob nekaterih najznačilnejših dejstvih tega časa. Ta so med drugimi nedvomno naslednja:

— pomembna vloga Komunistične partije Slovenije v teh dneh, revolucionarni značaj Osvobodilne fronte že v njenem začetku, predvsem pa pomen odločitve in usmeritve Osvobodilne fronte na oborožen boj!

Ob tem še obrobno vprašanje, in sicer zakaj zadnja leta kar dva praznika slavita začetek vstaje slovenskega ljudstva: 27. april in 22. julij?

Komunistična partija Slovenije je že dolgo pred napadom na Jugoslavijo sodelovala s predstavniki drugih organizacij, sindikatov in društev predvsem pri uvajanju in delovanju Ljudske fronte in Društva prijateljev Sovjetske zveze. Zato je z vsemi temi predstavniki tudi v pogojih najhujše ilegale vzdrževala tesne stike, rezultati tega pa so bili vidni v nastopih proti vojni in proti peti koloni, v protidraginskih akcijah in podobnem. Zadnja manifestacija teh skupin, s patriotizmom in antifazišizmom prežetih nastopov, je bil odziv številnih prostovoljcev, ki so v temnih aprilskih dneh hoteli podpreti obrambo napadene domovine, kar pa se je zaradi prej navedenih vzrokov končalo z razsulo. Takoj po okupaciji, ko se prah aprilske katastrofe še ni niti polegel, so voditelji komunistične partije Slovenije – tako kakor Jugoslavije, že natanko analizirali obstoječe okupacijske razmere. Ob tem velja omeniti, da je prav isti dan – 10. aprila 1941 – ko je Pavelič že proglasil »Nezavisno državo Hrvatsko«, ko je bila tudi armada na Slovenskih tleh, in sicer v Zagradcu – praktično razpuščena, v Zagrebu zasedal tudi CK KP Jugoslavije in da so tisti dan sestavili vojaško komisijo s Titom na čelu.

O delovanju vodstva Komunistične partije Slovenije v tistih prelomnih dneh, dr. Aleš Bebler pravi:

(Nadaljevanje na 2. strani)

(Nadaljevanje s 1. strani)

»V začetku okupacije se je Centralni komite KPS redno sestajal pri Bernardovih, v hiši tik nad staro šišensko cerkvijo. Tu je bilo na seji, pri kateri je bil navzoč tudi Kardelj, sklenjeno, da se ustanovi Osvobodilna fronta. Tu je bila sestavljena tudi nova vojaška komisija Centralnega komiteja. Sprva so določili, da jo vodim jaz, kak mesec ali dva pozneje — v juniju — pa, da jo prevzame Leskošek.« Se pravi, da je vodstvo KPS po vsestranski presoji in analizi pripravilo vse, da bodo v sodelovanju z ostalimi, protifašistično nastrojenimi predstavniki skušali osnovati organizacijo, ki bo pripravljena in sposobna sprejeti ter voditi nekaj tako odgovornega in velikega, kakor je oborožen upor.

Tako smo odgovorili na prvo vprašanje, to je na vprašanje o vlogi KPS pri snovanju Osvobodilne fronte. Vendar pa ob tem še nekaj. Ne gre namreč pozabljati, da je bilo aprilsko delovanje KPS — in seveda KPJ — samo nadaljevanje že zdavnaj začete boja proti fašizmu in za svobodno ter demokratično urejeno domovino. Zato iz zgodovine tega delovanja navedimo še dva druga predhodna, a sila pomembna aprila. Namreč april 1934 in april 1937. Čeprav časovno ločeni, so v resnici vsi trije v tesni zvezi. V aprilu 1934. leta so namreč voditelji treh komunističnih partij: Avstrije, Italije in Jugoslavije spregovorili o slovenskem vprašanju in podpisali izjavo, ki govori, da gre slovenskemu narodu vsa pravica do njegove združitve. Izrazili so tudi pripravljenost slovenskemu narodu pri tem pomagati. Ne bomo se spuščali v vprašanje, kako in če je ta izjava doživljala in doživela potrdilo v praksi, za nas je tu pomembno dejstvo, da je bila s to izjavo prvič v zgodovini boja slovenskega naroda skupno z voditeljicami delavskih razredov zatirajočih narodov izražena povezanost potegovanja za »Združeno Slovenijo«. To pa tedaj ni bilo malo.

Dosti več in velik napredek v tem boju pa je pomenil manifest, ki ga je aprila 1937. leta sprejel prvi kongres Komunistične partije Slovenije na Čebinah. Čeravno je tedaj od aprilske izjave treh partij o pravicah slovenskega naroda preteklo šele tri leta, so se razmere močno spremenile. Našim narodom je tedaj že grozila fašistična obkolitev. Osvajalci in nasilni fašizem je zaradi naše geografske lege najbolj ogrožal prav slovenski narod. Na to je opozoril tudi aprilski manifest 1937. Ta manifest je jasno spregovoril o strašni nevarnosti, ki je pretila slovenskemu narodu s strani nemško-italijanske fašistične zveze, zahteval je več demokratičnih svoboščin, in sicer vse od svobodne zveze bratskih jugoslovanskih narodov in obliki zvezne države do potrebe po kolektivni obrambi ogroženih narodov proti fašističnim vojnim hujšakem, ter prek urejanja odnosov s Sovjetsko zvezo do podpore slovenskim narodnim manjšinam v Avstriji in v Italiji. Že tedaj! Torej: daljnovidna pronicljivost in prepričanost! Manifest se je obrnil tudi na slovenske katoliške množice in na vse druge demokratične sile slovenskega naroda, ker »med temi množicami... ne more in ne sme biti nobenih pregrad in zaprek, ki bi ovirale združitev vsega svobodoljubnega slovenskega ljudstva v boju proti skupnemu sovražniku, skupnemu zatiranju in skupnemu izkoriščanju.«

V manifestu pa je bilo tudi poudarjeno, da je najbolj zavedni, najbolj napreden in tudi najbolj organiziran del slovenskega naroda pač delavski razred, ki je tedaj sestavljal tretjino našega naroda. In delavskemu razredu je po manifestu pripadla naloga in odgovornost za našo prihodnost tako, kot jo je prerokoval Ivan Cankar: »... na plečih delavca-proletarca

leži bodočnost slovenskega naroda — naroda proletarca«. Prav zaradi tega je bilo naglašeno, da morajo slovenski delavci v boju proti fašizmu združevati vse sile našega naroda, da bi v tem boju dosegli enotnost.

Tako usmerjena in v različnih bojih preizkušena Komunistična partija Slovenije, je pričakala tudi april 1941 — najtemnejšega in najusodnejšega od vseh. Zaradi globokega ljudskega razočaranja nad obnašanjem dotedanjih oblastnikov je hitlerjevska demagogija o »osvoboditvi« in vpejvanju »novega reda« razmeroma dobro upevala, in zaradi tega teh razočaranjih, duševno zgnetenih in zapeljanih ljudskih množic ni bilo prav lahko spet oživit, jim vrniti zlomljeno zaupanje vase in jih podžgati k pravemu, dolgotrajnemu osvobodilnemu boju. In to še celo brez vsega: brez oblastnega aparata, brez oborožene sile.

Toda Osvobodilna fronta je v aprilu 1941 začela prav to — in tudi uspela. Ko nikomur ni bilo jasno kaj in kako početi, je Boris Kidrič, predstavnik Komunistične partije Slovenije, v Vidmarjevi vili pod Rožnikom z njemu lastnimi, kratkimi, prepričljivimi in jasnimi besedami razložil, kakšen je izhod iz tega in kakšna je dolžnost najnaprednejših sil v tem času. Ta izhod je bil — oborožen boj vseh poštenih Slovencev skupno z ostalimi jugoslovanskimi narodi, ki jih bo združevala Osvobodilna fronta, nova, revolucionarna organizacija slovenskega ljudstva.

Kako je to potekalo, kako so ustanovitelji Osvobodilne fronte sprejeli predlog o oboroženem boju, kdo in kako naj se pri tem angažira, nam zvedeli iz spominov Josipa Vidmarja in pokojnega Ferda Kozaka.

Josip Vidmar pravi takole: »Od zloma Jugoslavije do vrnitve prostovoljcev v Ljubljano je preteklo precej dni. Zdaj so se stiki (mišljeno je: s Komunistično partijo) obnovili, in Kidrič je sedel pred mano, in že sva razpravljala o usodnih dogodkih, ki so se prehiteli na evropskem političnem odru. Seveda me je zanimal tudi sestanek, ki mi ga je naznanil, toda na moje vprašanje o udeležencih, mi je dal zelo nedoločen odgovor, češ, da vse udeležence poznam... Bil je konspirativen...«

Kakor kasneje toliko naših sestankov, je bil tudi ta (ustanovni OF) organiziran, konspirativno. Zame je bila to popolna novost. Povabljeni so prihajali posamič, v presledkih... dokler se nismo zbrali vsi. Kakor je znano, se je sestanka udeležilo osem oseb. Trije komunisti: Boris Kidrič, Aleš Bebler in Boris Zihler; trije kulturni delavci: profesor France Sturm, Ferdo Kozak in jaz; kot predstavnik Sokolov je bil navzoč Jože Rus, in kot predstavnik krščanskih socialistov Tone Fajfar...

V imenu komunistov, ki so sestanek sklicali, je za začetek spregovoril Boris Kidrič... Analiziral je zunanjo-politično situacijo itd... in nato pred nami razvil akcijski načrt partije...«

To je bil načrt o protimperialistični fronti, o kakršni so govorili že na sestanku CKKP Slovenije, o fronti, ki bi pod vodstvom komunistične partije združila vse zdrave sile slovenskega ljudstva, o fronti, v katero so bile vabljene vse čiste stranke in skupine, vsi, ki so bili pripravljeni sodelovati v protifašističnem gibanju ne glede na svetovnonazorska prepričanja, pri čemer naj bi bil osnova preizkušeni, borbeni in napredni proletarijat. Po Kidriču ta program, to gibanje ni priznalo razkosanja Slovenije in seveda tudi Jugoslavije. Poglavitna, ter za nekatere zelo vznemirljiva in dotlej najdrznejša ideja pa je bila, da bi se ta protimperialistična fronta lotila organizacije oboroženega upora. O tej drzni ideji Josip Vidmar pripoveduje:

»Priznati moramo, da me je misel o takojšnjem oboroženem odporu presenetila in tudi prestrašila. Pričakoval sem predlog za organiziranje in smotno vodeno pasivno rezistenco, za tih, toda viden protest zoper okupatorje. Toda — oborožen upor? Kako in s čim? Spominjam se, da sta Jože Rus in Tone Fajfar drug za drugim takoj sprejela predlog komunistične partije v celoti. Mi trije kulturniki smo bili počasnejši. Hoteli smo vedeti, kako si je konkretno predstavljati oborožen odpor in njegovo organizacijo. Pojasnili so nam, da gre kajpada za partizanske akcije, ali z drugo besedo za gverilsko vojno.

Poslušal sem in gledal skozi okno. Zunaj je bil hladen pomladanski dež. Gverila? In zime? In prehrana? In strahotni vojaški in policijski stroj obeh okupatorjev? Ali ne bi bilo to brezupno početje, ali smemo prevzeti odgovornost za vse žrtve in za vse, kar bo temu sledilo? Bilo mi je tesno, priznam. Toda — ali drugačna častna pot sploh eksistira?... Naši tovariši komunisti so imeli prav... Drugega izhoda ni bilo...«

Te besede so nam odgovorile na vse pomisleke, a povedo nam tudi, da je bila Komunistična partija Slovenije že poprej s številnimi nitmi povezana z ostalimi pozitivnimi ljudskimi strujami in organizacijami, med katerimi sta bili najmočnejši sokolska in struja krščanskih socialistov.

Takojšnja pripravljenost njenih predstavnikov na ustanovnem sestanku Osvobodilne fronte je jasno kazala in izražala že poprejšnjo tesno sodelovanje s komunistično partijo. Ta sestanek je tudi jasno pokazal, da je bila res in prav komunistična partija, v času stare Jugoslavije sicer najbolj preganjana stranka, v resnici najbolj patriotska organizacija z najjasnejšimi pogledi in pripravljenostjo stopiti na pot žrtv in boja za osvoboditev, in to v najtrših pogojih močne okupacije.

Kakšno množično gibanje se je začelo na Slovenskem z začetkom Osvobodilne fronte, ki se je razlikovalo od vseh drugih, pa bomo najlaže dojeli iz besed pokojnega Ferda Kozaka, ki je med drugim ugotavljal takole:

»...v pogledih in mišljenju tovarišev na sestanku sploh ni bilo čutiti kakršnihkoli pridržkov glede določb ustanavljalčeve se Osvobodilne fronte, pač pa so jih vsi v popolnem soglasju sprejeli in odobrili. Prav tako tudi tehtni sklep, da se takoj ves narod pozove na oborožen odpor zoper okupatorja. Ta sklep je prvi od zbranih in s posebno vneto odločnostjo pozdravil s posebnik Sokolov. Zase pa vem, da je ravno beseda o oboroženem uporju odjeknila v meni na svojstven način. V mislih sem se ta trenutek pomaknil skoraj za trideset let nazaj, v čas, ko smo kot mladi Preporodovci snovali zaroto zoper obstoj avstro-ogrske države, da bi na razvalinah te stare monarhije zrastle na jugu država svobodnih, enakopravnih južnoslovanskih narodov. Ob pozivu Osvobodilne fronte na oborožen upor sem ostro začutil, v čem je bila pravzaprav »zarota« Preporodovcev pomanjkljiva, v čem je bila njena slabost in zakaj je ob začetku prve svetovne vojne ostal njen učinek omejen na individualne sabotažne akcije in žrtve. »Zarota« Preporodovcev je bila zarota mlade inteligence, ki pa ni imela svojega množičnega oporišča v narodu. Ljudstvo je malo vedelo za Preporod. Mogoče bi se bilo sčasoma tudi Preporodovcem razodelo, da mora sleherni revolucionarna akcija, ki nima opore v ljudstvu, ostati le »zarotniški« poskus brez pravega učinka. Toda — začetek prve svetovne vojne ni pripustil, da bi preporodovsko gibanje moglo kakorkoli dozoreti.

Poziv Osvobodilne fronte na takojšen oborožen upor pa je revolucionarna akcija čisto drugačne; čaja. V celot-

Za naše najmlajše bralce — Za naše najmlajše bralce — Za naše najmlajše bralce —

VOLK, KI JE HOTEL IMETI ČEVLJE

Nekoč je neki kmetič šel orat na polje. Medtem ko je bil zamišljen v svoje delo, se približa volk in mu reče:

»Zdaj te bom požrl!«
»Volk, ne me pojesti,« je goreče zaprosil kmetič.
»Dajva se pobotati kako drugače.«
»Prav, pa se dajva,« reče volk. »Jutri mi moraš prinesiti par čevljev. Naveličal sem se pešati bos.«
»Seveda, jutri zjutraj ti prinesem čevlje,« je obljubil kmetič.

Naslednjega dne pride kmetič navsezgodaj z vozom na polje. Voz je bil pokrit z veliko ponjavo.

»Kje imaš čevlje,« vpraša volk. »Obljubil si mi, da jih prineseš, pa tega nisi storil.«
»No, nisem ti jih prinesel,« odgovori kmetič, »pač pa sem pripeljal dva mojstra čevljarja, da ti jih pomerita in naredita. Kar poglej na voz.«

Volk se je previdno približal vozu in odgrnil ponjavo, ven pa planeta dva velika huda psa, prav zares dva velika huda psa.

Volk se hudo prestraši in zbeži hitro kakor veter, da bi se skril v svoji jazbini. Žal se ni mogel ves potegniti vanjo, zunaj ostaneta zadnji taci. Psa ju grizeta in praskata.

»Odgriznita mi raje rep,« tuli volk, »prosim, pustita mi taci.«

Tedaj mu kmetič odgovori:
»Čevljarja vendar ne bosta vzela mere za rep.«
Psa pa ne popustita vse dotlej, dokler volka ne izbežata iz jazbine in ga dodobra zdelata.

Tako sta psa vzela volku mero, da mu naredita čevlje. Po romunski pravljici priredil Črtomir Šinkovec

GOLOGLAVEC IN ŠEST NJEGOVH NEVOŠČLJIVIH BRATOV

Živel je kmet, ki je imel sedem sinov: šest je bilo neumnih in nevoščljivih, sedmi pa je bil bister in vesele narave. Od prevelike bistrosti so mu nazadnje celo izpadli lasje. Bil je popolnoma plešast in vsi so mu rekli Gologlavc. Njihov oče je še pred smrtjo vsakemu zapustil telička in jim rekel:

»Vsak naj sam skrbi za svojega telička in ga vodi na pašo. Teliček bo sčasoma postal krava, od katere bo vsak lahko živel.«

Bratje so vsak po svoje skrbeli za telička, ga vodili na pašo, kakor jim je bil nasvetoval oče. Nekega dne pa Gologlavc zboli. Zato naprosi svoje brate, naj ženejo na pašo še njegovega telička. Bratje ga uslišijo, toda ko so bili že iz vasi, vržejo Gologlavčevega telička v zapuščeni vodnjak. Ko se zvečer vrnejo, pa rečejo, da je vanj padel po nesreči.

Gologlavc je kaj hitro doumel, kaj so bratje storili z njegovim teličkom. Nemudoma je odšel do vodnjaka, da pogleda, kaj je z njegovim teličkom, tedaj pa ugleda kamelo, ki je bila zbežala iz neke karavane. Tedaj je telička prepustil usodi in se vrnil domov s kamelo. Ko ga bratje ugledajo, obstanejo odprtih ust. Gologlavc pa jim je dejal:

»Šel sem bil k vodnjaku, kamor je padel moj teliček, prosil sem ga, naj pride ven, toda namesto telička je prišla kamela, pa sem jo pripeljal domov.«

Ko bratje to slišijo, se v trenutku odločijo ter odpeljejo svoje teličke k vodnjaku in jih vržejo vanj. Nato pa se nadenj priklanjajo in ves ljubi dan prosijo, naj pridejo ven. Že se je zvečerilo, toda iz vodnjaka noče priti nobena kamela. Naposled se jim le posveti, da jih je Gologlavc hudo potegnil za nos.

Bratje pihajo od jeze in Gologlavcu iz maščevanja zapalijo hišo. Le-ta je na mah izgubil vse svoje premoženje. Toda izgubil na poguma. Vzel je dve vreči, eno napolni z ugašenimi ogorki, drugo s pepelom in se odpravi v mesto.

Na mestnem trgu se postavi med sejmarje in vpije, da ima za prodajo dve vreči srebra. Kmalu je pristopil bogat trgovec z željo, da odkupi srebro. Gologlavc pa mu je dejal:

»Zelo rad vam prodam to srebro, toda le pod pogojem, da odvožete vreči šele pod lastno streho. Če bi jo odvezali poprej, bi se srebro spremenilo v ogorke in pepel, zakaj to je začarano srebro.«

Trgovec je bil s predlogom zadovoljen in za srebro izplača Gologlavcu kup denarja. Denarja je bilo toliko, da si je lahko znova postavil hišo in si kupil celo črdo kamel, nekaj pa ga mu je še ostalo. Bratje zelenijo od nevoščljivosti in nadvse radi bi zvedeli, odkod bratu toliko denarja. On pa jim je povedal svojo zgodbo.

Zdajci bratje nemudoma zažgejo svoje hiše, napolnijo z ogorki in pepelom vreče in se napotijo v mesto, postavijo se med sejmarje in vpijejo, da imajo na prodaj srebro, toda nihče ga ne sme prej videti razen pod lastno streho, zakaj srebro je začarano in lahko bi se spremenilo v ogorke in pepel. Zgodilo pa se je, da je tja mimo zaneslo bogatega trgovca, žrtv Gologlavčeve potegavščine. Ko je zaslišal vpitje o začaranem srebru, vzame palico in z vso močjo udriha po bratih. Tako so bili nevoščljivi bratje ob vse, niso več imeli teličkov in ne hiš, le hrbot so imeli pokrit s temnimi marogami.

Po nigerijski pravljici priredil Črt Šinkovec

SONCE, LUNA IN KIKIRIKI

Mnogo, mnogo let je odtlej, ko so živeli na nebu trije bratje: Sonce, Luna in Kikiriki.

Nekega dne se je Sonce odpravilo na delo, Luna in Kikiriki pa sta ostala doma. Proti večeru pa Luna ukaže Kikirikiju, naj prižene črdo s paše. Toda Kikiriki se je delal utrujen, kot da bi delal ves božji dan, ni hotel ubogati, zato ga Luna, hudo jezna na lenuha, zgrabi za greben in vrže z neba globoko doli na Zemljo.

Ko se je na večer vrnilo Sonce in vidi, da Kikirikija ni, vpraša Luno, kje da je, Luna nekaj časa menca, nakar le pove, kaj se je zgodilo. Sonce ji z nejevoljo reče:

»Luna, vidim, da ne znaš živeti v miru, zato tudi jaz ne bom več živel s teboj. Od danes dalje je noč tvoj delovni dan, dan pa moj. Brat Kikiriki, ki si ga vrgla na zemljo, ti tudi ni več prijatelj, medtem ko mene ne bo več pozabil. Kadar bom vstal, bo vstal tudi on in me bo s petjem pozdravil. Kadar pa boš vstala ti, se bo on odpravil spat.«

In to je poslej držalo kakor pribito. Sonce zjutraj še ni dobro zlezlo na nebo, že je Kikiriki ves vesel, da ga vidi in vzklika:

»Kikiriki, kikiriki!«
V petelinjem jeziku to pomeni: »Sem že tu, sem že tu!«

Zaradi prijateljstva s Soncem petelin poje od ranega jutra ves božji dan, a preden se na nebu pokaže Luna, že Kikiriki odhaja spat in se skriva sestrji, ki je ne mara več videti.

Po maleški pravljici priredil Črt Šinkovec

Marjan Čufar

Utelešen čas

1
Iztrošen dan, kot brušen
prsec časa
s pritajenim utripom
v molk lebdí.
In noč je svojo pot
obsula z drobnim prahom
mrtnih dni.

Življenje je utelešen
čas v prostoru
in svojo tujost sklanja
še nad grob.
Kot sfingino oko motri
v puščavo, v neznan znan
svet v kristal
zalitih dob.

2
S koprivami nagačen jezik
liže misli
v prizmah dni.
V zatišju te posili
še s samoto
in z dežjem sanj
natrosi kri v oči.

Življenje je utelešen
čas v prostoru
in svojo pot razdaja
za spomin.
Z nagrobnikov polze
ostanki vetra
kot v tihi čas
ukovana sled stopinj.

3
In v travi mehka mesečina
vseh pomladi,
spreminja
zemljo v grenko noč.
Utelešen čas,
utrip sveta v prostoru
pod prtom zemlje
izgublja svojo moč.

Brez lastnega časa

Veter utriplje v miru
mimoidočih in plamen dneva
je strohnel. Zapuščam budnost
in slapove zvezd. Zapuščam
temni zvok in senco, plašo kot žival.

Gozd se je razklal v oče
v privide, v svetlikajoče delce
spremenjene v mraz. In luže zraka
vsakega človeka lebdijo v mraku,
v kalni duši časa. Zloglasen
mesec se je v svet podal.

Tema je utihnila na
valu vetra, lebdenje se je
spremenilo v nič.
In rana dneva
je razpadla v hladne
delce zvezd,
v ugaslo noč.

Prah noči

V deževno noč se čas useda,
kaleč spomin pomlaja klice ptic
in molk zveni
zaprt v utež ihtenja,
v priprte oči,
v skodelico luči.
Svetleča trava se rodi
iz zvezd in pesmi,
prividno redka
kot oklep iz senc.
Ob bližnjici do upa
in življenja
ostajam sam
v blodišču sna.

Saj vse življenje je
le rjasto kopje
zapičeno v drevo sprememb
in v glavo vetra,
ki piskajoče krvavi.
Saj vse življenje je le jajce časa,
le bel privid
na pašniku ljudi.

Kot da mi noč prižiga
zadnje sveče,
njih plamen je nagnit
kot lunin sij,
postan, premražen,
v večnost zataljen.
Kot da me noč pripravlja
na usmrtitev
v mlakuži svojih udov
in strasti.

In zmrzne čas
namočen v lunin veter
in prostor ozemljen,
razdan vzdrti.
In prah noči prekrije
medle gibe
kot mineral
iz pesmi in prsti.

Valentin Polanšek

Na celjskem gradu

Samo razvaline so ostale
od nekdanjih mogotcev,
razvaline,
s katerimi danes delamo
turizem.
Ko gledam tvojo lično roko,
mlada Korošica,
se razbeli bolečina
mi v prsih:
Kakšna lepota
je morala biti
Veronika z Desenic,
ki je nesrečno končala
svoje življenje,
ker je prezevsto
ljubila!
Midva pa samo veva,
da bova nesrečno
končala,
že hova nezvesta.

nem smislu in namenu Osvobodilne fronte,
v vseh bistvenih opredelitvah njene dej-
stvujoče vsebine ni bilo čutiti tistega zarot-
niškega duha, ki je značilen za majhne,
nase navezane krožke. Namesto zarotni-
štva je bil naravnost mogočno podčrtan
vsenarodni, vseljidski značaj Osvobodilne
fronte. »

x

Tako je odgovorjeno tudi na pomisleke
o odločitvi na oborožen odpor, na
množično ljudsko gibanje, kar je bilo spro-
ženo ob pravem času. In s tem postane tudi
jasnejše, zakaj je tako zastavljeno osvobo-
ditno gibanje porajalo vsak dan nove uspe-
he. Sprožene ljudske sile in volja so dose-
gale čudeže.

Zato je bila ustanovitev Osvobodilne
fronte prvo revolucionarno dejanje v boju
za našo svobodo, kar je nastalo kot dozorel
sad razvojne nujnosti, kar kljub tveganosti
ni bila ne avantura, ne brezglavo ali tre-
nutno zarotništvo.

x

In tako pridemo še do tretjega vpraša-
nja, in sicer na vprašanje, zakaj mi Sloven-
ci zadnja leta praznujemo kar dva prazni-
ka začetka vstaje. Saj je 27. april 1941 —
pravzaprav se je to zgodilo že 26. aprila,
kot je ugotovljeno pozneje — padla odloči-
tev o oboroženi vstaji, kar je nedvomno
nekaj odločilnega, 22. julija pa praznujemo
dan oboroženega začetka vstaje, kar je bila
realizacija sklepov ustanovnega sestanka
Osvobodilne fronte.

Rekli smo že, da v zgodovini leto ali
mesec dni ne pomeni veliko, vendar je bila
pomlad 1941 tako revolucionarna, tako
polna zgodovinskih dogodkov, da gre tu za
izjemo. Kajti niti dva meseca ni minilo od
ustanovitve Osvobodilne fronte, ko je že
postavljeno tudi glavno poveljstvo sloven-
skih partizanskih čet, ki je bilo s privolit-
vijo Izvršnega odbora OF potem vodilno
telo partizanskih enot, politične zadeve pa
je vodila Osvobodilna fronta, neprestano
spodbujana po komunistični partiji.

Le slabe tri mesece za ustanovitvijo OF
se je začela tudi oborožena vstaja, ki jo za-
znamujemo z 22. julijem. Naj bo tako ali
drugače, tudi v tem pogledu, čeravno se je
organizacija upora odvijala v vseh jugoslo-
vanskih republikah hkrati, imamo na Slo-
venskem svoje specifičnosti, kajti drugod
niti tako zgodaj niso imeli Osvobodilne
fronte ter tako zgodnjega formiranja
osrednjega vojaškega vodstva, kakor je bilo
to pri nas. Ne gre za povzdigovanje vsega
tega, temveč za pravilno vrednotenje do-
godkov, ki so se zvrstili v Sloveniji od
aprila do julija 1941 in ki jih označujemo z
zgodovinskimi datumi: 27. aprila je bila
ustanovljena Osvobodilna fronta, 22. juni-
ja je bilo sestavljeno glavno poveljstvo slo-
venskih partizanskih čet, 22. julij pa šteje-
mo za začetek naše oborožene vstaje.
Upravičeno in v posebnih pogojih štejemo
za tako velik dan 27. april, saj je bil to dan,
ki ga lahko imamo za mejnik med tistim,
ko se je slovenski narod iz »naroda hlapcev
začel prelevljati v narod junakov«.

Eno je gotovo: kar je bilo začeto 26.
aprila in se zgodilo 22. junija, je bila nova,
začetna etapa v razvijanju in pripravah
oborožene vstaje, čas med 22. junijem in
22. julijem pa naslednja etapa, ko je slo-
vensko ljudstvo iz političnih in organiza-
cijskih priprav prešlo na oborožene akcije.
Zato je bila ustanovitev Osvobodilne fron-
te za začetek in razvijanje naše ljudske
revolucije, kot pravi Edvard Kardelj, eden
najvažnejših pogojev.

Naj na koncu povzamemo poglobitna
dejstva, značilna ob ustanovitvi Osvobodil-
ne fronte:

1. V najhujših dneh je stara Jugoslavija
razpadla, kar je bila posledica nacionalne-
ga izdaistva vladajočih izkoriščevalcev

lastnega naroda. To izdajstvo je izviralo iz
strahu pred lastnim ljudstvom. Prav tako
pa je bila na drugi strani ustanovitev re-
volucionarne Osvobodilne fronte rezultat
logičnega nadaljevanja in zbiranja protifa-
šističnih in patriotskih sil okoli njenega
jedra-komunistične partije Slovenije. Pri-
šel je čas uresničevanja Cankarjevega izre-
ka, da bo »na plečih delavca-proletarca le-
žala bodočnost slovenskega naroda, naro-
da-proletarca«, kajti buržoazija se je
razgabila do konca in pokazala nesposob-
nost, da bi še naprej upravljala z usodo slo-
venskega naroda.

2. Že ustanovni sestanek Osvobodilne
fronte se je odločil za takojšen in oborožen
boj proti okupatorju in ugotovil, da resnič-
ne pomoči ne moremo pričakovati z zaho-
da, čeravno je bil Hitler tudi z njim še v
vojni, temveč da se je treba nasloniti pred-
vsem na lastne sile, računajoč na sodelo-
vanje s Sovjetsko zvezo in njeno Rdečo ar-
mado, ki je v tem boju začela prevzemati
glavno breme. Odločitev na oborožen boj
proti okupatorju je bila resnično veliko in
nadvse odločno dejanje. Saj od časov
kmečkih uporov pred 400 leti Slovenci —
ne samoiniciativno, ne zase, niso vodili
oboroženih bojev. Med osvobodilnim bo-
jem je tudi neprestano živel spomin na
kmečke punte, na Matijo Gubca, po ka-
terem smo poimenovali tudi eno prvih slo-
venskih brigad.

3. Prav tako je bilo že v tem času jasno,
da ne more biti nacionalne osvoboditve
brez socialne, kar so jasno povedala tudi
gesla in dejanja Osvobodilne fronte v njem-
nem nadaljnjem razvoju. Hkrati so temelj-
ne teze Osvobodilne fronte preroško pred-

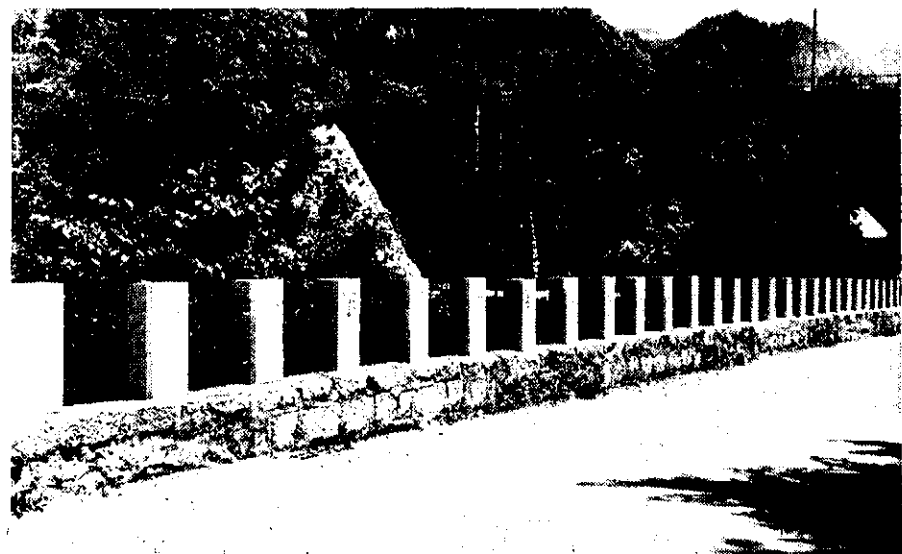
videle, da se bo domača buržoazija vse
globlje pogrezala v močvirje izdajstva, kar
se je na žalost natanko uresničilo.

4. Vse teze ustanovnega sestanka Osvobo-
ditilne fronte ostalih postavk v nadaljeva-
nju osvobodilnega boja pričajo, da je ta
fronta dejansko pomenila združitev sloven-
skega naroda pod novim, v okoliščinah
narodnoosvobodilnega gibanja nastajajo-
čim vodstvom. Tedanji in nadaljnji dogo-
dki so pokazali, da se je ob nezadržljivem
zgodovinskem razvoju vsak, ki ni soglašal z
novo potjo slovenskega ljudstva in
njegovega boja proti okupatorju, prej ali
slej moral razkriti kot izdajalec lastnega
ljudstva in pomočnik smrtnega sovražnika
našega narodnega obstoja.

Zaradi vsega tega in ker ni bila name-
njena sama sebi, se Osvobodilna fronta —
kljub nekaterim poskusom — tudi po vojni
ni razšla, temveč je vse bolj združevala
najboljše sile svojega ljudstva v njegovem
boju proti silovitemu sovražniku. V tem je
tudi razredna, ne le nacionalna logika. To
je seveda zanimivo, aktualno in sodobno
tudi danes. Iz dejanj v zgodovinski pomladi
1941 lahko in moramo črpati moči in pouk
za reševanje današnjih vsakodnevnih odlo-
čitev, ki se nam vsiljujejo toliko desetletij
pozneje in seveda na novi in višji ravni.
Seveda in nedvomno s temeljnimi zahteva-
mi, da še bolj kot pred desetletji v vsem še
bolj sodelujejo in odločajo delavci.

Odgovor na to je na dlani: ker je delav-
cev mnogo več kakor jih je bilo 1941. leta,
ker mnogo več ustvarjajo in ker tudi števil-
nejši med njimi več vedo.

x x x

Pomniki, ki opominjajo ...

Janez Svolfšak

CANKARJEVE VEZI Z GORENJSKO IN GORENJC

Kratek pregled

Navadno se zadovoljujemo s tremi postajami Cankarjevega življenja: z Vrhniko, Ljubljano in Dunajem. Pa je bil vendarle naš pisatelj živahen popotnik. Tudi sam je o sebi tako mislil. O tem priča zaključek pisma, ki ga je svoji gospodinjji Nini Bergmanovi pisal na Rožnik iz Slovenskih goric, kjer je bil 1910 gost prijatelja dr. Lojza Kraigherja:

»In nikar čisto ne pozabi na romarja Ahasverja, ki se gotovo vsako uro spominja na lépi Rožnik.« (1)

Res ni videl širnega sveta; daljše poti so ga vodile le v Pulj, v sremski Šid in v Sarajevo. Tod so bili raztreseni njegovi bližnji sorodniki: v Pulju je obiskal očeta, v Šidu strica, v Sarajevu pa svojega brata Karla.

Toda našo domovino je križemkrašem preromal: od Trsta do Slovenskih goric, od Semiča do Vršiča in Belopeških jezer. Zavske revirje je spoznal ob svoji kandidaturi za poslanca (2), od tega časa naprej (1907) pa je bil pogosten gost na Bledu, od koder je kdajpakdaj rad odhajal na izlete v bližnjo okolico, zlasti v Gorje. Naš konec Gorenjske od Jesenic do Rateč pa še do Belopeških jezer in Vršiča je Cankar odkrival v avgustu leta 1912, ko je bil za mesec dni gost dr. Henrika Tume v Kranjski gori.

Ivan Cankar je bil izjemen korespondent. Napisal je za celo goro pisem in razglednic, ki so jih naslovniki v večini primerov skrbno hranili. Tudi sam ni zameškal pošte, ki jo je prejemal. Zato so raziskovalci njegovega dela in življenja mogli razvozlati in postaviti v ustrezen okvir skoraj sleherni dan njegovega bivanja. Toliko je že zbranega gradiva, da se bo prej ali slej našel kdo, ki bo napisal »Cankarjev dnevnik«.

Danes pa so spominski zapiski, poročila in ugotovitve o posameznih obdobjih umetnikovega življenja še raztreseni po različnih revijah v obeh izdajah njegovega

Zbranega dela, v Izbranem delu, v nekaterih monografijah, še posebej pa v Pismih. (3). Treba se je prebiti skozi tisoče tiskanih strani in primerjati med seboj na desetine nasprotujočih si podatkov, preden si človek lahko ustvari megleno podobo o našem Ahasverju.

Namen tega zapisa ni v tem, da bi pikolovsko natančno postregel z vsemi datumi, ko se je Cankar mudil kje na Gorenjskem, s kom je bil tistega dne, kaj je počel in kakšen odziv v njegovem delu je našel tak obisk. Navsezadnje bi bila tudi to zanimiva, vendar nadvse zamudna naloga. To je smo kratek, toda strnjen pregled stikov velikega Vrhnicičana s tistim koncem naše dežele, kjer mi živimo.

CANKAR NA BLEDU

Cankarjeve izlete na Bled, njegove vezi z Blejci pa tudi odmevnost vsega tega v pisateljevih delih je podrobno raziskal prof. dr. Joža Mahnič, (4) zato bi bilo v priložnostnem sestavku nesmiselno navajati prav vse, kar je v zvezi s Cankarjem in Bledom. Že v svojem Življenjepis (5) pravi Cankar sam:

»L. 1909 sem dal Dunaju slovo. Odtlej sem romal križem po slovenskih krajih, stanoval pa sem največ na Rožniku, kar se pozna mnogim črticam zadnjih let (tudi »Beli krizantemi«). Tudi mnogi drugi kraji imajo svoj spomenik: Ljubljana v »Kurentu«, Bled v »Novo življenje«, »Volja in moč« in »Lepa Vida«. Morda se ni hotel ponavljati; tudi v »Beli krizantemi« se ni mogel izogniti Bledu. (6)

Ljubljanska družba, sredi katere se je Cankar znašel leta 1907, ko je po osmih letih življenja na Dunaju prvič za dalj časa prišel v našo prestolnico zaradi svoje polanske kandidature, je bila na Bledu zelo

domača. Kesslerjevi, Rohrmannovi, zakonca Ada in Etbin Kristan pa tudi pisateljevi prijatelji — umetniki od Maksima Gasparija do Hinka Smrekarja in Otona Župančiča so prihajali k jezeru na oddih.

Svoja občutja in razpoloženja v letovišču ob jezeru je velikrat prilagodil družbi, še večkrat pa so se morali njegovi spremljevalci prilagoditi njemu. Da je temu tako, naj potrdi naslednjih nekaj dokazov.

V spominsko knjigo Kesslerjevih je 23. julija 1908 zapisal tole pesem: (7)

*Zdaj je pomlad, pa pride jesen
in pride zima —
in Bog se usmili romarja,
ki suknje nima!*

*Zdaj je še dan, pa pride večer
in solnce zajde —
in Bog se usmili romarja,
ki doma ne najde!*

*Zdaj je še jasno, pa pride dež
in planejo strele —
in Bog se usmili romarja,
ki nima marele!*

*Pa kaj nam zima, pa kaj nam noč,
kaj ploha z neba —
če je v srcu pomlad in solnce in dan,
nam nič ni treba!*

*Boljše bi blu,
kob štambuho ne blu!
Deb tajfelj prideru,
vse štambuhe požeru,
oj, vse štambuhe požeru!*

Poleg Skripavca zložil
Ivan Cankar

Čisto drugače je bilo nekaj mesecev po- pri, ko se je Cankarju na enak način hoté.

Andrej Kokot

Odkritje

*Ne bom klical vas iz pekla,
ne vas, ki ste umrli srečne smrti.
Pogledal bom v tla
kako globoko šli so krti.*

*Daleč v zemlji našel rek sem star:
»V človekovo deželo šli smo!
Vračam se kot zasut rudar,
ki mu usode njegove verjeti niso.*

Beseda je tiha

*Beseda je tiha,
osramočena leži na jeziku,
zapahnenim za mrežo sovraštva.*

*Vendar
pogum zbira
zavržene prste,
sprožene v znak dobrote.*

*Čas sprijetih dlani
zaključuje svoj krog.*

*Besede pravice
se pripravljajo na svečani trenutek.*

Pozabljeno sonce

*Pozabljeno sonce
zaman sije
v rošno lice devišstva
in bujni cvetovi
v prazno odpirajo
svoj pisani maj.*

*Utrujene
noge brezbržni stopajo
mimo bratečega časa.
Misli sklonjene glave
so že daleč nekje v jeseni,
oči zamaknjeno ždiijo
v slutnje grozeče.*

*Le kdo naj še zvedri
motne oči,
da bi zazle veselje
pojoče poljane?*

Izviri solz

*Izviri solz so posušeni.
Bolečina pa še vedno
udara po krvavih hrbtih
upornih misli.*

*Na pragu sovraštva
ždi trenutek smrti.*

*Prehoreni koraki
odmevajo v votlino niča,
postavljeno na temelj
našega izvora,
zakopanim z gmoto lažnih sanj.*

*Vendar je igra smrti,
porojena iz sovraštva
potvorila pravilo, zakaj
resnica nikdar ne omahne,
četudi smrt v pomoč njim je,
ki svet na svoje radi hi krniti!*

Ostrine jezika

*Ostrine jezika
so skrhane,
potrpežljivost razdana.
Z zelenih miz so pomedli
lupine mrtvih besed.*

*Opomini resnice
izgubljajo mero za večnost,
zakaj ure vesti
so zdavnaj onemele.*

*V noč brezupa
se razrastle pogum je
in raznel cvetove krevcov,
ki z vseh strani zasvetili
so v turobno noč.*

*Zdaj vstalo bo,
kar nas je prekaljenih,
da se združimo
v tihi nezlomljiv upor!*

Ne bom več

*Ne bom več
udarjal ob mizo
obloženo s pravico.
Ne bom več kazal
na mečnik resnice.*

*Truden je moj jezik
in trudna roka,
nemi zagovornik moj.*

*Stopil bom
na kolovoze mojih njiu
in posejal
kar nakopičilo
se v teku
dolgi let.*

*Počakal bom,
da vzklije seme, spoznano
za mrtev sad preteklih žetev...*

*In zdaj si
v pušavi, neskončnem morju
nemih sil.*

*Nebo usahljlih upov
lažne slike riše
na obzorja,
da podaljšuje
iztekajoče se korake
k temlju molka.*

*Tisočletne
sfinge zaman zrejo
v tvojo smer,
da bi razdale svoj ponos
in umirile tvoj zanos.*

*Tvoja pot
je večni kolobar
in zemlja,
ki te nosi
je posejana s peskom,
potemnelim od laži.*

Nihče ne zasluti

*Nihče ne zasluti groze tišine,
sreče razjokanih lic,
nihče ne pozna usakdanje sivlne
in zamolklega petja ptic.*

*Nihče ne ve za vrenje
razgrete krvi, napetost zenic,
nihče za vrtenje
laži in poteptanih resnic.*

*Iz skrinje skritih upov
se črni dim vali,
poln žgočih strupov
in ni in ni namena, da jara hramu ukrati!*

Valentin Polanšek

Pospravljam stojnico zija

*in tvojih obljub
in zapeljive ljubavi,
razcefravam spominke
kot volilne letake
propalih kandidatov,
nabadam se
na konice
samogneva,
zadrbi se
v svet
kot stekel pes!
Navsezadnje moram prostovoljno
vtakniti roke v lisice
(uvidevnost
se to imenuje v družbi),
da me pahnejo
v ječo,
pa še sam
zahtevam
stražarja pred temnico
(Upanje
v preoblenje krize!
pravimo temu
v družbi),
da me ne raznesejo
s svojim klevetom
brezbržni ljudje.*

Povest o strahu

*Metafizični posegi
se izcimijo
iz dejstva:
človeka je bilo strah,
človeka je strah,
človeka bo strah,
ker je vedno
tičal v nekaki nevednosti,
ker je samemu sebi
skrivnost,
ker bo samemu sebi
ostal uganka.
Od enega odkritja resnice
do drugega razkrinkavanja
tabuja
škili
v bojazni kreature-človek.
Nekaterim je Nirvana to,
kar je sodobni presežnik
bodisi selfmademanov alkohol
bodisi skrivačev mamilo
ali kahršenkoli okultizem,
uprid lastnih izgovorov.
Ali ni strah
sorodnik laži?
Brez strahu,
te povese o strahu
še dolgo
ne bo konca.*

Dolgočasno deževje

*Premočeni večer
hočejo dvigniti
bahavi gostje
na vsak način
z otopenim pogovorom,
ko smešijo
logiko razuma
in se rogajo
blagovi srca.
Prvič
v življenju
si zaželim
osladnega kiča,
dohler
bo zunaj lilo...
Preziram
samega sebe
in neprizadeto kadim
čik za čikom —
pa očitno naveličano
pogledujem
spet in spet
na ura*

Črtomir Šinkovec

Protest

Ulica stresa se od delavske jeze
in buta v slapovih med dvoje sten,
tisoč obrazov, usak izpit je, bled in koščen
gori v plamenih marsejzeze ...

Policija na konjih drvi,
policija na džipih drvi.

Nad množico morje rdečih zastav,
ki dvigajo se s klanca upora v protest:
vrastel se vanjo je Manifest,
kot zora, ki svita se iz daljav.

Policija na konjih s sabljami,
policija na džipih s pendreki.

Na trotoarju opičje cvili in se repenci
zelenih polizancev stari svet
in pljuje v delavce — že se krivenci
pod žuljavimi pestmi krvava sled.

Policija s sabljami in pendreki —
kri se cedi v povodenj ljudi.

Stopil orjak je s pestjo v pozdrav na zid
in s trdo besedo prebujal vest.
Strel s trotoarja in pade ubit —
mrtev, še mrtev stiska pest.

Trst, junij 1946

Lepa Vida

Tesnoba trpka me objema,
teman kot jaz nocoj je Kras:
na njeni sliki krizantema —
zame je mrtev ta obraz.

Bila teran je, poln opoja,
med bori živ ciklame cvet:
ni lepšega naslikal Goya,
Tizian bi bil nad njim zavzet.

Kaj res dolarji so — omama —
vojak jo odvel je v daljni kraj,
morda z dolarji zdaj je sama
in vrača se na Kras nazaj ...

Morda nekoč kot Lepa Vida
očistena boš blodnih sanj
in več kot pravična Florida
ji bo le košček kraških gmajn?

Motiv z gosposke ulice

V ulico Giosuè Carducci
glad prignal, kot temen oblak iz barak,
je trop lačnih otrok:
razcapani, povešenih rok
v slepeči neonski luči
požirajo z očmi v izložbah kruh.
Mimo nese mogočna gospa
psa k zdravniku — preobjedel se je mesa,
mimo hiti nebrižni svet:
kaj če nekdo je zaradi kruha preklet.

Trst, oktober 1945

Misel

Vsako ima
svoja radostna,
žalostna
polja,
svoje soteske,
pustinja,
prepade,
stopinje,
svoja vesolja.

Ujeda

Natančno opolnoči
za plotom čaka črna ujeda,
strupena se ji beseda
zelena iz ust cedi.

Tedaj ji kri zadisi:
ustloči njemu se hrbtenica,
ko kri mu sesa roparica
in s slino ga kačjo slepi.

Natančno opolnoči
mu kremplje namaka v srce
in vse do sivega dne
mu klujuje, izkljuje oči.

Stari kmet

Stari kmet — jesensko drevo:
čezenj razlite so zarje večerne,
čezenj razlite so zore nemirne,
sveže brazde v očeh mu sijo,
z vetrom se igrajo mu beli lasje,
cvetje zavija v slap ga dišav
kadar žuljave roke v pozdrav
razklene čez dobro mater-zemljo.

Joj, odšla si

Joj, odšla si, joj, odšla si
v svile šum in zven zlata,
joj, odšla si, joj, odšla si
daleč z dobrega polja.

In če kdaj se boš vrnila
v vetra šum in klasja zven:
kam boš žalost položila —
šla čez polje bo jesen.

V molku pračudes

V molku pračudes
večnost kleše spomenike,
kleše jih v kameniti sijaj,
v nežnost nedostopne planike,
v belih meglic ples.

Najina božajoča vez
so drobne, tople besede;
v pesem zaplapolam:
to pojočo kri ti dam
za oči kot Soča sinje,
za zvezd srebrnih svetinje,
ki so nad nama razpete.

Ves sem kot dete
s prošnjo: sredi tišine postoj,
da bodo vse zvezde prešete
in do dna posrkan opoj!

Veter igra se zibaje

Veter igra se zibaje med trati,
čolni počasi drvo v večer.
Hiša med bori. In njeni beli prsti
vezejo temno slovo na klavir.

Pesem pada name kot mrzli cvetovi,
kakor snežinke na žgoče dlani,
kakor nikoli rojeni sinovi
brzdsko slovo je od večnih čeri ...

Benjamin Gracer

Pogovor s Cankarjem

(OB STOLETNICI UMETNIKOVEGA
ROJSTVA)

Kaj naj ti rečem

Ivan:
ob usem pompu veljakov
igri bedakov
izvozu duha
uvozu praznine —
da te ni
v bolni duši
domovine?

Izkričljiva je
psihofizična podoba sveta:
brez korenin
in neba
ni ustajenja
ni sil življenja
iz dna ...

Kaj naj ti rečem

Ivan?
Tvoj duh ni
za baročen obred
Tvoj duh je
svoboden razcvet
življenja ki čase preživi
Ne sprostijo ti ga
votle besede, molitve, laži

Kaj naj ti rečem

Ivan?
Resnico si ljubil:
na križpotju civilizacije
vest poteptana leži
Roboti zamenjujejo kašipote
Do izvira brišejo sledi ...

Krošnjariji

Dan za dnem
prihajajo krošnjariji
in vsiljujejo svoje
preizkušenoizničujoče barve

V meni je mavrica!
jim pravim —
pa ne razumejo ...

zarotniško se zbirajo za vogalom

Pomladansko darilo

Pregrizel se je
skozi suho skorjo
do sokov brstenja —
in dala mu je
temno srčiko
belega debela ...

Omejenost

Iz rok v roke
te podajajo
po zobeh vlačijo
prežvekujejo
in izpljujejo ...
kadar umira duh
pod svinčeno težo
umejenosti

lo iti na Bled, pa si je v Kranju na silo poiskal za družbo Maksima Gasparija, ki v svojih spominih na Cankarja takole pripoveduje: (8)

»Zjutraj (maja 1908, op.p.) sva bila spet pri Sekovaniču prva gosta. Cankar je naročil imeniten angleški zajtrk, nato pa sva se z brinjevcem in vinom na novo pokrepčala. Kar na mizi sva zadremala poleg polnega litra in se okrog desetih dopoldne prebudila v prijetnem mačkovem razpoloženju.

»Ivan, ali greva danes v Ljubljano?« sem ga vprašal.

»Kaj še! Dokler imava denar, bova tukaj! Ampak veš, jaz imam sedaj važno pot in takoj grem.«

»Kam?«
»Naravnost v farovž k blejskemu župniku, kjer bom plačal za mašo, da bi šla pri Petranu kelnarica stran.«

»Kaj?« se začudim. »Napodil te bo, ker se norčuješ iz takih stvari.«

»Pa naj me! Jaz hočem, da se maša bere, pa amen.« Žalostno se je ozrl v zrcalo nad mizo in vzdihnil:

»Kako pa zgledam?«

»Slabo in ves si skuštran.« Segel je v lasé in se z razprostrtimi prsti za silo počesal. »Pozdravljen! Počakaj me tu, bom kmalu nazaj!« Gledal sem za njim, dokler ni izginil med hišami proti farni cerkvi.

Dolgo se ni vrnil. Šele okrog poldneva jo štemano primaha in pové, da je stvar urejena.

»No, kako je pa bilo?« ga vprašam.

»Čisto enostavno: pridem v farovž, potrkam pri gospodu župniku, vstopim in pozdravim.

»Bog daj! Kaj pa želite?« vpraša gospod župnik.

»Jaz sem Ivan Cankar, pisatelj iz Ljubljane. Tukaj dam za eno mašo, ki naj se bere na Otoku, da bi šla pri Petranu kelnarica stran. Plačam pet kron, naj bo nekaj še za vbojajme.«

Gospod župnik se je smejal in pripomnil:

»Dobro, zgodilo se bo po Vaši želji.«

Še nekaj časa sva se ciganila po Bledu. Ko pa je moj znameniti gostitelj potrošil do malega ves honorar, nama je postalo zoprno in »prsteno«. Plačala sva in se odpravila v Ljubljano.

Gaspari je sicer zamolčal, kako je bilo med njunim obiskom pri Petranu in zakaj naj bi šla »tam kelnarica stran«, vendar si je to kaj lahko predstavljal.

Iz znane blejske rodbine Vovkovih so postale tri sestrice Cankarjeve dobre prijateljice: Julia Vovkova, Mimica Sekovaničeva in Franica Vovkova, ki jo poznamo kot pesnico Vido Jerajeva.

Mlada Julia Vovkova je tedaj na Bledu upravljala družinski penzion »Vila Vovk«, kamor se je Cankar rad zatekal. Ob suhih dnevih — teh pa res ni bilo malo v pisateljevem življenju — je tiho, toda prav mecenško skrbela za svojega prijatelja. Toda njeno ravnanje ji je dajalo pravico, da si je dovolila na njegov rovaš tudi kak trpek in oster očitek, kadar se ni obnašal tako, kot se je njej zdelo primerno. Tako bi lahko sklepali po razglednici, ki mu jo je poslala 1911:

»V zahvalo, ker Vas vendar ni bilo, Vam pošiljam pohvalo! Meni je bilo potem žal za vse »okrutne« besede, ker jih navsezadnje ne zaslužite, samo človek ne more imeti toliko potrpljenja z Vami! Vaša Julia.« (9)

Vsem pa prijateljstvo, ki se je razvilo med Julo in Cankarjem, ni bilo všeč. Mednje sodi Ada Kristanova (pri Kristanovih v Ljubljani je Cankar stanoval 1907, ko se je pripravil na poslanske kandidature), kar lahko razberemo iz njenega pisma pisatelju z dne 25. julija 1907:

»Na Bledu (soboto pop.) sem bila nekoliko razočarana. Soba je pač pripravljena, a ne zate in ne za O. Zupaniča, kakor so ti pisali, ker so vedeli, da itak ne prideš ... Gor imajo neko bogato Dunajčanko in njene sina, v tisti pripravljeni sobi pa neke-

ga grofa za Zimmerherr-ja. Sploh pa se ona pogaja z različnimi kupci in kdor ji bo več dal, tistemu hoče prodat, ker ima tam zadaj gor še veliko »Baugrund-a«, pa si bodo še enkrat zidali. Mislila sem si, če bi ti res z Otonom Z. prišel tja — kaj bi tistega grofa, ki jim toliko plačuje, ven vrgli?« (10)

Avtorica pisma je bila tedaj najbolj zapupna Cankarjeva prijateljica v njegovih ljubezenskih težavah: na Dunaju ga je čakala nevesta Stefka Löfflerjeva, s katero se je že nekaj časa poročal pa si na ta račun izposodil cel kup denarja, v Ljubljani pa se je vnel za Mici Kesslerjevo, ki jo je naslednjega leta zasnubil sredi svojih dunajskih ženitnih priprav. Navsezadnje tudi sama ni bila popolnoma ravnodušna do njega:

»Če pa pomislim na Ani in Mici (sestri Kesslerjevi, op.p.), bi najraje umrla. Že spet se jokam. Ne morem nič za to.

Zakaj nimam tistega finega Aninega obrazka in tistih živih Micijevih oči? Pomisli — če bi bili te dve združene v meni — — Ali če bi imela vsaj moč sugerirati, da je tako — — « (11)

Pa je bila s svojim mrzlim opisom razmer v Vovkovi vili Juli krivična. Julia je bila ravno za polovico mlajša od nje. Sestnajstletna brhka Blejka je Cankarja osvojila s svojo mladostjo, svežino in dobroti. V njunem prijateljstvu ni bilo prav nič spotaljivega:

»Bolj nego vsega sem se razveselil Vaše pisave. Bodite mi prav od srca pozdravljeni: saj sem vedel, da ste mi bili zmerom pravi prijatelj. Spominjam se na Vas z veseljem srcem.« (12)

To je bilo prijateljstvo v najlahtnejšem pomenu besede. Ko so Cankarja v začetku novembra 1915 kot enoletnega prostovoljca poklicali k vojakom — prijatelji in občudovalci njegovega dela so ga rešili vojaške suknje že po nekaj tednih — je Julia bolehnemu in razrvanemu prijatelju takoj poslala zdravila in nekaj priboljškov. (13) Okrog 25. decembra 1915 se je Cankar znebil vojaščine. Odpotoval je na Rožnik, vendar ne mimo Bleda: na svoji poti »domov« je obiskal najprej Julo. (14)

Julia Vovkova se je 17. aprila 1918 (15) poročila s častnikom Aleksandrom Molnarjem. Cankar je bil tedaj vedno slabšega zdravja. Poltretji mesec po Julini poroki jo je prosila tedanja pisateljeva nevesta Milena Rohrmannova, naj vzame oddiha in zdravljenja potrebnega pisatelja vsaj za en mesec v oskrbo. In mladoporočenka niti trenutek ni oklevala: takoj je bilo vse pripravljeno za obisk ženina in neveste na Bledu. Pri njej seveda. To je bilo Cankarjevo najdaljše bivanje na Bledu, pa tudi zadnje.

Mimica Sekovaničeva je bila hči hotelirja, gostilničarja in trgovca na Bledu. Cankar je bil z njo domač, saj jo je klical kar »Bibica«. Posebno v prvih petih letih svoje ga romanja na Bled se je je večkrat spomnil s kakšno razglednico. Pisal ji je iz Lesca, Ljubljane, tudi z Bleda, pa iz Sarajeva in Kranjske gore.

Tretja izmed sestričen, pesnica Vida Jerajeva — njen oče je bil Prešernov nečak — je bila edina med Cankarjevimi dunajskimi prijatelji in znanci, ki se je spoprijateljila z njegovo nevesto Stefko Löfflerjevo. (16) Po krvnih vezeh se je že rodila z umetniško žilico v sebi. Mlada učiteljica in obetajoča pesnica se je 1901 (17) poročila z violinistom Karlom Jerajem, članom dunajske dvorne opere. Njeno poznanstvo s Cankarjem, posebno pa še z Murnom, sodi v sam začetek naše Moderne. (18) Ko se je z možem preselila na Dunaj, si je Cankarja kar precej prisvojila. Pisatelju pa je bilo všeč, kakor pripoveduje Stefka Löfflerjeva, »da jo (njo) namreč, Stefko Löfflerjevo, op.p.) je Cankar, kadar je odšel v domovino, dal v varstvo gospé Jerajevi kot garddami in z njo sem hodila vsak četrtek v slovensko družbo balinat v Gersthof.« (19) Družila pa je Cankarja in Jerajeva še skupna ljubezen do pesnika poli in škriancov,

tenkočutnega oblikovalca trenutnih občutij, prežgoda umrlega Josipa Murna Aleksandrova, čigar umetnosti se je blejska pesnica še najbolj približala in ki je imel med svojimi prijatelji Cankarja še najrajši. (20)

Znašli so se na kupu trije umetniki: največji tedaj živeči slovenski pisatelj, priznana slovenska pesnica in prav tako priznan reproduktivni glasbeni umetnik, ki je imel takrat za seboj že številne mednarodne turnee po Romuniji, Angliji, Nemčiji, vmes pa je koncertiral tudi po Švici in drugih deželah. (21) Nič čudnega torej, da je Jerajeva rada načrtovala umetniške večere v svojem dunajskem stanovanju. Kakor je izpričano, se je tesno prijateljstvo med njo in Cankarjem ohranilo vse tja v leto 1914. (22)

V svojih blejskih dneh je Cankar rad skočil kam v bližnjo okolico. Zlasti Gorje so mu bile pri srcu pa tudi v Vrbi se je oglašal. Maja 1914 je takole zapisal v spominsko knjigo na Prešernovem rojstnem domu:

»Po Tvoje homo delali mi kar nas je prešernovcevi.« (23)

31. julija 1918 pa je bil že daljši: »Oj Prešeren, če bi Ti vedel, kaj se z nami godi, bi si zakril oči, bi zapel še bolj žalostno, nego si v sonetih! — Toda, oj mojster, če bi nam Ti videl v srca in misli, bi zavriskal še bolj veselo, nego si v »Soldaški.« (24)

Nobenega dvoma ni, da so »blejski časi« pustili globoke sledi v Cankarju — človeku in umetniku.

CANKAR NA JESENICAH

Jesenice bi moral Cankar menda spoznati že leta 1907, ko naj bi tu govoril na političnem shodu socialnih demokratov, pa je bil shod tedaj odpovedan.

V avgustu 1912 se je hotel na Jesenice brit in stric, ker v Kranjski gori, kjer je tedaj živel, ni bilo brivca. (25)

V šolskem letu 1912/13 pa je bila na Jesenice premeščena učiteljica Mici Kessler, še vedno Cankarjeva velika ljubezen. Po njeni izjavi jo je Cankar tu večkrat obiskal. Takole je o tem pisala 20. maja 1954 dr. Lojzu Kraigherju:

»Ko sem pozneje šla na službena mesta v Borovnico, nato na Jesenice, me je Cankar vedno obiskaval in nekaj časa živel tam.« (26)

CANKAR V KRANJSKI GORI

Kako je prišlo do tega, da je Ivan Cankar ves mesec avgust leta 1912 preživel v Kranjski gori, se nam v podrobnostih razkriva v članku, ki ga je D.(ušan) K.(ermavner) objavil v Novem svetu 1949. (27) Pisateljevi tržaški prijatelji, med njimi še posebno zdravnik na Bazovici dr. Izidor Reja, so vedeli za kritično zdravstveno stanje svojega prijatelja, zato so mu na vsak način hoteli pomagati. Reja je v pismu dr. Henrikumu Tumi 17. maja 1912 takole opisal Cankarjevo bolezen:

»Glede akcije za Cankarja mi je drago Vam javiti, da se počuti Cankar, kakor mi piše g. Oto Zupancič, ki stanuje z njim skupaj na Rožniku, sedaj že precej dobro. Srce, ki mu je bilo, ko sem ga obiskal, jako slabo, tako, da so mu že noge zatekale, se je sedaj močno zboljšalo in sploh se čuti sedaj popolnoma prenovljenega. Zupancič sam se čudi in ne ve, koji okoliščini je pripisati ta nepričakovani preobrat na boljše. — Mene zelo veseli in sedaj imam še podvojeno veselje, da se mu pomaga, da se ga dvigne iz njegove more. Cankar mi je rekel, da bi hotel najprej, da se plača njegovi sedanjim gospodinji znesek 400 kron, koji dolguje že več časa, kar pa je hranila zastoni ves ta čas, ko je bil na Dunaju in neoposoben za kaj večjega ustvarjanja. To mi je postavil za conditio sine qua non (28); drugače se ne bode

(Nadaljevanje na 6. strani)

(Nadaljevanje s 5. strani)

mogel oprostiti te more, ki ga ubija. To bi se lahko uredilo.» (29)

V nadaljevanju pisma sporoča dr. Reja svoj načrt za pomoč Cankarju in navaja imena tržaških odvetnikov in zdravnikov, ki so v ta namen že obljubili svojo pomoč. Da se je obrnil na dr. Tumo, se ne smemo čuditi: Cankar je dosti objavljal v Naših zapiskih, ki jih je dr. Tuma nekaj časa tudi urejal, sicer pa je štel med poglavitne sodelavce lista. Dr. Henrik Tuma, utemeljitelj slovenskega alpinizma, je tudi sicer visoko cenil Cankarjevo umetnost. Celo v svojem temeljnem delu »Pomen in razvoj alpinizma« ga večkrat omenja in citira. (30) Toda vzgajile so ga gore, zato je bil do samega sebe pa tudi do drugih trd in dosleden človek. Zanj je veljalo samo delo; bohemstvo je preziral. Zaradi tega je bil tudi ob akciji za pomoč Cankarju precej zadržan. Svoje sodelovanja ni sicer naravnost odklanjal, zahteval pa je jamstva. V odgovoru dr. Reji je v pismu z dne 25. maja 1912 med drugim zapisal:

»Pogoj, da se plača K 400. — njegovi (— Cankarjevi, opp.) gospodinji, se ne more kar tako sprejeti, ako Cankar ne da garancij, da se podvrže našim zahtevam.« (31)

Organizacijo Cankarjevega zdravljenja in zbiranje denarja zanj je dr. Tuma naložil dr. Reji. Sprejel pa je obveznost, da ga bo na svoje stroške povabil za mesec dni v Kranjsko goro, ko bo tudi sam tam z družino na počitnicah.

Najprej so spravili Cankarja na Kras, o čemer je pisal Reja Tumi 23. junija 1912: »Na Vaše cenjeno pismo mi je čast Vam javiti, da je sedaj g. Ivan Cankar pri g. dr. Verčonu v Sežani za nekoliko časa. Včeraj smo ga obiskali in na moje veselje sem konstantiral, da je zdravstveno popolnoma prenovljen.

Pravi, da je kraški zrak nekaj posebnega zanj. Sedaj spi, ima dober apetit, hodi sam na sprehod, vsega tega ni bilo na Rožniku. Prečepel Vam je cele mesece v oni gostilni, ne da bi se kam ganil. Pri dr. Verčonu ima še to ugodnost, da je obšel ta teden z avtomobilom ves Kras.« (32)

Kako pravilne so bili Rejeve ugotovitve in kako blagodejno je na Cankarja vplivalo bivanje na Krasu, potrjuje sam v pismu, ki ga je pisal dr. Reju z Bleda 18. julija 1912: »Bled me je na moje silno začudenje popolnoma razočaral. Ko sem romal po svoji ljubi stari poti kraj jezera, se mi je stozilo po Krasu. Morda le zato, ker ne slišim slovenske besede in ne vidim slovenske obraza; ali vseeno je: dalj nego do prihodnje srede ne ostanem tukaj, temveč le toliko počakam, da napišem kako malenkost.

Pri mojih znancih je tujcev nabito od vrha do tal. Pa sem le dobil še dosti prijetno sobo. Pred par dnevi je prišla sem gospa Jerajeva z Dunaja; saj jo menda poznaš. Mislim, da se danes snideva.

Ali si govoril z drjem. Tumo? Jaz sam mu res ne morem pisati — čemu bi bilo to podobno? Seveda z veseljem pridem še višje na Gorenjsko za nekaj dni — potem pa bodi, kakor je bilo rečeno: za mesec dni v Ljubljano delat, a nato v Pariz; in vse barke zažgati za seboj!« (33)

Tako se je po dolgotrajnem dopisovanju in dogovarjanju končno le namerilo, da se je Cankar 30. julija 1912 znašel v Kranjski gori. Najbolj avtentična, čeprav ne najbolj prijetna priča o tem, kako je tam zastavil svoje življenje, bo spet dr. Tuma, ko 5. avgusta 1912 sporoča dr. Reji: »Cankar je tu od torka 30. VII. Bil sem v Gorici, ko se je brzojavno oglašil iz Bleda, od koder ni mogel vsled pomanjkanja denarja. Stanovanje ima čisto in zračno, pogled naravnost na Razor in Prisojnik, na dnu Pišenske doline. (34) Sprehodov v okolico ima vse polno. Temperatura čez dan v sobi 18—20 C. Prvi dan smo kosili skupaj v hotelu Razor. Zelel si je, da plačuje in naroča sam. Otrokom, imam jih seboj pet,

preskrbel sem seveda hrano doma in ostajam na kosilu z njimi. Vsled tega ostaja Cankar sam, oziroma je navezan na družbo v hotelu. (35) Sedaj sta skupaj z dr. Mrharjem, prof. iz Trsta, z ženo in svakinjo. Zvečer smo skupaj. 1. VIII. bili smo z otroci in Cankarjem na Mangartskih jezerih cel dan. Videl je Cankar našo najlepšo dolino, po moji sodbi najlepšo podobo iz alpske prirode. Kljub tej prvi ekskurziji brez telesnega napora ga nisem odtlej mogel več spraviti na kak večji sprehod ali izlet. Raje se potika sam okoli. Celo na slavnost otvoritve koč na Vršiču ga ni bilo spraviti. Izgovarja se, da ni za hojo in da potrebuje svojih poti. 2. VIII. naletel je na nekdanjega sošolca, zvečer prišel je pijan v hotel. Večerjati ni hotel nič in pil še naprej. Pustil sem ga v družbi Mrharjevih. 3. VIII. pravi, imel je moralnega mačka in zato je samotaril po okolici. Včeraj zvečer, ko smo se vrnili z Vršiča, bil je tam tudi prof. Mrhar, obdelovala sva ga precej dolgo in ga malo omeščala.

Iz tega poročila vidite, da bo s Cankarjem težko kaj! Zanj je treba neke sile, dasi bi se po daljši vzgoji dalo doseči mnogo. Zamenjava svojo osebo in svoje delo. Je kot otrok, ki ne pozna najmanjšega vladanja samega sebe. Treba mu je pripravljati jed (36) in skrbeti sploh zanj, kakor za otroka. Manjka volje vsled nerabe tekom več let.

Glavni namen navaditi ga na telesni trud in mrzlo studenčnico, izpotiti ga vsak dan in spraviti v red srčno gibanje — se mi ne posreči. Sem vezan na družino in smo preveč blizu krčem in navadne slovenske družbe. Dobi vedno ljudi, da mu kadé in pije ž njimi.« (37)

Ponavljam: dr. Tuma, dober odvetnik, velik socialist, vnet alpinist, priden publicist in pisatelj, zagrizen abstinenc, je bil trd in zahteven človek. Samo tako si je mogoče razložiti njegovo zahtevo, naj bi največjega slovenskega besednika začeli preprosto prisilno prevzgajati. V naslednjih pismih dr. Reji svoj odpor do Cankarja — človeka še stopnjuje; nekatera mesta v pismih so taka, da jih je nerodno navajati, čeprav so bila že objavljena. Ko ga dr. Reja spet prosi, naj bi na podoben način, kakor so zbrali denar za Cankarja, pomagali iz siročšine tudi slikarju Rihardu Jakopiču, mu med drugim odgovarja:

»Že nekoliko zadnjih let bilo me je dejansko sram kot zasebniku dajati miloščine in vse to, za kar se gre, niso prav nič drugega nego miloščine, katere nižajo nivo naše inteligence vedno bolj in bolj. Afera Cankarjeva me je docela deprimirala. Podpirali smo z blagim namenom našega prvega pisatelja, dejansko smo pa miloščino dajali prav trivialnemu dijaku — krokarju. Tako odurno mi je misliti na to, da ne morem sploh dati več najmanjše miloščine bodisi komurkoli.« (38)

Zaradi Kranjske gore se je Cankar spomnil dr. Tume za Novo leto 1913, v Tumovem precej obširnem odgovoru pa je lahko prebral večino tistega, kar je o njem Tuma pisal dr. Reji. Pa je kljub temu pisatelj 28. februarja 1913 naslovil na trdega odvetnika nujno prošnjo za posojilo 150 kron. Že 1. marca je Tuma v pismu posojilo odklonil, hkrati pa ga imenoval »dijaka brez dela«. To pa je Cankarja vrglo iz tira. V nedatiranem odgovoru se je krepko zavzel za svoje delo:

»Velecenjeni!

Kar ste mi storili dobrega v Kranjski gori, Vam dajem pravico, govoriti z menoj svobodnejše, kakor bi smel kdo drugi. Ali tudi najboljšemu prijatelju ne dovolim, da bi mi delal krivico. Predržnili ste se napisati besedo o »študentu brez dela«. Brez dela! Zdaj, ko berem Vaše pismo in Vam odgovarjam, imam pred seboj korekturne pole za svojo 25. knjigo. Ali š e ni dovolj? Kaj naj kar razbrizgam svoje možgane? Vi se hvalite z delom, delom, delom; z dolžnostjo, dolžnostjo. Kaj pa je to Vaše delo in ta Vaša dolžnost? Kaj na bo ostalo od

vsega tega, komu koristi in kaj pomeni? Jaz sem bolj globoko oral, moje brazde bodo ostale! Vi ste me pač videli ob vinu in ob puncah; živ krst pa me ne vidi tiste dolge tedne, dni in noči, ko hodim gor pa dol kakor v rešetki in kujem s kladivom stavek na stavek. Saj jaz, hudiča, nisem kriv, da sem Slovenec. Butasti blebeteč Sudermann je milijonar, pa nima čisto gotovo niti pol mojega talenta in niti četrtniko moje pridnosti! — Poslal Vam bom čez tri dni svojo najnovejšo knjigo. Takrat preključite vse, kar ste mi pisali! Saj vendar ni umotvor odvisen od stola in peresa, temveč je odvisen od groznega napora, ki se ga človek iznebi komaj v tistih par urah spanja! Ljudje ne vedo ničesar! S strastjo in ljubeznijo mislim že tri leta na roman, ki bi ga rad napisal in v katerem bi rad vtelesil naš narod, ves, kakor je. V živi podobi njegove zgodovine od 1894—1905. Ne morem! Za tako delo imam moči več kot preveč, toda časa nimam. Treba je namreč čisto živalskega življenja in to stane! Eno samo leto, eno samo leto brez teh grdih skrbi, ki jih nisem jaz kriv, ki jih skrivam, pa jih do konca ne morem skriti! Zdaj ne vem, kam sem zašel. Vaše pismo me je tako razburilo, da nisem vedel, kaj bi. Zaradi tistih par kron sem zašel v sramotno blamažo. Vi, ki imate pamet, ste si morali vendar misliti, da bi Vam brez absolutno nujnega vzroka ne bil pisal. Pa bodi! Navsezadnje bo veljalo za vsakega slovenskega umetnika tisto, kar je rekel Costa za Fr. Levstika: »Krepien soll der Hund!« Tako je! — Z odličnim spoštovanjem Ivan Cankar.« (39)

Tako je rožniški Sirotnik postavil piko na I.

Kako vse drugače, toplo, občuteno, vzneseno, prizadeto je Cankarjev kranjskogorski »avgust dvanajstega« popisala njegova stalna in nadvse zvesta spremljevalka ter občudovalka Joža Budinek! (40) Budinekovi v Kranjski gori so nekaj podobnega kakor Vovkovi na Bledu. In mladi učiteljci Joži, ki jo je za Cankarja navdušil prof. Anton Funtek, se je uresničila največja želja, ko sta dr. Tuma in dr. Tičar določili prav njo, da iz bolnega oskrbovanca Mici Pfeiferjeve z Rožnika naredi spet zdravega človeka. Iz vsake vrstice njenega spominskega članka veje občudovanje, naravnost božje čaščenje pa hkrati usmiljenje do velikega ustvarjalca. Odkritosrčno pripoveduje o Cankarjevih romanjih po kranjskogorskih gostilnah in hotelih, o njegovem odporu do seznanjanja z neznanimi ljudmi, ki bi radi stisnili roko največjemu slovenskemu pisatelju pa o tem, kako ga je bilo težko pripraviti do malo daljših izletov, in s kakšnim potrpljenjem ga je morala pripraviti do tega, da je začel jesti. Po dolgem nagovarjanju in nekajdnevnih pripravah se ji je posrečilo ob pomoči obiskovalcev iz Mojstrane pripraviti Cankarja do odločitve, da se bo vendarle povzpел na Vršič, 18. avgust je bil dan »križevega pota« našega mučenika, ki mu je pod vrhom že povsem zmanjkalo moči, a je le še zmogel napor, da se je privlekel na sedlo. Pred novim Tičarjevim domom na Vršiču jih je sodnik dr. Toporiš iz Kostanjevice, pri katerem je Joža Budinekova kot učiteljica stanovala, fotografiral, zvečer pa je Cankar v vpisno knjigo narisal svoj »križev pot« na Vršič, kakor je po pripovedovanju Budinekove skico sam naslovil.

Koliko dni je preživel Cankar na Vršiču, ne vemo, pa tudi posebno važno to najbrž ni. Budinekova pravi, da »je ostal več dni na Vršiču«. Sama se je vrnila v Kranjsko goro ter se »po nekaj dneh« vrnila s Tičarjevimi v koč. Tedaj je nenadoma vstopila Mica Kesslerjeva, ki je prišla iz Kranjske gore. Joži se je zdela zanimiv predmet za opazovanje, »ker so mi povedali, da je Cankarjevo dekle. Cankar jo je nagovarjal, naj ostane z našo družbo na Vršiču, pa je odklonila. Ko je nopolna čai

Kljub temu, da so vedeli, od kod je prišel, so nekaj časa z nezaupanjem strmeli vanj. Vsi so opazili, da so interniranci lačni, ne samo lačni, ampak prestrašeni kot volkovi. Zavedali so se, da jim morajo preskrbeti hrano in jim pomagati. Kurirja sta odpeljala internirance, on pa je odšel v vas. Šel je na Koroško Belo, kjer se je oglašil pri Ledorarjevem atu. Povprašal je po hrani in Ledorarjev ata mu je povedal, da imajo pri sosedih državnega bika. Šla sta ponj. Toda bik se je naenkrat ustavil in ni hotel nikamor več. Morali so ga ubiti, razkosati in ga nesti v nahrbtnikih. Končno je prispel na cilj in napravili so jedino. Prestrašeni taboriščniki so jedli z velikim tekom in si nabirali moči za pot naprej. Toda kurir Cvetko, kljub temu, da je bil prej lačen, sedaj ni mogel jesti, kajti bil je pretrujen. Hodil je 30 ur in to ga je tako utrudilo, da ni mogel jesti. Prehodil je pot od Golice na Zabreško planino, v Rovte, na Čopove Lpene, Koroško Belo in nazaj.

Po pripovedovanju Cvetka Vilmana napisala Branka Smole, 7. c -- osn. šole Koroška Bela

PRVI TERENSKI ODBORI V MOJEM KRAJU

(Po pripovedovanju starega očeta in Maksa Juvana)

Slonim nad papirjem, grizem svinčnik in se jezim, ker ne vem, kaj naj napišem. Tedaj pa vstopi stari oče. Olajšana se oddahnem, ker vem, da mi bo on marsikaj vedel povedati o prvem terenskem odboru v Ratečah. Poprosim ga, naj mi pove kaj o pomenu tega odbora in kdo se je vključil vanj.

V začetku se brani, potem pa mi zavzeto začne pripovedovati:

»V naši okolici so bili partizani bohinjskega odreda. Ti partizani niso imeli ne zadosti hrane, ne obleke, bore malo orožja, še manj pa zdravil in denarja. Težko so se borili proti močnemu okupatorju. Prav zaradi tega so zanesljivi ljudje v naši vasi začeli zbirati živež, obleko, denar, zdravila in orožje za partizane, ki smo jih imenovali tudi »gošarji«. Tajno zbrani material so na javki predali kurirjem, le-ti pa so ga odnesli do partizanov, ki so bili v Karavankah ali v Julijskih Alpah. Nemci niso smeli vedeti kaj se dogaja v vasi, zato so se ti aktivisti povezali v trojke in začeli propagirati delo proti okupatorju.

Že 2. februarja leta 1942 pa so v Planici v skromni baraki pod 120-metrsko skalalnico ustanovili prvi terenski odbor OF na področju Rateče — Planica. Kako je odbor deloval, ti ne morem povedati, ker s tem nisem bil seznanjen, predlagam pa ti, da obiščeš Maksa Juvana, enega izmed še živečih ustanoviteljev tega odbora.«

Tako je svoje pripovedovanje zaključil stari oče. Zahvalila sem se mu za podatke, potem pa sem obiskala tovariša Juvana. Našla sem ga v gozdu pri sekanju drv. Ko me je zagledal, je že vedel, zakaj prihajam. Vprašal me je, če tudi jaz želim zvedeti kaj o odboru OF. Pritrdila sem mu ter ga poprosila, naj mi pove, kako je deloval prvi terenski odbor OF v Ratečah.

Zamislil se je in začel:

»Vse to gibanje je potekalo ilegalno. Še najbližji sorodniki včasih niso vedeli, kje sem. Pred ustanovitvijo v Planici smo se zbirali od leta 1941 naprej v bifeju Kajžar na železniški postaji. Drugega februarja pa smo se zbrali pod planiško skalalnico v baraki, da ustanovimo prvi terenski odbor OF. Na ta sestanek je prišel tudi partizan bohinjskega odreda Ivan Krivec. Na našem sestanku je bil tudi delegat okrajnega od-

bora Franc Gregori iz Podkorena. Ivan Krivec nam je dal navodila in nam povedal, da bomo še naprej sodelovali z bohinjskim odredom, le da bomo morali biti opreznější, ker je sovražnik začel obračati pozornost na nas. Med ustanovitelji smo bili še: Jože Tof, Alojz Makovec, Jakob Kajžar, Franc Odar, Janez Kavalir, Maks Juvan, Janaz Makovec je bil že prej blagajnik, Alojz Oman in kurir. Sodelovali sta še Antonija in Ivanka Volc. Na tistem sestanku smo prevzeli funkcije in naloge. Povezali smo se tudi z aktivisti iz Podkorena.

Leto 1943 pa je bilo za našo organizacijo usodno. Eden izmed članov odbora je bil izdan in okupator ga je ujel ter strahotno mučil. V mukah je izdal vse svoje tovariše. Ko smo zvedeli za to, smo mislili uiti v partizane, toda to se nam ni posrečilo, ker so nas Nemci prej aretirali. Odpeljali so nas v Begunje ter nas tam nečloveško mučili. Potem so v Podkorenu sklicali prisilni sestanek Ratečanov in Podkorenčanov. Sredi vasi so razglasili sodbo. Obsodili so nas na smrt. Štiri mesece smo v Begunjah čakali na smrt. V tistih groznih celicah smo stradali, mučili nas je žeja, zmrzovali smo, nekateri zraven nas so umirali, mi pa jim nismo mogli pomagati, ker smo se tudi sami borili s smrtjo. To so bili grozni trenutki. Vsak dan znova smo pričakovali vojake, da nas odpeljejo na streljanje. Nepriznato, strašno pričakovanje. Po štirih mesecih trpljenja so nas poslali v razna koncentracijska taborišča. Tam nas niso le mučili. Delati smo morali kot živina, hrane in vode pa so nam dali le malo. Vsak dan so

ubili ali sežgali nekaj ljudi. Vedno smo bili v strahu, vseskozi smo trepetali, da ne pride vrsta na nas. V taboriščih smo ostali do osvoboditve.

Med tem časom so nekateri stari neizdani člani, katerim so se pridružili novi, osnovali drugi odbor OF. Ustanovili so ga 4. maja leta 1944. Deloval je do septembra tega leta, potem pa je bil osnovan ljudski odbor OF.

Nekateri smo se vrnili iz taborišč in uživalo priborjeno svobodo v naši domovini, nekateri pa so podlegli ob sovražnikovih strahotah. Prestali smo mnogo gorja, tako v Begunjah, kot v taboriščih, toda nihče ni po osvoboditvi v novi domovini ni obžaloval trpljenja, kajti s tem smo pomagali graditi lepšo bodočnost slovenskega naroda. Tudi po končani vojni smo se večkrat sestali in si pripovedovali o življenju v taboriščih, kajti v Begunjah so nas ločili. Vsi smo ponosni na ta prvi odbor OF v našem kraju.«

Tako je aktivist Maks Juvan zaključil svoje pripovedovanje. Se bi govoril, kajti mnogo bi lahko še povedal o tem odboru, toda mračilo se je že. Zahvalila sem se mu za pripovedovanje in odgovoril mi je, da je zelo vesel, če ga kdo obišče s tem namenom, ker se rad spominja teh trenutkov, čeprav so bili izredno težki. Toda, če ne bi bilo vseh aktivistov in partizanov, mi ne bi nikoli svobodno dihal v naši prelepi domovini Jugoslaviji.

Marjana Makovec, 7. razred osnovne šole Kranjska gora

Tone Tomazin: Odseljenec

hribu proti postaji. O ostalih treh kurirjih ni vedel dosti, toda kasneje se je vrnil še en kurir in povedal, da sta onadva padla.

Po tem dogodku niso menjali postaje, čeprav jih je neka kmetica opozorila, da so v bližini Nemci.

Drugo jutro po tem opozorilu, so bili že zgodaj zjutraj napadeni. Nemci so na ležišče vrgli tri vezane bombe. Del bombe je ranil tudi soseda. Ni dolgo okleval, kar na lepem je planil iz bivača med Nemce in po jarku v gozd. Ko so mu pohajale že zadnje moči, se je zavlekel pod skalo in tam obležal v nezvesti.

Ko se je prebudil, mu je nemški pes trgal okrvavljeno roko. Nemci so mu veleli, naj dvigne roke. Dvignil je le zdravo in še to s težavo. Odpeljali so ga na žandarmerijsko postajo na Jesenice, kjer ga je nemški poveljnik mučil in izpraševal pet ur. Nato so ga peljali v Begunjske zapore. Dali so ga v bunker, kjer je bil tudi neki ujeti slovenski zdravnik, ki je svetoval Nemcem, da mu morajo zastrupljeno roko odrezati.

Nemci so ga odpeljali v golniško bolnico in po enotedenskem zdravljenju nazaj v Begunje. V Begunjah je bil že en mesec, nato pa so ga poslali v internacijo v Nemčijo.

Po končani vojni se je vrnil v domovino.
Romana Robič, 7. r
osnovne šole
Kranjska gora

KURIRJI NISO POZNALI OVIR

Lepa sončna nedelja je bila, ko je s ceste proti nam zavil starejši možki. Odprl je lesa in vstopil na naše dvorišče.

Ko sem ga plašno pozdravila, mi je dejal, naj pokličem ata. Stekla sem v hišo in poiskala očeta, ki je bil ravno poglobljen v branje časopisa.

»Ata, zunaj je neki mož, tebe hoče.«

»Kdo neki bi bil?« napol zase reče, vata ne in se kar s časopisom v roki odpravi ven.

Komaj se zagledata, že se jima razvedri obraz in sežeta si v roke.

»Slavko, kaj je pa tebe prineslo?« je dejal ata.

»No, malo pa moram obiskati zopet tovariše, s katerimi se nisem videl že od vojnih let.«

Ven na vrt sem jima prinesla stole, da sta lahko sedla, sama pa sem vzela pikasto žogo ter jo metala v zrak in zopet ujemala.

Tu in tam pa sem ušla kak stavek ali besedo. »Veš, pod Karavankami, ko smo se morali umakniti...« in zopet: »Pa ni bil slab ta Andrej, bil je zelo pogumen fant...« pa je zopet preskočil nekaj stavkov in nadaljeval: »Hudirjevo zvit je bil in pa iznajdljiv, potuhnil se je, da še veja ni škrcnila...« »Biti kurir ni bilo lahko. To je bilo zelo važno delo...« »Ko sem še jaz obveščeval čete partizanov...«

Takrat me je pričelo zanimati. Morda bom to snov potrebovala kdaj v šoli. »Lepa prilika je to,« sem si prigovarjala in se pričela smukati okrog njiju.

Atov vojni tovariš me je svetlo pogledal ter me za roko povlekel k sebi. Kar samo mi je ušlo z jezika in zaprosila sem ga, naj mi pove kaj iz partizanskega življenja.

»Ja, hmmm, hm, bova pa že nekaj našla, mnogo akcij in dogodkov je bilo, v katerih sem sodeloval tudi sam.«

»Povejte mi vsaj eno od teh,« sem nestrpnost zaprosila.

»Veš, bil je lep jesenski dan, ne vem natančnega datuma, a vem, da je bilo 1943. leta, ko je Italija kapitulirala. Nemci so tedaj zelo podivjali in so hoteli imeti to ozemlje. Tudi na Gorenjskem je bil hud teror. Čeprav smo se partizani kar dobro oborožili in čeprav je bilo že mnogo pogum-

nih ljudi v partizanih, se vendar nismo smeli predati popolnemu zaupanju o nas samih in o naši zmogljivosti. Ravno na tisti lepi oktobrski dan je zbolel eden naših najboljših kurirjev Andrej. Bil je že tako slaboten fant, a pogumen od sile.

Za jeseniški rajon je bilo namenjeno važno sporočilo o premiku čet in mene so določili, da ponesem to sporočilo. Vedel sem, da je pot težka in nevarna, in da me lahko prestreže okupatorjevo oko na slehernem koraku, pa me vendar ni bilo strah. Odločno sem vzel sporočilo in sem ga vtaknil v pas, ki je bil na notranji strani preizan, prav nalašč za takšne naloge.

Bilo je zgodnje jutro, ko sem se odpravil na pot. Po pobočjih Karavank sem stopal, kot bi me ne težila nobena stvar. Vedel sem, da traja pot tja in nazaj približno dvanajst ur. »Moral bom pohiteti, da bom pred nočjo nazaj,« sem si dejal.

Kot lisjak sem se smukal od drevesa do drevesa in kdaj pa kdaj je vejica počila pod mojimi nogami. Nekje pri Dovju sem prav blizu sebe zaslišal nemško govorico. Prilepil sem se za drevo ter čakal. Precej časa je minilo, preden se je govorica nekoliko oddaljila. Zopet sem se podal na pot. Še nekje pri Hrušici sem naletel na fašiste, pa sem se obakrat dovolj zgodaj pritažil, da me niso opazili. Proti poldnevju, če ne že nekaj čez, sem dosegel četo partizanov in komandirju dal pismo, v katerem je bilo sporočilo. Oči so mi žarele in ponosno vzravan sem stal pred njim z zavestjo, da sem varno prinesel sporočilo tja, kamor je bilo namenjeno. Nazaj grede nisem imel velikih težav, čeprav sem zopet naletel na fašistične patrulje. Pozneje, ko je moj prijatelj, s katerim sva večkrat skupaj prenašala pošto, padel pod Stolum, sem ga začel nadomestovati jaz. Naloge kurirja so bile mnogokrat zelo nevarne in težke, a tvegati je bilo treba na smrt ali življenje.

Tako je končal svojo pripoved, mene pa radovednost še vedno ni izpustila.

»Pa vas nič ni bilo strah?«

»Pravzaprav lahko rečem, da ne, v sebi sem nosil trdno zavest, da moram narediti tisto, če hočemo kdaj uživati v svobodi.«

»Pa je bil takih misli vsakdo od vas?«

»Seveda, prav vsakdo. Zaradi enakega mnenja, smo tudi zmagali in pregnali Nemce iz naše domovine.«

Tedaj je mama prinesla čaj. Tokrat sem se morala odstraniti, odšla sem za hišo v sadovnjak in pričela premišljevat, kakšna bi bila jaz kot partizanski kurir.

Pp.: Slavko Zima živi z družino v Bohinju, kjer opravlja službo železniškega načelnika, sicer pa je bil rojen v Gozd Martuljku.

Edita Košir, 8. a razred
osnovne šole
Kranjska gora

RAZMIŠLJANJA OB KNJIGI IVANA CANKARJA »NA KLANCU«

Cankar je naš največji pisatelj. Njegova dela so nastala iz prepričanja, da svet ne sme ostati takšen, kot je bil — razdeljen na siromake in bogataše, kar je največja krivica tega sveta. Živel je v prepričanju, da smo vsi ljudje enaki in da siromakov in bogatašev ne bi smelo biti na svetu. Vse delo je usmerjal v ta problem. Ker je imel zelo grenko življenje, so njegova dela težko razumljiva nam, mladim bralcem, ker tega življenja ne poznamo, ker še nikoli nismo čutili lakote, ker se nismo še nikoli borili za življenje. Danes, v naši socialistični Jugoslaviji ni več bogatašev, ni več klanecv siromakov, vsi smo enakopravni člani naše

socialistične družbe, vi smo delavci z istimi dolžnostmi in pravicami. To je bil tudi Cankarjev cilj in smisel njegovega pisanja. To je bil cilj naprednih ljudi v takratni družbi. Škoda, ker ni užil vsaj delček tega sadu, ki ga je gojil v takem trpljenju in pomanjkanju. Lahko bi ustvarjal v lepšem svetu in bi ne opisoval bede in trpljenja revežev, ampak srečo srečnih ljudi. Kakšna bi bila šele tedaj njegova dela!

Toda ali v Cankarjevem življenju res ni bilo trenutka sreče, ki bi zasijala iz dela? Za podobami njegovih junakov se skriva skrb, beda, ponižanje, pomanjkanje — gorje. Mar so bili v takratnem svetu sami krivični ljudje? Zakaj ni Cankarja nihče razumel? Cankar je moral biti res tenkočuten človek, da je lahko pogledal človeku v dušo in da se je tako poglobil v vsako najmanjšo stvar, katere se danes komaj zavedamo. Zato pa je treba razumeti njegovo življenje, treba se je do konca poglobiti v njegove misli, v njegove knjige, ki jih je pisalo njegovo trpljenje in trpljenje malega človeka v nekdanji Avstro-Ogrski. Šele potem ga lahko razumemo. Trpljenje Francke — matere — je trpljenje slovenskih mater. Gorje hčerke Francke in njenih bratov Toneta in Lojzeta pa je podoba gorja slovenskih mladih ljudi iz siromašnih družin takratnega časa. Družina s Klanca je obsojena na prezgodnjo smrt. Odprite njegovo knjigo »Na klanecu« in brali boste:

»Zmračilo se je, Lojze je stopil na prag in sveži zrak mu je zapihal v lica.«

»Brez koristi!« je izpregovoril na glas, kakor da je bil videl poslednji vzklík v materinih očeh.

Klanec siromakov je ležal pred njim, ubožne hiše, ubožstvo v hišah.

»Na smrt obsojeni! Vse trpljenje brez koristi, življenje brez koristi!...«

V trgu so se prižgale luči, zasvetilo se je tu, tam, noč je prihajala in vžigala se je tudi na nebu.

»Obsojeni na smrt!«

Darja Baloh 8. razred
osn. š. Žirovnica

NOČ IN DAN NA POTI

Ko je prišel v partizane, so mu rekli: »Ti boš kurir!« Dobro je poznal te kraje, zato so mu to nalogo zaupali. Bil je zelo ponosen na to svojo nalogo, saj ni bilo mogoče, da bi vsak postal kurir. To je važna, a tudi zahtevna naloga. Kot kurir je moral prehoditi veliko poti. Hodil je tako rekoč noč in dan. Seveda pa to niso bili navadni sprehodi, za boljše počutje in zdravje. To je bila dolga, mučna hoja, ki jo je vseskozi spremljala skrb, kako se bo prebil skozi nemške zasede in kako bo prenesel pošto ali pa tudi ustno sporočilo. Toda ob vsem tem delu je upal, da bo kmalu svoboda in bo s tem, že bo raznašal pošto, še pripomogel k uresničitvi želja vsega ljudstva.

Njihova postojanka se je imenovala G-22. Njegova pot je držala na relaciji Golica—Stol.

V spomin se mu je vtisnil dogodek, ko je šel na zvezo na Golico. Bilo je na pomlad. Ko je prišel na cilj, je poleg dveh svojih tovarišev, prav tako kurirjev, našel tudi internirance. Koroški odred jih je osvobodil iz zapore v Podlublju nad Tržičem. Ko jih je kurir Cvetko zagledal, je malo ospunil, kajti bil je presenečen.

Njihova zunanost je bila pretresljiva. Imeli so raztrgane obleke, bili so premraženi in njihovi čevlji so bili razcapani. Neobriti obrazi, razmrščeni lasje in njihova izmučenost ter podhranjenost so kazali, kako so trpeli v taborišču.

sama odšla proti Trenti. Nato smo se tudi mi odpravili v Kranjsko goro.

Mici Kesslerjeva trdi v pismu Kraigerju drugače:

»Leta 1912 sva se slučajno in v prav vselem razpoloženju dobila na Vršču in tam tri dni preživela.« (41)

Vse kaže, da so bili Cankarju njegovi sopotniki iz Mojstrane vsi. Ambrožičevo čebelarstvo je slovelo po Evropi, hišna gospodinja Cila pa je slovela tudi kot podjetna lesna trgovka. Tako se je na njeno povabilo znašel

CANKAR V MOJSTRANI

Cankarja sta spremljali Joža Budinekova in njena sestra, verjetno Cilka. »Ambrožičeva je vso družbo pogostila z dobro šunko, medom v satovju in mrzlim pivom v steklenicah, ki so se v hudi vročini poletnega dne hitro praznile. Sinko gostiteljice, Hejo in Toporišev Ivanček sta sproti odnašala prazne steklenice in prinašala spet polne nazaj. Ker se je Cankar čutil naglici dečkov, saj v bližini ni bilo nobene gostilne, je Ambrožičeva mama izdala skrivališče: »Kar v koritu jih imam!« Cankar se je hotel prepričati na lastne oči, odšel je na dvorišče, mi vsi pa za njim. Sredi dvora je res stalo kamnito korito s čisto studenčnico, na dnu pa so bleščale steklenice s pivom. »Glejte, pa še koliko je teh rdečih ribic!« je Cankar smeječ dejal, zavihal rokav, segel v vodo in ujel »ribo«. Smeha ni bilo ne konca ne kraja in Cankar je krstil veselo družbo za »koritarje.«

Priznati je treba, da je prikaz Budinekove o Cankarjevem bivanju v Kranjski gori dosti bolj simpatičen od Tumovega.

LITERATURA IN OPOMBE

- (1) Bogomil Gerlanc, Ivan Cankar v sliki in besedi. Zbirka OBRAZI. St. 1. Mladinska knjiga. Ljubljana 1976. Stran 16. Faksimile citiranega stavka.
- (2) 14. maja 1907 so bile v Avstro-Ogrski prve državno-zboreke volitve s splošno in enako volilno pravico. Ivan Cankar je kandidiral na listi socialno-demokratske stranke v zasavskem revirju. Njemu in tistim, ki so ga kandidirali, je bilo jasno, da proti kandidatu Povšet ne more zmagati. Njegovi predvolilni shodi so bili marekdaj podobni prizoru iz Hlapcev. Tej kandidaturi pa se moramo zahvaliti za Cankarjevo upeanitev marksistične misli o revoluciji v Hlapcu Jerneju in njegovi pravici. — Več o tem glej v razpravi dr. Frana Petreta Ivan Cankar rudarski kandidat. Novi svet 1949, str. 966, 1033, 1139.
- (3) Dr. Izidor Cankar, Pisma Ivana Cankarja I—III. Ljubljana 1948.
- (4) Dr. Joža Mahnič v Prostor in čas 1973. Obzorja Maribor. Žul se do Mahničeve razprave ob sestavljanju tega zapisa nisem mogel dokopati. — Cankar je obiskoval tudi Medvođe (Hinko Smrekar) in Kranj (Maksim Gaspari), vendar se zapisa omejuje le na njegove obiske v zgornjem koncu Gorenjske.
- (5) Ivan Cankar, Zbrano delo. XXIV. knjiga. Str. 304. DZS. Lj. 1975.
- (6) ibid. str. 266—267 in str. 547: pogovor z Mici Kesslerjevo na prehodu ob Blejskem jezeru.
- (7) K. Bafer, Varianta Cankarjeve pesmi v album. NOJa 1961, str. 78. Obzorja, Maribor 1961.
- (8) Maksim Gaspari, S Cankarjem na Bledu. Umetnost 1941/42, str. 102—106. Ponatis v ZD Ivana Cankarja, XXIX, str. 505—507. DZS. Ljubljana 1974.
- (9) Ivan Cankar, Zbrano delo. XXIX. knjiga. Str. 508. DZS. Lj. 1974.
- (10) ibid. str. 385.
- (11) ibid. str. 385—386.
- (12) ibid. str. 272.
- (13) ibid. str. 611.
- (14) ibid. str. 612.
- (15) ibid. str. 613.
- (16) Ivan Cankar, ZD XXIV. knjiga, str. 300. DZS. Ljubljana 1975.
- (17) Karel Jeraj navaja kot letnico poroke leto 1900 (SBL I, A—L, str. 403), v C. ZD. XXIX. knjiga, str. 332, pa je naveden natančen datum: 3. VIII. 1901.
- (18) Ivan Cankar, Zbrano delo. XXIX. knjiga, str. 331. DZS. Lj. 1974.
- (19) ibid. str. 331.
- (20) Začetek nekega Murnovega pisma Cankarju: »Drugi Cankar! Klanjam se Ti, spoštujem Te in občudujem, ker si storil to, kar doslej še ni nihče. Ti si »ausserordentlich feinfuehlige!« (izredno tenkočuten) Spoznal si me tako rekoč nevede, seveda toliko, kolikor sam sebe jaz poznam. Jaz sem v resnici čuden človek. Življenje vnanje se mi zdi kot nekaj, kar ni moje in kar me samo zanima. Iz tega refleksa duševnega si boš laže marsikatero pesem razložil. Včasih se mi zdi veliko in lepo, da ga občudujem in se stremem v neki sveti tihoči, včasih pušto, prazno, mrtvo... Izjokal bi se, ubil bi se!

Ljudje se mi zde nekaj grozovito — ne vem, kako bi se izrazil. Ti vtisi se menjavajo včasih hipno in pretresel si me s svojim stavkom »ali vrag vedi, ta krajina se zdi človeku danes lepa in velika, trenutek potem pa mrtva in prazna«.

(Josip Murn Aleksandrov, Izbrane pesmi. Priredila dr. Silva Trdina. Klasje št. 26. DZS. Ljubljana 1951.)

(21) SBL I, A—L, str. 403.

(22) Pisma Vide Jerajevu Ivanu Cankarju. Ivan Cankar, Zbrano delo. XXIX. knjiga, str. 332—333. DZS. Ljubljana 1974.

(23) Ivan Cankar, ZD. XXIV. knjiga, str. (555). DZS. Ljubljana 1975.

(24) ibid. str. 308.

(25) Novi svet 1949, str. 1123.

(26) I. Cankar, ZD. XXIX. knjiga, str. 515. DZS. Ljubljana 1974.

(27) D. (ušan) K. (ermavner). Prispevek k Cankarjevi korespondenci. Novi svet 1949, IV. letnik. DZS. Ljubljana 1949. Str. 1120—1138.

(28) neizgotoben pogoj, brezpogojno.

(29) NS 1949, str. 1124.

(30) »Posreden vtis lepote in veličastja povzroči sonce. CANKAR: Na Nebu je zaplemenelo poletno sonce v svoji mogočnosti. Zrak odmeva od pesmi njegovih žarkov, je do vrha poln njegove zlate glo-rije. (Podoba iz sanj) — Dr. Henrik Tuma, Po- men in razvoj alpinizma, str. 111. Založba Turistični klub Skala.

(31) NS 1949, str. 1125.

(32) ibid. str. 1126.

(33) ibid. str. 1127. — Cankarja so njegovi tržaški prijatelji pa tudi dr. Tuma nagovarjali, naj zapusti Rožnik ter se preseli k svojemu bratu v Pariz. Seveda načrt ni bil nikdar uresničen.

(34) Joža Budinekova poroča, da je Cankarju najel dr. Tuma sam v Kranjski gori Pod bregom pri stari Trdinovki, sestri pisateljja Lavtičarja, župnika v Ratecah. (PV 1957, str. 31.)

(35) Že od prvega dne bivanja v Kranjski gori ga je kot sledni pes spremljala Joža Budinekova, ki sta mu jo za gardedamo dodelila dr. Tuma in dr. Tičar. Priznava, da se je skušal včasih otrestiti.

(36) Joža Budinek o tem pravi takole: »Po Tičarjevem nasvetu sem zase naročila kuhano šunko, hvalila nje okusnost in na vilice nabodene koščke podajala Cankarju za »pokušnjo« v usta, tako da je ne- hote in nevede požobal skoro vso porcijo sam.« (PV 1967, str. 30.)

(37) Novi svet 1949, str. 1129—1130.

(38) ibid. str. 1132.

(39) ibid. str. 1135. Ta pisma sem izčrpnje navajal, ker jih ni v nobeni izdaji Pism Ivana Cankarja.

(40) Joža Budinek-Korpar, Ivan Cankar v Kranjski gori in na Vršču. (Spomini) Planinski vestnik 1957, str. 29—35. Vsi naslednji navedki so iz tega spominkega članka.

(41) I. Cankar, Zbrano delo. XXIX. knjiga, str. 515.

DZS. Lj. 1974.

Ivan Cankar (v belem klobuku) na Vršču

Miha Klinar

2

ODLOMEK IZ ROMANA »RAZCESTJA«

PESNIKOVA SMRT

6

Francka je sloka in blede. Možu ni povedala, da gre v Ljubljano, saj je imela zaradi Cankarja še vedno prepire, kakor da je mož učitelj, s katerim se je poročila, ko je bila še učiteljica, še vedno ljubosumen na Cankarja in ki je najbrž po krivici trdil, da se Cankar norčuje iz njega v spisih, v katerih si je privoščil mehko hrbtnico slovenskih učiteljev.

Taki prepri med Franco in možem sicer niso bili pogosti, a so bili, ker je drugače »praktični« učitelj zavidal Cankarjev vzpon v »sfere duha«, kakor se je izražal, kadar je govoril o umetnosti z vsem tistim poznavanjem in vzvišenostjo, značilno za učitelje tiste vrste, ki menijo, da so na učiteljski zaji z veliko žlico modrost vsega sveta, in ki imajo zanje ceno samo tisti pisatelji, za katere so slišali v svojih učiteljskih časih iz ust svojih profesorjev.

Cankar je sicer v minulih dvajsetih letih zrasel visoko preko teh in so ga že zdaj slavili kot največjega slovenskega pisatelja, s čimer pa se Franckin mož ni strinjal, prav tako ne, kakor se s takim mnenjem ni strinjal veliki župan Ljubljane dr. Ivan Tavčar, pisatelj in narodnjak, ki je Cankarja v svojem krogu imenoval s pomanjševalnico Cankarček in ki mu niti na misel ni hodilo, da bi napravil sedaj Cankarjev pogreb zares vselovenski. Zato ni izdal ukaza, da morajo na stavbah javnih ustanov in po meščanskih hišah ljubljanskega mesta izobesiti žalne zastave ali narodne trobarvnice na pol droga.

Tudi Franckin mož je občeudoval Tavčarja in menil, da Cankar ne seže Tavčarju niti do ramen, to pa ne zaradi primerjave umetniške moči obeh, marveč zaradi sovraštva do Cankarja, v katerem je še vedno videl človeka, v katerega je bila zaljubljena njegova Franjica in je ta ljubezen ostala zapisana v pesmih in tudi drugih zgodbah, ki njegovo ženo še vedno trdneje in trajneje povezujejo s Cankarjem imenom kakor z njegovim.

Učitelj se je zavedal, da bodo o Franjici govorili in pisali še v prihodnosti. Prišla bo v slovensko zgodovino s Cankarjem imenom, čeprav ji Cankar ni bil nikoli mož, niti pravi ljubimec, medtem ko bo njegovo, učiteljevo ime kmalu pozabljeno.

To je grenilo Franckinega moža, čeprav mu je Francka vselej zagotavljala, da bi ga nikoli ne zamenjala za Cankarja in da bi s Cankarjem ne mogla biti nikoli srečna.

Pravzaprav tega človeka (tako je pred možem imenovala Cankarja) sploh nikoli ni ljubila, marveč je samo on norel za njo.

— Da, norel je!

Tako je Francka nešteto krat dopovedovala možu. Cankarja niti pogledati ni hotela, čeprav se je morda Cankar domisljal, da ji je všeč. Najraje bi ga popeljala tja gori v Tičnico za Sveto Trojico h klopce, na katero je Cankar davno nekoč zapisal verze o ljubici iz prejšnjih dni, še vedno tako lepi, tako sladki: Tako krasna, tako sladka / Nocoj je mimo okna šla...

Domisljavec je mislil, da zaradi njega. Pravzaprav, če je odkrita, je bilo zares tako, toda tega takrat Ivanu ni hotela priznati, marveč je k tistim verzom na klopce v Tičnici pripisala svoje: Ja, res je mimo okna šla, / a tebe ni pogledala! Pogledala pa Te ne bo, / če še tako divjaš za njo...

No, da, užaljena je bila. Imela je vendar v sebi deklški ponos, čeprav je hodila v svoji samotni v Tičnico žalovat za svojo ljubeznijo, s tem pa se je seveda izdala, da ima Cankarja pravzaprav še vedno rada.

Mogoče tudi Ivanu ni bilo vseeno, saj je čez čas našla na tisti klopce v Tičnici pripisano k njenim verzom še njegove: Če me pogleda ali ne, / pa vendar moje je dekle... verze, ki ni vedela, ali naj jih čuti kot Cankarjev posmeh ali željo, da bi se zopet zblížala.

Peljala bi moža tja gor, saj tiste čase Ivanovih in njenih verzov še ni izpral dež in jih še ni izsušilo sonce, vendar se je hala pred možem obujati svoje spomine na Cankarja, tiste spomine, ki ta trenutek, ko čaka v vrsti Ivanovih kropilcev, živijo v njej živi, kakor da jih je doživela šele včeraj in ne pred štirindvajsetimi ali trindvajsetimi leti.

Tudi gospa Helena in njena hčerka Stanka, pri katerih je takrat stanovala, se ji ta hip ne zdita postarani za celi dve desetletji. Nikoli ju ni v tem času obiskala, saj ju v resnici nikoli ni marala.

Tudi danes bi ju ne motila, ko bi nekoč Stanki ne izročila troje Cankarjevih pisem, edino, kar ni tiste dni, ko je ovenela ljubezen med Cankarjem in njo, v jezi sežgala.

Da! Tudi ta tri pisma in pesmi v teh pisemih bi použil ogenj, ko bi je ne preprošila Stanka, naj jih da njej; Stanki so se zdela ta pisma prelepa in še lepše Cankarjeve pesmi.

Izročila ji jih je s pogledom, s kakršnim je davno nekoč Ivanu pisala o Zarnikovih dveh — o gospe Heleni in Stanki, danes pa bi rada to zapuščino nazaj.

Ko je pred dobro uro stopala proti Dečmanovi hiši nasproti šentpeterskega mosta, se je spomnila dneva, ko je učiteljčnik Franc Kette, Stankin sošolec in njen znanec pripeljal k Zarnikovim sedmošolca Cankarja. Fran jih je zabaval s šalami, ki mu jih ni nikoli zmanjkalo, Cankar pa je čedalje bolj pogledoval njo in bržkone opazil, kako je zardevala.

Potem je Ivan začel s prijateljem Franom pogostje zahajati k Zarnikovim, naposled pa sleherni dan in ji začel prinašati ljubezenska pisma, na katera mu je začela odgovarjati in jih pisala skrivaj. Vsako njegovo pismo je bilo napisano z drobno fino pisavo, pravim lepšopisom, in okrašeno z drobno risbo, s cvetočo kito ali kako drugo vinjeto, z izrisano inicialko, na koncu pisma pa je pripisal še pesem, včasih dve ali celo več.

In prav te pesmi ji je Stanka najbolj zavidala in ji napovedovala slavo Primicove Julije.

Tako se je začela obojestranska zaljubljenost in dopisovanje, dokler ni Cankarjeva sestra našla v Ivanovem žepu neko nježno pismo in se ponorčevala iz njegove dijaške ljubezni. Tudi drugim je pravila, saj je kmalu prišlo tudi njej na ušesa.

Ko je Ivanu potem očitala na njegovo neprevidnost zaradi njenih pisem, jo je, ne da bi se opravičil, zavrnil, češ da je ni prosil, naj mu jih piše. Šele ko je videl, da jo je s svojimi jedkimi besedami, ranil, je prebledel in med sunkovitim dihanjem poprosil vode, kakor da mu postaja slabo, ker je njegova robotost ranila tudi njega.

To pa je bil znak, kako je ta, navidez zajedljivi in robati fant, v resnici v duši nežen in občutljiv, pravi otrok. Prav to ju

je takrat pripeljalo do sprave. Zato pa ga je začela devati v nič njena sestra, ki se je Cankarjevemu dvorjenju vselej posmehovala in mu nekoč kasneje to odkrito izpovedala, češ da je morala vselej, kadar je bila z njim v družbi, stiskati ustnice, da bi mu ne kazala »širokih«, je rekla in rabila nerodno besedo, ki jo je Cankar takoj zgrabil in jo zavrnil, da ji stiskanje ustnic ni dosti pomagalo, s tem pa užalil sestro, ki se je vselej sramovala nekoliko nenormalno širokih ust.

Pa ne samo sestra, tudi gospe Heleni, ki ji je bržkone Stanka vse izhlebotala, Cankarjevi obiski kmalu niso bili všeč.

Morda zato, ker je Ivan nekoč narisal Stanko, potem pa, ko ga je poprosila, da bi narisal tudi njo Franco, med risanjem rekel, da je ne more, ker je »prelepa«.

Na zahtevo gospe Helene je kmalu potem morala prositi Ivana, naj ne prihaja več k Zarnikovim. Pisala mu je, da ji je hudo pri srcu, ker je morala slišati od gospe toliko grobosti, ki jih ni zaslužila, in mu zaupala, da ni bila zaradi njega prvič kregana. Gospa in Stanka sta ji zavidali, ker je častil le njo — Franjo in ne gospe in njene hčerke. Obe sta enako častihlepni, čeprav on — Ivan tega ni opazil; zato pa je opazila ona — Franja...

Tako mu je pisala, v šoli med poukom in mu obljubljala večno zvestobo in ljubezen, ki je še smrt ne bo mogla razdružiti, tako da hosta združena tudi nad zvezdami.

Da, »nad zvezdami! Tako je takrat zapisala in morda to tudi verjela. Ni slutila, da bo že čez tri leta poročena z drugim, s človekom, o katerem je bila vse do danes prepričana, da ga je ljubila mnogo bolj kakor Ivana.

»Pa je bil samo moj ponos. Samo moj ponos! Nisem se hotela ponižati pred Ivanom.«

Toda danes? Danes? Zakaj je tu? Zakaj je lagala možu, da ji Cankar niti v sanjah več ne prihaja na misel, ko pa čuti v sebi žalost, resnično žalost, ker je mrtev.

Tako se pomika Francka v vrsti, kakor se je pred njo pomikala že Olga in celo ohola Helena (vse Helene so ohole, ne samo Ivanova Helena, ki je Franja ne pozna, ker pozna samo gospo Heleno, mater Stanke), Milena, zadnja Cankarjeva prijateljica — Milenka Rohrmannova, ki je namenila pisatelju poslednje bivališče v družinski grobnici, kamor bodo danes popoldan odpeljali pisatelja.

»Ivan, Ivan,« se ob krsti zganejo Franckine ustnice, toda jokati ne sme. Ne sme, da bi ne vzbujala pozornosti, čeprav jočejo tudi drugi kakor na primer to mlado in ljubko dekle pred njo, lepe rasti in z očmi, ki so bolj ustvarjene za smeh kakor za jok in o kateri nekateri kropilci šepetajo, da je to dekle natakarka v krčmi, kamor je Cankar najraje zahajal, in imel rad njeno mladost in njeno resnično človeško prijateljstvo, ki je bilo morda celo bolj resnično kakor prijateljstvo drugih deklet in žena, ki so se dotaknile pisateljeve usode in o katerih se bodo nekoč široko razpisali, da so dajale pisatelju navdih.

Francka, nič več lepa, ne sliši tega šepeta, pa tudi dekleta, ki je kropilo pred njo, ne pozna. Nekeč bo brala o sebi, brala bo o Heleni, Pavli, Juliji, Anici, Minki, o Cankarjevi nevesti Štefki Löfflerjevi, ki je še vedno na Dunaju in ki je morda na Cankarja že pozabila, a če ni, danes morda niti

PRISPEVKI UČENCEV OSNOVNIH ŠOL...

PARTIZANSKI KURIRJI PRIPOVEDUJEJO

BEG PRED NAVIDEZNIMI NEMCI

Ni dolgo tega, kar so imeli gorski reševalci svoje vaje. Pri opoldanskem počitku v njihovi prijetni koči sem prisluhnila njihovu pogovoru. Trije nekdanji partizanski kurirji so pripovedovali, kako so med vojno po teh grebenih in gozdovih prenašali partizansko pošto.

Zapomnila sem si veselo zgodbo, ki jo je pripovedoval Dolfe Kramžar iz Mojstrane.

V partizanskem taboru so imeli kurirji celo radijski sprejemnik na baterije, da bi bili hitreje seznanjeni z vsemi novicami. Ta radio pa je imel svoje muhe. Igral je le takrat, kadar se mu je zljubilo, to pa je bilo zelo poredko, zato so nanj pozabili.

Nekega jutra se je Dolfe bril pod smreko poleg barake, ko zasliši čisto blizu sebe nemško govorico. Kot star partizan je brž spoznal, da Nemci spet stikajo za njihovim taborom. Pridušeno je zaklical:

»Tovariši, Nemci, hajka!« Pograbil je brzostrelko in jo popihal v grmovje samo v spodnjih hlačah, ostali partizani pa za njim. Dolfe je trdil, da je slišal Nemce tik za barako in da se bo vsak čas pokazal dim iz zažgane barake. Vsem je bilo hudo, saj so postavili barako z veliko truda, pa tudi zima je že trkala na vrata.

Dolgo so čakali, zgodilo pa se ni nič. Previdno so se splazili nazaj proti taboru in res zaslišali nemško govorico. Spet so se umaknili nazaj v gozd. Že so napravili načrt, kako bodo napadli Nemce. Nenadoma se je kurir Lovro na ves glas zasmejal. Komandir ga je ozmerjal, češ, kako se vede, ko je sovražnik v bližini. Lovro pa je končno le izdaval:

»Tisti švabi v baraki govorijo samo iz radia!«

Spomnil se je, da je malo pred preplahom nekaj brskal po aparatu in da se mu je posrečilo ujeti neko nemško postajo. Zdej so se zasmejali tudi vsi drugi. Vrnili so se v tabor. Bili so veseli, da je bila hajka le maslo njihovega radia.

Nataša Krapež, 5. a
osn. šola Tone Čufar

NEUBOGLJIVA KAŠA

Dogodilo se je leta 1944 v Javornškem rovtu. V temnem smrekovem gozdu je stala majhna kočica. V njej je začasno bivalo sedem kurirjev. Med njimi tudi moj stric Mirko.

Danilo se je že, ko so vstali Mirko in njegovi tovariši. Tone je odšel v dolino po živež, ker druge hrane razen kaše ni bilo več.

Tudi drugi tovariši so se odpravili po svojih potih. Mirko je moral ta dan skuhati kosilo. Ker pa drugega ni bilo kot kaša, je začel pripravljati kašo.

V lonec je stresel sedem litrov kaše in pri tem modroval, da bo dovolj za vsakega liter. Prinesel je drva in zanetil ogenj. Lonec je postavil na ogenj, sam pa medtem malo zadremal.

Toda kaša ni čakala, da se bo Mirko zbudil. Začela je vreti in uhajati iz lonca. Zbudil se je šele, ko je bilo kaše že vsepovsod. Nesrečni Mirko ni vedel kaj storiti.

Začel je polniti kar mu je prišlo pod roke in kar je bilo podobni posodi. Čeprav je kaše že precej ušlo ven, jo je bilo še vedno veliko.

Prvi se je iz doline vrnil Tone. Ko je zagledal nesrečnega Mirka čisto obupanega sredi polnih loncev kaše, se je začel smejati. Tudi drugi tovariši so se vrnili in se nasmejali iz vsega srca.

Pozneje so zgodbo o kaši radi povedali vsakomur in mnogo smeha je bilo na račun »neubogljive kaše«.

Stanka Klakočar, 5. a
osn. šola Tone Čufar

UČITELJICA

S sošolk sva obiskali nekdanjega partizana Karla Kozarja-Romija. Zelo rad nama je ustregel, ko sva povedali, zakaj sva prišli. Začel je pripovedovati:

»Kar bom zdaj povedal, se je zgodilo leta 1942. Naša prva četa Cankarjevega bataljona je dobila sporočilo od terenskih aktivistov, da nemška učiteljica v Železnikih ne pusti otrokom prepevati slovenskih, še manj pa partizanskih pesmi. Ta pritisk na slovenske otroke se je povečal še bolj, ko smo zažgali tovarnjak, ki je vozil hrano Nemcem. Šolarčki so namreč napravili tovarnjak iz starega zaboja in ga zažgali, posnemajoč našo akcijo, ki smo jo pred kratkim izvršili. V štabu so se odločili, da je treba to učiteljico opozoriti. Proti večeru sem odšel še s tremi tovariši po zdravila v dolino.

Tovarišica magister nam je povedala, da ta učiteljica hodi v nemško restavracijo večerjat. Med tem, ko smo se odpravljali iz apoteke nam je magistra z roko pokazala na žensko, ki je šla mimo: »To je ona.«

Hitro sem stekel za njo. Po nemško sem ji zaklical, naj se ustavi. Takoj se je ustavila. S puško sem jo usmeril proti gozdu, kjer je bilo taborišče. To smo imeli že v načrtu. V našem taboru jo je čakala večerja in ležišče. Večerjo je odklonila z besedami:

»Čemu mi bo večerja, saj me boste tako in tako ubili, ali pa vsaj ostrigli na balin.«

»Gospodična učiteljica! Ne bomo storili ne prvega in ne drugega. Spočijte se, ker bova jutraj nadaljevala najin pogovor!« sem ji odgovoril.

Gospodična je bila jutraj zelo lačna, zato je pojedla včerajšnjo večerjo. Tedaj sem ji povedal naslednje:

»Ne siite slovenskih otrok, da prepeva- jo nemške in hitlerjevske pesmi! Otroci naj prepeva- jo v svojem materinem jeziku!«

Učiteljica nam je obljubila, da bo poslej pustila otrokom govoriti in peti v slovenskem jeziku. Kar ni mogla verjeti, da ji partizani niso storili nič hudega. Nemci so ji naslikali partizane kot umazane, razcapanne in neobrite bandite, ki ubijajo vsakega, kdor jim pride na pot. Zato se je zelo čudila, ker sta moja zunanost in ravnanje nasprotovali tistemu, kar so trdili Nemci.

Naslednji dan sem gospodično odpeljal nazaj v Železnike. Nemci so že napisali plakate, da so jo partizani zverinško ubili, toda ušeli so se. Ko se je javila na žandarmeriji, je po pripovedovanju očividcev izjavila:

»Naša nemška propaganda je grda laž. Partizane po krivdi imenujete bandite. Delajo samo to, kar morajo — BRANIJO DOMOVINO.«

Po nekaj dneh učiteljice niso več videli v Železnikih. Najbrž so jo Nemci poslali nazaj v Nemčijo.

Snežana Čeranič, 6. a
osn. šola Tone Čufar

KURIRJI GORENJSKE

Napotila sem se v Planino pod Golico, kjer živi Frenk Košir, ki je bil med NOB partizanski kurir. Ko sem prispela k njemu in povedala kaj želim, mi je takoj začel pripovedovati.

»Kurirji,« je začel, »so morali biti pred- vsem zdravi, trdni in vzdržljivi, kajti pot, ki so jo tolikokrat prehodili, je bila le malokdaj lepa in varna. Najbolj nevarne in hude so bile ceste, železnice, pa tudi reke. Tam so Nemci skoraj vedno postavljali zasede in pobili mnogo kurirjev, ki so nič hudega sluteč prišli pred sovražnikove puške. Najtežje so bile kurirske poti pozimi, ker so kurirji puščali sledove za seboj.

Mnogi smo dobili naloge, da gremo na koroško stran, kjer pa so Nemci imeli tamkajšnje kurirje bolj na očeh, kakor pravimo, kot pri nas. Zato smo najraje videli, če smo šli ponoči čez Karavanke, vzeli njihovo pošto ali sporočilo in odšli hitro nazaj.

Mislil, da je bilo septembra leta 1943, ko je šest kurirjev iz postojanke G-22 v Medjem dolu dobilo nalogo, da grejo na zvezo pod Stol, kjer so jih čakali drugi kurirji. Tisti dan je zelo deževalo. Mislili so, da nemških zased verjetno ne bo. Prišli so na majhno jaso, ko je zaregljala strojni- ca. Zagledali so Nemca z mrtvaško glavo na kapi, ki je nekaj poveljeval svojemu vo- jaku. Zatekli so se v grmovje, medtem pa sta dva že padla. Druga dva sta se pribli- žala padlim, da bi jima pomagala, pa je zadelo še njiju. Dva pa sta se nekako rešila in še danes živita na Jesenih.

Tudi kurirji smo imeli pomemben položaj v NOB. Saj so partizani iz sporočil, ki so jih prinašali kurirji, dobili ukaze, kaj morajo storiti, pa tudi druga sporočila o dogodkih doma in po svetu, je končal svojo pripoved, ki pa je le utrinek tistega kar bi mi govornik lahko še povedal o gorenjskih kurirjih.

Nevenka Kus, 6. a
osn. šola Tone Čufar

V STALNI NEVARNOSTI

Naš sosed je brez roke. Zanimalo me je, zakaj je invalid, pa mi radovednost ni dala miru in sem sklenila da ga vprašam.

Ime mu je Alojz Petercel. Njegovo partizansko ime je bilo Dušan. Bil je partizanski kurir na postaji GT-19. Postaja se je večkrat premeščala. Včasih je bila nad Belco, drugič spet nad Dovjem. Nosil je s svojimi partizanskimi tovariši sporočila v Kranjsko goro, Plavški rovt in včasih, če je bilo treba voditi ljudi, so imeli zvezo preko drugih tudi s Primorsko. Takrat je dopolnil sedemnajsto leto.

Ko se je 11. julija 1944 vračal s Pokljuke v postajo s tremi kurirji, so naleteli na dva nemška žandarja v civilu. Lovila sta srnjad in ko sta zagledala partizane, sta se postavila v zasedo. Ko je bil izstreljen prvi rafal, ni vedel, kaj naj stori. Zbežal je po-

Medsebojna pomoč pri spravljanju hlo-dovine

v Studorju v večji meri, kot v drugih agrarnih naseljih prisotna tradicionalna in komformistična miselnost. Že po nekaj dneh pa sem morala korenito spremeniti svoje mišljenje.

Tako so tudi starejši ljudje povsem stvarno zatrdjevali: »Še pred zadnjo vojno smo naši starši govorili: Tako kot se je do

zdej delalo, se bo še naprej. Danes pa nihče več ne govori tako. In tudi pri posameznih družinah, kjer skušajo starejši voditi mlajše, morajo na koncu ugotoviti, da jih ne poslušajo, da mladi delajo po svoje.«

In končno na splošno menijo vaščani: »Zdej so drugačni časi, ne moremo delati tako, kot včasih. Je malo ljudi in več strojev, pa moramo drugače gospodariti.«

In če so posamezni starejši kmetje še do zadnjega časa menili, da se je treba »držati kmečke orange«, pa mladi nasprotno ugotavljajo, da se na druge načine živi precej lažje, kot z gorskim kmetijstvom.

Navedeni odgovori pa dovolj zgovorno pričajo, da so tudi v Studorju tradicionalne vezi in navezanost na tradicijo močno natečete. To spoznanje pa se vriva tudi v odnose medsebojne pomoči. Tam, kjer so ljudje prisiljeni, da si pomagajo, sodelujejo, sicer pa se izključijo iz odnosov medsebojne pomoči. Pa tudi še ohranjena tradicionalna sodelovanja, npr. pri ličkanju koruze, imajo gospodarsko ozadje: gospodarneje dokončati dela, ki bi se sicer preveč zavlekla, če bi jih opravljala posamezna gospodinjstva sama.

Nekaj večjo tradicionalno, predvsem pa komformistično usmerjenost, opazujemo v še ohranjenih medsebojnih sodelovanjih ob svatbi in ob smrti. Tu so vaščani še eno-

glasnega mnenja, da »se je treba držati starih navad«. In zato še zdaj povabijo tako sorodnike kot sosesde na svatbo, kot tudi poprosijo sosesde ob smrti, da nosijo umrlega.

Prav tako se v zadnjih letih zavoljo pomanjkanja časa in mladih ljudi, razen z redkimi izjemami, ne prepirajo med seboj. Vendar tudi starejši sami za zadnja leta zagotavljajo: tu in tam se še obiščemo med seboj, ker imamo nekaj več časa, kot mladi, vendarle ob prostem času raje, kot da bi hodili v vas k sosedu ali pa k drugim vaščanom, beremo Kmečki glas, Gorenjski gals, Nedeljskega, poslušamo radio in gledamo televizijo.

Televizija je sicer v času, ko so prihajali prvi aparati v vas, krepila družbene stike med vaščani. Saj so se na primer pred desetletjem v hiši, kjer so prvi kupili televizijo, vrstili vaščani kot v kinodvorani. V zadnjih letih pa imajo vsaj po tistih hišah, kjer radi gledajo televizijo, že povsod svoje aparate.

Končno se spominjajo starejši ljudje, da so vse do zadnje vojne dekleta in fantje zahajali drug k drugemu v vas. Prav tako so se v kakšni kmečki hiši, kjer so bila dekleta, učili plesat. Dandanes se, kot omenjeno, večinoma v času počitnic, prisotna mladina najraje zabava izven vasi.

ne ve, da leži tu v Narodnem domu v Ljubljani — v srcu Slovenije, Ivan mrtev, in bo morda zato zvedela šele kasneje, morda šele tedaj, ko se bodo leposlovni zgodovinarji začeli zanimati tudi za človeško in ne samo za umetniško podobo pokojnega pisatelja.

»Ta joka, ta, ki mu ni bila nikoli nič in ga pozna komaj po delih, ti pa nisi potočila nobene solze,« pravi Stanka Franci, ko jih nepregledna vrsta kropilcev izrine iz Narodnega doma na cesto v siv in turoben decembrski dan.

Francka molči. Rada bi se čimprej otresla gospe Helene in Stanke. Rada bi prebrala kje na samem ohranjenju Ivanova pisma, samo troje pisem, vse drugo pa je sežgala, že zdavnaj sežgala, celo nekaj let prej, preden je napravil svoj inkvizitorski kres iz prve Cankarjeve knjige Erotike prevzvišeni ljubljanski knezoškof Anton Bonaventura Jeglič.

To jo skeli. Uničevalka Cankarjevih pesmi je. Ko bi to zdaj kriknila, bi jo morda ljudje celo kamenjali.

»Velik greh sem storila,« si šepeta in odhaja kakor omotična proti postaji. »K Ivanu gredo,« opazuje kakor skozi meglo trume mladih ljudi, predvsem dijakov in šolarjev, ki se kakor temna reka stekajo v ulico od postaje sem.

»Niti poslovala se ni kot se spodobi,« se pogovarjata o Franji gospe Helena in Stanka.

Zal jima je, ker sta ji dali pisma in Cankarjeve pesmi.

»Te stvari bodo imele iz leta v leto večjo vrednost. Kdo bi si mislil, da bo študent, ki je nekoč prihajal k nam, tako slaven pisatelj, zlasti še, če pomislim, kako zanemaren je bil. Niti spodobne obleke ni imel, čevlje pa tako ponošene, pa jih je še vedno nosil, čeprav mu je skozi luknjo na desni nogi že gledal palec.«

»No, mama,« Stanki tako govorjenje vseeno ni všeč. Zato jo nejevoljno pogleda, pri tem pa zadene ob črno oblečeno dekle. »Oprostite,« se opraviči in se zdrzne. »Ali ni to tista, ki je jokala,« vpraša mam, ko je dekle mimo.

»Rekla bi,« jo prepozna tudi gospe Helena.

»Le kaj ji je pomenil?« razmišlja Stanka. Kako naj bi vedela, da je lepa gospodična natakarka pri »Rožcah«, natakarka Zofka, čeprav so o tem šepetali že kropilci. »Jokala je, kakor da bi ji bil Cankar ljubeček ali brat.«

Stankine besede niso daleč od resnice. Dekle v črnem, ki je videti mnogo mlajša kakor v resnici (maja ji je bilo že triintri-deset let), je bila zadnji dve leti pokojnemu Cankarju morda najboljša, najbolj človeško čuteča prijateljica. Mnogi jo poznajo, ker jo pozdravljajo. Toda dekle hiti, hiti, kakor da nikogar ne vidi...

7

»Janez, Janez, Janez...« Zofka hoče biti sama. Danes ne bo stregla gostom. Dovolili so ji. Ni še tako dolgo, morda niti cel mesec, ko ji je rekel: »Veš, Zofka, sedaj rad živim. Sedaj je vredno živeti. Sleherni dan je kaj novega. Sleherni dan nova doživetja, novi dogodki! Veliki časi so to,« je govoril z besedami, ki so drobile druga drugo, tako da jih je moral ponoviti, da ga je dojela, obenem pa se razveselila, saj je mislila, da je postal v resnici trdnjši in bolj zdrav, še bolj zdrav kakor septembra, ko se je vrnil z Bleda — od prijateljev, pri katerih je vselej našel skrb in zatočišče. Pripovedoval ji je o Juli Volkovi, o kateri je slišala že prej, saj mu je lani poslala kos slanine, redkost v času najhujše lakote, pa je to slanino prinesel k njej, češ da je ne potrebuje, ker je na hrani pri Štruklju, in ji jo vsilil, čeprav se je branila.

»Materi jo pošlji, saj praviš, da je revna in uboga.«

Tako malo je jedel, tako malo, pa bi moral več, saj je oktobra nekaj tednov po prihodu z Bleda zopet upadel, njegove ustnice so bile vročično razpokane, mraz ga je stresal, čeprav je vselej sedel k peči, postal zamišljen, brez volje za pisanje, čeprav mu je pošel že zadnji denar.

»Ubogi Janez,« jo je plašila prijateljeva pobitost. Zaman je čakala, da bo šel kakor poprej v zadnjo gostilniško sobo, kjer je mnogokrat pisal in jo prosil, naj gostov ne spušta vanjo, razen če druge ne bo več prostora. O kako rada bi slišala to njegovo zahtevo in tako kakor včasih skrbela, da bi lahko pisal v miru. Zaklenila bi ga kakor takrat, ko jo je prosil, naj ne pove nikomur, tudi Mileni ne, če bi ga iskala, da je tu. In res je prav tisti popoldan prišla Milena in ona — na tihem nanjo ljubosumna, ga je prav rada »zatajila«. Šele ko je odšla »Rohrmannca« (tako je v mislih imenovala Rohrmannovo gospodično), je odklenila sobo, da bi Janezu povedala, kdo ga je iskal, a on je kakor vročičen planil od mize proti njej in jo začel riniti iz sobe: »Pusti me, Zofka... Pojdi... Veš, smrt, prava strašna smrt je pri meni. Smrt v generalski uniformi, s perjanico na glavi... Pogovarjam se z njo, pogovarjam,« je sodel, ona pa ga je gledala z grozo in s strahom, prepričana, da je zblaznel, pa je prav tedaj — bilo je pred dvema letoma — pisal »Gospoda stotnika«.

»Da, da, takrat je še pisal. In pisal je še lani,« razmišlja Zofka in strmi na »Podobe iz sanj«, ki jih ji je poklonil lani.

Še ga vidi, kako je prišel in ji rekel, da je to prvi izvod, ki ga je dobil, in da ga prinaša njej, potem pa na prvo stran (Zofka seže po knjigi in jo odpre) napisal: Prijateljici Zofki Resnikovi — Ivan Cankar — 20. dec. 1917.

»O bog, čez sedem dni bo natančno eno leto,« strmi Zofka na Janezovo lepo pisavo. Takrat bi nikoli ne pomislila, da Janeza čez leto dni ne bo več.

»Nesrečni Janez,« Zofka obrne list in pogled ji zdrsi po tiskanih vrsticah, dokler se ji ne ustavi ob stavku: »Mnogokdaj se zgodi človeku, da je že odprl duri v zadnji hram, da stoji že vrhu zadnjih stopnic in gleda v samo dno, ki še nikomur ni bilo očitno; predzrna je ta misel in malodušna obenem, znamenje utrujenosti, senca tiste mrzle bele roke, ki ga nekoč usmiljeno poboža po licih. Trenutki so morda komaj zavedni, ko si malodušen zaželi te usmiljene roke.« Tukaj je konec, odpočijem si,« pravi — in glej, še so tam stopnice, še so tam duri, še v skrivnost... vzdigni se, pojdi, ne odlašaj! »Tukaj je dno!« praviš, »zdej bo vse razodeto!« — pa glej tam, glej stopnice, vstani, spusti se v globočino, v noč! Iz dna, prav iz dna bi se rad izpovedal, iz dna zaklical naglas ljudem, da bi slišali na svoja ušesa in videli na svoje oči — ali poslednjega dna ni, zadnje, za vselej odrešilne besede ni, še nihče je ni slišal, še nihče je ni izpregovoril! VSE JE ZGOLJ BLODNJA IN POT, je brezkončno romanje po tihih katakombah srca...

Zofka strmi v te besede večnega romarja za resnico, človeško dobroto in lepoto; zdaj pa ga ni več; mrtev je.

»Janez, ali boš šel za mojimi pogrebom?« mu je rekla nekoč, pa jo je zavrnil: »Kaj šel! Tisto pa že ne! Pač pa bi potem, ko bi pogrebci odšli, prišel k tvojemu grobu in bi se čisto na samem pogovorila.«

In ko mu je rekla, da bi bila rada pokopana ne pri Sv. Križu, marveč na kakem samotnem vaškem pokopališču, pa jo je prekinil in se prešerno zasmejal: »Ti na vaškem pokopališču, a jaz — ali veš, kje bi bil jaz najraje pokopan?« »Prav gotovo na domačem vrhniškem pokopališču,« je rekla, on pa ji je pokazal figo: »Ne, nikoli, pač pa na vrhu Šmarne gore, pa do komolca bi mohl roko iz groba in kazal ljubljanskim mogočnejšem takole, vidiš, takole figo.«

Tako ji je rekel in stiskal pest kakor na fotografiji, ki ji jo je poklonil letos za Veliko noč, tole fotografijo, ki jo ima prav v tej knjigi in na kateri se je podpisal: Zofki Resnikovi za Veliko noč 1918 — Ivan Cankar.

To je bilo le malo prej, preden je nikan odšel in ga ni videla, dokler se ni konec aprila zopet nenadoma pojavil in ji povedal, da se je pravkar vrnil iz Trsta.

»Ho, skoro bi nagovoril neko žensko s tvojim imenom. Bila ti je skoro na las podobna. Visoko frizuro je imela kakor ti. Zares iste oči, ista frizura, — je govoril in jo gledal, kakor bi jo primerjal s tisto neznancko v Trstu, ki mu je tako živo ostala v spominu.

— Pa ne da bi ji bilo celo ime kakor meni, — mu ni verjela.

— Ne verjameš mi. V očeh ti vidim. Pa je bila vendarle res resnična tvoja dvojnica. Prav tako lepa. Prav tako mikavna.

— Le da ji nisi rekel lutka kakor meni pred osmimi leti ob najinem prvem srečanju, — ji je bil takoj žal, da ga je spomnila na srečanje v točilnici Ilirija, kjer je bila pred osmimi leti v službi, saj je Janez vselej zardel, kadar ga je spomnila na tisti večer, ko so ga v staro točilnico v Kolodvorski ulici pripeljali stalni obiskovalci kipar Peruzzi, pesnik Golar in pisatelj Pugelj.

— Takrat ti še nisem videl v dušo. Mislim sem si samo: lepa frfrica, ki jo obletavajo metulji in ki ji je kakor sleherni povprečni ženski všeč, da jo občudujejo. Pa nisi bila ne frfrica ne povprečna ženska, ki ima namesto srca računalo. Ti pa imaš srce, Zofka, dobro čuteče srce. Vselej si ga imela. Zato pozabi hudo besedo, ki je bila samo na jeziku, a v srcu ne.

— Nisem ti zamerila, samo delala sem se. — Mene pa je vseeno bolelo. Lepa je. Lepa punčka, sem si govoril. In že tisti hip me je bilo sram, ker sem ti rekel tisto besedo. Kolikokrat sem bil že na poti proti točilnici, pa sem šel vselej mimo v bojazni, da bi me tvoj prezir še bolj ranil.

Tako ji je rekel aprila, ona pa mu je zapupala, da je šla že leto dni po njunem prvem srečanju na Dunaj in prodajala tobak v neki trafik, včasih pa so jo mladi Cankarjevi znanci, ki so ga častili bolj kot boga, povabili v kavarno »Beethoven«, toda njega ni nikoli srečala. Minilo je celih šest let, ko ga je zopet zagledala. Takrat je imela za seboj tri leta Dunaja, odkoder se je nekaj mesecev pred izbruhom vojne vrnila in poleti najela koč v Kamniški Bistrici, kamor je rad zahajal njen stari znanec Cvetko Golar, pa tudi slikar Fran Klemenčič in drugi. Potem je delala v Tičarjevi papirnici v Ljubljani, za Novo leto pa je našla delo v hotelu »Union« kot blagajničarka v kuhinji, a ji je sedenje za blagajniškim pultom presedalo in je raje postala zopet natakarka.

— V »Rožcah«, kjer sem predlanskim zagledala tudi tebe. Prvič po šestih letih, — je rekla, on pa ji je dejal, da ji je mlada žena, ki jo je srečal na sedežu stranke v Trstu in se z njo pogovarjal, tudi po tej strani podobna.

— Težko življenje je živila, čeprav bi ji po zunanosti tega človek ne prisodil. Šele v pogovoru, najsi bo še tako bežen, ti ljudje odpro dušo. In šele takrat vidiš, da je sleherni človek kakor knjiga. Pogovor ti jo odpre. Ti pa začneš brati. Bereš tisto, kar je v besedah, pa tudi tisto, kar je zapisano samo v očeh. Vsak človek je povest, ta samo za drobno črtico ali drobno povest, oni drugi za debelo knjigo ali celo za več debelih knjig. In ta žena mi je samo bežno pripovedovala, ko sem jo vprašal, če je Tržačanka, tržaška Slovenka, da je svojčas živila v Trstu in ne to samo enkrat, marveč trikrat. Prvič, ko je zahrepenela po svetu in jo je pot prinesel iz neke breginjske vasi v Trst — mlado drobno šiviljo, skoro še otroka, ki je samo delal in stradal,

(Nadaljevanje na 10. strani)

Tone Tomazin: Zapuščena domačija

Ušinov kosi Udolnjekovim - malica po končanem delu

nega s kosilnicami, da ga posušijo za krmo živini. S tem pa so seveda odpadla sodelovanja ob žetvi ječmena.

Za ilustracijo navajamo podatek, da je pred vojno mlatilo večje količine žita - ječmena, pšenice, rži, še duvet vaščanov, nekaj manjši pridelek pa je mlatilo okrog 15 vaščanov.

Z uvajanjem kosilnic pa so se prekinila istočasno tudi številnejša sodelovanja na podlagi vračanja ob košnji, posebej pa tudi z lastnikom mlatilnice.

Nadalje je uporaba kemičnih sredstev proti zatiranju plevela pred približno petimi leti pri večini gospodinjstev prekinila z medsebojno pomočjo pri pletvi koruze.

In končno so prekinili medsebojno pomoč pri kopanju temeljev za nove zgradbe buldožerji, ki opravijo delo hitreje in tudi ceneje (kopači kopljejo precej več časa, predvsem pa morajo imeti izdatno prehrano).

Zaposlovanje vaščanov in pomanjkanje mladine

V Studorju, ki šteje danes 157 ljudi, je zaposlenih 38 vaščanov. Od tega se 36 zaposlenih vaščanov še ukvarja po končani službi s kmetovanjem na malih ali srednjih kmetijah. Zlasti v zadnjih letih pa se odpirajo z razvijajočim se turizmom in z epidemijo zidanja vikendov, tudi pri sicer nezaposlenih kmečkih gospodarjih, zlasti pri tistih, ki premorejo traktor, številne možnosti postranskega zaslužka z dovažanjem peska, zemlje, s pomočjo pri gradnji, itn.

Nedvomno pa zaposlovanje izven doma jemlje kmetovalcem že tako omejen delovni čas za domače delo. Ko prihajajo iz službe domov, morajo najprej opraviti svoje delo. Za najrazličnejša medsebojna sodelovanja največkrat nimajo časa. Vanje se, če le utegnejo, tu in tam vključujejo preostali člani družine.

Po drugi strani pa pomeni redna zaposlitev stalne mesečne prejemke in z njej zagotovljeno boljše življenjsko raven. Zato zaposleni vaščani, kolikor nimajo strojev ali vprega, raje plačujejo storjene usluge, kot pa da bi vzpostavljali najrazličnejše odnose. Največkrat pa zaposleni zmanjšajo ali pa opustijo rejo živine, dajo zemljo v najem za plačilo ali na spolovino, imenovano »naspó«, ko si udeležence delita vsak pol pridelek.

Trganje medsebojne pomoči pri kmečkih delih vaščani jedrnatno komentirajo z besedami: »Ljudje so po službah, raje plačajo. Zaposlovanje prinaša pomanjkanje ljudi in predvsem pomanjkanje časa. Tako so na primer še pred zadnjo vojno kosci vsakič, ko so ven urezali, ko so skozi prišli, zapeli in po kakšno pokadili. Takrat se čas ni meril na sekunde, merili smo ga na dneve.«

Po drugi strani pa tudi v Studorju opazujemo pomanjkanje mladine. Po končani osemletki odhajajo v šole in v službe in prihajajo domov največkrat le še ob počitnicah. Doma ostali mladi ljudje, tako moški, kot ženske, pa so še leta po zadnji vojni v polni meri sodelovali pri različnih medsebojnih pomočih.

Rahljanje tradicije in komformistične miselnosti, rahljanje že tako skromnih družabno komunikativnih odnosov med vaščani

Včasih imamo tudi že dolgoletni raziskovalci kmečkega življenja o vseh, ki jih nameravamo raziskovati, neke vrste »predmenenec«. Tako me je tudi ob prihodu v Studor spremljalo predpostavljanje, da je

(Nadaljevanje na 16. strani)

(Nadaljevanje z 9. strani)

da bi si prihranil kako kronico. Potem je delala kot sobarica pri nekem generalu, dokler je ni pot ponesla v Graz kakor toliko naših deklet. V gostilnah je delala kot pomožna blagajničarka, se zaljubila v nekega tiskarskega stavca, se poročila, postala socialistka, potem pa se je začelo njeno romanje iz mesta v mesto, od katerih ji je ostal Trst v najlepšem spominu. Samo v Trstu je bila srečna. Ni rekla žal besede čez moža, v duši pa sem ji videl, da je moral biti prav njen mož izvir njenega trpljenja. Veš, moški smo včasih čudni, ne glede ali smo samci kakor jaz ali poročeni. Bogve, kakšen človek je bil tisti tiskarski stavec? Morda je bil tak kakor jaz, ko sem pobegnil svoji dunajski nevesti skoro izpred samega oltarja. Pa saj sem ti že pripovedoval o tem? - je vprašal, a vseeno začel vnovič pripovedovati o časih, ko je živel na Dunaju in stanoval pri neki vdovi.

O tej vdovi so Zofki pripovedovali tudi nekateri Janezovi znanci in namigovali, da je imel prvotno simpatijo do nje in celo intimne stike, vendar Zofka tega ni verjela in ne verjame še danes. Janez bi ji drugače povedal, saj ni znal nobene reči zapreti vase in jo skrivati pred drugimi. Vdovino dekletce se je še napol otrok zagledalo vanj in ko je izpolnila dvajseto leto, je začela tudi Janezu ugajati.

- Pomisli, obe sta me imeli za imovitega ženina. Res je, takrat sem veliko pisal in tudi honorarji so prihajali v hišo mnogo pogostejše kakor danes, pa v resnici nisem bil prav nič bolj bogat. Denarja ne znam obračati. Kadar ga imam, navadno ne mislim, da ga jutri ne bom imel. Ti me najbolj poznaš. Kolikokrat si že stala zame v dobro, ko so druge natakale sitnarile, naj plačam, pa sem zaman obračal žepe v misli, da bi moral še imeti kje kako krono ali gol-dinar.

- Vselej si mi vrnil. Nikoli te mi ni bilo treba terjati.

- To je res! Svoje dolgeve sem znal vselej na pamet, - je pomežiknil, zgornja ustnica pa mu je vztrepetala, kakor že mnogokrat, tako da je bilo to zanj, za njegov obraz, že nekaj značilnega, zaradi česar mu je včasih rekla »zajček«.

- Sicer pa mi nisi bil nikoli veliko dolžan. Pravzaprav mi sploh nisi bil. Toliko svojih knjig si mi dal. Nobene nisem kupila.

- Še to bi manjkalo, da bi ti, moja prijateljica, kupovala moje knjige? A pustiva to, - je zamahnil z roko in postal nenavadno resen in zamišljen in govoril o svoji dunajski ljubici in se nenadoma začel obtoževati, ker jo je na tak nelep, a za deklet prav gotovo nečloveški način, zapustil. Bila je v resnici zlata duša, ki je pazila nanj, kadar je pisal. Poznala je njegovo čud in trenutke, ko začne pisatelju delo presaditi in ko potrebuje dvakraten napor za dosego ustvarjalne osredotočenosti, napor, ki je mučnejši od pisanja samega, muka, pred katero bi pobegnil še tako dober in vztrajen pisatelj in odložil delo na »pričakovanje trenutka«, ko mu bo delo »teklo« kar samo od sebe. V takih »brezvoljnih« trenutkih, ki včasih lahko trajajo tedne in mesece in ki si jih pisatelj, ki je primoran živeti samo od svojega pisanja, ne more privoščiti, je vse odvisno od okolja, najbližjega okolja, v katerem pisatelj živi in ki mu lahko osredotočenost na delo popolnoma poruši ali pa mu s poznanjem pisateljeve ustvarjalne nravi in z »normalnega« človeka čudnih in »nenormalnih« pisateljevih navad ali celo »razvad« pomaga premostiti trenutke »nemoci« in omrtvelosti ter tako pospešiti ustvarjalni »trenutek«, da pero zopet teče.

In njegova dunajska ljubica (je pripovedoval) je to znala. Ko je videla, da seda k pisanju, ga je zastavila s stoli in mizami in ga »zabarikadirala«, da ni mogel »pobegniti«, potem pa pazila na tišino, da ni čutil prisotnosti nikogar razen oseb, ki jih je s

svojim pisanjem »oživilja«, dihal, živel, delal, ljubil in trpel z njimi, jim iz svojih spoznanj in najbolj skritih kotičkov svoje duše dajal dušo in življenje.

- Da, ona je znala. Jaz pa sem jo zapustil kot kak izprijen falot. Za ljubezen sem ji vračal neljubezen. Mislim sem, da je sploh ne ljubim. Mogoče bi je res ne mogel nikoli ljubiti z dna srca, ker sem v srcu ljubil Heleno ali vsaj mislil, da jo ljubim, ker mi je bila nedosegljiva lepota, poezija, nikoli do kraja izpeta, nikoli do kraja najdena... Hrepenel sem za pesniško ljubeznijo, za pesmijo, za dekletom, ki ga ni ali pa je kot Dafne, po kateri je hrepenel Apolon in jo lovil, ona pa je bežala pred njim in se, ko ni mogla več bežati, spremenila v lovor... Vidiš, Zofka, to je lovor, grenki pesniški lovor... Ali veš, da Helene nisem nikoli poljubil, nikoli imel, le nekaj besed sem nekoč spregovoril z njo, pa sem jo vseeno spremenil v pesem... Pa bi druge, ki so bile dobre z menoj, zaslužile mnogo bolj, da bi jim postavil spomenik ljubezni... No, da, svoj dunajski beg sem opravičeval pred svojo vestjo, da si kot pisatelj, ki mora živeti samo od svojega pisanja, ne morem napraviti odgovornosti za ženo, za družino. Pa ni bilo res. Tudi v težkih časih, ko sem bil brez denarja, je moja dunajska ljubica poskrbela, da nisem bil lačen. Prišla je družba brez denarja kakor jaz, pa jo Štefi pogosti. Svoje uhanе, ki sem jih ji nekoč kupil, je nesla v zastavljalnico...

- Gusti, misliš? - je vpadla, ker ji je nekoč pravil o dunajski ljubici, da ji je tako ime.

- Ne, Štefka je bila. Štefi Löfflerjeva. Štefi kakor je bila Štefi tista žena, ki sem jo srečal v Trstu in ki mi je nehotne prebudila vest. Šivilja je bila. In tudi moja dunajska ljubica je bila šivilja. Trpela je. Videl sem ji v dušo. Rad bi jo vprašal, če je ni morda ranil mož. Povedal bi ji zgodbo s svojo Štefko. In morda bi videla v meni podobnega človeka, s kakršnim je živila sama. Morda sem si to samo utvarjal in sklepal. Toda mučilo me je. Rad bi jo vprašal. Rad bi poznal njeno življenje. Mislim sem, da jo bom videl med poslušalci na predavanju. Raztresen sem bil. Iskal sem po dvorani, a je nisem našel, pač pa sem zagledal svojega prijatelja, ki se je v času, ko sem jaz govoril s tisto ženo, izgubil in... kakor da ni polna dvorana poslušalcev in da sva v njej sama... zaklical: Vidiš ga! Ja, kje pa si hodil? Morda bi zinil še kaj in vprašal, če je videl tisto ženo, a sem se ob svojem vzkliku k sreči ovedel, da moram govoriti ljudem... Toda tista žena, tista žena... Njeno zgodbo bi še vedno rad razvzljajal... Morda bi kdaj celo pisal o njej in v zgodbo položil tudi sebe...

Tako je govoril in tistega dne konec aprila povedal še marsikaj, kar se mu je dozdevalo, da je »zagrešil« v življenje.

»Grešnik sem, velik grešnik, Zofka, - je govoril o »grehih«, ki jih je delal že od rosnih let, najprej materi, potem drugim, ki jih je z njim povezala usoda.

Zofka ga ni razumela in še sedaj ne more razumeti, zakaj se je obtoževal saj so se vsi ti njegovi »grehi«, kakor jih je imenoval, spreminjali v njegovem delu v lepoto. Odkrival jih je, izpovedoval se jih je, kesal, trpel zaradi stvari, ki bi si jih drugi ljudje nikoli ne gnali k srcu, kaj šele, da bi jih imeli za »greh« ali krivico, ki so jo storili bližnjemu, on pa je nosil svoje krivaveče in od življenja izmučeno srce na dlaneh.

- Trpel si. Trpel tudi za druge. Če kdo, si ti zaslužil nebesa, čeprav vanje ne verjameš, mu je rekla.

- Ti seveda verjameš? - jo je pogledal.

- Verjamem, - je rekla. Nebesa so vendar plačilo za revne in nesrečne. Takrat bodo lahko videli in uživali stvari, ki jim na zemlji niso bile dane. Na primer ona si bo ogledala vse kraje in pokrajine na svetu, vse lepote, ki jih skrivajo svet. Z neba jih bo

gledala ali pa potovala, potovala po svojih željah, kamor se ji bo zahotelo.

Tako je govorila, dolgo govorila.

- Ali mi ne bo lepo, ko bom v nebesih. Vidiš že zaradi tega verujem vanja, ker verujem, da bomo nekoč tudi revni in ubogi deležni dobrot in lepote.

- To je vera v lepoto. Vera v dobroto. Le veruj, Zofka. Dobra si. Dobra in lepa, pa o tebi in zate nisem še nikoli pisal.

- Pisal si Janez, saj je vse, kar sem brala, bilo napisano zame kakor za druge. Za ljudi, za nas si pisal. Mar nimam prav?

- To že, - je pritrdil.

- In misliš, da to ni dovolj?

- Ne vem. Morda imaš prav? Toda ti bi bila vredna posebne zgodbe ali vsaj lepe pesmi... No, morda bom še napisal...

Toliko stvari je, ki bi jih človek še rad... - Jaz sem zadovoljna in srečna s knjigami, ki si mi jih podaril. In s tem, kar si mi napisal v spominsko knjigo. Vidiš, tisto je samo zame, samo moje...

Zofkina spominska knjiga je odprta. Odprta že od trenutka, ko je zvedela za Cankarjevo smrt. Lani 15. julija ji je napisal te vrstice, izpisane z drobno fino pisavo:

- Rekla si mi, da naj Ti napišem nekaj besed v spominsko knjigo - to je bilo, kakor da bi me v glasni in pijani družbi poklicala, da naj Ti pogledam v oči in Ti vprico vseh povem vse tisto, kar je v meni. Jaz pa mislim, Zofka, da je boljše, če se pomeniva med seboj, kadar gostje odidejo...

Zofka strmi v te vrstice in roma skozi spomine minulih dveh let, gleda Janeza, kako je sedel ob peči lansko zimo, drhtel od mraza in bolezn, o kateri pa ni nikoli tožil ne iskal zdravnikov. Prvič je sedel tja tisto viharo jesensko noč, ko je »Rožice« že zaprla, nekdo pa je trkal in trkal in ko je vprašala, je po glasu spoznala njega. Odprla je in ga prestrašena pogledala, mokrrega, razburjenega, brez klobuka, z razmršenimi lasmi.

- Za božjo voljo, Janez, kakšen pa si, - je rekla in mu pokazala, naj sede k peči, da se ne bo prehladil, on pa je bil potrt in zmeden s solzami na licih, nepovezano in razburjeno hipal o nekem prepiru, ki so ga imeli v unionski kleti.

- Ali sem jih! Z besedami veš! Še Zupančič ni razumel. Še Zupančič je planil name in me udaril. Pomisli, Zofka, Zupančič... še nikoli ni storil kaj takega, čeprav sva si bila v pogovorih marsikdaj ostra, toda prijatelja... prijatelja sva bila vseeno... Zdaj pa... zdaj pa po prijateljstvu klofuta... To boli, Zofka... Boli, kadar ti prijatelj stori krivico...

- Vse bo še dobro, Janez! Če je pravi prijatelj, se ti bo opravičil. Če se ne bo, ti ni bil nikoli resničen prijatelj...

- Morda imaš prav, Zofka, - je rekel, a je že čez nekaj dni prišel prav po otroško razigran in srečen: Zofka, prijatelj je, pravi prijatelj! Hudo mu je, bolj kakor je bilo meni. Opravičil se mi je. Med pravimi prijatelji ne more biti nič takega, kar bi se moglo spreveči v sovraštvo. Pravi prijatelj se zna opravičiti in pravi prijatelj zna odpuščati...

Tako je govoril in sedel k peči, kakor vselej vrgel nogo čez koleno, se naslonil na mizo, podprl glavo z levico pod brado, tako da je njegova v pest stisnjena roka skrivala del brade do levega lica, le palec in kazalec sta bila iztignjena, palec pod levim ušesom, a kazalec je bil kakor majhen srp položen čez ustnice. Nekeč mu je v šali rekla, da s kazalcem žanje brke. Mislija je, da bo užaljen, zato je takrat hotela naglo spremeniti tok pogovora in se spomnila, da je že zdavnaj hotela brati njegovo povest »Hiša Marije Pomočnice«, ki je ob izidu leta 1904 povzročila toliko prahu in napadov s strani nekaterih slovenskih kritikov.

- Veš, tako si želim, da bi brala to knjigo, - mu je rekla.

Tudi v Studorju je vsaj deset družin, ki bi glede na mehanizacijo v glavnem lahko opravile večino del v lastni režiji. Vendar so vsaj ob mlatvi tudi takšna delovna sposobna gospodinjstva prisiljena prositi za pomoč. Saj terja na primer mlatilnica, kot smo že navedli, 9 delavcev, ki pa jih ne premore nobeno gospodinjstvo v vasi. Po drugi strani pa, hočeš nočeš, sodelujejo tudi še pri nekaterih drugih delih, »ker jim ljudje ne dajo miru«.

Zaključujem: V zadnjih letih, ko se je število družinske in vaške populacije v primerjavi s preteklostjo občutno zmanjšalo, ostaja kljub mehanizaciji še vedno vrsta del, ki terjajo večje število sodelavcev, kot jih premore posamezno gospodinjstvo in so zavoljo tega ljudje prisiljeni pomagati drug drugemu.

Po drugi strani pa so spet druga dela, na primer v gozdu ali pa tudi na polju in travnikih (pletev, okopavanje, oranje z živino, ličkanje, košnja, žetev), ki jih dvočlanske družine ali pa družine z malimi otroki ne morejo opraviti same. Ker sta tako danes v Studorju po družinah večinoma le po dva ali tudi po eden za delo sposobni član (zlasti tam, kjer so zaposleni), so za navedena dela prav tako prisiljeni prositi vaščane za pomoč. In ker ni delavcev, ker ni ljudi, ljudje še neprestano vzpostavljajo in s tem tudi ohranjajo najrazličnejše oblike medsebojne pomoči, četudi bi v zadnjih letih lažje kot v preteklosti plačali storjeno uslugo že tudi z denarjem.

Tehnika dela, lastništvo proizvodnih sredstev in materialnih dobrin

K vzpostavljanju in ohranjanju najrazličnejših odnosov medsebojne pomoči studorske vaščane tako v preteklosti kot tudi še danes sili v veliki meri preprostejša, ročna, večidel nemehanizirana tehnika dela.

Tako je na primer še danes plevet krompirja in ponekod še korusa, pa pobiranje krompirja, ki združuje posamezna gospodinjstva med seboj, razmeroma dolgotrajno in naporno delo, ki ga opravljajo največkrat ženske, kleče na kolnih.

Vsaj še pred desetletjem so prav tako »peš« s koso kosili travo in v neprikladnejših terenih jo tudi še zdaj, čeprav imajo kosilnico.

Po uvedbi motorne žage lahko podira drevje sicer en sam človek, toda že pri spravljaju, pri nakladanju hlodovine pa sta potrebna dva človeka, najbolje dva enako močna moška.

Po drugi strani pa tudi delno mehanizirano opravljanje nekaterih del terja še vedno večje število sodelavcev. Kot omenjeno, so v Studorju vaščani že proti koncu 19. stoletja mlatili z ročno mlatilnico, ki so jo splošno nosili od hiše do hiše, kasneje, okoli leta 1925 pa so začeli mlatiti pri mlatilničarju doma. Mlatilnico na ročni pogon pa so morali prav tako goniti štirje močni moški. In ker pri nobeni hiši tudi v preteklosti niso imeli dovolj svojih gonjačev, so si morali naprositi pomoč pri vaščanih. Pa tudi potem, ko je mlatilničar predelal mlatilnico na bencinski in po letu 1921 na električni motor, je bilo potrebnih, čeprav so odpadli štirje, ki so gnali kolo, večje število delavcev.

Za ilustracijo navajamo vrstni red in število delavcev, ki tudi še zdaj sodelujejo pri mlatvi, da teče delo nemoteno naprej: dve ženski, ki odvezujeta snopje, dve ženski, ki devljeta na mlatilnico oz. na mlatilno mizo, mlatilničar, ki potiska snopje v mlatilnico.

ena ženska, ki odgrabuje omlačeno slamo in jo odrida dvema moškima, še ena ženska, ki odgrabuje žito, dva moška, ki z vilami treseta omlačeno slamo in jo mečeta na hlev, tam pa tlačijo slamo po trije otroci.

Traktorji so prav tako prekinili v zadnjih petih letih z vrsto medsebojnih sodelovanj pri oranju in prevoznih nasploh. Prav na podlagi traktorjev in kosilnic pa se tudi v Studorju rojevajo, vsaj s posameznimi gospodinjstvi, nove oblike sodelovanj.

Nasploh lahko ugotovimo, da lastništvo proizvodnih sredstev dandanes v precej večji meri kot v preteklosti pogaja vzpostavljane in ohranjanje najrazličnejših odnosov medsebojne pomoči.

Tako se še iz predvojnega obdobja sem vlečejo nekatere tradicionalne oblike medsebojne pomoči med lastniki konj, ki si posojajo po eno žival za pripranje pri oranju, kjer še vedno dva lastnika enega konja skupaj v par orjeta en dan enemu, drug dan drugemu.

Mimo priprave pa se v zadnjih letih, ko so začeli prihajati v vas prvi traktorji, vedno bolj uveljavlja menjavanje vprežnih in strojnih uslug med lastniki traktorjev oziroma vprežne živine. Povsem nove oblike sodelovanj zaradi inovacij v kmetijstvu, ki pa bodo v prihodnjih letih, ko bo še naraščalo pomanjkanje delovne sile, nedvomno dobivale tudi še nove dimenzije.

77-letna Udolnjekova mama nese hrano južno na rovt Lazi

Prav tako so tudi sodobnejša orodja, kot je na primer v petdesetih letih okopalnik za okopavanje korusa in krompirja, na eni strani pretgala medsebojno pomoč pri okopavanju, po drugi strani pa so uvedla nove oblike sodelovanj med lastniki in nlastniki okopalnikov.

Čeprav v manjši meri kot po drugih vaseh, pa smo tudi tukaj ugotovili navado, da so srednji kmetje dajali predvsem malim kmetom v rejo pet do šest mesecev breje krave, če jim je začelo zmanjkovati krme. V rejo so dajali navadno jeseni ob sv. Martinu, ob sv. Juriju, ko začne redno rasti, pa so vzeli živali nazaj. Telička je obdržal tisti, ki je žival prerediti; v vmesnem času, tj. do enega meseca pred porodom in pet tednov po porodu, pa je kravo tudi molzel.

Dopolnjevanje življenjske ravni

Če strnemo vrsto podatkov za preteklost, potem ugotovimo, da je vsaj še med obema vojnama, deloma pa tudi še v prvih povojnih letih, rojevalo vrsto medsebojnih sodelovanj prav dopolnjevanje življenjske ravni.

Že omenjeni vaški kajzarji so vstopali z malimi in srednjimi kmeti v najrazličnejše, največkrat odsluževalske odnose ob mlatvi, žetvi, košnji, ob pletvi, okopavanju krom-

pirja, itn. Tako navadno tudi v primerih, če so rabili prevoz drv. Prihajali pa so tudi delat za skuto, zaseko, za zelje in drugo hrano, zlasti v jesenskem času.

Kot se spominjajo starejši kajzarji, so bajtarji sicer imeli tudi nekaj svoje zemlje in po kakšno domačo žival (kravo, prašiča, kozo). Ker pa so imeli navadno veliko otrok, so bili v prostem času prisiljeni, da so hodili po dlinah, bodisi za plačilo, velikokrat predvsem v naturalijah ali pa za že omenjene prevoze.

Samo za ilustracijo naj navedemo, da je pred zadnjo vojno zaslužil kajzar za 1 dan košnje po škap posnetega mleka (15 litrov). Skisanega so nato použili z žganci. Pa tudi že omenjena prostovoljna pomoč pri ličkanju korusa jim je na večer prinesla po 5 kg korusnega zrnja.

Tako kot je bilo v navadi po drugih vaseh, so tudi tukaj tako kajzarske kot kmečke ženske, če so hodile pomagat kmetom, s seboj vodile majhne otroke, največkrat zato, ker jih niso moge kje pustiti, da bi jih čuvali, po drugi strani pa so se otroci zraven prav tako najedli, kar je drugim ostalo.

Kot smo že zapisali, tudi še zdaj nekateri starejši vaščani s skromnejšo pokojnino ali pa podporo po svojih močeh pomagajo pri raznih delih. Največkrat zato, ker jih prosijo, deloma pa tudi zato, da dobijo od časa do časa kakšen liter mleka, kepo masti, itn.

Podobno pomagajo ob večjih delih tudi posamezni, že odseljeni otroci, da si zagotovijo od doma krompir in druge pridelke.

Kulinarični nagibi

V primerjavi z nekaterimi drugimi naselji, na primer v Prekmurju, kjer je kulinarični nagib nedvomno eden izmed poglavitnih nagibov za vzpostavljane in ohranjanje medsebojnih odnosov tudi še dandanes, moremo za Studor le ugotoviti, da prehranjevanje v precej bolj skromni meri spremlja najrazličnejše oblike medsebojne pomoči. Prav tako pa skorajda nismo dobili podatkov, da bi se ljudje udeleževali skupnih del zato, da bi se najedli in predvsem napili.

Res je, da imamo nekaj izjav za obdobje pred zadnjo vojno, da so najrevnejši vaščani zahajali na nekatera skupna dela tudi zavoljo tega, da so se, na primer na celodnevni ali večdnevni košnji, do sitega najedli. In celo nekateri starejši kmetje so zatrili, da so šli med drugim radi predvsem kosit v rovt, ker je bila takrat običajno hrana boljša.

Na splošno pa je bila tudi v preteklosti prehranjevalna raven v Studorju na taki ravni, da v splošnem nismo zabeležili številnejših gospodinjstev, katerih člani bi zahajali na skupna dela samo zato, da bi se najedli.

Nedvomno pa je dobra postrežba pritegovala več sodelavcev ob košnji, žetvi, itn. Saj je marsikatera starejša gospodinja med spraševanjem o prehranjevanju sodelujočih ponosno zatrila: »K nam so radi prihajali pomagat, ker smo jim vedno dobro postregli«.

Ker je bolj ali manj dobra hrana sestavni del vseh dolgotrajnejših in tudi z medsebojno pomočjo opravljenih del, naj tudi na tem mestu navedemo nekatere poglavitne jedilnike.

Tako so podobno, kot je tudi še zdaj v navadi, senosekom postregli okoli šeste ure jutraj žganje, kavo in kruh, za »kosu« okoli 8. ure pa najprej zelje in žgance, dobro zabeljene z zasko, nato še podmet (močnik), zabeljen s kuhanim maslom in ocvrtim belim kruhom, vrhu katerega so potem, ko se je pohladilo, vsuli še skuto. Ko so pojedli, so ponudili še z zaseko zabeljene žgance, polite z belo kavo in najbolj radodarne gospodinjke so ponudile še bele »šnite«, polite z vročim maslom.

— Hišo Marije Pomočnice? — jo je pogledal.

Molče je pritrdila.

— Pa veš, da so mi ob njej očitali, da je moja umetnost Muza najnižje vrste. Neki filister je celo pisal: Ivan Cankar je zagazil v močvirnato blato in ako se ne izkoplje iz njega, ga bo treba odstraniti in mu zapreti vrata v hišo slovenskega naroda... Tako se je kritik Kobal nakobalil na Hišo Marije Pomočnice in mi zagrozil, če se ne dvignem iz kaluznega blata, v katero naj bi po njegovem nerazumevanju mojega dela zabredel. Zagrozil, da me bo slovenski narod odstranil kakor gnusno gosenco... Imenovali so moje delo kot rafinirano, umetniško dovršeno pornografijo, videli umazanost tam, kjer je ni, dekletca, o katerih pa sem pisal in ki so bile brez svoje krivde splošne v močvirju in obsojene na počasno umiranje v Hiši Marije Pomočnice, pa so imenovali izprijene deklice, v resnici pa so bile čiste, za grdo, prirojeno bolezen popolnoma nekrive. Hrepenel so, kakor hrepenijo lahko le najbolj čiste duše. Samo to hrepenenje so imele. Imele vse do smrti. Sredi najbolj strupenega močvirja raste najbolj bela roža čistega hrepenenja. To in nič drugega nisem hotel v Hiši Marije Pomočnice izpovedati. Oni pa, ki duhovno pa tudi družbeno razjedajo slovensko ljudstvo... oni pa so me imenovali gnusno gosenco, ki jo je treba odstraniti.

— Kako so mogli? — se je čudila in ga vprašala, če jim ni zameril.

— Zameril? Kaj še! Zasovražil sem jih že, ko so napravili kres iz moje prve knjige... A ne zaradi kresa, marveč zaradi njihovega naglavnega greha — neumnosti, ki jo med vsemi grehi najbolj sovražim. Pa veš, zakaj, jo je pogledal.

— Ne vem, — ni vedela.

— Zato, ker je neumnost neozdravljiva. In taki Kobali, neumni in bedasti, že od Trubarjevih časov kobalijo slovensko ljudstvo, ga tišče k tlom in mu ne puste dihati. Če jih ljudstvo ne bo odkobalilo s sebe, ga bodo kobalili večne čase, vse do takrat, dokler bo to ljudstvo živovalo.

Tako je rekel in, ko je slišal, da bi zdaj še raje brala to knjigo in da bi jo rada kupila, se je nagajivo zasmel.

— Ti, da bi kupovala moje knjige? Ne, tega pa že ne! Takoj grem k Schwentnerju. Prav gotovo ima še kak izvod. Dati mi jo bo moral.

In res je šel takoj, potem pa se vrnil s knjigo in vanjo zapisal: Zofki Resnikovi v en pozdrav.

Tu jo ima. Tu poleg neke francoske knjige, ki jo je zadnjič, ko je bil tu, pustil, naj jo shrani, kakor jo je že večkrat, da bi je ne izgubil. Zelo rad je moral prebirati tega francoskega pesnika Musseta, to knjigo, ki spominja Zofko na njegov zadnji obisk.

— Pri tebi je najbolj na varnem, — je rekel. Ni vedela, da so njuna srečanja prišla do razcestja in da bo v »Rožcah« brez Cankarja, ki ga je bila vajena kakor brata (saj sta se pobratila) in ki ga je imela v resnici rada, praznina, vsaj zanjo velika praznina.

Pa je še nekaj dni pred zadnjim obiskom govoril:

— Ej, Zofka, sedaj rad živim... Veliki časi so...

So zares veliki? Ali so sploh kdaj časi, ki so lahko zares veliki, vredni človeka in človekovega žrtvovanja?

Zofka ne vidi v njih nič tako velikega. Še ničesar se ni izpolnilo, kar je zadnje čase Janez pričakoval. Govoril je o nekakšni jugoslovanski republiki, v kateri naj bi imeli prvo besedo ljudje, ki delajo.

— Janez, tega pa nikoli ne bo, — mu je ugovarjala.

— Bo. Moralo bo biti, ali pa bo življenje izgubilo sleherni smisel in ostalo krivično, kakor je in kakor je bilo.

O teh stvareh Zofka ne razmišlja in ni nikoli razmišljala, ker se ji take napovedi

niso zdele uresničljive. Velikih časov, ki bi uresničili upanja ljudi njene vrste, nikoli ne bo. Vselej bodo brezdelni ljudje, ki bodo ukazovali, in ljudje, ki bodo morali delati in ubogati. Samo upanja bodo. Samo hrepenenje. In seveda tudi besede. A zadnje odrešilne besede ne bo.

— Zadnje, za vselej odrešilne besede ni, še nihče je ni slišal, še nihče izpregovoril. Vse je le blodnja in pot...

Ali ni tega zapisal on?

In te besede se zde Zofki resnične. Njeno spoznanje so. Spoznanje rudarskega otroka — nesrečnega dekletca, ki ji je očeta že v otroških letih zasulo v rudniku in ki je že v zgodnji mladosti moralo v svet, tako kakor morajo vsi, ki jim domači kraj ne more dati dela in kruha. Po svetu je morala in se mimogrede naučila nemščine in italijansčine. Vse, kar je imela, je bila nadarjenost, ki pa je ni mogla do kraja razviti, ker ni mogla v šole, kakor so hodile domala vse Janezove prijateljice. Ona pa je imela samo še spretno in marljivo roko. S spretnostjo in marljivostjo se je prebijala in se še prebija skozi življenje. Tako je morda bila od Janezovih prijateljic samo še njegova dunajska ljubica in nevesta, vse druge, o katerih ji je pripovedoval, pa so bile učiteljice. Dve od teh, ki ju je imel Janez zares rad, sta že umrli. Najprej je srečal Anico (tako je Zofki pripovedoval maja) natančno pred dvajsetimi leti. Njen oče je bil uradni deželne vlade, torej gospod, pravi gospod. V solo je hodila k nuni. Nanj pa je tiste čase pritiskala ljubljanska beda, kakor je tisti čas svojega bivanja v Ljubljani imenoval. In pred to bedo je pobegnil v Pulj, kjer so mu sorodniki obetali, da bo dobil službo. Od tam je potem pisal mnogo mnogo pisem Nuši, kakor je imenoval Anico. Morda bi se ta ljubezen drugače razvijala, ko bi Anica ne imela sestre Minke.

— Vidiš, in začel sem nihati med obema. Minka me je privlačevala telesno mnogo bolj, a jaz sem še vedno lagal Anico o svoji ljubezni. Sam ne vem, kako se je to zgodilo, oziroma takrat nisem vedel. Minka je prišla na Dunaj. Srečal sem se z njo. Takrat sem stanoval že pri Löfflerjevih, pri moji kasnejši ljubici in nevesti, o kateri sem ti maloprej govoril, da sem ji pobegnil izpred, vsaj tako bi lahko rekel, izpred samega oltarja... No, in takrat na Dunaju sem se zapletel z Minko. Nisem bil trbudar, kakršnega sem se delal v pismih. Človek iz mesa in krvi sem bil. In kar je bilo potem med nama, sem izpovedal v noveletti Rdeča lisa... Veš, Rdečo liso mi je Minka hudo zamerila. Ne vem, zakaj, saj sem v njej napisal o sebi mnogo več slabega kakor o njej. Mogoče mi ne bi zamerila, ko bi zapisal samo to, da me je pustila na cesti samega, kjer sva se poslovlila, in če bi zamolčal, da ji je prihajal naproti velik človek z drobnico palico v roki in širokim belim klobukom na glavi, saj nihče ni vedel in najbrž še danes ne ve, da sem pisal o sebi in njej... Tako se je končalo med nama, s tem pa tudi med menoj in Ano, čeprav sem z obema še ostal prijatelj in si dopisoval z njima. K Anici nisem več mogel. Sram me je bilo, kakor da sem se čutil krivega pred njo. Pa tudi Anica sama ni čakala. Poročila se je z nekim učiteljem podobno kot Franjca. Zda sta obe — Minka in Anica — že dolgo mrtvi. Minka že dvanajst let, Anica osem let... Vidiš, Zofka, tak sem bil...

Tako ji je pripovedoval pomladi, kakor da se ji izpoveduje.

— Mogoče že prej nista računali name, kakor najbrž, če izvzamem svojo dunajsko ljubico (no, pa tudi ta je morda že poročena), tudi druge niso računale name. Morda so čutile, da mi je umetnost več kakor pravo resnično človeško življenje... In če sem odkrit, mi je takrat tudi bila... Boj se literatov, Zofka! Če srečaš katerega, ogni se mu od daleč! Posebno pa jim ne zaupaj ljubezni in ljubezenskih stvari! Ne vem, če so vsi literati enaki, ampak pravi, devetkrat

precejeni literat ne ljubi ženske, ki pravi, da jo ljubi, marveč ljubi samo svojo ljubezen... Nekaj podobnega sem pisal nekoč Anici, takrat že razočarani nad menoj zaradi ljubimkanja z njeno sestro. Pisal sem ji, da je to približno tako, kakor človek, ki se koplje, ne ljubi vode, marveč svoj užitek, ki mu ga nudi voda. Če bi mu podoben užitek in lagodje mogel dati ogenj, bi se okopal v ognju. Literat ni v stanju, da bi zares občutil ljubezensko bolečino, marveč samo koketira z njo. To je vse: bolečina ima rad, ker meni, da je bolečina poezija, da je poetična. Nekateri hinavci gredo celo tako daleč, da sežejo po lastnem življenju iz same afektiranosti. Vsaj jaz ne verjamem, da bi kdaj kak literat napravil odkritosrčno samomor. Govorim iz lastnih izkušenj, Zofka. Jaz bi to že zdavnaj storil, pa sem se vselej premislil. Ne zato, ker bi ne imel poguma, marveč najbrž samo zato ne, ker ne bi mogel videti samega sebe v tisti tragični pozi: na zofi leži mlad umetnik; desnica drži krčevito revolver, ha, Zofka, smrtonosni revolver, visi navzdol, glava nagnjena nazaj na zofo, iz levega senca polzijo še kaplje krvi, oči polodprte, mirne, vesele... ah, in na mizi leži pisemce, poslovilno pisemce: Draga! Kadar bodo te vrstice v tvojih rokah in tako naprej... Ne glej me tako, Zofka! Vse to ni nič. Samo besede. In tudi, ko bi ne bile, bi bilo vse to poza! Literat je namreč hudo radovedno in obenem pozersko, zelo pozersko bitje, zlasti še, kadar je na začetku svoje poti in je še zelo mlad... In dekleta, mlada dekleta, to naglo spregledajo. Ljubijo romantiko, rade so oboževane, rade utelešene v pesem, odete z žalostnim slovesom Primicove Julije. Da, z žalostnim slovesom, to pribijem, ker vem, da Prešeren zaradi Julije ni trpel, marveč mu je šlo samo za utelešenje svoje ljubezni v sonetnem vencu, v umetnihi. Ljubil je umetnost. Umetnost pa je ljubica, ki ne trpi nobenega uživanja s kako drugo ljubico, ali pa se maščuje, izprazni te, izprazni ti tvoje resnično življenje, to pa spoznaš šele, ko bi rad resnično zaživel in ne samo pisal o življenju... Vidiš, Zofka, iz prazne steklenice ne iztočiš več niti kaplje vina. In moje vsakdanje življenje je taka prazna steklenica, verjemi, in treba bi jo bilo razbiti...

— Ne, ni res, — mu ni mogla verjeti.

— Je, je! Samo snovi, misli, ideje, ki bi jih bilo treba uresničiti in položiti pred noge te neusmiljene ljubice, ki terja od tebe vedno novo, novo in samo novo... Ko pa bi kdo stopil tisti trenutek k meni in me vprašal, kako živim in ali sploh živim, bi mu ne vedel odgovoriti. Samo čutil bi, da to, kar živim, ni ne dobro ne slabo, ne žalostno ne veselo, marveč samo dolgočasno, predolgočasno, kakor je dolgočasna praznina, ko se je nenadoma zaveš... Vidiš, o tem sem že pred šestnajstimi leti razmišljal in se tega tudi zavedal, a se vseeno nisem mogel spremeniti in zaživeti kakor večina ljudi... Misli? Ideje?... Si mogoče že poznala človeka, ki namesto, da bi živel in užival življenje, živi od misli in od idej?... Vidim, name kažeš, toda, glej, kako prekleto smešne stvari, te misli in ideje! Jaz sedim za svojo mizo, okno zagnjeno, polmrak v sobi in se ukvarjam s svojimi mislimi kakor stara devica s še starejšimi nogavicami. Zunaj pa je življenje, zunaj sije sonce, zunaj je pomlad, jaz pa nad papirjem, na katerega iztiskam iz sebe stavke, stavke, stavke, vse življenje samo stavke... Ne, to ni resnično življenje, to je polsmrt. Človek ni več človek, temveč kos popisane papirja. Rad bi v življenju, a ne zna več živeti. Zato ker je steklenica prazna, vržena v kot med cunj in črepinje... Morda bi kdo rekel, da je tak človek vreden vsaj toliko kakor fotografska plošča, ki sprejema podobo resnice in jo prenaša na fotografski papir. Toda, kaj še! Kaj imam jaz na primer od tega, če življenje rišem,

(Nadaljevanje z 11. strani)

namesto da bi ga užival? Ne, niti toliko kakor fotografska plošča ni tak človek vreden, zakaj fotografska plošča ima lahko vsaj ta izgovor, da ni živa stvar, marveč mrtva tvar ...

Tako se je izpovedoval, ona pa je ob tem spoznavala, kolikšna je pravzaprav umetnikova samoodpoved, če hoče ustvariti in uresničiti svoje delo in kako draga je cena, ki jo za ustvarjeno delo plačuje – odpoved uživanju življenja in vsega tistega, po čemer stremijo drugi ljudje.

– Kakšna neumnost, to moje življenje! Obsojen sem, da jabolkam rišem, namesto da bi ga s slastjo pojedel, dasi umiram od lakote. Obsojen sem, da pojem o ljubezni, ko je ni zame, dasi sem jo, starec, tako žejen ... In kar je pri vsem tem še najbolj neumno, je to, da se vsega tega zavedam. Neprijeten in celo nesramen čut je to, da je človek pozabil živeti! Zamislil si si siromaka, ki stoji na peronu dan za dnem, leto za letom, in čaka na vlak, a mu sleherni odpelje pred nosom. Tako se je go-dilo z mano in se še vedno godi. Vse, kar bi lahko kdaj lepega doživel in užival, sem zamudil, ko je bilo že čisto pred mano in sado-ve, ki so se ponujali meni in mi bili celo namenjeni, so potrgali drugi ... Samo moje delo pogledaj, koliko lepih žensk sem opeval, pa so že vse v varnem zavetju, v gorkih rokah, jaz pa sem bil zanje samo kot nekakšen predstadij, nekakšna vadnica, nekakšen poizkusni zajček ... Zares uganila si, ko si mi rekla zajček, Zofka ...

– Nisem ti rekla zaradi tega, le včasih, kadar razmišljal in preden spregovoriš ...

– Vem, vem ... Vendar je vseeno res, da sem bil nekakšen poizkusni zajček in nad svojim življenjem in svojimi ljubicami lahko zapojem samo še 'Miserere!' ... Francka, Helena, Pavla, Julija, Ana, Min-ka, Stefka, Milena ...

– Milena te vendar ljubi. Tvoja neve-
sta je ...

– Nevesta? Ne vem. Včasih mi je, kakor da mi bo tudi ona rekla adijo, kakor mi je enkrat že pred tremi leti ... In sam ne vem, ali bi mi bilo zaradi tega hudo ali ne ... Obsojen sem, kakor sem rekel in vedel že pred šestnajstimi leti. Zato vsem in najbrž tudi Mileni žegen na pot! Vi ple-šete, jaz pa godem na harmoniko. Taka je usoda nesrečnih godcev, pa naj jih še tako srbe podplati, da bi zaplesali sami. Stara se ob igranju viž, siromak plesatelj, pa ve, da ne bo plesal, marveč igral, igral, dokler ne bo omagal po kaki veselici, ki je bila ve-selica le za druge, življenje le za druge, a zanj delo, samo naporno delo, delo do smrti. A jaz, jaz bom služil, služil besedi ...

Sicer pa, kaj bi govoril o tem. Vsakomur je usoda že v zibko položena in jo mora živeti, kakor mu je bila namenjena ... No, da, kaj bi tožil ... Sprejel sem breme na svoja pleča. Misli in ideje me ne izpušče iz rok in načrtov je v meni kljub mojemu lamentiranju še vedno toliko, da bi jih lahko uresničil vse komaj v sto letih. Ideje mi

Tone Tomazin: Nekdanji čuvar grunta

neprestano padajo z neba, načrti za same lepe stvari. Ta samozavest me ohranja in me je že zdavnaj napravila neobčutljivega za vse nezdgo, ki so usojene poetu ... usojene posebno tu pri nas v naši deželi – de-želi filistrov ...

Tako je govoril in res je bilo videti, kakor da svoje večne revščine in bede ob bogastvu idej ne občuti. Pa je bil zadnje čase tako slaboten, tako nebolj, tako bolan. Toda, da bo umrl, umrl, tega si Zofka zadnjič, ko ji je rekel, naj shrani Mussetja, ni mogla misliti, a še manj, da ga živega ne bo nikoli več videla.

»Prazna, prazna bo zdaj zadnja soba v Rožah,« se Zofka boji praznine in šele sedaj čuti, vedno bolj čuti, da bo Janeza v resnici pogrešala. Ni bilo samo sočutje, ki ga je čutila do njega, bilo je prijateljstvo,

resnično prijateljstvo. Ni bila Janezu po-trebna samo ona, marveč je bil tudi Ja-nez potreben njej. Z nikomur več se ne bo mogla tako odkrito pomeniti, kakor se je z njim. Romarja, kakor se je rad ime-
noval, ne bo več. Ob treh ga bodo pospre-mili na zadnjo pot.

Toda ura bo kmalu tri.
»O bog,« vstane Zofka od knjig in spo-minov na Janeza. Treba se bo odpraviti na pot, na težko pot, morda najtežjo v njenem življenju ...

dr. Marija Makarovič

(nadaljevanje)

MEDSEBOJNA POMOČ NA VASI III.

NA PRIMERU STUDORJA V BOHINJU

VZROKI, NAGIBI ZA VZPOSTAVLJANJE IN OHRANJEVANJE MEDSEBOJNE POMOČI

Tudi za obravnavano vaško skupnost v Studorju lahko na splošno ugotovimo, da sili tudi dandanes, verjetno celo v večji meri kot v preteklosti, vaščane k medse-bojni pomoči čista gospodarska nuja in po-manjkanje ljudi. Podobno kot v preteklosti se tudi še zdaj od časa do časa zatekajo vaščani k najrazličnejšim oblikam medse-bojne pomoči, ker ostaja kljub mehaniza-ciji in sodobnejšim načinom kmetovanja še vedno vrsta del, ki jih je treba opraviti ročno. Ker bi se tako zastavljena dela preveč zavlekla, če bi jih opravljal vsak sam, si ljudje medsebojno pomagajo. Po drugi strani pa tudi nekateri stroji (mlatil-nica) terjajo večje število ljudi, kot jih pre-more posamezno gospodinjstvo in takrat navezujejo medsebojne delovne odnose tudi tista gospodinjstva, ki sicer vsa dela opravijo v lastni režiji. In končno so po-samezna dela, na primer podiranje in spravlanje lesa iz gozda taka, da jih po-sameznik stežka opravi sam, po drugi strani pa je zavoljo velike oddaljenosti, tudi triurne, predvsem pa zaradi varnosti pri takih delih veliko pametneje, če se združujeta pri težakem delu v gozdu po dva gospodarja.

Prav tako pa tudi kmetijski stroji, ki na eni strani trgajo odnose medsebojne po-moči, rojevajo nove oblike medsebojnih so-delovanj, ker so različna sodelovanja na podlagi menjave dela prav tako bolj eko-nomična.

Na vprašanje, zakaj si ljudje drug dru-gemu pomagajo tudi še danes, smo največ-krat dobili odgovor: »Danes kot v pretek-losti smo hodili pomagat drug drugemu zato, da smo si potem zagotovili vračvó. Še pred zadnjo vojno, ko je bilo več ljudi, so si prav tako radi pomagali in so si tudi lahko dobili pomoč, ker jih je bilo za čelo dosti, strojev pa niso imeli. Če greš na vračvó, veš, da jo boš dobil tudi nazaj, s tem si ne-kako zasiguraš delavca.«

Končno povzemamo iz prav tako po-gostnih odgovorov, da so še pred zadnjo vojno predvsem revnejši vaščani, ki niso imeli dovolj lastnih pridelkov, prihajali na pomoč tudi zavoljo tega, da so dobili hrano in pridelke.

Končno pa, kot zatrjujejo za preteklost, so predvsem revnejši vaščani pa tudi ne-kateri kmečki radi hodili predvsem na ce-lodnevno delo zavoljo tega, da so bili po ves dan preskrbeljni s hrano. Po drugi strani pa je bilo tudi prijetneje delati, če jih je več, ker da »je krajši čas in pozabiš, da de-laš.«

Vrsto odgovorov o vzrokih preteklih in današnjih sodelovanj moremo strniti v na-slednje bolj ali manj poglobitvene nagibe, ki se med seboj prepletajo, deloma pa so po-vezani tudi z vzroki za spreminjanje in trganje medsebojne pomoči.

1. populacijski nagibi
2. tehnika dela in lastništvo proizvajal-nih sredstev.
3. dopolnjevanje življenjske ravni
4. kulinariki nagibi
5. družabno zabavni nagibi.

Pred podajanjem nagibov za vzpostavl-janje in ohranjanje medsebojne pomoči pa naj tudi za Studor podčrtamo osnovni nagib, ki vzdržuje pri življenju institucijo medsebojne pomoči:

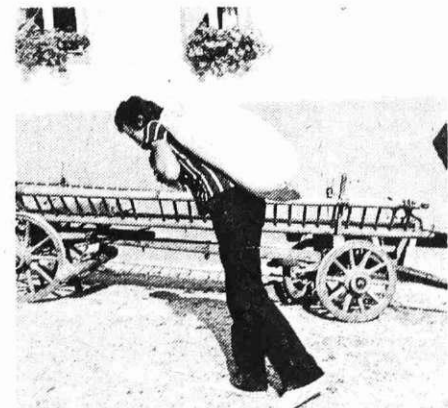
Medsebojno pomoč tudi v Studorju ne porajajo in vzdržujejo pri življenju izra-zitejši altruistični nagibi, ampak vsakda-nja, večidel gospodarska potreba ljudi, ka-terih način življenja je vezan na izpolnje-vanje določenih opravil, za katerih pravo-časno in gospodarnejše dokončanje je po-trebno večje število ljudi, kot jih premore posamezno gospodinjstvo. Tudi pri izkazo-vanju vsaj na videz altruistične pomoči v sili, vaščani povsem človeško in stvarno za-trjujejo: danes sem rabil jaz njega, jutri pa bo rabil on mene.

Populacijski nagibi

V Studorju je bilo v drugi polovici 19. stoletja, z majhnimi razločki v posa-meznih letih, nekaj nad 200 prebivalcev (9). Še leta 1931 so jih našli 218 (10). Že na-slednje desetletje število vaščanov nepre-stano pada. Tako jih naštejemo leta 1971 še 155 (11).

Navedeni podatki nam dovolj zgovorno pričajo, da vaška in z njo povezana družin-ska populacija nenehno nazaduje.

Cepprav v Studorju niti pred vojno, niti v zadnjih letih ne beležimo izseljevanj in zdomarskih stresov, kot po številnih drugih slovenskih vaseh, se število družinskih čla-nov, ki se umirja šele v zadnjih letih, ne-prestano manjša. Na manjšanje družin in skupnega števila vaščanov nedvomno v največji meri vpliva v povojnem času ome-jevanje rojstev. Družine z večjim številom otrok, od tri do štiri, so tudi v Studorju danes redke, prave izjeme. Še pred drugo vojno, zlasti pa ob koncu stoletja, pa na-štejemo pri številnih družinah tudi po 10 otrok, v povprečju pa najmanj po 5.

Jelarjev Pavle pomaga Udolnjekovim no-siti žito

In nedvomno so v številnejših družinah z doraščajočimi otroki laže opravili vrsto kmečkih del, največkrat še ob pomoči trdnih starih staršev in za delo polno spo-sobnih staršev. Po drugi strani so po dru-žinah ostajali doma tudi bratje in sestre, »strici in tete«, ki imajo v okviru med-sebojne pomoči nedvomno velik delež, bo-disi, da so ali pomagali doma ali pa hodili na vračvó.

Prav tako za obdobje pred zadnjo vojno tudi v Studorju ne smemo prezreti, kar se tiče medsebojnih sodelovanj, deleža vaških kajzarjev. Medtem ko so si moški večidel poiskali stalnejšo zaposlitev izven naselja, pa so ženske hodile delat bodisi za plačilo ali pa za hrano in najrazličnejše druge usluge, in sicer večjim in manjšim kmetom. V zadnjih letih pa nekdanji ostareli kaj-zarji prejemale ustrezne pokojnine ali pod-pore, mlajši nekmečki vaščani pa so za-posleni. S tem pa se je seveda ponovno zmanjšalo število ljudi, ki bi se lahko vključevali v medsebojna sodelovanja.

Nadalje so še v prvih povojnih letih po-samezni večji kmetje pritegovali v celo-letne delovne odnose prav tako kajzarske ženske, tako imenovane »vanišarce«. Pla-čevali so jih v denarju, po vrhu pa so jim navadno ob koncu leta dali še nekaj zabele, včasih mleko, itn. Nedvomno pa so, v večji meri še med obema vojnama, prav takšne ženske ustrezno dopolnjevale delovno silo številnim gospodinjstvom.

Današnja starostna piramida naselja pokaže, da je v vasi le še 38 moških in 45 žensk v starosti 21 do 60 let, ki so polno sposobni za najrazličnejša dela. Prav tako pa se po večini vključujejo v najrazličnejše odnose medsebojne pomoči na podlagi vra-čanja ali pa odsluževanja. Seveda pa mo-ramo od omenjenega skupnega števila va-ščanov za delo sposobnih odšteti 38 vašča-nov, ki so zaposleni in po končani službi komajda opravijo doma svoje nujno delo in se skorajda ne utegnejo vključevati v med-sebojne odnose pomoči.

Mimo tega pa nam današnja starostna piramida posameznih gospodinjstev pokaže desetino ostarelih in osamelih gospodin-jstev, ki so za nadaljnji populacijski razvoj naselja neperspektivna, prav tako pa se tudi še vedno bolj izključujejo iz medse-bojnih odnosov pomoči ali pa so iz njih sploh že izključena.

Tako je od skupnega števila 44 gospo-dinjstev perspektivnih, kar se medsebojnih sodelovanj tiče, nekaj več kot polovico go-spodinjstev v vasi.

Nadalje smo opazili, da prav zavoljo pomanjkanja delovne sile še vedno pred-stavljajo nepogrešljivo pomoč, seveda v okviru lastnega doma, pri opravljanju ži-vine pa tudi pri težjih kmečkih delih, pri posameznih družinah starejši ljudje, ki bi bili še kako potrebni počitka. Saj celo 77-letna ženska neumorno skrbi za živino in hodi grabit v oddaljeni rovt!

(Nadaljevanje na 14. strani)

MORALNA MOČ VSELJUDSKE OBRAMBE

ČLOVEK TEMELJNI DEJAVNIK ZMAGE

Današnje sodobne vojne se pričenojajo nepričakovano in nenajavljeno. Z nenadnim in hitrim napadom želi napadalec čimprej doseči odločilno prednost, da bi s tem preprečil mobilizacijo napadene države in reakcijo svetovne javnosti. Nemo goče je predvideti vse načine vojnega delovanja. Napadalec lahko napade neko državo z več strani hkrati, z zračnim desantom, z zaledje, s pomorskim desantom, z zračnim bombardiranjem ali pa kot se največkrat zgodi, združi vse te akcije. Da bi se napadena država lahko branila, mora imeti sodobno in organizirano obrambo, ki je pripravljena tudi v najtežjih trenutkih. To pomeni, da mora vsak prebivalec v vsakem trenutku vedeti, kje naj se nahaja, kaj je njegova naloga in kaj mora delati. Kljub temeljitim pripravam pa pride v vojnem času do številnih nepredvidenih situacij, ki zahtevajo od vsakega prebivalca še dodatno spretost in znanje.

Oblike in značaj bojnih delovanj v morebitni vojni so med seboj tako povezani, da se bodo posamezniki in cele enote znašli v situacijah, ki bodo zahtevale samostojne akcije v smislu splošne naloge in zamisli vojskovanja. Vlogi človeka kot najvažnejšega dejavnika v vojni, se je vedno posvečala posebna pozornost. Njegova vloga in značaj sta se še posebno povečala v sistemu in konceptu naše SLO, v kateri ima človek odločilno vlogo. Oslanjajoč se na človeka, na njegove ustvarjalne sposobnosti in težnjo za svobodo, ima naša družba vse pogoje, da ustvari nepremagljivo trdnjavo za vsakega napadalca, ki bi poskušal ogroziti neodvisnost naše samoupravne socialistične družbe.

V preteklih letih je vojna tehnika zelo hitro napredovala. Predvsem so napredovale velike industrijske razvite države. Danes na primer lahko ena sodobna opremljena divizija v eni sami minuti izstrelji iz svojih orožij nič manj kot sto ton jekla. Tehnična oprema enot je vsestransko porasla. V prvi svetovni vojni je na enega vojaka prišlo 0,3, danes pa že 30 do 40 konjskih moči tehnične opreme. Toda kljub temu, ne glede na tak razvoj vojne tehnike in ne glede na zahodne teorije, da je človek kot dejavnik zmage ostal za tehniko, pa sodobna gibanja in praksa kažejo, da so takšne teze netočne. Kljub hitremu napredku tehnike je število vojakov ostalo v mnogih državah isto, ponekod pa jih je pod orožjem celo več.

Druga napačna teorija je tudi ta, ki sodi, da je za znano dovolj vojno-tehnična premoč. Ker so se industrijsko močne države prijele te teorije, so vlagale vedno več kapitala v tehniko, v bistvu pa je tako njihova premoč upadala. Po podatkih OZN je bilo na svetu po prvi svetovni vojni (1920) kar 70 odstotkov ljudi podjarmljenih, le 30 odstotkov pa jih je živelo v neodvisnosti. Danes je neodvisnega 98 odstotkov svetovnega prebivalstva. Kljub lokalnih in meščanskim vojnem razvoju tehnike v velikih državah ni slabil, celo nasprotno, večale so svoj vojni-tehnični potencial. In ko se že desetletja nadaljuje tekma v oboroževanju, v kateri dominirajo velike industrijske države, pride do novega procesa, obujanja nacionalne zavesti in ustanavljanja številnih novih neodvisnih držav.

To novo orožje se je pokazalo neprimerno močnejše od tistega, s katerim so gospodarili tisti, ki so hoteli uničiti zavest zaslužjenih narodov. S podatki zahodnih teoretikov, ki sodijo, da ima orožje dominantno vlogo v vojni, človek pa se ne menja, se ne moremo strinjati. Družbena moč sodobnega človeka in tehnike kot sredstva za doseg vojnih ciljev se je bistveno spremenila. Človek kot tudi tehnika sta doživela velike revolucionarne spremembe. Narasla je moč tehnike, prav tako pa je porasla ljudska moč, ki je danes neprimerno večja kot pred petdesetimi ali več leti. V sodobni vojni moramo upoštevati še en nov dejavnik – kvantitativna komponenta, vse prebivalstvo, kot aktiven dejavnik vojne.

Do druge polovice prejšnjega stoletja so dobivale vojne maso operativne armade, masa ljudi pa ni sodelovala. Tudi počutju teh množic niso posvečali nobene pozornosti. Družbene in tehnične spremembe imajo za posledico to, da bi v morebitni obrambni vojni sodelovali vsi ljudje, na celotnem področju. Ko govorimo o kvalitetni spremembi ljudstva, moramo vedeti, da je prišlo do obujanja narodov, kot je dejal tovariš Tito, do formiranja narodne zavesti, do prepričanja ljudstva, da je neodvisnost temeljni pogoj za doseg vseh ciljev. Ljudska zavest je postala nova družbena sila in motiv, da se odločno upre vsakemu agresorju. Politična moč ljudstva, njihova organiziranost, delovanje in borbeno razpoloženje, idejno-politična mobilizacija so komponente, ki

imajo odločilno premoč nad tehnično močjo države.

Mednarodno sodelovanje in borba za ohranitev miru med velikim številom miroljubnih sil, za ohranitev nacionalne neodvisnosti in enakopravnih odnosov med njimi, kvalitetne spremembe ljudskega dejavnika, posebno pri manjših narodih ter poučeni z izkušnjami druge svetovne vojne, smo prišli do spoznanja, da lahko uspešno vodimo borbo tudi proti številnejšemu, močnejšemu in tehnično bolj opremljenemu sovražniku. Francija je npr. pred 130 leti uspela okupirati Alžir s 30.000 vojaki. V borbi proti narodnoosvobodilnemu gibanju pa je morala v boju angažirati 800.000 vojakov in kljub temu je vojno izgubila. Podoben primer je bila dolgoletna vietnamska vojna, v kateri so ZDA angažirale polmilijonsko armado, kateri je pomagalo še 700.000 domačih izdajalcev in kljub neprestanemu bombardiranju ter razdejanju, divjanju nad nedolžnim prebivalstvom, ZDA kot svetovna velesila niso uspeli zmagati.

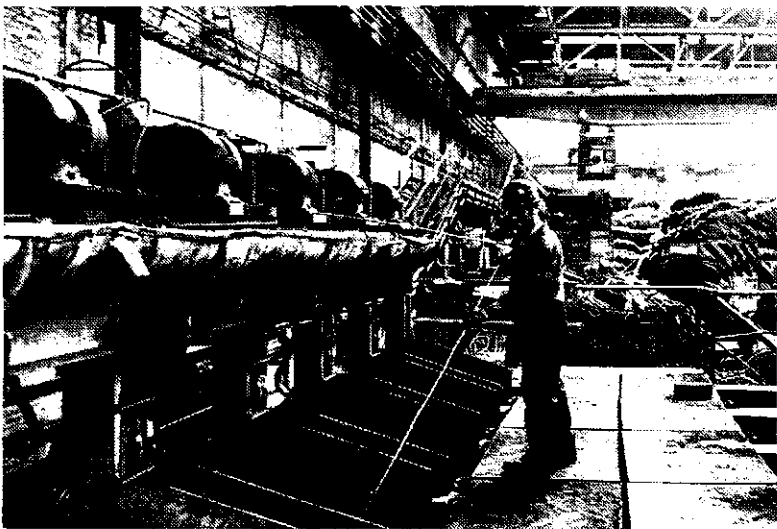
Torej lahko mirno zaključimo, da je človek bil in bo ostal temeljni dejavnik zmage v vojni. Prebujanje zavesti ljudstva, politično organiziranje, delovanje in medsebojno sodelovanje v borbi za ljudsko neodvisnost, izkušnje, kako se lahko uspešno vodi osvobodilni boj proti slehernemu sovražniku, so nove kvalitete ljudskega dejavnika v morebitni bodoči vojni. Moralna moč človeka kot posameznika, enote in ljudstva, je v moderni vojni značilnejša kot kdajkoli prej. Lenin je dejal, da je končni cilj vedno odvisen od moralne moči ljudskih množic, ki v bojišču prelivajo svojo kri. Na temelju izkušenj iz NOV je tovariš Tito dejal: »Naše izkušnje so velike ravno v zavesti borcev, upornosti in samostojnosti v globoki veri v sebe, kar

dela armado, ki se bori za pravične cilje nepremagljivo.« Torej, obramba domovine in zmaga nad sovražnikom je odvisna predvsem od moralnih kvalitete, politične zavesti vojakov in starešin. Motiviranost vojaka na bojišču je nova dimenzija sodobne vojne. Danes ne pride v poštev, da bi vojak na bojišču pobegnil, kjer je velikokrat prepuščen samemu sebi, samostojnosti in svoji zavesti. Tu je tudi moralna moč naroda kot celotne armade in civilnega prebivalstva, ki ima danes tako veliko vlogo kot se nikoli v zgodovini.

Po besedah tovariša Tita je najvažnejše, da je ljudstvo enotno in složno in da se vsak vojak znajde na vsakem mestu in v vsaki situaciji. V tem smislu skozi marksistično izobraževanje tudi naša družba vlagala velike napore, da bi to res dosegli. S samoupravljanjem se je naša družba odločila za najhumannejše odnose do človeka kot sodobnega ustvarjalca. V tem je tudi ključ vseh naših uspehov pri izgradnji domovine in ustvarjanju pogojev za čim boljše obrambo, ki jo karakterizira vseljudski odpor. Samoupravni razvoj, iz katerega raste nov, samostojen človek, oseba z najvišjo družbeno vrednostjo, odpira ljudstvu najširše perspektive...

Naš delovni človek je postal tako glavni nosilec vseh akcij v samoupravnem socializmu, kar je naša najvišja in največja kvaliteta. Človek se bo tem boljše počutil v družbi, v kateri živi, če mu bo ta nudila čimveč družbene, politične in osebne svobode ter bo v posledici tega nanjo še bolj navezan in zanjo zainteresiran. Tako pa bo tudi večja njegova vloga v splošnem sistemu in konceptu SLO. Gledano s teh zornih kotov pa lahko s sigurnostjo rečemo, da je človek bil in je ostal gladišče in izhodišče vseh naših uspehov in pogledov.

Svetislav Nikolič

Sodelavec v valjarni žice

PRVE JAVNE RAZPRAVE O OSNUTKU ZAKONA O ZDRUŽENEM DELU

Organizacijska zasnova za javno razpravo o osnutku zakona o združenem delu je bila skrbno pripravljena in sprejeta v naši občini. Dobra organizacija in vse druge priprave pa še ne zagotavljajo pogoje za kvalitetnejšo razpravo in za doseg z javno razpravo predvidenih ciljev. Vsi cilji so bili ponovno opredeljeni na tretji seji CK ZKJ in na šesti seji CK ZKS. Cilji, ki nas obvezujejo, da moramo med drugimi organizirano proučevati obstoječe samoupravne odnose, spreminjati staro in da začnemo spreminjati družbenoekonomske odnose v skladu z osnovnimi idejnopoličnimi rešitvami, ki nam jih daje osnutek zakona o združenem delu. Prav na te cilje je bil v obdobju organiziranja javne razprave dan največji poudarek in zahteva, da se pripravijo kritične ocene lastne samoupravne organiziranosti.

V ponedeljek, 17. maja so se začele javne razprave o osnutku zakona o združenem delu tudi v jesiški občini. Ko je koordinacijski odbor za spremljanje javne razprave pri občinskem komiteju ZKS Jesenice analiziral prve javne razprave, je ugotovil predvsem naslednje:

- razprave o osnutku zakona o združenem delu so dobro pripravljene v organizacijskem pogledu, tudi udeležba na zborih je zadovoljiva;
- same analize o lastni samoupravni organiziranosti in o predlogih za spremembe starega pa so v glavnem preveč strokovne, odnosno obravnavajo preveč proizvodnjo in

njene probleme manj ali skoraj nič pa tisto kar smo se dogovorili pri organiziranju razprave, to je obstoječe samoupravne odnose.

Koordinacijski odbor zato ponovno opozarja vse predsednike osnovnih organizacij sindikata, da pregledajo svoje že pripravljene analize in jih skupno s političnimi aktivisti obrata, TOZD, OZD ponovno ocenijo predno gredo z njimi pred zborom delavcev. Te analize morajo nakazovati spremembe, nosilci sprememb pa morajo postati delavci, ki ne smejo biti le poslušalci in se tako deliti na predavatelje in poslušalce na zborih.

Razlogov za spreminjanje starega in predlogov za novo je dovolj povsod. Kajti namen vseh sprememb je, da se doseže takšen položaj delovnega človeka, ki mu bo omogočil, da bo z vsemi delovnimi ljudmi, s tisočimi vezmi, vzajemnosti in solidarnosti suvereno odločal o pogojih in sadovih svojega dela. Za uresničitev tega cilja pa je na poti mnogo ovir, ki izvirajo iz različnih vzrokov, včasih iz neznanja, največkrat pa od tega, ker nismo pripravljeni spreminjati stare navade, ponekod pa so prisotni tudi odpori. Na vse to pa mora opozoriti razprava o osnutku zakona o združenem delu. Odnosno, to mora nakazati že pripravljena analiza naše lastne organiziranosti in le taka mora biti podana na zborih delavcev, zato pa je odgovoren celoten družbenopolitični aktiv.

Franc Kobentar

JAVNA RAZPRAVA O OSNUTKU ZAKONA O ZDRUŽENEM DELU ODLOČANJE DELAVCEV

Čeprav je uresničevanje samoupravljanja v združenem delu tretja sestavina temeljnega samoupravnega produkcijskega odnosa, bo kljub temu verjetno kar prav, če v naši rubriki o osnutku zakona o združenem delu začnemo z opredelitvami in novostmi s tega področja, saj smo v preteklosti tem vprašanjem v Železarni posvečali vedno veliko pozornost.

Opredelitve samoupravnega odločanja so v osnutku zasnovane tako, da bo vsaka odločitev v združenem delu odločitev delavcev samih. Pri tem pa ni več dan bistven poudarek na obliko po kateri je bila samoupravna odločitev sprejeta, ampak so pomembnejši odnosi pri oblikovanju, sprejemanju in izvajanju odločitev. Prav tako se enakopravno in skupno odločanje vseh delavcev ne omejuje samo na temeljne organizacije, ampak na vse oblike združevanja dela in sredstev, ki se pojavljajo v verigi delegatskih odnosov. Zato osnutek zavrača razlago pa tudi samo družbeno prakso, da je le odločitev, ki je sprejeta z osebnim izjavljanjem, neposredna, ker morajo tak značaj dobiti tudi vse delegatske odločitve.

Kot oblika osebnega izjavljanja se poleg referendumov in zbora delavcev pojavlja še dajanje pisemnih izjav in odločanje v samoupravnih delovnih skupinah. O tej obliki bomo kasneje spregovorili nekoliko več, saj pomeni, da je v zakonu našla svoje mesto tudi naša samoupravna delovna skupina – seveda z natanko opredeljenimi pravicami in dolžnostmi.

Novost v osnutku zakona o združenem delu je v tem, da postaja temeljna in obvezna oblika osebnega izjavljanja REFERENDUM. Na ta način naj bi se sprejemali vsi samoupravni sporazumi o združevanju delavcev, smernice za plan, spremembe pri organiziranju temeljnih organizacij, statut, vsi sporazumi o združevanju dela in sredstev itd.

S takimi določbami je zakonodajalec želel pretrgati z dosedanja prakso, da so zbori delavcev odločali o vsem, delavski sveti pa so praktično to samo ugotavljali in je bil s tem njihov pomen bistveno zmanjšan. Enako nesprejemljiva je bila druga skrajnost v praksi, ko so bile vse odločitve prepuščene organom upravljanja, zbori pa so bili le neke vrste informacijska sredstva.

Take predlagane rešitve ne zmanjšujejo pomena zbora delavcev, pač pa so njegove pristojnosti prepuščene internim samoupravnim aktom. Obvezno pa na zborih delavci razpravljajo o vseh odločitvah, ki so sprejete prek referendumov.

Zelo pomembna noviteta osnutka zakona o združenem delu je dopuščena možnost izjavljanja po delih temeljne organizacije (torej po samoupravnih delovnih skupinah) v tistih primerih, kadar se odločitve sprejemajo na zborih delavcev (v samoupravnih aktih delovne organizacije pa mora biti določeno, kateri primeri so to). Seveda pa samoupravna delovna skupina ne more popolnoma SAMOSTOJNO – neodvisno od drugih samoupravnih delovnih skupin v temeljni organizaciji – sprejemati odločitev glede razporejanja čistega dohodka o osnovah in merilih za delitev sredstev za osebni dohodek in skupno porabo delavcev, o smernicah za plan, o sklepanju samoupravnih sporazumov in družbenih dogovorov ipd.

V teh primerih je sklep sprejet, kadar se zanj izjavi večina vseh delavcev v temeljni organizaciji. Namen take omejitve je v poskusih odtujevanja delavcem njihov pravičice do organiziranja v temeljno organizacijo, ker so se pojavljali poskusi, da bi stare organizacijske oblike (npr. delovne enote) nadomestile temeljne organizacije.

Taka določila niso za nas nič novega, saj smo tudi doslej v vseh primerih izvajali usklajevalne postopke – torej sprejemali samo odločitve, ki so bile sprejemljive za vse delavce v temeljni organizaciji.

Po osnutku pa ima samoupravna delovna skupina še širši pomen, saj delavcem v njej omogoča popolnoma samostojno odločanje o določenih samoupravnih pravicah, dolžnostih in odgovornostih s področja medsebojnih razmerij, ki jih predvidevajo samoupravni akti. Taka odločitev pa je sprejeta, če jo sprejme večina delavcev na sestanku ali zboru samoupravne delovne skupine. Pri uresničevanju teh določb pa nas čaka še precej dela, čeprav smo že pred nekaj leti razpravljali tudi o tej možnosti odločanja.

Najpomembnejše pri vsem tem pa je dejstvo, da so naša prizadevanja po uvajanju takih oblik, kjer delavcem ne bi bila dana samo formalna možnost demokratičnega odločanja, našla mesto celo v osnutku zveznega zakona o združenem delu.

Albina Tušar

Železarski globus

PAKISTAN

Pakistanska vlada bo zgradila mini železarno. Njena letna proizvodna zmogljivost bo med 100.000 in 200.000 ton surovega jekla. Locirana bo v kraju Shahwali. S tehnično in finančno pomočjo pa bodo sodelovala tudi podjetja iz LR Kitajske.

JUŽNA KOREJA

V tej azijski državi predvidevajo, da bodo leta 1982 lahko letno proizvedli 17 milij. ton surovega jekla. To bodo dosegli s tem, da bodo do leta 1981 modernizirali in povečali proizvodne zmogljivosti železarne Pohang na 8,5 milij. ton surovega jekla. Do leta 1980 pa bodo zgradili tudi novo integralno železarno z letno proizvodno zmogljivostjo 7 milij. ton surovega jekla.

ROMUNIJA

Pred kratkim je bila sklenjena dolgoročna pogodba med romunsko vlado in avstralsko rudarsko družbo Kembla Coal Co o dobavi avstralskega premoga za koksiranje romunskim železarnam. Po tej pogodbi bo avstralska družba dobavila Romuniji v obdobju desetih let skupno 2,3 milij. ton premoga.

MAVRETANIJA

Predvidevajo, da bo prva železarna v tej državi pričela obratovati leta 1980. V njenem sklopu bodo naprave za proizvodnjo predreduciranih peletov, elektro jeklarna, naprava za kontinuirno vlivanje in valjarna žice ter raznih profilov.

FRANCIJA

Ta država bo sodelovala v Sovjetski zvezi pri gradnji naprave za direktno redukcijo železove rude z letno zmogljivostjo milijon ton. Zgrajena bo v bližini enega izmed sovjetskih rudnikov železove rude. Pri gradnji bo sodelovala finančno v zameno za kasnejšo dobavo predreduciranih peletov.

INDIJA

Indijska rudarska družba The Minerals and Metals Trading Corporation pričakuje, da bo do leta 1980 narasla proizvodnja nakopane železove rude v njenih rudnikih na 35 milij. ton letno. Sedaj nakopljejo letno 25 milij. ton železove rude.

ŽELEZAR

In to Nemcem, ki so grozili, da tatvino najhujše obsojajo. Slavko pa udre celo v pisano, kar poleg tatvine dobiva tudi politični prizvok. Nevarnost več. Zakaj?

Bolj kot stroj, njegova uporabnost, je Dančija veselil uspeh. Ni pa imel takega odmeva, kot je pričakoval. Po dveh dneh so ljudje na krajo pozabili. Večinoma so govorili, da ga je ukradel norec, ki stroja, ki ima menda številko, ne bo mogel prodati.

Na pisalni stroj bi za drugimi pozabil tudi Danči, ampak Miran ga je zvečer odpeljal na sprehod. Slutil je, da ga spet čaka nova naloga in je zbrano poslušal, ko je Miran pripovedoval, da so v Ljubljani, z vodstvom partije že vzpostavljali zveze, da začnejo z organizacijo upora.

Z Miranom sta se zaustavila pred majhno hiško, kjer je stanovala Suzana z materjo in teto. Hiška je bila pravzaprav od tete, ki je bila dolgo služkinja v mestih, kjer si je z varčnostjo prihranila denar, kupila to hiško in k sebi povabila sestro, z njeno nezakonsko hčerko Suzano.

Če je Miran upal, da bi se lahko tu, pri Skojevki Suzani sestajali, potem ni imel prav. Hiška do hiške, malo vrta, sami znanci, ki niso vedeli za sosese, kaj kdo kuha za kosilo, ampak so bili tudi sproti obveščeni, koliko ima kdo vročine, če je po nesreči zbolel za pljučnico.

Suzana ju je tako pričakujoče sprejela, da je Danči zasut, da se nekaj pripravi. Vedel je, da je Suzana v Skoji med zelo prizadevanji. Rade mu je povedala, da se dekle ničesar ne boji. To je Dančija pri krhkemu, občutljivemu dekletu začudilo.

Mame ne tete ni bilo v hiški. Suzana jima je najprej postregla z borovničevcem, potem pa ni strpela. Odprla je stransko sobo, menda njeno spalnico. Na mizici je Danči zagledal pisalni stroj, čudno koritce z valjem, papirje.

O, groza, to naj bi bila naša tehnika, o kateri je govoril Miran. Suzana pa tehnika? Moral je prav bedasto strmeti v korito, Suzano, kajti Miran ga je s komolcem obziral pod rebra.

»Danči, naša tehnika deluje. Naj te nič ne moti, da je vse na videz tako skromno. Ko bomo v mestu raztresli samo deset letakov, se bo začelo. Organizacija upora! Tudi Nemci se bodo zganili. Zato moramo biti skrajno previdni. Tako sem mislil, tisti, ki izdeluje letake, jih razmnožuje, jih ne sme trositi. Bi hotel sodelovati?»

Danči je bil užaljen. Če že govorijo o uporu, njega so zanimale puške, bombe, kdaj bodo napadli prvega policista, vojaka. Teh nekaj letakov lahko trosijo dekleta, otroci. Ti bodo še najmanj sumljivi.

Dolgo se je branil, dokler ni pred Miranovo zavzeto zgornostjo popustil.

Komaj je pristal, že mu je Miran, rdeč v obraz, predlagal še drugo nalogo. Ta je bila še čudna. Pred ljudmi bi morala Suzano igrati, da sta fant in dekle. Danči se je hotel tem odločno upreti, pa je videl, da Suzani ni manj nerodno. Molčal je in se grizel. V kaj vse ga bodo še pripravili v organizaciji?

Miran je imel o trošnejši letakov, poročil že nekakšne izkušnje. Do-

povedoval je Dančiju, da jih bo moral trositi zmerom ob drugem času, da mora spreminjati tudi mesta, kjer jih bo puščal. Morebiti bo policija pripravila zasado in ne smejo jim prepovedati vleteti v past.

Danči je raztrosil prve lističe in se jezil, da bo moral to še početi. Vse bolj nestrpen je premišljal, kje bi dobil pištolo ali puško. Za dva sorodnika je bil prepričan, da jih imata. Janez na Grbinah, ki hrani puško za divji lov. Prisegel bi, da je kakšno puško, pištolo ali bombo skril tudi stric Gašper, neumen na orožje. Če bi bilo bolj preprosto, Gašper bi sam izdeloval orožje. Z največjim veseljem.

Slavko je Dančija čakal pred tovarno. Bil je videti nestrpen.

»Danči, si ti zraven pri letakih?»

»Ne, je počasi hudo razburjen odvrnil Danči.

»Bom povprašal Mirana, on bo zanesljivo vedel. Slušal sem, v tovarni: šepetali so o listkih. Pripovedujejo, da so v hribih vojaki, ki pozivajo na upor. Tole te prosim, Danči, če boš kaj slisal o njih, povej mi. To mi moraš povedati!»

Danči je trosil letake, kot je svetoval Miran. Tudi sam je slisal odmev. Ljudje so govorili, da v mestu deluje organizacija, ki poziva na upiranje, na sabotaže, na boj proti Nemcem.

S Suzano sta se večkrat sprehajala. Obema je bilo nerodno.

Po današnjem sprehodu ga je Suzana povabila domov, da ga predstavi mami in teti. Obupan, prestrašen se je uprl. Začudena ga je Suzana gledala, pa je zmeden jecjal: »Drugič. Ko bom lepše oblečen.»

Razburjen je hitel domov. Ni premišljal o listkih, ampak o Suzani. Ni lepota s popolnoma glako poltjo. Ima pa zanimiv obraz. Kot je mogoče naslutiti, lepo postavo, predvsem pa je pametna in zgovorna. Morda celo preveč. Za začetek pa kar prav. Če bi v zadregi molčala kot jaz, bi v eni uri spregovorila le nekaj besed.

Ni si hotel priznati, da mu je Suzana všeč.

Miran je strmel v razburjen Suzanin obraz. Slutil je, da se je nekaj pomembnega zgodilo, a vprčo očeta, ki pogleduje Suzano in se čudi, zakaj ga je obiskala že ob sedmih zjutraj, ne upa vprašati, kakšno novico mu mora sporočiti. Mrzlično si je preoblačil srajco, vlekel nase suknjic in težko čakal, da bosta s Suzano sama na cesti.

»Miran, izseljujejo! Kot sem slisala, so prišli k družinam že ob štirih zjutraj, jim dali dve uri časa, da pripravijo prtljago. Zdaj jih že vodijo v Sokolski dom.»

Novica ga je razburila a ni vedel, kaj lahko napravi. Presenetilo ga je, da Nemci niso obzirnejši, da jim je vseeno, kako bodo ljudje sprejeli njihove surove odločitve. Le zakaj se jim tako mudi? Dva meseca so v deželi in so že začeli množično preseljevati prebivalstvo. Miran je bil prepričan, da imajo Nemci več političnega takta, da bodo najprej s socialno demagogijo — kot je bila tista ob prvem maju, ko so pogostili zaposlene — začeli pridobivati omahljivce. Ali pa so tako prepričani v svojo moč, da menijo kako jim taki nepriljubljeni ukrepi ne morejo škodovati. Deželica je premajhna.

Njim, velikim zmagovalcem, tak ukrep ne more škodovati.

Gledata: dvoje družin, s kovčki, culami, napravljeni iz belih rjuh, se v spremstvu policistov žalostno pomika po glavni ulici. Zagledata Deso, mlado ženo, vadiateljico pri Sokolu, kako v vozičku pelje dojenčka. V desnici nosi velik kovček. Šibi se pod njegovo težo. Ampak to je vse, kar lahko nese s sabo. Policista stopata ob njej, a ne pomagata.

»Prasici. Nimate čuta za dojenčka in družino,« je siknil Miran.

Suzana se je bojevit obrnila k njemu. Oči ji maščevalno sijejo. Miran sluti, če bi imela v roki pištolo, ustrelila bi proti policistom. Hotela bi rešiti Deso, otroka, a kaj, ko ni bilo mogoče. Kam bi z njima? Kje bi jo lahko skrili?

Prihajajo nove družine. Večinoma izobraženci, trdni Slovenci, prepričani monarhisti. Nobenega komuniste ne vidi med njimi. To je rahel obliž na bolečino. Organizacija, ki se zbira v upor, bo še ostala. Deloviti morajo hitro, prav lahko se zgodi, da bo naslednja skupina prav iz vrst Partije, levicarjev.

»Ne moremo kako protestirati?« Obupana vprašuje Suzana in stežka zadržuje solze. Lovi Miranov pogled, rada bi dobila vsaj namig, upanje. »Bomo pustili, da tako ravnaš z nami?«

»Suzana, kaj bi lahko napravili, je onemoglo zastokal Miran.

»Nekdo naj ustrelj policista, vrže bombo. Če mi preskrbiš pištolo, bom jaz ustrelila izza vogala. Vsaj toliko, da bodo zaslišali, kako se upiramo.«

Odmev bi imelo. Ampak — noro. Suzano, vsakogar ki bi poskušal streljati podnevi, bi dobili. O, saj bomo streljali, ampak tako, da preživimo. Padali bomo v boju, ne iz obupa in želje, da pokažemo ogorenje.

Suzana še zmerom lovi Miranov pogled. Prišla ga je klicati, da bi nekaj napravil. Sama hoče, a ne ve, kaj bi. Upa, da bo on iztuhlal rešitev. Le kako? Niti pištolo nima. Spomni se, kdo jo najbrž ima. Gašper! On bi morebiti? Zvečer! Saj je že poskusil. Ampak njemu ne bo zaupal. Dančiju pa bi. V sorodu sta. Dančiju bo namignil. Ampak Suzana cepeta, sika psouve.

»Suzana, pojdi domov. Prehudo zate.«

»Ne! Naj vidijo, kako jih obsojam.«

»Naloga, Suzana. Domov! In z nobenim Skojevcem se dopoldne ne druži. Tudi popoldne v tovarni ne govori. Mi imamo tehniko, edino, kar lahko napravimo.«

Užaljeno, bojevit ga Suzana gleda. Njen napeti, krhki obraz skuša kljubovati. Mehka maslena usta ji drhtijo. Miran ne popusti in to Suzano zlomi, da razburjena odide.

Kakšno dekle? Streljala bi. Pogumna, da je s tem že nevarna za organizacijo. Ampak sreča, da imamo takšna dekleta, vzbujenje premišlja.

Opazuje prebivalce. Plahi, ki trepejo zase, skoraj ne upajo pogledati družine, ki gre po sredi ceste. Gledajo stran in pri prvi prečni ulici jo poberejo iz glavne ceste. Redki, najbolj pogumni, pa trmoglavo stojijo ob pločnikih. Molčijo, divje gledajo policiste, mrmrajo v sebi psouve, kujejo maščevanje in pričakujejo čudež, ki naj bi se zgodil. Najbrž pričakujejo ... strel?

Občinski tajnik Zobec gre v službo, kot vsak drugi dan. Na njegovem zresnjem obrazu ni opaziti, da ga izseljevanje zaskrbjuje. S prožnim korakom, gibkim prikriževanjem odzdravlja vsakomur, ki ga pozdravi. Pred Miranom nenadno zastane.

(SE NADALJUJE)

Kaj pa, če jo zdaj že opazujejo, če jo zasledujejo ali pa so napoti ponjo? Vsi so vedeli, da je Aleš njen fant ... Filipa mora poiskati najprej, če ga medtem že niso zgrabili.

Ugibanja so se podila po mladi glavi, da je nahrbtnik večkrat izvelkalo izpod postelje in že hotela oditi, potem pa se je spet zbegano premislila ter ga potisnila nazaj. Ne gre tako, kot si je mislila ob Alešu. Zdaj je vse obrnjeno na glavo. Aleš pa ujet!

Alešovo zajetje jo je zadelo huje kot si je mislila, da jo more kaj prizadeti. Njene noge so postajale svinčeno težke in ledene. Če bi v prihodnjem trenutku prišli ponjo gestapovci, jih ne bi mogla več naglo premakniti. Slabost v njej se je nevarno stopnjevala. Tudi če bi tekla, ne bi prišla daleč. A tega zdaj ne bi zmogla. Krotila je solze, si grizla ustnice in šepetala:

— Aleš, Aleš, kaj se je zgodilo?

Z Aleševim zajetjem se je v njej nekaj zlomilo. Nekaj, kar jo je prej poživljalo in ji vse upornike približevalo, da se je tudi ona čutila del njih.

Ne, zdaj prav zaradi vsega ne sme pobegniti. Storit mora vse, da bi ga rešili. Če je to sploh mogoče. Toda kako začeti?

Zdaj je prvič po boleči novici spet trezneje pomislila na veliko nagrado, ki jo je bilo mogoče zaslužiti z Alešem!

Le kdo je pograbil ta umazan denar? Golob je bil sicer čudak, toda za njegovo lakomnost ni bilo nikoli slišati. In tudi saj so ga zaprli! Zakaj pa je potem Filip malo manj kot s prstom kazal nanj? Aleš je Filipu zaupal dosti manj kakor Golobu. H komu naj se zdaj obrne po pomoč? Notranji glas ji je veleval in jo priganjal, naj stori edino, kar je v takih okoliščinah mogoče! Naj se vendar zbere, pograbi nahrbtnik in zbeži. Če je še čas!

Vendar so jo gozdovi in partizani brez Aleša nenadoma odbijali in se ji oddaljevali. Brez Aleša je vse prazno! Mora najti rešitev zanj! Saj doslej vendar niso ustrelili vsakega partizana, posebno, če se je kak vpliven človek zavzel zanj. Morda bi se uredilo vsaj tako, da bi ga poslali v kako taborišče. Samo, da ne bi bil ustreljen, da bi ostal živ! Potem tudi beg ni nemogoč. Aleš bi se že znašel!

Misel nanj je bila tako živa, da je vse drugo zbledelo. Marsikaj je vedela in slisala od Aleša, vendar se ob njegovi izgubi ni mogla ogniti poglavitnemu vprašanju o življenju in osebni sreči, ki je brez njega ni poznala.

Ni res, da ne bi zalegle prošnje, denar, saj se tudi Nemci dajo podkupiti. To je že slisala. Če se je posrečilo komu drugemu, mora

IVAN JAN

51 MRTVI NE LAŽEJO

poskusiti tudi ona. Aleš bi ji zameril, če ne bi poskusila vsega, ko vendar nima nikogar drugega!

Zdaj je nahrbtnik potisnila globlje v luknjo za posteljo in se odločila. Čutila je, kaj mora storiti in kje bo začela najprej. S Filipom mora govoriti. Morda ima prav, da se drži v novi hiši, a danes bi raje videla, če bi bil tu!

Čeravno je šla za vasjo, da ne bi bila ljudem preveč na obeh je čutila, da je med hišami vse nekam napeto. Nobenega glasu od nikoder. Hodila je hitro, ne da bi se obračala, če ji kdo sledi. Filipa ni našla. Da niso zaprli tudi njega? Čudno ne bi bilo, čeprav se zna paziti!

Domov se je vrnila bolj zbegana, kakor je bila odšla. In pri tem ni niti razmišljala, da je zdaj zanj še bolj nevarno kakor prej in da bi bilo nujno potrebno skriti se kam drugam. Če so odgnali tudi Filipa, potem nima kaj čakati!

Telo ji je spet hromelo. Zamišljeno je zaklenila za seboj in potem sedla na posteljo. Utruženo je tehtala različne besede in mnenja, ki sta ji jih v zadnjih tednih povedala Aleš in Filip drug o drugem ter o preostalih.

Le kaj je moglo biti takega, da jo je Aleš svaril pred bratom, ta pa pred Golobom? Saj so vendar vsi toliko tvegali! Zdaj je poglavitno, da Aleš ostane živ. Zato je iskala Filipa.

Pogled ji je splaval skozi okno in prestregel nekaj premikajočega.

Skočila je k oknu. Da ne gredo ponjo! Počakala je še malo in pomislila, da bi se skrila na podstrešje, od tam pa bi se pri lini lahko umaknila na položni del strehe, ki je bil skrit pred pogledi.

Saj to je vendar Filip! Je vzkliknila na glas, ko je spoznala bratovo postavo, ki se je zibala proti hiši.

Ko je vstopil, ga je čakala vrh stopnic pri vratih.

— Se pravkar sem mislila, da so odgnali tudi tebe? ga je ogovorila neučakano.

— Zakaj pa? Vseh vendar ne bodo. Ne bodi tako nemirna, ji je prigovarjal Filip.

— Ne govori, kot da se ni nič zgodilo. Kje pa si bil, ko sem te iskala?

— Iskala? Kdaj, čemu? se je zresnil Filip, ne da bi ji odgovoril.

— Ni tega uro, ko sem bila pri tebi?

— Zato si mislila, da so tudi mene?

Njegov pogled je bil zdaj nasmejan in zadovoljen, če že ne prebrisan.

— Da. Kje si bil?

— Zjutraj sem se bil umaknil in obvestil nekaj ljudi o nevarnosti. Ko pa je najhujše minilo, sem se vrnil!

Filipu ni ušlo, da so Martinine oči objokane. Zato je razumevajoče dodal:

— Ze veš za vse?

Martina je samo prikimala in izvelkila robček, kajti ob oživljanju spomina na Alešovo aretacijo so jo premagale solze.

Filip je iz obzirnosti nekoliko počakal, zakaj zdela se mu je preveč zbegana. Vedel je tudi, da je ostala doma samo zaradi Wernerjevih načrtov. Potem je vprašal:

PREKO PLAT IN KAMINOV MALEGA ROKAVA

S prijateljskim pozdravom in iskrenim stiskom roke se zopet snidemo s kolegi: Maksom in Francetom ter jo veseli odinemo v planine. Današnja pot nas vodi do Aljaževke doma v Vratih. Sonce kar dobro greje. Pa saj je konec maja 1937. leta, torej je že čas za toploto. V domu smo, nahrbtniki počivajo v kotu jedilnice. Noge nas opominjajo naj jih rešimo težkih in vročih gozdaric. Preobujemo se v copate in gremo pred dom, da si še enkrat z daljnogledom pogledamo smer v Malem Rokavu, katera je naša tura naslednjega dne. Z Maksom sva si jo ogledala enkrat, že preje od blizu, toda le do police, potem pa nama jo je zakrila megla.

JANEZ BROJAN, st.

1

IZ ALPINISTOVE BELEŽNICE

SKOZI KOTLE NA ŠKRLATICO

Jutro 19. maja 1939 se bliža. Joža goduje pa smo se namenili, da skupaj napravimo lep prvenstveni vzpon. Ura je štiri zjutraj, ko se odpravimo iz stare Aljaževke koč v Vratih. Ob rahli mesečini se pomikamo po gozdu preko Kotlov pod spodnjim rokavom in Škrlatico.

V Kotlu smo, med tem se je že tudi zdanilo. Ogledujemo se, kje bi vzstopili. V koncu grape, je v desni manjši kamini, ki je močno zasnežen. Miha takoj zastavi korak vanj. Kladiivo že opravlja svojo dolžnost, klin ostro zazveni pod njegovim udarcem, dokler se ne zaje do uhlja v špranjo, še vzponko in vrvi vanj in zopet naprej, po redu naveze. Bilo nas je za dve navezi: prva naveza Miha, Joža in Tončka, druga naveza: jaz, Korl in dr. Stane Tominšek. Izmenoma se skozi kamine, police in pragove, kateri so bili še vsi močno zasneženi, povzpemo do zelo strme in gladke grape, ki je podobna strmemu gladkemu žlebu. Po grapi v kateri je ležal debel sneg se vzpenjamo navzgor in le sneg nam je omogočil, da smo jo lahko prečili. Prehod je namreč

možen le, ko leži sneg v njej. Na koncu grape je velika luknja. Levo od nje je kake štiri metre visok gladek previs, preko katerega smo morali priti. Miha poizkuša a ne gre in ne gre, nikjer nobenega oprijema. Čez čas pravi Jožu, da mu napravi ravbarško lestvico. Miha poizkuša znova, toda močna naklonina zopet odrine obadva. Ko jih gledam, takoj vidim, kaj še manjka. Hitro stopim do Joža ter mu pravim, naj se z zadnjico nasloni meni na ramena. Oprt vame je sklenil roki, na katero je stopil Miha in se počasi vzpenjal ob prevesnih skalah navzgor. Toda bil je še prekratek za dosego oprijema nad njim. Iz rok se prestopi Jožu na ramena in nazadnje na glavo ter šele tako doseže dober prijem na katerem se potegne navzgor. Kakšne občutke sva imela z Jožem si lahko le mislite. Ko je popustil pritisk Joža mi je na zelo slabem stojšču, ob najlepšem sončnem jutru migljalo pred očmi, tisoč zvezd. Noge pa so mi odmirale pod težo.

Miha hitro zabije klin in se zavaruje. Na vrsti je bil Joža, ki se vzpne v tegu vrvi v previs, a obenem že tudi zaniha, sam si ne more nič pomagati, le z veliko težavo ga Miha potegne navzgor. Sedaj je bilo že bolje, ko sta bila dva, hitro je bila tudi Tončka za njima. Takoj se odveže in Miha vrže konec vrvi meni, da sem se privezal in sem skoraj poletel do njih. Joža pravi Mihi: »Kaj Miha, takih bi pa zvelkalo celo klastro.« Nisem mu ostal dolžan in sem jasno zabrusil: »Le počasi, saj imata spodaj še dve klastri.« Za menoj sta bila namreč Korl in pa Stane, eden težji od drugega.

No zopet smo vsi skupaj, hitro se odpravimo naprej. Sem pa tja zapoje kladivo svojo pesem, katera se odbija od sten Rokava in Škrlatice. Kmalu smo bili v kotlu pod Škrlatico.

Iz Kotla smo se vzpeli po zasneženem hribu na sedlo do poti in po poti na vrh Škrlatice. Razgled smo imeli ob zahajajočem soncu prekrasen. Stene in robovi okrog nas so bili oviti v sivi venec megle, le vrhovi so se blesteli ob zatonu večernega sonca,

AKTUALNOSTI Z JESENIŠKE OBČINE

ZMANJŠANA REPRODUKTIVNA SPOSOBNOST

Vprašanje, zakaj slabi reprodukcijska sposobnost gospodarstva, je v središču pozornosti letošnjih razprav o gospodarskih gibanjih. Podatki iz zaključnih računov kažejo na izredno zapleten položaj. Lani so se sredstva za širitev proizvodnje povečala nominalno za en odstotek, realno pa so se znižala, predvsem zaradi pretiranega jemanja od gospodarstva. Razen tistega, kar je bilo samoupravno in družbeno dogovorjeno, je bilo lani vzeto iz gospodarstva v Jugoslaviji deset milijard dinarjev ali polovica tistega, kar so delovne organizacije izdvojile v poslovne sklade. Zakonske obveznosti gospodarstva so se lani povečale za 50 odstotkov več kot družbeni proizvod. Močno pa so se povečale tudi dogovorjene obveznosti, saj so porasle za 33 odstotkov.

Vzrok slabljenju reprodukcijske sposobnosti je tudi visoka rast življenjskih stroškov, ki je bila še vedno hitrejša od rasti proizvodnih cen industrije.

Zato je moralo dajati gospodarstvo znatno večji del dohodka za osebne dohodke. Zaradi vsega tega so sredstva poslovnih skladov na področju vse države zmanjšana za 12 odstotkov.

Temeljno rešitev iz nastalega položaja je iskati v povečanju skupne poslovne aktivnosti gospodarstva, se pravi v rasti družbenega proizvoda na osnovi povečanja produktivnosti in učinkovitosti gospodarjenja. Če upoštevamo, da se lani produktivnost sploh ni povečala, v zadnjih petih letih pa je bila njena rast za polovico nižja od planirane, ekonomičnost poslovanja pa je celo upadala, lahko ugotovimo, da nas na tem področju čaka niz zahtevanih nalog, ki jih ne bo lahko razrešiti.

USPELA SANACIJA GORENJKJE

Gostinska organizacija združenega dela Gorenjke je bila lani v sanacijskem postopku in je zato izdelala sanacijski program. Določila sanacijskega programa je bilo izredno težko izvesti, saj je delovni organizaciji pomagala samo Ljubljanska banka, enota Jesenice, ki ji je odobrila milijon 500.000 dinarjev kratkoročnega kredita in odgovdila plačevanje anuitet za pol leta.

Zaradi dveh izredno slabih zimskih sezon je bil izpad dohodka delovne organizacije tolikšen, da je bilo izredno težko izpeljati sanacijo. Največ bremen je šlo na pleča delovnih ljudi, ki so zaposleni v Gorenjki. Mnogih določil sindikalne liste niso mogli upoštevati in tudi regres za letni dopust so izplačali le v polovični višini.

Zaradi dokaj zgodnjega nastopa lanske zime se je stanje konec leta nekoliko izboljšalo. TOZD Žižnice je zaljučila lanske letošnje poslovanje z razmeroma majhno izgubo 748 tisoč dinarjev, TOZD hoteli Kranjska gora so ustvarili dokaj simboličen ostanek dohodka 254 tisoč dinarjev, temeljna organizacija združenega dela Gostinstvo Jesenice pa je ustvarila milijon 625 tisoč dinarjev ostanka dohodka. Kljub vsemu je ostanek dohodka dokaj simboličen in so ga uporabili izključno za potrebe sklada skupne porabe.

Toda tudi lanski ostanek dohodka ne bo zadostoval, da bi pokrili pravice, ki gredo delavcem po sindikalni listi v letošnjem letu. Organizacija združenega dela je prebrala najhujše težave, s katerimi se je otepal lani, še zdaleč pa njen ostanek dohodka ne zadošča, da bi lahko govorili o njeni reprodukcijski sposobnosti. Takšno stanje je zanesljivo posledica splošnih težkih pogojev, zaradi katerih se celotno gostinstvo že nekaj let giblje ob robu rentabilnosti, pri Gorenjki pa je položaj poslabšalo še to, da je v dveh zelenih zimah izpadel pretežni del dohodka.

Zaradi takšnega stanja delavci Gorenjke tudi niso mogli podpisati samoupravnih sporazumov za železniški in luški promet ter elektrogospodarstvo. Dogovorili pa so se, da bi samoupravni sporazum o nadomestilu izpadlih transportnih dohodkov za železniški promet podpisali, če bi svoje obveznosti lahko plačali iz letošnjega dohodka, se pravi po zaključnem računu konec februarja 1977.

MODERNIZACIJA CARINSKE SLUŽBE

Ker živimo na obmejnem območju in ker nas obdajata dve meji, preko katerih je izredno živahen promet potnikov in blaga, je za nas dokaj pomembna informacija, da je pred časom zvezni izvršni svet poslal skupščini Socialistične federativne republike Jugoslavije v obravnavo

osnutek zakona o programu modernizacije carinske službe v času do leta 1980.

Predloženi zakon je zasnovan na načelu modernizacije carinske službe, da bi lahko bolj popolno in učinkovito opravljala svoje naloge, ki so pomembne za uresničevanje funkcij države. S tem je mišljena pospešitev postopka carinjenja blaga, popolnejša kontrola potnikov in prevoznih sredstev v prometu s tujino, zmanjšanje stroškov, ki jih imajo organizacije združenega dela pri uvozu in izvozu blaga ter okrepitev ukrepov za varnost države ter preprečevanje carinskih deliktov.

Zdaj je v carinskih službah v Jugoslaviji zaposlenih 3500 delavcev, od katerih jih ima 85 odstotkov visoko, višjo ali srednjo strokovno izobrazbo. Delajo v 202 carinskih izpostah na mednarodnih mejnih prehodih ter v večjih gospodarskih in prometnih središčih v notranjosti države.

Sedanja opremljenost teh izpostav in vse carinske službe le delno ustreza potrebam. V minulih petih letih je obseg dela carinske službe naraščal povprečno za 15 odstotkov letno. Zato so v tem obdobju zaposlili 1100 novih delavcev in odprli več novih carinskih izpostav. V naslednjih petih letih predvideva program modernizacije zlasti gradnje, rekonstrukcije in adaptacije objektov na mejnih prehodih, nakup operativno tehnične opreme in opreme za elektronski računski center, šolanje in strokovno usposabljanje kadrov ter nakup stanovanj za delavce carinske službe. Za vse to naj bi v proračunu federacije predvideli v naslednjih petih letih skoraj 896 milijonov dinarjev, od tega nekaj več kot osmino v devizah. Iz teh sredstev bodo izvršene določene izboljšave in modernizacija službe tudi na mejnih prehodih v jeseniški občini.

USTANOVLJENO POMEMBNO TURISTIČNO ZDRUŽENJE

Pred časom je bilo v hotelu Kompas v Kranjski gori zanimivo, zelo pomembno posvetovanje sredijskih turističnih agencij. Udeležili so se ga zastopniki Portugalske, Avstrije, Italije, Cipra, Grčije, Turčije, Tunizije in seveda Jugoslavije. Svoje odsotnost so opravičili zastopniki Iraka in Španije, zaradi neugodne letalske zveze pa se sestanka niso mogli udeležiti zastopniki nekaterih arabskih držav. Prisotni so se odločili, da bodo formirali združenje Mediteranen Tur Operators z namenom, da razširijo medsebojno sodelovanje in da s pomočjo Kompasovega predstavništva v New Yorku plasirajo svoje storitve na severnoameriškem turističnem tržišču.

Nove člane združenja bodo sprejemali z glasovanjem, seveda pa to ne velja za zastopnike sredijskih dežel, če se bodo želeli kasneje vključiti v združenje. Na sestanku so določili turistično agencijo Kompas, naj bi bila usmerjevalec vsega delovanja. Potnike iz Združenih držav Severne Amerike naj bi prevajal JAT in prav tako tudi ob povratku, razen takrat, ko bo odhodna postaja Dunaj ali Lizbona. Desetega maja je Kompasov sektor za marketing izdelal poenostavljen program za Sredozemlje, ki ga bodo uporabljali za prodajo letošnje sezone. Člani združenja bodo vsaka dva meseca izmenjevali informacije, ponovno srečanje pa bo med 2. in 4. julijem v Istanbulu.

Od delovanja novoustanovljenega mednarodnega združenja si obetajo določene uspehe pri prodaji turističnih kapacitet na severnoameriškem tržišču ne le pri Kompas pač pa v vseh deželah, ki so se v združenje včlanile. Kranjska gora pa je bila gostitelj zelo pomembnega zbora in uvodnega srečanja v širše turistično sodelovanje sredijskih dežel.

Zaradi obvoznice je promet na glavni cesti mimo Železarne skoraj zamrl

KAKO POTEKA JAVNA RAZPRAVA O OSNUTKU ZAKONA O ZDRUŽENEM DELU

Predsedstvo občinskega sindikalnega sveta Jesenice je izdelalo program in rokovnik za vodenje javne razprave o osnutku zakona o združenem delu. Doslej so že imenovali aktiv predavateljev za vsebinsko usmerjanje in vodenje razprave in razširili svojo komisijo za samoupravljanje z namenom, da se bo lahko aktivno vključila v usmerjanje javne razprave ter sklicali predsednike občinskih odborov sindikata na razgovor, na katerem so bile določene naloge, ki jih bo potrebno izvesti zato, da bo javna razprava čim bolj uspešna. Izveden je bil razgovor z zastopniki vseh javnih informativnih sredstev o njihovi vlogi ob poteku razprave. 21. aprila je bil seminar za vse predavatelje, ki bodo vodili in usmerjali razpravo v posameznih sredinah. V času po 24. aprilu je bilo več sej in sestankov, ki so bili potrebni, da bo celotna organizacija brezhibno potekala. Do 20. maja pa so potekale vse ostale priprave, ponovni sestanki političnega aktivna, sestanki z vodilnimi delavci in predsedniki samoupravnih organov, ki morajo zagotoviti za javno razpravo potrebne analize samoupravnih razmer v vseh organizacijah združenega dela.

Javna razprava o osnutku zakona o združenem delu bo trajala od 20. maja do 30. junija. Program in rokovnik obvezujeta organe in posameznike, da izredno poglobljeno in hitro delujejo, saj so roki dokaj napeti, naloge pa zelo zahtevne.

NAJKRAJŠA ZVEZA VZHOD — ZAHOD

Predor skozi Karavanke, ki bo imel vhodni portal zahodno od Hrušice, na avstrijski strani pa pri Področici, bo dolg 7.760 metrov. Na jugoslovanski strani meje bo njegova dolžina 3.470 metrov, na avstrijski strani pa 4.200 metrov. Njegova propustnost bo 1.800 motornih vozil vozil na uro.

V njem bo betonsko vozišče, njegova minimalna širina pa bo 9 metrov. Na več mestih bodo v predoru zgrajeni odstavni pasovi — tako imenovane niše, ki bodo služile za odstranjevanje vozil, ki bodo imele okvare. Predvideno je, naj bi se gradnja predora začela leta 1979, trajala pa bo predvidoma pet let. Jugoslovanska stran predora bo veljala po oceni okrog 480 milijonov dinarjev, avstrijska pa bo stala okrog 630 milijonov dinarjev. Predor bo predstavljal vhodna vrata za mednarodno evropsko cesto, ki bo potekala po jugoslovanskem ozemlju do Dječdelje in bo to najkrajša zveza zahodne Evrope z Bližnjim vzhodom.

KAM PO KONČANI OSNOVNI ŠOLI?

Letos bo konec šolskega leta zaljučilo šolanje na osnovnih šolah v jeseniški občini 374 učencev. Največ se jih je odločilo, da bodo obiskovali tehnične srednje šole, in sicer kar 186. 156 jih je izjavilo, da se bodo vključili v uk in da bodo obiskovali poklicne šole. Ker je učnih mest v glavnem dovolj in če se bodo res vključili v uk vsi, ki so se za to opredelili, potem bodo jeseni mesta vajencev v jeseniški občini vsaj za malenkost bolje zasedena, kakor so bila vsa zadnja leta.

Gimnazijo in pedagoško gimnazijo želi obiskovati 69 sedanjih osnovnošolcev, trije bodo ostali doma na kmetiji, deset se jih želi takoj zaposliti, 61 jih bo nadaljevalo šolanje v osnovni šoli, v večini primerov pač zato, da bodo dovršili zadnji razred, 18 pa se jih v času ugotavljanja poklicnih želja še ni moglo odločiti.

NOVICE IZ RADOVLJIŠKE OBČINE

Na skupni seji vseh zborov občinske skupščine so bili v sredo, 26. 5., delegati najprej seznanjeni s posledicami potresa v občini, nato pa so obravnavali letna poročila o delu državnih organov, medobčinskih in občinskih inšpekcijskih služb, informacijo o gospodarskih gibanjih v I. tromesečju 1976, odloke o potrditvi zaključnih računov proračuna občine, o prispevku in davkih občanov za 1975. leto, spremembo odloka o izvršnem svetu občinske skupščine in odloka o delovnem področju ter organizaciji skupščinske službe in organizaciji upravnih organov OS, predlog odloka o elementih za določanje odškodnine za razlašena stavbna zemljišča na območju občine ter predlog družbenega dogovora o ustanovitvi INDOK centra. Posredovana je bila tudi informacija o razpisu javnega posojila za ceste.

Občinski komite ZK, OK SZDL in občinski svet ZSS so v soboto, 22. maja, pripravili v avli osnovne šole v Radovljici celodnevni seminar za vodstva OO ZK, KO SZDL, OO ZSMS, OO sindikata, svetov in skupščin KS in izvršnih organov SIS. Več kot 380 udeležencev v šestih skupinah se je na seminarju seznanilo z vsebino osnutka zakona o združenem delu, ki so jo posredovali vodilni družbenopolitični delavci iz občine in regije.

Pripravljalni odbor za izvedbo letošnjega tedna Komunisti pri OK ZK Radovljica je na seji v četrtek, 20. 5., sprejel okvirni program vseh prireditev in akcij, ki se bodo pod skupnim geslom »Človek, delo in kultura« zvrstile od 20. maja do 30. junija. Program obsega številne kulturne prireditve, razstave, posvetovanja in druge oblike delovnih razgovorov o problemih podružbljanja kulture.

Osrednja občinska proslava ob dnevu mladosti je bila v soboto, 22. maja, v dvorani sindikalnega doma v Kropi. Pripravili sta jo osnovni organizaciji ZSMS Kropa in Plamen. Slavnostni govor je imel predsednik OK ZSMS Radovljica Boris Ljubič, ki je podelil tudi nagrade in priznanja sedmim mladincem in dvema mentorjema, 41 mladim pa je podelil spričevala o uspešno opravljeni mladinski politični šoli. V bogatem kulturnem programu sta nastopila mladinska mešana zbor OK ZSMS in Murka, recitatorji OO ZSMS Kropa in otroci iz domačega vrta ter vojaki. Na proslavi so razglasili tudi zmagovalna moštva in podelili pokale in diplome za uspehe v športnih tekmovanjih v mesecu mladosti.

V sredo, 19. 5. so na 13. seji predsedstva OK ZSMS Radovljica sklepali o podelitvi občinskih priznanj ZSMS zaslužnim mladincem in mentorjem, ocenili potek prireditev in tekmovanj v mesecu mladosti, evidentirali možne kandidate za novo predsedstvo in vodstvo OK ZSMS, pregledali potek sprejemanja mladih prostovoljcev v partizanske enote in se dogovorili o organizaciji pohoda od spomenika do spomenika NOB, o vključevanju mladih v delovne brigade in o sklicu aktivna mladih komunistov.

V I. tromesečju 1976. leta je industrijska proizvodnja v občini porasla za skromnih 1,3 % v primerjavi z enakim lanskim obdobjem, vendar pa je ta porast še vedno za 0,4 % nad republiškim povprečjem. Višjo od lanske vrednosti proizvodnje so dosegla vsa industrijska podjetja v občini, razen Iskre Lipnica in LIP Bled.

Lani je bilo v radovljiški občini zaradi davčnih prekrškov izrečenih 14 mandatnih kazni po 500 din, kaznovalni postopek pa je bil uveden v 61 primerih. Skupaj je bilo kaznovanih 56 davčnih zavezancev, ki so skupaj plačali 49.900 din kazni.

Od skupno 38.481.023 din doseženih dohodkov proračuna občine Radovljica v 1975. letu se je nateklo največ, in sicer 22.480.884 din iz prometnega davka in davka na premoženje, blizu 10 milijonov din iz davka iz OD, 3 milijone din od taks, ostalo pa iz dohodkov upravnih organov in družbenopolitičnih skupnosti v občini.

Sledeč vzorom v drugih KS radovljiške občine so se tudi občani KS Bled na svojih zbiorih odločili za razpis referendumov, ki bo v nedeljo, 30. maja. Volivci se bodo odločali za samoprispevek, s katerim bodo obnovili pokopališče, zgradili mrliške vežice in opravili druga komunalna dela. Če bo referendum uspel, bodo od 1. 7. 1976 do 31. 12. 1978 zbrali iz samoprispevkov 2.485.000 din, razliko do 2.750.000 din, kolikor znaša predračun, bodo krili iz sredstev KS Bled.

Na vaških zbiorih občanov na območju KS Gorje, ki jih je organizirala KK SZDL v aprilu in maju, so sklenili, da bodo tudi v Gorjah v juniju razpisali referendum o samoprispevku, s katerim bodo zbrali okoli štiri milijone dinarjev. Ta znesek bodo namenili za asfaltiranje cest, ureditev kanalizacije, pokopališča, javne razsvetljave in športnih igrišč.

Medobčinskega prometnega tekmovanja gorenjskih srednjih šol »Kaj več o prometu«, ki ga je 15. maja v Lescah organiziral svet za preventivo in vzgojo v cestnem prometu pri OS Radovljica, se je udeležilo 14 ekip s 56 tekmovalci. Najuspešnejši so bili dijaki iz Škofje Loke, ki so osvojili I. in II. mesto, tretji so bili dijaki z Jesenic, radovljiški pa so bili šele peti.

Po sklepu koordinacijskega odbora za skupno porabo bodo občinski družbeni dogovor o temeljnih srednjeročnega plana razvoja za obdobje 1976/80 in samoupravne sporazume vseh občinskih SIS, o srednjeročnih načrtih za isto obdobje, kot osnutek natiskali v 10.000 izvodih. Gradivo bo služilo vsem delovnim kolektivom in KS za javno razpravo, ki bo od 1. do 10. junija. Na podlagi pripomb bodo do 15. junija seje izvršnih odborov SIS, ki bodo svoje predloge poslali delegacijam za obravnavo na skupščinah konec junija. Vse srednjeročne programe bo potrdila občinska skupščina 30. junija.

Po podatkih, ki so doslej na voljo pripravljalnemu odboru za sprejem vlaka bratstva in enotnosti iz Srbije pri OK SZDL, bo v radovljiško občino prispelo okoli 15 gostov iz občine Brus, ki so med NOB nudili gostoljubje preganecem iz radovljiške občine. Z njimi prispe 6. junija tudi tričlanska občinska delegacija.

Med bivanjem na Gorenjskem je v sredo, 20. 5. obiskal radovljiško občino vodja turške republikanske stranke Bulent Ecevit. Popoldne si je v spremstvu gostitelja predsednika MS SZDL Janeza Varla in predstavnikov vseh DPO in skupščine radovljiške občine ogledal Elan v Begunjah, nato pa se je z delavci pogovarjal o samoupravljanju in drugih aktualnih temah. Zvečer so visokemu gostu v avli osnovne šole v Radovljici priredili kulturni program.

Prejšnji teden so po podatkih koordinacijskega odbora za pomoč Posočju naknadno zbrali prostovoljne prispevke: v osnovni šoli Lipnica učitelji 1.550 in učenci 3.218 din, v Radovljici 10.000 din, v LIP Bled 25.000, v Plamenu Kropa 15.000, v vzgojno varstvenem zavodu Radovljica 3.450, na občinskem sodišču 2.661, na sedežu občinskih DPO 3.450 din, v Iskri Otoče 18.000 din, v Ljubljanski banki — enota Radovljica 15.000 in Špeceriji Bled 19.180 din.

Po sklepu sveta KS Bohinjska Bela bodo slovesno izročili namenu novi betonski most preko Save Bohinjske na poti, ki pelje na Kupljenik, v soboto, 29. maja. Slovesnost s kulturnim programom in otvoritev bo ob 14. uri.

V okviru kulturne akcije bo New Swing quartet ponovno gostoval v radovljiški občini. V četrtek, 27. 5., v Bohinju in v nedeljo, 30. 5., še v Kropi.

SOTESKA VINTGAR ŽE NARED

V maju je turistično društvo Gorje ponovno odprlo prehod skozi sotesko VINTGAR. Lepote in zanimivosti soteske so svetovnega slovesa, ki privlačijo mnoge domače in tuje turiste iz vseh kontinentov sveta. Besede občudovalcev naravnih lepote, ki so obiskali sotesko, so polne hvale in nemalokrat izjavljajo, da teh naravnih lepote ne bodo nikdar pozabili.

Pot skozi sotesko vodi ob obeh bregovih in preko v skalovje soteske vkovalne reke Radovne, prehod pa je speljan po več mostovih, galerijah in v bregova skopanih poteh.

V soteski je reka Radovna »izdelala« več slapov, krajših brzic, tolmutov, ponekod pa je tok tudi miren, tako da se vsakič nekaj deset metrov odkrivajo nove lepote. Na spodnjem delu zaključuje sotesko slap SUM, ki je posebno zanimiv ob narasli Radovni. Nad slapom se visoko dvigajo razpršene kapljice vode, od njih pa se svetlobni žarki sonca odbijajo v mavričnih barvah.

Soteska je zelo primerna za krajše izlete, ker poleg lepote nudi tudi zmerno rekreacijo.

V sotesko je mogoče priti z obeh (zgornje in spodnje) strani. Pred zgornjim vhodom je velik parkirni prostor, kjer lahko parkirajo tudi avtobusi. K spodnjemu vhodu (slap SUM) je več dostopov, pešpot s strani Blejske Dobrave in pešpot preko Homa. Seveda je mogoč prehod tudi v obratni smeri.

Za dopoldanske ali popoldanske izlete je možnih več smeri, in sicer: — železniška postaja Vintgar — slap Sum in skozi sotesko — železniška postaja Podhom;

— železniška postaja Vintgar — po poti skozi Strmostran — skozi sotesko proti slapu Sum — preko Homa — železniška postaja Podhom;

— železniška postaja Podhom — skozi sotesko proti slapu Sum — preko Homa (Katarinca) — ob pobočju Homa — železniška postaja Podhom;

— parkirni prostor pred zgornjim vhodom — skozi sotesko — preko Homa in ob pobočju Homa — parkirni prostor.

Omenjene so le možne smeri, ki pa se jih lahko opravi tudi v obratnih smereh.

Pred vsakim vhodom v sotesko se lahko v gostišču okrepčate in odjezate.

Turistično društvo Gorje je za usposodobitev mostov, galerij in poti vložilo znatna denarna sredstva, člani odbora pa opravili precej prostovoljnega dela. S tem je predvsem domačin pa tudi tujim obiskovalcem omogočena psihična sprostitelj obremen s primerno rekreacijo.

LETOVANJE ZA INVALIDE V STRUNJANU

Društvo invalidov Jesenice je na seji predsednikov komisij in izvršnega odbora v ponedeljek, 24. maja sklenilo, da bo letos od 10—15 članom omogočilo deset dnevno letovanje v domu zvez vojaških vojni invalidov v Strunjanu. Iz vse Slovenije bo namreč letos v tem domu (razen julija in avgusta) letovalo okrog 150 delovnih invalidov. Člani društva invalidov Jesenice bodo lahko letovali v domu v Strunjanu maja, junija, septembra, oktobra, novembra in decembra. Izvršni odbor je sklenil, da bo omogočil letovanje tistim invalidom, ki so invalidsko upokojeni ali zaposleni invalidom v delovni organizaciji, ki nima svojega počitniškega doma ob morju.

V soboto, 12. junija društvo organizira srečanje z invalidi železarji iz Raven na Koroškem. Srečanje je predvsem namenjeno zaposlenim invalidom in invalidsko upokojenim železarjem Jesenice.

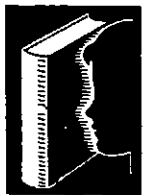
Invalidi — člani društva, ki se zanimajo za letovanje v Strunjanu in za srečanje na Ravnah, dobijo vse informacije v pisarni društva, Titova 66 (gasilski dom) vsako sredo od 15. do 17. ure, v mesecu maju in juniju pa tudi v torkih od 15. do 17. ure.

PROSLAVA 100-LETNICE CANKARJEVEGA ROJSTVA NA BLEJSKI DOBRAVI

Ceprav se je v občini zvrstilo že precej proslav v počastitev 100-letnice rojstva Ivana Cankarja, so na Blejski Dobravi v soboto, 22. maja, izvedli ob prezasedeni dvorani s krajan, skrbno pripravljeno proslavo. Na obnovljenem odru in v lepo okrašeni dvorani so program izvajali učenci podružniške šole na Blejski Dobravi in cicibani vrta, s sodelovanjem učencev višjih razredov osnovne šole Koroška Bela. V programu je nastopil tudi moški pevski zbor Vintgar pod vodstvom Janeza Ponikvarja.

Recital odlomkov iz Cankarjevih del so izvedli učenci šole iz Koroške Bele. Dobravski pionirji in cicibani vrta Ivanke Krničar pa so ga dopolnili z recitiranjem pesmi in odlomkov in Cankarjevih črtic, tako da je celota lepo prikazala pisateljevo mladost in delo. O Cankarju je govorila Mira Muhar, voditeljica vrta na Dobravi. Nje in dobrih učiteljici gre v tem primeru za vso organizacijo in skrbno pripravo programa vse priznanje.

Pevski zbor je zapel deset izbranih pesmi, katere so navdušile poslušalce. Pri zboru je opazen velik napredek. V ponedeljek bo zbor pel tudi delavkam Iskre na Dobravi, v okviru praznovanja dneva mladosti in rojstnega dne našega maršala. Pevec pripravljajo tudi koncert drugo nedeljo v juniju, ko bodo peli v Grgarskih Ravnah ob srečanju pobratenih krajanov in borcev NOV.

Gore VIDAL: Washington, D. C. Založba Obzorja 1976.

Eden izmed junakov tega romana po nekaterih potezah spominja na Petra Bzuheva iz Tolstojevga romana Vojna in mir: tudi temu je ime Peter, tudi on je precej rejen, morda malce neroden, čudaški in samosvoji v razmišljanju. Vidal se je torej, ki se slikal neko družbo (oziroma vrhno plast družbe), poslužil istega prijem, kot njegov veliki vzornik: med osebe, ki so v harmoničnem odnosu do družbe, je postavil nekakšno črno ovco, posameznika, ki sicer iz te družbe izhaja, vendar po svojem notranjem ustroju ne spada vanjo.

Peter Sanford je sin časopisnega magnata, čigar hiša naj bi bila eden glavnih salonov v Washingtonu in obenem eno izmed središč, kjer se kroji ameriška politika — v skladu s spoznanjem, da ima danes največjo moč tisti, v čigar rokah so sredstva obveščanja. Ta junak ne služi le kot kontrast drugim osebam, ampak je tu tudi zato, da izpoveduje pisateljeve nazore o družbi. Kakšni so ti nazori? Citirajmo odstavek iz romana: »In vendar Peter ni bil pripravljen privoliti v dejstvo, da morda celo on nima nobene druge možnosti, kakor da živi kot požrešen mesojedec v džungelski vojni, ki ji je očitno usojeno, da se bo — z njim ali brez njega — nadaljevala do konca človeškega rodu.«

Gore Vidal, ki v tem romanu slika javno in zasebno življenje ameriških politikov, je bil sam poslanec v ameriškem kongresu. Ali torej lahko govori o teh stvareh brez predsodkov? Kakšno je njegovo stališče do sveta, ki mu sam pripada? Delno je na to vprašanje že odgovoril gornji navedek: Vidalovo stališče je podobno stališču Petra Sanforda. To je stališče nekoga, ki glede na dogajanje okrog sebe precej kritično in pomehljivo, vendar brez pretrganega moralnega ogorčenja. Tu in tam občutimo nekaj kot rahlo simpatijo, sočutje ali zadržano žalost. Kot rečeno, se večji del zgodbe odvija v času druge svetovne vojne, vendar ostaja pisatelj zvest svoji zamisli, da bo opisoval predvsem to, kar se je dogajalo v Washingtonu: dogodka na bojiščih so že opisali drugi pisatelji. Junastvo na fronti pa je po življenjski logiki poklicnih politikov le element, ki naj bodočemu poslancu ali senatorju pripomore do večje popularnosti.

Že prej smo se za primerjavo poslužili Tolstojevga veledele, storimo to še enkrat. Tudi Tolstoj je gledal na osebe in dogodke v Vojni in miru iz orlovске perspektive, tudi on je ob tem razlagal svoje filozofske poglede na zgodovino, vendar: vse to je počel z velikansko strastjo, s strastnim zanimanjem in prizadetostjo. Zdi se, da danes tak odnos do sveta in do družbe ni več mogoč.

Eden izmed glavnih motivov tega romana bi bil lahko protest proti odtujenosti, ki izhaja iz stalnega prilagajanja politikov javnemu mnenju in trenutni situaciji. V zvezi s tem bi lahko pričakovali, da bo pisatelj razvil motiv upornišva. Vendar Vidal po vsem sodeč ne verjame v revolto. Eden izmed junakov je na začetku romana izrazil upornik, konča pa kot zagovornik uradne politike.

S čim lahko torej ta roman pritegne bralčovo zanimanje? Predvsem s svojo informativnostjo. Ves roman je napisan, da se tako izrazimo, »na resničnem zgodovinskem ozadju«. Gre za osebe in za dogodke, ki jih tako ali drugače vsi poznamo in ki jim tudi pripisujemo velik pomen: vstop Amerike v II. svetovno vojno in dogodki po njej: Rooseveltova, Trumanova in Eisenhowerjeva politika, Mac Carthyjev »lov na čarovnice«. Gre tudi za stvari, ki se v taki ali drugačni obliki dogajajo še danes. Mnoge značilnosti ameriškega političnega življenja so še danes iste in o njih beremo vsak dan v časopisih (korupcija in afere, v katerih je razkrinkujejo, boj med predsednikom, ki je za angažiranje v svetovni poli-

NOVOSTI NA POLICAH JESENIŠKE KNJIŽNICE

tiki in med senatom, ki se nagiba k izolacionizmu).

Že prej smo omenili, da osebe v tem romanu niso take, da bi lahko zbudile strastno zanimanje. Dogajanje je sicer resno in dramatično, odnos pisatelja do oseb pa je še najbolj podoben odnosu komediografa do svojih likov. Tudi za tem se skriva avtorjeva filozofija: posamezniki so bolj ali manj igrače, s katerimi se poigravajo družbeni mehanizmi. Tisti, ki imajo manj osebnosti, ki se bolje prilagajajo, zmaguejo. Enega izmed teh, mladega poslanca, ki bo v kratkem izvoljen za senatorja, nekdo vpraša, za kaj se pravzaprav zavzema, na čigavi strani je, itn. Mladi politik kajpak ne more dati določnega odgovora. Tak človek v resnici ni osebnost — ne glede na to, da ima razgibano privatno življenje, ki se kaže na primer v spolni nenasitnosti. Vendar je tudi spolnost nekaj odtujenega: spolna nenasitnost v tem primeru ni nič drugega

kot druga oblika potrebe po zmaganju.

Sploh se dozdeva, da je Vidal en izmed precej negativnih oseb, ambicioznemu in brezobzirnemu Clayu Overburyju, dal nekaj potez pokojnega Johna Kennedyja, pri čemer je kajpak poskrbel tudi za to, da med portretom in modelom ne bi bilo prevelike podobnosti. Konec koncev pa nas ta roman osvoji tudi s svojo oblikovno dovršenostjo. Šele ob koncu uvidimo, kako so na videz brezpomembni dogodki ali oznake značajeve nujne v okviru celote. Za vsem tem lahko tiči filozofski nazor, da je svet kakor zapleten mehanizem: če potegnesh za katerikoli vzvod, če se dotakneš kolesca, se bo to poznalo v delovanju celotnega mehanizma. Na drugi strani pa je to le posledica avtorjeve volje, da bi ustvaril dovršen roman, v katerem je vse med seboj povezano in se med seboj razlaga.

GOSTOVANJE ŽENSKEGA PEVSKEGA ZBORA IN DOLIKOVCEV V VALJEVU

V dneh od 21. do 23. maja je v okviru medsebojnega sodelovanja pobratenih mest Valjeva in Jesenice ter v okviru kulturne izmenjave gostoval v Valjevu ženski pevski zbor pevskega društva Jesenice. Gostovanje je zasledovalo dva cilja, prvič, kar najbolj predstaviti našo zborovsko dejavnost in, drugič, spoznati čimveč kulturno-zgodovinskih vrednot valjevske občine in zahodne Srbije, ter seveda navezati nove stike in poznanstva. Oba cilja je zbor dosegel. Z zborom pa so potovali tudi jeseniški Dolikovci z bogatim izborom slik svojih članov in tam postavili razstavo. Valjevčani so tako naenkrat spoznali in se seznanili z dvema kvalitetnima kulturnima skupinama jeseniške občine.

Program potovanja in bivanja je bil bogat in obsežen. Že na poti v Valjevo so obiskali Jasenovac, zbirno koncentracijsko ustaško taborišče med zadnjo vojno. Ogledali so si muzej in obiskali spomenik žrtvam taborišča. Čeprav je bil to petek, je na parkirišču stalo preko 15 avtobusov iz vseh krajev Jugoslavije. Od 1.700.000 žrtev, ki so jih jugoslovanski narodi dali za svojo svobodo, jih je v Jasenovcu umrlo preko 600.000. Strahote taborišča so na nadaljnji poti do Šabca zresile pogovore v avtobusu. Že pred Šabcem, na meji severozahodne Srbije pa je avtobus pričakala delegacija družbenopolitičnih organizacij valjevske občine. Glavni nosilec in organizator gosto-

vanja je bila konferenca za družbeno aktivnost žena. Že prvi stik je bil tak, kot ga znajo vzpostaviti le oni. Odkrit, prisrčen in prijateljski. Taki so bili tudi vsi nadaljnji stiki in srečanja.

Zvečer je bil sprejem pri predsedniku občinske skupščine Valjeva, na katerem je pevke in Dolikovce seznanil z družbenopolitičnimi in gospodarskimi uspehi valjevske občine. Zbor se mu je seveda oddolžil s pesmijo.

Ta prvi neposredni stik z našo pesmijo, posebno zaradi barvitosti ženskih glasov, je bil za gostitelje pravo presenečenje. Naslednji dan dopoldne so pevke bile v gosteh pri delavkah kombinata Zorka. Dolikovci pa so ta čas postavljali razstavo v domu JLA v Valjevu. Zal snalivi in hudourniki pokvarili vsa prej pripravljena, po katerem bil zbor sodeloval na centralni proslavi, kjer je bil glavni govornik Miloš Minić, zvezni sekretar za znanje zadeve. Zato so gostitelji hitro spremenili program. Zbor je sodeloval pri komemoraciji ob spomeniku Stevana Filipovića, obiskal pokopališče žrtev revolucije ter bil na obisku v šolskem ekonomskem centru.

Zvečer so ob kratkem programu zbora odprli kolektivno razstavo slik jeseniških Dolikovcev, na kateri se predstavlja deset slikarjev z 32 deli. Knjiga vtisov se je hitro polnila, obiskovalci so pohvalno ocenili sam izbor in kvaliteto slik. Od gorskih motivov in gorenske krajine pa se kar niso mogli ločiti.

Otvoritev razstave pred celovečernim koncertom zbora, prav tako v dvorani doma JLA v Valjevu, je tako pevke kot obiskovalce že ogrel. Sam koncert ženskega pevskega zbora pod vodstvom Milka Škoberneta je dobil visoko oceno. Tako z izborom programa kot z izvajanjem so pevke in dirigent pokazali rezultate vloženega dela in znova dokazali, da sodojo v sam vrh ženskih zborov pri nas.

Po koncertu je bil prijeten tovariški večer z gostitelji. Naslednji dan pa so gostitelji poskrbeli za bogat spored obiskov kulturno-zgodovinskih spomenikov. Od kule Nenadovića, Bele Crkve, Krupnja, Stale, samostana Tronoše do Vukove rojstne hiše v Tršiću. Z gostitelji so se poslovili šele v Šabcu.

Gostovanje je v celoti uspelo, stiske so se nove vezi. Dolikovci pa so razstavo pustili v Valjevu do odhoda vlaka bratstva in enotnosti, ki bo Valjevčane pripeljal na Jesenice v soboto, 5. junija. Zato bodo pevke in Dolikovci poskrbeli poleg ostalih občanov, da se bodo tudi oni pri nas počutili tako dobro, kot so se jeseniški kulturniki v Valjevu.

Janez Kavčič

OBČINSKA PIONIRSKA FOTO RAZSTAVA

Foto klub Andrej Prešern Jesenice je organiziral občinsko pionirsko foto razstavo 1976 v počastitev praznovanja meseca mladosti in 30-letnice delovanja foto kino zveze Slovenije. Slike so razstavljene v avli osnovne šole Tone Čufar na Jesenicah do 28. maja.

Na razpis je prispelo 171 fotografij in fotogramov in sicer:

Žirija v sestavi Franc Kolman, Tine Rant in Andrej Malenšek je odbrala 116 fotografij od 28 avtorjev, izmed 171, kolikor je bilo predloženih. Na razstavi sodelujejo s svojimi slikami pionirji iz osnovnih šol Mojstrana (23), Prežihov Voranc Jesenice (28), Tone Čufar Jesenice (20), Koroška Bela (13), Žirovnica (12), posebna osnovna šola Jesenice (9) in pionirji kluba A. Prešern (11).

Po oceni žirije so kolektivne nagrade prejeli: 1. foto krožek osnovne šole Mojstrana, 2. foto krožek osnovne šole Prežihov Voranc, 3. foto krožek posebnih osnovnih šol.

Najboljši posamezniki pa so bili: 1. Slavko Pezdernik — osnovna šola Mojstrana, 2. Matej Kočar — osnovna šola Prežihov Voranc, 3. Mirko Hrovat — osnovna šola Mojstrana, 4. Klemen Čebulj — osnovna šola Tone Čufar.

Nagrade za uspešno kolekcijo fotograma je prejel Jože Klinar iz osnovne šole Prežihov Voranc Jesenice.

Nagrade so prispevali: trgovsko podjetje Murka — železnina, trgovsko podjetje Kovinotehna — optika, zveza prijateljev mladine (knjižne) in foto klub Andrej Prešern.

KONCERT

Glasbena šola Jesenice prireja v torek, 1. junija ob 19. uri v gledališki dvorani na Jesenicah v počastitev 100-letnice rojstva Ivana Cankarja

KONCERT SKLADB SLOVENSKIH IN JUGOSLOVANSKIH AVTORJEV

Vabijo vas učenci in uprava šole

DOPISUJTE V ŽELEZARJA

JOŽETU KLINARJU

V petek, 14. maja, smo se v Planini pod Golico za vedno poslovili od dolgoletnega družbenopolitičnega delavca Jožeta Klinarja. Številni prijatelji in znanci, ki so ga pospremili na njegovi zadnji poti so prepričljivi dokaz, kako zelo priljubljen je bil. Vse do zadnjega je aktivno deloval v ZKS in SZDL, predvsem pa v ZB NOV, saj je bil njen tajnik do smrti. Z njegovo smrtjo je nastala vrzel, ki je ne bo lahko premostiti.

Njegovo življenje ni bilo lahko. Že s 14. leti se je zaposlil v takratni Kranjski industrijski družbi oziroma sedanjí Železarni, kamor je odšel kot aktivist in predsednik terenskega odbora OF.

Skromen dom, ki ga je zgradil pred vojno na robu vasi, je bil zatočišče številnim partizanom med NOB. Zadnjo zimo je bila skozi njegovo hišo izpeljana pet partizansko ambulanto, ki je v globokem snegu ni bilo moč zgraditi drugod.

Po osvoboditvi je bil vrsto let upravnik hotela Dom pod Golico, kjer je prav tako dokazal kako mora delati komunist, da podjetje ne zaide v težave. Vedno vever in nasmejan, je imel za vsakogar pripravljeno prijazno besedo.

Te skromne besede naj sklenemo z mislijo, ki jo je eden od govornikov izrekel ob odprtem grobu: »Vsako leto, ko bomo praznovali obletnico osvoboditve, bo to v bodoče tudi obletnica tvoje smrti. Svoboda, za katero si tudi ti veliko prispeval, narcisne poljane v maju in vtikane v prapor ZB NOV, bodo spomin na tebe dragi Jože.«

RDEČI KRIŽ OBČANOM

Občinski odbor Rdečega križa Jesenice organizira tudi letos akcijo zbiranja oblačil, obutve, postelj in posteljnine. Po dogovoru s krajevnimi organizacijami Rdečega križa v občini Jesenice bodo po naseljih in krajevnih organizacijah Rdečega križa določena zbirna mesta, kamor bodo občani lahko oddali pripravljeni material. Oblačila naj bodo čista in cela, obutev pa povezana skupaj.

Posteljnino bomo zbirali za prizadete ob potresu. Zato prosimo, da naj bo ta še uporabna in čista, le-ta je namreč v tem času prizadetim poleg denarja najbolj potrebna.

Zbirna mesta so določena:

V Kranjski gori: v osnovni šoli Kranjska gora,
V Mojstrani: v domu družbenih organizacij,
Na Hrušici: v domu družbenih organizacij,
Za KS Plavž in Sava: na sedežu občinske organizacije Rdečega križa Jesenice, Titova 65 (nasproti Viatorja, vhod z dvorišne strani).

KS Javornik — Koroška Bela: v osnovni šoli Koroška Bela, Zirovnica — Moste: v domu Partizana,
Selo: pri Minki Bešter,
Zabreznica: pri Francki Bulovec,
Breznica: pri Mirku Paplerju (Dovarju),
Smokuč: pri Francki Zupan,
Doslavce: pri Francu Knaflu-Rožiču
Rodine: v Klemenovem hramu,
Vrba: pri Pavli Hočevnar, Vrba 29,
Breg: pri Zarku,
Blejska Dobrava: v pisarni krajevne skupnosti Blejska Dobrava,

Podmežaklja: v prostorih krajevne skupnosti Podmežaklja,
V Ratečah: v prostorih krajevne skupnosti Rateče.

Občinski odbor Rdečega križa prosi lastnike motornih vozil, da podarjeno blago pripeljejo na centralno zbirno mesto na Jesenice, Titova 65.

Ker v naši občini aktivisti Rdečega križa ne bodo pobirali zavrtkov po stanovanjskih hišah, prosimo vse darovalce, da podarjena oblačila oddajo na zbirna mesta. Za solidarnost pri izvedbi akcije se jim iskreno zahvaljujemo.

OBČINSKI ODBOR RK
JESENICE

RAZPIS ŠTIPENDIJ

Komisija za štipendije pri svetu delovne skupnosti upravnih organov skupščine občine Jesenice

razpisuje

v šolskem letu 1976/77 naslednje štipendije:

- 1 štipendijo za študij na pravni fakulteti
- 1 štipendijo za študij na visoki tehniški šoli Maribor — gradbeni oddelek, I. stopnja
- 1 štipendijo za šolanje na gradbeni tehniški šoli — geodetski odsek
- 1 štipendijo za šolanje na upravni administrativni šoli
- 1 štipendijo za šolanje na ekonomski šoli
- 1 štipendijo za šolanje na 2-letni administrativni šoli

Štipendije so bodo podeljevale na podlagi določil samoupravnega sporazuma o štipendiranju učencev in študentov ter samoupravnega splošnega akta o podeljevanju štipendij.

Kandidati za štipendije naj pošljejo svoje vloge na naslov:

Komisija za štipendije pri svetu delovne skupnosti upravnih organov Skupščine občine Jesenice do 30. junija 1976.

K vlogi, ki mora biti izpolnjena na obrazcu DZS 1,65, naj kandidati priložijo:

- overjen prepis ali fotokopijo zadnjega šolskega spričevala ali potrdilo o opravljenih izpitih;
- potrdilo o premoženjskem stanju in številu družinskih članov za leto 1975 (obrazec 0,12);
- potrdilo o osebnem dohodku staršev.

TVD PARTIZAN JESENICE OBJAVLJA

CENIK

letovanja v vikend hišicah in pod šotori za mladino in odrasle v taboru TVD Partizan Jesenice v Baški na otoku Krku za leto 1976:

Izmenice:

I. izmena 19. 6. do 2. 7. za družine s predšolskimi otroci,
II. izmena 2. 7. do 15. 7. osnovna šola Tone Čufar Jesenice,
III. izmena 15. 7. do 28. 7. osnovna šola Prežihov Voranc Jesenice,

IV. izmena 28. 7. do 10. 8. TVD Partizan Jesenice in ostali
V. izmena 10. 8. do 23. 8. športne organizacije in ostali.

Za 13 učinkovitih dni letovanja plačajo:

— predšolski otroci	338 din
— šolski otroci	598 din
— srednješolska mladina	832 din
— odrasli v šotorih	1.001 din
— odrasli v hišicah	1.105 din

Takse so vštete v ceni oskrbe.

Posebej plačajo prevoz z avtobusom v obe smeri: predšolski otroci 88 din, ostali 176 din.

Vplačila bomo sprejemali vsak torek od 19. do 20. ure, od 8. junija dalje v domu TVD Partizan Jesenice.

Uprava TVD Partizan Jesenice

ZAHVALA

Izvršnemu odboru sindikata Železarne in sindikalnemu odboru TOZD Hladna predelava se najlepše zahvaljujem za denarno pomoč, ki sem jo prejela v času moje bolezni. Zahvaljujem se tudi sindikalnemu odboru in vsem sodelavcem elektrodelnega obrata, ki so razumeli moje težave in s svojim humanim odnosom do sodelavcev prispevali svoj delež.

Erna Jonke

ZAHVALA

Foto-klubu Andrej Prešern se najlepše zahvaljujem za organizacijo spominke razstave MATEVŽA MIKLJA sestra Marica, Tončka, Mici in Ludvik

ZAHVALA ORGANIZATORJEM TEČAJA

Kot najstarejša udeleženca plavalnega tečaja v bazenu hotela Larix v Kranjski gori se zahvaljujem komisiji za športno rekreacijo pri konferenci osnovnih organizacij sindikata Železarne, da je tudi nama to omogočilo.

Vodja — Beno Ramuš je skušal, da bi čimprej osvojili plavalne veščine, kar je bila tudi želja vsakega posameznega udeleženca. Bilo je prijetno — midva sva s pridobljenim dosežkom prav zadovoljna.
Hilda in Marin Blaškovič

ZAHVALA

Ob boleči izgubi dragega moža, očeta, brata in starega očeta

JOŽETA KLINARJA

se zahvaljujem vsem sorodnikom, prijateljem in znancem ter sosedom in vsem, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti in zasuli njegov grob z vencem in cvetjem.

Zahvaljujem se še posebej organizacijam: občinski konferenci ZKS, ZKB NOV občine, SZDL, kot tudi vsem krajevnim organizacijam in gasilskemu društvu.

Hvala govornikom za poslovilne besede, godbenikom in pevcem za žalostinke.

Se posebej pa se zahvaljujem dr. Vidali, dr. Novaku in sestri Marici, ki so mi lajšali bolečine.

ZALUJOČI: žena Katarina, hčerka Slavka, sinovi Ivan, Jože in Stanko z družinami ter brata in sestra

ZAHVALA

Ob težki in boleči izgubi dragega moža, očeta, starega očeta, brata in strica

ALOŽJA SODJA

se iskreno zahvaljujem zdravnikom, sestram ter ostalemu osebju internega oddelka bolnice Jesenice, zdravstvenemu domu Jesenice, posebno pa dr. Sajevcu in dr. Čehu za lajšanje bolečin na domu.

Iskreno se zahvaljujem sosedom, znancem in prijateljem, ki ste nam ob najtežjih trenutkih stali ob strani in nam nesebično pomagali.

Zahvalo izrekamo TPP Zarja Jesenice ELIM Hrušica, vsem prijateljem za podarjene vence in cvetje ter delovnim tovarišem, ki so ga spremili na njegovi zadnji poti.

Zahvaljujem se pevcem in godbi na pihala za ganljive žalostinke.

Se enkrat vsem skupaj in vsakemu posamezniku iskrena hvala.

ZALUJOČI: žena Mici, hčerka Lojzka z družino, sestra Malka, brat Franci ter ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob boleči in nenadni izgubi drage mame in stare mame

ANGELE MESOJEDEC

se iskreno zahvaljujem vsem sorodnikom, znancem in prijateljem, ki so nam v težkih trenutkih pomagali, izrazili sožalje ter podarili vence in cvetje.

Posebna zahvala dr. Markežu za zdravljenje in osebju internega oddelka za trud, sindikatu TBJ za venec in Mitju Jeleni za poslovilne besede ter pevcem za žalostinke ob odprtem grobu. Zahvaljujem se sodelavcem sektorja novogradenj in sosedom za denarno pomoč.

Vsem skupaj še enkrat iskrena hvala.

ZALUJOČI: sin Slavko z družino ter ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob boleči izgubi mame in stare mame

ANE ŽAGAR

se iskreno zahvaljujem zdravnikom in ostalemu osebju bolnice Jesenice za zdravljenje in prizadevanje, da bi ji ohranili življenje.

Prav tako se tudi zahvaljujem vsem sorodnikom, znancem in sosedom za vence in cvetje, organizaciji ZB NOV Blejska Dobrava in PTT Jesenice za venca, tovarišu Ludviku Ambrožiču za poslovilne besede in pevcem DU Javornik za žalostinke ob odprtem grobu ter vsem, ki so z nami sočustvovali, nam izrekli sožalje in jo spremili na njeni zadnji poti.

Se enkrat vsem skupaj in vsakemu posamezniku iskrena hvala.

ZALUJOČI: hčerka Anica z Ivanom, sinovi Toni, Marjan, Janez in Franci in ostalo sorodstvo

ZAHVALA

Ob nenadni izgubi moža, očeta in brata

FRANCA RAVNIKARJA

se zahvaljujem vsem njegovim sodelavcem iz transporta Železarne za vso pomoč in sindikalni organizaciji za pozornost ob njegovi prerani zadnji poti.

Posebno zahvalo izrekamo Jožu Lenarju za ganljive poslovilne besede, Milanu Učmanu za nesebično pomoč in vsem, ki so nam ob tako težkih trenutkih stali ob strani ali nam na kakršen koli način pomagali premagovati tako tragične trenutke.

Zahvaljujem se dr. Miru Stomatoviču za zadnjo pomoč, pevcem in vsem darovalcem cvetja.

ZALUJOČA: žena Stanislava, sin Franci z družino, hčerki Simona in Mojca z družinama, bratje in ostalo sorodstvo

Kaj bomo gledali v kinu

KINO RADIO

29. maja ameriški barvni film VESELE ZGODBE ob 15.

29. in 30. maja ameriški barvni film SODNIK ZA OBEŠANJE ob 17. in 19., režija John Huston, v glavni vlogi Pol Neuman, Ava Gardner

31. maja in 1. junija ameriški barvni film DVA DETEKTIVA ob 17. in 19., režija Richard Rush, v glavni vlogi Alan Arkin, Loretta Swit

2. junija francoski italijanski španski barvni film REVOLVERAŠICE ob 17. in 19., režija Kristian Jack, v glavni vlogi Klavdija Kardinal

3. junija ZAPRTO

4. in 6. junija ameriški barvni film ŽRELO ob 17. in 19., režija Stene Spielberg, v glavni vlogi Roy Schneider, Robert Show

KINO PLAVŽ

29. in 30. maja ameriški barvni film DVA DETEKTIVA ob 18. in 20.

31. maja in 1. junija ameriški barvni film SODNIK ZA OBEŠANJE ob 18. in 20.

2. junija ZAPRTO

3. junija italijanski barvni film MOSKOST ob 18. in 20.

4. junija francoski italijanski španski barvni film REVOLVERAŠICE ob 18. in 20.

5. in 6. junija ameriški CS barvni film NEKOČ JE BIL HOLYWOOD ob 17.45 in 20.

KINO DOVJE-MOJSTRANA

29. maja ameriški barvni film BILLY CID JE BIL CAPIN ob 19.30

30. maja ameriški barvni film PAST ZA INŠPEKTORJA KOLOGANA ob 19.30

5. junija ameriški barvni film DVA DETEKTIVA ob 19.30

KINO KRANJSKA GORA

29. maja ameriški barvni film PAST ZA INŠPEKTORJA KOLOGANA

30. maja italijanski barvni film MOSKOST

2. junija ameriški barvni film DVA DETEKTIVA

5. junija ameriški barvni film SODNIK ZA OBEŠANJE

Ne zamudite ameriške barvne shriljivke ŽRELO, scenerij po lastnem romanu: Peter Benchley, glasba: John Williams, režija Stene Spielberg, igrajo: Roy Schneider, Robert Show, Richard Dreyfuss. Dobitnik treh Oskarjev! Fest 76! Spielberg prihaja v prve vrste ameriških režiserjev... spektakularno, zastrašujoče, veselo in čudovito posnet film (Bernard Drew, Gannet Newspapers).

Na sporedu: Kino Radio: 4. junija do 6. junija ob 17. in 19. uri. Kino Plavž: 7. junija in 8. junija ob 18. in 20. uri, kino Kranjska gora: 9. junija, kino Dovje-Mojstrana 10. junija.

Rezervacij ni.

Vstopnice v predprodaji vsak dan od 16. do 19. ure. Cena zvišana. Kino podjetje Jesenice

PLANINSKO DRUŠTVO JAVORNIK — KOROŠKA BELA

razpisuje prosta delovna mesta za:

- a) oskrbnika Prešernove kočice na Stolu
- b) pomočnika-co oskrbnika Prešernove kočice na Stolu

Eden od obeh mora biti vajen kuhanja za gospodinjstvo. Željeno je, da eden vsaj za silo razume nemško. Primerno je tudi za mlajše upokojece. Sezona traja do konca septembra.

- c) natakarike za Staničev dom pod Triglavom
- č) sobarice za Staničev dom pod Triglavom

Za natakarike je željeno, da vsaj delno razume nemško, sezona traja do konca septembra.

Vse ponudbe pošljite na naslov: Planinsko društvo Javornik — Koroška Bela, 64270 Jesenice.

RAZPISNA KOMISIJA DELAVSKEGA SVETA DO KOVINOSERVIS JESENICE

RAZPISUJE PROSTO DELOVNO MESTO DIREKTORJA

Kandidat mora izpolnjevati naslednje pogoje:

1. Visoka izobrazba tehnične ali ekonomske smeri, 5 let izkušenj v vodenju.
2. Višja izobrazba tehnične ali ekonomske smeri, 7 let izkušenj v vodenju.
3. Da je moralno-politično neoporečen.
4. Kandidat mora predložiti program razvoja delovne organizacije za naslednja štiri leta.

Prijavi je treba priložiti:

- kratak življenjepis,
- prepis spričeval,
- potrdilo o nekaznovanju.

Pismene prijave z zgoraj omenjenimi prilogami je treba poslati v 15 dneh od objave tega razpisa na naslov: Razpisna komisija — KOVINOSERVIS Jesenice, Prešernova c. 15, z oznako »RAZPIS DELOVNEGA MESTA DIREKTORJA«.

SOCIALNI ZAVOD DR. FRANCETA BERGLJA JESENICE

RAZGLAŠA PROSTO DELOVNO MESTO ZA NEDOLOČEN ČAS

— GLAVNO KUCHARICO

z dokončano poklicno gostinsko šolo ali ustreznim izpitom za KV kuharico, s posebnim znanjem za prehrano starostnikov in organizacijske sposobnosti za vodenje ter osem let prakse.

Kandidati naj vloge s kratkim življenjepisom in dokazilom o izpolnjenih razpisnih pogojih predložijo do 28. maja 1976 na naslov: Socialni zavod dr. Franceta Berglja Jesenice, Jesenice, Bokalova 4

ZAHVALA

Osnovni organizaciji sindikata livarne se iskreno zahvaljujem za denarno pomoč, ki mi je bila med boleznijo zelo dobrodošla.

Janez Tičar

ZAHVALA

Sindikalnemu odboru adjustaže bluming se najlepše zahvaljujem za denarno pomoč, obisk in darilo, ki sem ga prejela v času bolovanja.

Vika Videnov

DEŽURNE TRGOVINE

V soboto, 29. maja bo na Jesenicah od 15. do 19. ure odprta

SAMOPOSTREŽNA TRGOVINA ROŽCA NA PLAVŽU, Titova 79

V soboto, 29. maja bo v Kranjski gori odprta od 15. do 19. ure

EMONA MARKET, KR. gora.

JESENIČANI NA DRŽAVNEM IN REPUBLIŠKEM PRVENSTVU

V Slovenski Bistrici je bilo v soboto, 15. maja, republiško prvenstvo v judu za starejše mladince, na katerem je sodelovalo 80 tekmovalcev iz 18 klubov, med njimi štirje Jeseničani, člani judo sekcije pri TVD Partizan Jesenice. V kategoriji do 80 kg je nastopil Erik-Mišo Polanc in že v prvem kolu izgubil 10:0 z Remičem (Triglav Kranj) in se je moral tako od nadaljnjega tekmoovanja posloviti.

Naslednji je v srednji kategoriji stopil na blazine Simon Čebulj. Rezultati: Čebulj : Rekar (Triglav) 10:0, Čebulj : Perašek (Ljubljana) 10:0, Čebulj : Planinšek (Rače) 10:0. V polfinalu se je Čebulj pomeril s Šego (Impol) in izgubil zaradi kazni 7:0. Za tretje mesto se je pomeril z Lipovcem (Ljubljana) in dobil s 3:0. V polteški kategoriji je nastopil Drago Ravnjak in se že v prvem kolu pomeril z večkratnim državnim mladinskim prvakom in članom mladinske državne reprezentance Leskovarjem (Impol) in izgubil z 10:0. Ker je bila udeležba v tej kategoriji zelo skromna, je vseeno zasedel tretje mesto in dobil možnost nastopa na državnem prvenstvu. V teški kategoriji se je pomeril Stanko Anderle, ki je v prvem kolu premagal Mražiča (Ljubljana) z 10:0, v drugem pa Gojčiča (Rače) z 10:0. V finalu je bil njegov nasprotnik Petrič (Olimpija), večkratni mladinski državni prvak, član mladinske reprezentance, ki je borbo dobil z 10:0.

V nedeljo, 16. maja, pa je bilo v Ljubljani republiško prvenstvo v judu za mlajše mladince, na katerem je Jesenice zastopal Sašo Vrdoljak. Na prvenstvu je sodelovalo 70 tekmovalcev iz 18 klubov.

V prvem kolu je imel Vrdoljak za nasprotnika Koštreka (Branik) in ga premagal s 3:0, v drugem kolu pa je

z 10:0 premagal Majoranca (Ljubljana). V finalu sta se pomerila Vrdoljak in Kunšič Z. (Olimpija), zmagal pa je Ljubljčan z 10:0.

Tako so si štirje jeseniški tekmovalci priborili vozovnico za nastop na državnem prvenstvu, ki bo 11. in 12. septembra (kraj še ni znan) in to: Vrdoljak, Čebulj, Ravnjak in Anderle. Vse od obstoja kluba bo tokrat na državnem prvenstvu zastopalo Jesenice največ tekmovalcev.

Še nekaj besed o samih tekmovalcih Polanc zaradi šole v popoldanskem urah malo trenira. Posledica tega je poraz že v prvem kolu, čeprav je v normalnih pogojih zmogel več, kot je tokrat pokazal. Čebulj tudi nekaj časa sploh ni treniral, šele pred mesecem je resno začel in tretje mesto je zanj uspeh. Z rednim in marljivim treningom bo lahko na državnem prvenstvu marsikomu zmešal račune. Ravnjak je tokrat prvič nastopil v konkurenci starejših mladincev (lani je bil republiški in državni prvak v konkurenci mlajših mladincev). Zaradi skromne udeležbe v polteški kategoriji ni mogel pokazati vsega, kar zna. Upamo, da bo imel za to več priložnosti v septembru na prvenstvu Jugoslavije. Anderle je iz tekme v tekmo boljši in postaja nekompromisen borec, seveda pa v takem zagonu dela tudi manjše napake, ki ga včasih stanejo. Vrdoljak je tokrat presenetil z borbenostjo in pokazal, da se razvija v dobrega judoista, kar pa bo lahko dokazal še na številnih tekmah.

V celoti je skromna jeseniška ekipa navdušila. Od petih bodo štirje nastopili na državnem prvenstvu, svoje znanje in kvalitete pa bodo vsi, poleg drugih, preizkusili še v tem tednu. V soboto dopoldan, 29. maja, bo namreč v telovadnici TVD Partizan na Jesenicah gorenjsko prvenstvo za člane z udeležbo Jesenic, Triglava, Žirov in drugih. -tok

Košarka

BETI : JESENICE 114:86 (62:44)

Novo mesto, 22. maja, prvenstvena tekma 17. kola v 1. SKL, gledalcev 50, sodila sta Kobilica in Lilik (oba Ljubljana).

Moštvo metliške Beti je pripravilo Jeseničanom precejšen poraz, ki je posledica predvsem slabe igre v obrambi. To je tudi prva tekma, da so Jeseničani prejeli več kot sto košev. Njihova napaka je bila predvsem v tem, ker so sprejeli hiter tempo, ki so ga diktilirali domačini, namesto da bi igro umirili. Veliko razliko so Jeseničani nekajkrat zmanjšali, vendar so popustili prav na koncu, ko so domačini dosegli največjo razliko na tekmi.

Nastopili so: Pavel Pirih 9, Bizjak 6, Janjič 1, Dušan Pirih 7, Lozar, Mišič 4, Vujačić 39, Šmid 10, Noč 9. V naslednjem kolu igrajo Jeseničani doma proti moštvu Trnova. Srečanje bo v soboto ob 19.30 v hali v Podmežaklju.

Lestvica po 17. kolu:			
Celje	17	14	3 1387:1233 28
Triglav	17	13	4 1469:1320 26
Bežigrad 74	17	13	4 1423:1311 26
ructal	17	13	4 1401:1339 26
Vrhnika	17	7	10 1413:1464 14
Trnovo	17	7	10 1440:1504 14
Beti	17	7	10 1229:1334 14
Rudar	17	6	11 1284:1275 12
Ježica	17	6	11 1332:1353 12
Jesenice	17	6	11 1254:1354 12
Branik	17	5	10 1360:1418 10
Novoteks	17	5	10 1248:1326 10

NI

JESENICE : TRIGLAV — ČLANICE 43:34 (22:17)

V soboto, 22. maja je ženska članska ekipa dosegla nov uspeh. V drugem kolu 2-SKL lige, je na igrišču v Podmežaklju premagala ekipo Triglava iz Kranja. Sodil je Boris Bogataj iz Kranja.

Za mlado ekipo jeseniških košarkaric je to vsekakor lep uspeh. Še toliko bolj, ker je poprečna starost igral, ki letos nastopajo za ekipo Jesenic 14 let. Z resnim delom, tako trenerja Muharemoviča, kot tudi vsake posamezne igralke, ki mlada in dokaj »visoka« ekipa lahko ponovila uspeh prejšnje generacije jeseniških košarkaric.

Na srečanju s Triglavom so Jeseničanke povedle že v prvi minuti in vodstvo obdržale do konca prvega polčasa. Po prikazani igri v prvem delu tekme, bi težko presodili katera izmed ekip je bila boljše, v drugem delu pa so Jeseničanke očitno dokazale svojo premoč in zmagale z devetimi koši prednosti.

Za KK Jesenice so nastopile: Kastelic, Mulalič 4, Malacko 14, Srpak, Vrdoljak 12, Potočnik 7, Crnovič 2, Leskovar 4, Kupljenik, Vavpotič in Korbar.

W.

SAVA : JESENICE — PIONIRKE 26:15 (12:3)

Pri jeseniškem košarkarskem klubu sta letos na novo formirani pionirski ekipi, ki nastopata v gorenjski ligi. V soboto, 22. maja so pionirke gostovale v Kranju, kjer so odigrale srečanje z ekipo Save in doživele prvi poraz (preteklo soboto so namreč premagale ekipo Triglava iz Kranja).

Nastopile so: Vavpotič 8, Crnovič 3, Bešič, Kantarevič, Uzman 4, Samardžija, Muharemovič, Krivec M. in Krivec B.

W.

JESENICE : SAVA (Kranj) — pionirji 46:6 (22:0)

Jeseniški pionirji so zaigrali odlično in bili vso tekmo v preočitni premoči. Z odlično obrambo niso dovolili nasprotniku, da bi resneje ogrozil naš koš. Mnogo žog pa so si naši pionirji priborili že kar v nasprotnikovi polovici igrišča.

Koše za Jesenice so dosegli: Sejad Raković 20, Rajko Noč 10, Zoran Samardžija 4, Uroš Župančič 4, Robert Soklič 2, Tomaž Novak 2, Sašo Jakšič 4 in Ernest Pivač 2.

JESENICE : KROJ (Šk. Loka) — kadeti 75:34 (31:20)

Perspektivna ekipa jeseniških kadetov se je v tem kolu na Jesenicah srečala z glavnim konkurentom za prvo mesto, kadeti Kroja iz Škofje Loke. Domači fantje niti trenutek niso dovolili gostujoči ekipi, da jih preseneti. Zaigrali so izredno dobro. Z agresivno igro v obrambi in poštvalnimi skoki so popolnoma razorožili goste in ob koncu slavili prepričljivo zmago.

Koše za Jesenice so dosegli: Smolej 23, Matučec 13, Pivač 12, Rizvanović 11, Berginc 10, Mlinarič 2, Bizalj 2, Kržič 2.

JESENICE : KLADIVAR (Žiri) — mladinci 50:57 (28:21)

Jeseniški mladinci so pričeli srečanje izredno uspešno in bili v vodstvu ves prvi polčas. V tem času so se odlikovali v skoku pod košem in bili učinkoviti tudi v napadu, ter si priborili vodstvo desetih košev. Zelo slabo pa so pričeli drugi polčas, kar so gostje izkoristili in prešli v vodstvo, ki so ga do konca tekme obdržali. V drugem polčasu je prišla do izraza večja izkušnost gostujo-

čih mladincev, saj so bili povprečno dve leti starejši od jeseniških.

Koše za Jesenice so dosegli: Janjič 20, Smolej 12, Matučec 6, Gržetič 4, Jelovčan 2 in Varl 2.

SPORED TEKEM KOŠARKARJEV PRIHODNJO SOBOTO IN NEDELJO:

Člani — v soboto ob 19.30 Podmežaklj: Jesenice : Trnovo, članice: v soboto ob 19.00 v Ljubljani: Bežigrad 74 : Jesenice, mladinci — v nedeljo ob 10.00 v Gorenji vasi: Gorenja vas : Jesenice, kadeti — v soboto ob 11.15 v Cerkljah: Krvavec : Jesenice, pionirji — v soboto ob 9.00 v Radovljici: Radovljica : Jesenice, pionirke — v soboto ob 9.00 v Šk. Loka: Kroj : Jesenice.

bef

Rokomet

PRVI REMI V SPOMLADANSKEM DELU

V soboto, 22. maja so rokometarji Jesenic igrali XX. kolo LCRL na igrišču za osnovno šolo na Jesenicah. Nasprotniki so bili tokrat igralci Olimpije iz Ljubljane. Ljubljanci so že takoj na začetku povedli s 4:0 in dali igralcem Jesenic vedeti, da so prišli na Jesenice po točke. Po tako hitro doseženem visokem vodstvu so Jeseničani zaigrali nekoliko bolj trdo v obrambi in igro nekoliko umirili. Počasi so zmanjševali razliko, kar je kazalo, da puške še niso vrgli v koruzo. Gostje so odšli na odmor s tremi zadetki prednosti (15:13).

V drugem polčasu se je razvil ogorčen boj za vsako žogo. Predvsem Jeseničani so igrali odlično in so v sredini drugega polčasa prvič izenačili na 18:18, ter nato spet popustili. Gostje so povedli z 20:18. Jeseničani so še enkrat pritiskali, nadoknadili razliko in povedli z 21:20. Olimpijci so po napakah jeseniške obrambe izenačili in povedli z 22:21. V zadnjih minutah je bila igra enačena, obe ekipi sta zastreljali enajstmetrovke. V zadnji minuti so povedli gostje z 25:24. Zdelo se je, da je tekma za Jeseničane izgubljena, ko je bil na šestmetrski črti grobo zaustavljen Šubic in sodnika sta sodila sedemmetrovko, ki jo je streljal Pogačnik in zadel in s tem izenačil na 25:25.

To je bila tekma, v kateri so bili gostje večidel boljši in so si Jeseničani neodločen rezultat priborili šele v zadnjih sekundah. Jeseničani so vse prevečkrat puščali gostom, da so neovirano prihajali pred vratarja Boldižarja, ki je branil dobro le v zadnjih odločilnih trenutkih tekme, medtem, ko je vse preveč zadetkov prejel s kril. Nasprotno od jeseniške obrambe, pa so nasprotniki igrali v obrambi čvrsteje in so le redko kdaj dopustili domačinom, da so neovirano streljali na njihova vrata. Zatajil je Peternel, ki se je le redko kdaj odločal za strel od daleč, čeprav je imel za to nekaj lepih priložnosti. Neodločen rezultat je tako za obe ekipi pravičen, čeprav so imeli gostje več priložnosti za zmago.

Za Jesenice so igrali: Boldižar, Sefaj 2, Šporar 1, Prešeren 9, Pogačnik 5, Peternel 4, Pavlič 3, Šubic 1, Korenč in Varl.

Izključitve: Jesenice 2 min., Olimpija 4 minute; sedemmetrovke: Jesenice 11 (5), Olimpija 6 (5); sodila sta Vidovič in Zupan iz Kranja.

Jeseničani, ki imajo iz XX. kol 18 točk bodo v predzadnjem kolu gostovali v Škofljici, kjer se bodo pomerili z istoimensko ekipo, ki bi jo po rezultatih sodeč morali premagati, saj je krepko na zadnjem mestu z dvema točkama. Seveda pa zadnje uvrščena ekipa ne daje točk za darilo in se bo zanje treba boriti, kar velja predvsem za Jeseničane, če hočejo svojo uvrstitev kaj popraviti, v ligi so namreč mesto z nekaj lepimi zmagami v spomladanskem delu zasluženo obdržali.

-tok

BELANI OB DNEVU MLADOSTI MED SEBOJ

V četrtek, 20. maja, sta v počastitev dneva mladosti na igrišču osnovne šole na Koroški Beli igrali ekipi MA ZSMS Javornik — Koroška Bela in ŠŠ osnovne šole Koroška Bela.

Za šolsko športno društvo so igrali: Svetina, Kržišnik 1, Hočevar 5, Kambič 1, Novak, Bokanič 1 in Pihler 8.

Za MA ZSMS Javornik — Koroška Bela: Krmelj, Močnik 2, Kržišnik B., Kržišnik J. 2, Grintov 5, Resman 7, Sredanovič, Kosmač, Sušnik 1 in Gluhar 1.

Tekma je bila ves čas borbeno in brez večjih prekrškov, sodil pa je Sefaj Jesenice.

-tok

70-LETNICA TELESNOVZGOJNE DEJAVNOSTI

TVD Partizan Javornik — Koroška Bela vabi krajanje na proslavo 70-letnice organizirane telesnovzgojne dejavnosti, ki bo v soboto, 29. maja. Dopoldne ob 10. uri bo kros za vse, ki želijo in čutijo potrebo po rekreaciji. Start in cilj bosta na šolskem igrišču. Na programu je tudi turnir v odbojki, ki bo zaključen s popoldansko finalno tekmo.

— Praznovanje bodo zaključili z družabnim večerom, ki se bo začel ob 19. uri in na katerem bo pokrovitelj proslave, predstavnik TOZD Valjarne, podelil prehodni pokal zmagoviti ekipi v odbojki, pokale in diplome pa bodo prejeli tudi udeleženci krosa.

Upravni odbor društva vabi krajanje, da se tako krosa kakor družabnega večera udeležijo v polnem številu, še posebej pa nekdanje člane društva, tekmovalce in vse, ki želijo preveriti svoje telesne sposobnosti, saj bodo s tem počastili tudi praznik mladosti in rojstni dan tovariša Tita.

JESENIŠKE TELOVADKE NA DVEH TEKMOVANJH

REZULTATI OBČINSKEGA PRVENSTVA

Posamezno: 1. Lea Mesarič 35,5 točk, 2. Željka Kuretič 27,4, 3. Stanka Pogačnik 26,3, 4. Suzana Tomazin 24,6, 5. Zorka Kemperle 20,9, 6. Sajma Crnkčič, 7. Melita Jakelj, 8. Barbi Žlebnik.

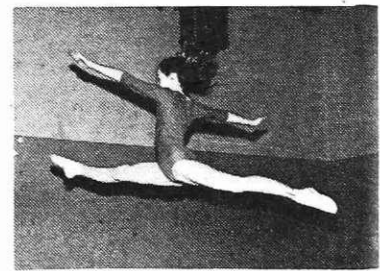
Za I. razred mladink je tekmovala samo Varja Podlipnik in zbrala 31,9 točk. Zahtevana težavnost vaj v prvem razredu mladink je ista kot v zveznem razredu, kjer se zahteva težavnost 3C + 4B na vsakem orodju.

REZULTATI TEKMOVANJA V SPOMIN ZVONKA RUNKA

Vrste pionirk srednjega razreda: 1. Zelena jama (Lj.) — 140,8 točk, 2. Sp. Šiška (Lj.) — 138,5 točk, 3. Narodni dom (Lj.) — 128,4 točke, 4. Novo mesto — 120,9 točk, 5. Jesenice — 114,9 točk, 6. Bežigrad (Lj.) — 81,7 točk.

Posamezno (39 nastopajočih): 1. Nati Rogelj (Zel. j.) — 36,7 točk, 2. Mateja Prudič (Sp. Šiška) — 36,4 točke, 3. Mirjam Podobnik (Zel. j.) — 35,4 točke, 4. Andreja Gradolnik (Z. j.) — 35,1 točka, 5. Lea Mesarič (Jes.) — 34,8 (na posameznih orodjih preskok 8,1, gred 9,0, bradlja 8,7, parter 9,0), 25. Suzana Tomazin 26,8, 26. Stanka Pogačnik 26,2, 27. Željka Kuretič 26,1, 29. Zorka Kemperle 24,6 (vse Jesenice).

V mesecu maju bodo telovadke tekmovalce še dvakrat in sicer na mednarodnem dvoboju Sp. Šiška : Jesenice in 29. maja na republiškem prvenstvu v Ljubljani. LE.

Lea Mesarič med vadbo ene težjih prvin

Nogomet

TRIGLAV : JESENICE 1:0 (0:0)

V soboto so Jeseničani gostovali v Kranju, kjer so odigrali prvenstveno tekmo z moštvom Triglava in srečanje izgubili z rezultatom 1:0 (0:0).

Kljub temu, da so nastopili oslavljeni brez treh standardnih igralcev, so Jeseničani igrali dobro in imeli več od igre, vendar zaradi nespretnosti napadalcev niso mogli svoje dobre igre tudi številčno izraziti. Domačini so igrali grobo in so v sredini drugega polčasa poškodovali vratarja Jeseničanov, da je moral poiskati zdravniško pomoč na Polikliniki v Ljubljani.

Po poškodbi vratarja so domačini dosegli gol in zmagali.

JESENICE : ŠENČUR 2:3 (1:1)

V sredo, 19. maja so jeseniški mladinci odigrali polfinalno tekmo za mladinski pokal na področju TNZ Gorenjske z moštvom Šenčurja in srečanje izgubili z rezultatom 3:2 (1:1).

Jeseničani so bili vso tekmo boljše moštvo, igrali so dobro, toda tokrat jim športna sreča ni bila naklonjena. Poleg odličnega vratarja, je goste nekajkrat rešila prečka.

Gole za moštvo Jesenic so dosegli: Sulejmanović in Crnalič.

JESENICE : BOHINJ 2:4 (0:2)

V soboto so jeseniški pionirji odigrali prvenstveno tekmo s pionirskim moštvom Bohinja in srečanje izgubili z rezultatom 4:2 (2:0).

V dokaj izenačeni igri dveh nasprotnikov, so bili fizično močnejši gostje bolj spretni pred jeseniškimi vrati in so zasluženo zmagali.

Gole za moštvo Jesenic sta dosegla Wolf in Šurc.

ŽIROVNIČANI PRVAKI V DRUGI SLOVENSKI ODBOJKARSKI LIGI

Z zmago nad odbojkarji Kroke, so igralci TVD Partizan Žirovnica, kolo pred koncem že osvojili prvo mesto v drugi republiški odbojkarški ligi — zahod.

V spomladanskem delu prvenstva so v vseh srečanjih zmagali in sicer v srečanjih s Triglavom 3:1, z Jaršami 3:0, s Kamno Gorico 3:0 in s Kropo 3:1.

Cilj, ki so si ga igralci in vodstvo zastavili pred prvenstvom, se je že prvo leto uresničil. V naslednji sezoni, jim želimo, prav tako veliko uspehov v prvi slovenski odbojkarški ligi. Pod vodstvom tovariša Mekine, v jesenskem delu pa tov. Pšenice, so v prvenstvu igrali naslednji igralci: Peternelj, Strnad, Pristov M., Pristov F., Mežek, Rajgelj, Kos, Legat, Kajdič, Praprotnik in Kovač.